ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 67

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΝΒ' - ΞΔ'
(ΚΕΦ. 15 - 20)

Κείμενον: Fridericus Field

Μετάφρασις - Σχόλια:
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
θεολόγου - φιλολόγου
(ΝΒ' - ΝΓ', ΞΑ' - ΞΔ')

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
θεολόγου - φιλολόγου
(ΝΔ' - Ξ')

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἀντίστοιχοι τῶν σελίδων τοῦ πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΝΒ΄ (52)
(Ματθ. ιε΄, 21 - 31)

«Καὶ ἀφοῦ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς, ἐπῆγε εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ νὰ μία γυναίκα Χαναναία, ἐβγῆκε ἀπὸ τὰ ὅρια τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ μὲ μεγάλην κραυγὴν ἔλεγεν πρὸς Αὐτόν «ἐλέησέ με, Κύριε υἱὲ Δαυΐδ· ἡ κόρη μου βασανίζεται φρικτὰ ἀπὸ πονηρὸν δαιμόνιον» (Ματθ. 15, 21 - 22).

Ὁ Μᾶρκος λέγει πὼς δὲν ἠμπόρεσε νὰ εἰσέλθη ἀπαρατήρητος εἰς τὴν οἰκίαν[1]. Διατί δὲ μετέβαινε πάντα εἰς αὐτὰ τὰ μέρη; Ὅταν τοὺς ἠλευθέρωσε ἀπὸ τὴν φροντίδα τῆς τροφῆς, τότε πλέον προχωρῶν ἀνοίγει καὶ εἰς τὰ ἔθνη τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας· ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Πέτρος, ἀφοῦ ἔλαβε διαταγὴν προηγουμένως νὰ καταργήση αὐτὸν τὸν νόμον, ἀποστέλλεται εἰς τὸν Κορνήλιον[2]. D Ἂν δὲ ἤθελεν εἰπῆ κάποιος «πῶς λοιπὸν τότε ἐνῷ παραγγέλλει εἰς τοὺς Μαθητάς Του 'εἰς δρόμον, ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, μὴ πορευθῆτε'[3], δέχεται αὐτὴν τὴν γυναῖκα»; Πρῶτον μὲν, ἐκεῖνο θὰ ἠμπορούσαμεν

1. Μάρκ. 7,24.
2. Πράξ. 10, 19 - 21.
3. Ματθ. 10, 5.

νὰ εἴπωμεν, ὅτι αὐτό, ποὺ προσέταξε τοὺς μαθητάς του, δὲν ἦτο καὶ ὁ ἴδιος ὑποχρεωμένος νὰ τὸ τηρήσῃ[4]· ἔπειτα δὲ δὲν μετέβη διὰ νὰ κηρύξῃ, ὅπως ἀκριβῶς ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Μᾶρκος ὅταν ἔλεγεν, ὅτι ἐκρύφθη, ἀλλὰ δὲν παρέμεινεν ἀπαρατήρητος. Ὅπως λοιπὸν ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων νὰ μὴ τρέξῃ πρῶτος πρὸς αὐτούς, ἔτσι ἦτο καὶ τῆς φιλανθρωπίας Του ἀνάξιον νὰ διώξῃ αὐτούς, ποὺ τὸν ἐπλησίαζαν. Διότι ἂν ἔπρεπε νὰ κυνηγᾷ αὐτούς, ποὺ ἔφευγαν, πολὺ περισσότερον δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποφεύγῃ αὐτοὺς ποὺ τὸν κυνηγοῦσαν.

Πρόσεξε νὰ ἰδῇς πῶς ἡ γυναίκα ἀξίζει διὰ κάθε εὐεργεσίαν. Διότι δὲν ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ οὔτε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο καὶ ἐθεώρει ἀνάξιον τὸν ἑαυτόν της. E Ὅτι δὲ πράγματι, ἂν δὲν ἦτο ἔτσι, θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἔφθανε ἐκεῖ, φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὴν τωρινὴν ἐπιμονήν της καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἐβγῆκε ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά της. Μερικοὶ δὲ ποὺ ἐφαρμόζουν τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν[5], λέγουν, ὅτι ὅταν ἐβγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν ὁ Χριστός, τότε ἐτόλμησε νὰ Τὸν πλησιάσῃ καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἀφοῦ ἐβγῆκεν καὶ αὐτὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἰδικήν της περιοχήν. **830*** Διότι λέγει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· «Λησμόνησε τὸν λαόν σου καὶ τὴν πατρικήν σου οἰκίαν»[6]. Διότι καὶ ὁ Χριστὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὅριά του, καὶ ἡ γυναίκα ἀπὸ τὰ ὅριά της. Καὶ ἔτσι ἠμπόρεσαν νὰ συναντηθοῦν. «Νά» — λέγει — «μιὰ Χαναναία, ποὺ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς περιοχῆς της». Κατηγορεῖ τὴν γυναίκα ὁ Εὐαγγελιστής, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ θαῦμα καὶ νὰ τὴν ἐξυψώσῃ περισσότερον. Διότι ἂν ἀκούσῃς Χαναναίαν, φέρε εἰς τὸν νοῦν σου ἐκεῖνα τὰ παράνομα εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, ποὺ ἀνέ-

4. Ὁ ἰατρός, π.χ., διατάσσει τὸν ἀσθενῆ νὰ πάρῃ τὸ φάρμακο, χωρὶς καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ πάρῃ.

5. Ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία τῆς Ἁγ. Γραφῆς λέγεται ἡ ἀναζήτησις μυστικῶν ἐννοιῶν, ὑπὸ τὰς λέξεις τῆς Ἁγ. Γραφῆς. Αὐτὴν ἐφήρμοζεν ἡ Ἀντιοχειανὴ Σχολή.

6. Ψαλμ. 41,11.

* Οἱ ἐντὸς τῆς μεταφράσεως ἀναγραφόμενοι ἀριθμοὶ (ἔντονοι) **830**, **831** ... παραπέμπουν εἰς τὰ ἀντιστοίχως ἠριθμημένα τμήματα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου. Τὰ δὲ **B**, **C**, **D** καὶ **E** ἀποτελοῦν ὑποδιαιρέσεις τῶν τμημάτων τούτων.

τρεψαν ἀπὸ τὰ θεμέλια τοὺς νόμους τῆς φύσεως[7]. Ὅταν δὲ ἐνθυμηθῇς αὐτά, τότε νὰ ἀναλογισθῇς καὶ τὴν δύναμιν τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Διότι αὐτοί, ποὺ εἶχον ἐκδιωχθῆ, διὰ νὰ μὴ διαφθείρουν τοὺς Ἰουδαίους, B αὐτοὶ ἐφάνησαν τόσον πιὸ πρόθυμοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν χώραν των νὰ ἐξέλθουν καὶ νὰ πλησιάσουν τὸν Χριστόν, ἐνῷ ἐκεῖνοι τὸν ἐδίωχναν καὶ ὅταν ἤρχετο πρὸς αὐτούς. Ἀφοῦ ἐπλησίασε λοιπὸν τίποτε ἄλλο δὲν τοῦ λέγει, παρὰ «ἐλέησέ με», καὶ μὲ τὴν κραυγή της πολλοὺς περιέργους συνεκέντρωσε. Καὶ πράγματι ἦτο θέαμα ἀξιοθρήνητον· νὰ βλέπῃς μιὰ γυναῖκα νὰ κραυγάζῃ τόσον πονεμένα, καὶ μάλιστα γυναῖκα μητέρα, καὶ νὰ παρακαλῇ διὰ τὴν θυγατέρα της, θυγατέρα σὲ τέτοια θλιβερὰ κατάστασιν. Διότι οὔτε κἂν ἐτόλμησε νὰ φέρῃ τὴν δαιμονισμένην ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τοῦ διδασκάλου· ἀλλ' ἀφοῦ τὴν ἄφησε νὰ μένῃ εἰς τὸ σπίτι, προσέρχεται ἡ ἰδία διὰ νὰ παρακαλέσῃ. Καὶ ἀναφέρει μονάχα τὴν ἀρρώστεια, καὶ δὲν προσθέτει τίποτε παρα πάνω. C Οὔτε τὸν ἰατρὸν τραβᾷ εἰς τὸ σπίτι της, ὅπως ἐκεῖνος ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ βασιλέως, ποὺ ἔλεγε «ἔλα, βάλε ἐπάνω τὸ χέρι σου» καὶ «κατέβα γρήγορα πρὶν ἀποθάνῃ τὸ παιδί μου»[8]. Ἀλλ' ἀφοῦ διηγήθη τὴν συμφοράν της καὶ τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς νόσου, ἐπικαλεῖται τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Δεσπότου καὶ φωνάζει δυνατά. Καὶ δὲν λέγει, εὐσπλαγχνίσου τὴν θυγατέρα μου, ἀλλὰ «εὐσπλαγχνίσου ἐμένα». Διότι ἐκείνη δὲν ἔχει συναίσθησι τῆς νόσου· ἐγὼ ὅμως εἶμαι ποὺ ὑποφέρω ἀναρίθμητα δεινά, ποὺ αἰσθάνομαι τὴν ἀρρώστειά μου, ποὺ ἂν καὶ ἔχω τὰ λογικά μου, εἶμαι τρελλή[9]. «Ἐκεῖνος δὲν τῆς ἔδωσε ἀπάντησιν». Διατί αὐτὸ τὸ καινούργιο καὶ τὸ παράξενο; Τοὺς μὲν Ἰουδαίους, δηλαδή, ἂν καὶ εἶναι ἀχάριστοι τοὺς φέρνει κοντά του, ἂν καὶ τὸν βλασφημοῦν τοὺς παρακαλεῖ, ἂν καὶ τὸν πειράζουν δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει· δὲν θεωρεῖ ὅμως ἀξίαν οὔτε ἀπαντήσεως αὐτήν, ποὺ τρέχει κοντά του, καὶ

7. Οἱ γειτονικοὶ λαοὶ πρὸς τοὺς Ἑβραίους διεκρίνοντο καὶ διὰ τὴν μεγάλην των ἀνηθικότητα.

8. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ Ἰωάν. 4,46-49. Χρησιμοποιεῖ ὅμως καὶ τὸ Ματθ. 9,18.

9. Θαυμασιώτατα ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος διερμηνεύει τὸ πάθος τῆς δοκιμαζομένης μητέρας καὶ ποὺ ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς δραματικῆς καταστάσεως τῆς θυγατρός της· ἐνῷ ἡ θυγατέρα της δὲν εἶχε συναίσθησιν, ὡς δαιμονιζομένη, τῆς νόσου της.

παρακαλεῖ καὶ ἱκετεύει καὶ δείχνει τόσην εὐλάβειαν καί, πού ἐπὶ τέλους, D δὲν εἶχεν ἀνατροφὴ μὲ τὸν Νόμον καὶ τοὺς Προφήτας. Ποῖον δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ σκανδαλίση αὐτὴ ἡ συμπεριφορά, ὅταν ἔβλεπε αὐτά, ποὺ γίνονται νὰ εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν φήμην; Διότι ἤκουσαν πῶς περιώδευε τὰ χωριὰ καὶ ἐθεράπευε· αὐτὴν ὅμως ποὺ ἦλθε μόνη της κοντά του τὴν ἀποκρούει. Καὶ ποῖον δὲν θὰ συγκινοῦσε ἡ συμφορὰ καὶ ἡ παράκλησις, ποὺ ἔκαμε διὰ τὴν θυγατέρα της, εὑρισκομένην εἰς τόσον κακὴν κατάστασιν; Διότι οὔτε ὡσὰν νὰ ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν της ἄξιον προσῆλθε, οὔτε ὡσὰν νὰ ἐζήτει κάποιο χρέος· ἀλλὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ τῆς δείξουν εὐσπλαγχνίαν, καὶ τὴν συμφοράν της μονάχα θρηνολογοῦσε· καὶ ὅμως οὔτε δι᾿ ἀπάντησιν κρίνεται ἀξία. Ἴσως πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς, ποὺ ἤκουον ἐσκανδαλίσθησαν E ἐκείνη ὅμως δὲν ἐσκανδαλίσθη. Καὶ τί λέγω ἀπὸ αὐτούς, ποὺ ἤκουον; Νομίζω πῶς καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταὶ θὰ ἐπηρεάσθησαν κάπως ἀπὸ τὴν συμφορὰν τῆς γυναικὸς καὶ θὰ ἐταράχθησαν καὶ θὰ ἐλυπήθησαν. Παρ᾿ ὅλην τὴν ταραχήν τους ὅμως οὔτε ἐτόλμησαν νὰ εἰποῦν· «δῶσε εἰς αὐτὴν τὴν χάριν, ποὺ ζητεῖ». Ἀλλὰ «Ἀφοῦ ἦλθαν κοντά Του οἱ Μαθηταὶ Τὸν παρεκάλουν καὶ Τοῦ ἔλεγον· ἐλευθέρωσέ την, διότι κραυγάζει ὀπίσω ἀπὸ ἡμᾶς»[10]. Καὶ ἡμεῖς, ὅταν θέλωμεν νὰ πείσωμεν τὸν ἄλλον, πολλὰς φορὰς τοῦ λέγομεν τὰ ἀντίθετα. **531** Καὶ ὁ Χριστὸς ἀπήντησεν· «δὲν ἔχω ἀποστολὴ παρὰ μονάχα διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ»[11].

Τί ἔκανε λοιπὸν ἡ γυναίκα, ὅταν ἤκουσεν αὐτά; Ἐσώπασε καὶ ἀπεσύρθη; ἢ μήπως ἐγκατέλειψε τὴν προθυμίαν της; Κάθε ἄλλο· ἀπ᾿ ἐναντίας ἔγινε πιὸ ἐπιθετική. Δὲν κάμνομεν ὅμως ἡμεῖς ἔτσι· ἀλλὰ ὅταν δὲν ἐπιτύχωμεν ἀπομακρυνόμεθα, ἐνῷ, ἀκριβῶς δι᾿ αὐτό, πρέπει νὰ ἐπιμένωμεν περισσότερον. Καὶ ποῖον δὲν θὰ ἔρριχνε εἰς ἀπελπισίαν ἐκεῖνος τότε ὁ λόγος; Ἂν καὶ ἡ σιωπὴ ἦτο ἀρκετὴ νὰ τὴν ὁδηγήση εἰς ἀπελπισίαν· ἡ ἀπάντησις ἀκόμη χειρότερα θὰ ἔκαμνε. Διότι τὸ νὰ διαπιστώση ὅτι μαζὶ μὲ αὐτὴν εἶχον ἀποστομωθῆ καὶ οἱ συνήγοροί της, καὶ τὰ νὰ ἀντιληφθῆ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶχε φθάσει εἰς ἀδιέξοδον, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν ἔρριχνεν εἰς φοβερὰν ἀμηχανίαν. B Ἀλλ᾿ ὅμως δὲν τὰ ἔχασε ἡ γυναίκα· ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ προστάται της δὲν εἶχον καμμίαν δύναμιν, ἔδειξε καὶ αὐτὴ ὡραία ἀδιαντροπιά. Πρὶν ἀπὸ αὐτὸ οὔτε εἰς τὰ μάτια των δὲν τολμοῦσε νὰ φανῆ· «φωνάζει ὀπίσω ἀπὸ ἡμᾶς» ἔλεγον οἱ Ἀπόστολοι· καὶ ὅταν πλέον ἦτο φυσικὸν νὰ φύγη ἀκόμη πιὸ μακρυά, μετὰ τὴν ἀμηχανίαν εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσεν, τότε πλησιάζει ἀκόμη περισσότερον, καὶ πέφτει εἰς τὰ πόδια τοῦ Κυρίου λέγουσα «Κύριε βοήθησέ με»[12]. Τί εἶναι αὐτὰ γυναίκα; Μήπως ἔχεις περισσότερον θάρρος ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους; Μήπως μεγαλυτέραν δύναμιν; Θάρρος καὶ δύναμιν καθόλου δὲν ἔχω, — λέγει ἡ γυναίκα — καὶ ἀπὸ ἐντροπὴν εἶμαι γεμάτη· ἀλλ᾿ αὐτὴν ὅμως τὴν ἀναισχυντία παρουσιάζω ὡσὰν τρόπον παρακλήσεως· θὰ σεβασθῆ τὸ θάρρος μου. Καὶ τί σημαίνει αὐτό; C Δὲν τὸν ἤκουσες νὰ λέγη ὅτι «δὲν ἔχω ἀποστολὴ παρὰ μονάχα διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ»; Τὸν ἤκουσα, — ἀπαντᾷ — ἀλλ᾿ Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος. Δι᾿ αὐτὸ καὶ δὲν Τοῦ ἔλεγε «παρακάλεσε» καὶ «προσευχήσου»· ἀλλὰ «βοήθησέ με». Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ Χριστὸς μετὰ ἀπὸ αὐτό; Οὔτε μὲ αὐτὰ ἱκανοποιήθηκε, ἀλλὰ ἐπιτείνει τὴν ἀμηχανίαν της πάλιν. «Δὲν εἶναι καλὸν» — τῆς λέγει — «νὰ πάρη κανεὶς τὸ ψωμὶ ἀπὸ τὰ τέκνα του καὶ νὰ τὸ ρίψη εἰς τὰ σκυλάκια»[13]. Καὶ ὅταν τὴν ἔκαμνε ἀξίαν νὰ τῆς ὁμιλήση, τότε ἀκόμη χειρότερα τὴν ἐπλήγωσε, παρὰ μὲ τὴν σιωπήν Του. Καὶ δὲν μεταφέρει πλέον εἰς ἄλλον τὴν αἰτίαν, οὔτε λέγει «δὲν ἔχω ἀποστολήν». Ἀλλ᾿ ὅσον ἐκείνη ἐδυνάμωνε τὴν παράκλησίν της, D τόσον καὶ Ἐκεῖνος ἐπιτείνει τὴν ἄρνησίν Του. Καὶ δὲν τοὺς ὀνομάζει πιὰ αὐτοὺς πρόβατα, ἀλλὰ τέκνα· καὶ ἐκείνην σκυλάκι. Πῶς ἀντιδρᾷ λοιπὸν ἡ γυναίκα; Ἀπὸ τὰς ἰδίας του λέξεις συνθέτει τὴν ὑπεράσπισίν της. Ἂν εἶμαι πράγματι σκυλάκι — Τοῦ ἀπαντᾷ — δὲν εἶμαι ξένη. Πολὺ σωστὰ ἔλεγεν ὁ Χριστός· «ἐγὼ ἦλθα εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ γίνη κρίσις καὶ διάκρισις τῶν ἀνθρώπων»[14].

10. Ματθ. 15,23.
11. Ματθ. 15,24.

12. Ματθ. 15, 25.
13. Ματθ. 15,26.
14. Ἰωάν. 9,39.

Ἡ γυναίκα φιλοσοφεῖ καὶ φανερώνει ὅλην της τὴν καρτερίαν καὶ τὴν πίστιν καὶ μάλιστα ἐνῷ δέχεται τοιαύτας προσβολάς. Ἐκεῖνοι ὅμως, μὲ ὅλον ποὺ τοὺς γίνονται θεραπεῖαι καὶ τιμαί, πληρώνουν τὸν Εὐεργέτην μὲ τὰ ἀντίθετα. Πῶς ἡ τροφὴ εἶναι ἀναγκαία διὰ τὰ τέκνα — λέγει — καὶ ἐγὼ τὸ γνωρίζω· πλὴν ὅμως αὐτὸ δὲν μὲ ἐμποδίζει ἐμένα, ἐπειδὴ εἶμαι σκυλάκι. Διότι ἂν δὲν εἶναι δίκαιον τὸ σκυλάκι νὰ πάρῃ, E οὔτε εἰς τὰ ψίχουλα θὰ εἶναι δίκαιον νὰ ἔχῃ μερίδιον· ἂν ὅμως πρέπει νὰ ἔχῃ ἔστω καὶ μικρὸν μερίδιον, τότε οὔτε ἐγὼ ἐμποδίζομαι, ἂν εἶμαι καὶ σκυλάκι. Ὁπωσδήποτε μάλιστα δικαιοῦμαι νὰ μετέχω εἰς αὐτήν, ἐπειδὴ εἶμαι σκυλάκι. Δι' αὐτὸ ἀνέβαλλεν ὁ Χριστός· διότι ἐγνώριζε πῶς θὰ ὡμιλοῦσε ἔτσι· δι' αὐτὸ ἠρνεῖτο τὴν δωρεάν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν πίστιν της. Διότι ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ τῆς δώσῃ, οὔτε καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἔδιδεν, οὔτε πάλιν θὰ τὴν ἀπεστόμωνεν. Ὅπως κάνει εἰς τὸν Ἑκατόνταρχον, ποὺ τοῦ λέγει· «ἐγὼ θὰ ἔλθω καὶ θὰ τὸν θεραπεύσω»[15], διὰ νὰ μάθωμεν τὴν εὐλάβειάν του καὶ νὰ τὸν ἀκούσωμεν νὰ λέγῃ «δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ εἰσέλθῃς κάτω ἀπὸ τὴν στέγην μου»[16]. Ὅπως ἔκαμε καὶ εἰς τὴν αἱμορροοῦσαν, ποὺ τῆς λέγει· «ἐγὼ κατάλαβα πῶς δύναμις θαυματουργικὴ ἐβγῆκε ἀπὸ ἐμέ»[17], διὰ νὰ φανερώσῃ παντοῦ τὴν πίστιν της. Καὶ ὅπως ἔκαμε μὲ τὴν Σαμαρείτιδα διὰ νὰ δείξῃ πῶς καὶ μετὰ τὸν ἔλεγχον, ποὺ τῆς ἐγένετο, δὲν ἀπομακρύνεται. Τὸ ἴδιον ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ. Διότι δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ κρυμμένη ἡ τόσον μεγάλη ἀρετὴ τῆς γυναικός. B Ὥστε δὲν ἤθελε νὰ προσβάλῃ μὲ ὅσα ἔλεγεν, ἀλλὰ νὰ προκαλέσῃ καὶ νὰ φανερώσῃ τὸν κρυμμένον θησαυρόν.

Σὺ ὅμως κάμε μου τὴν χάριν νὰ προσέξῃς μαζὶ μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἐκεῖνος ὠνόμασε παιδιὰ τοὺς Ἰουδαίους· αὐτὴ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτό, ἀλλὰ τοὺς ἀπακαλεῖ κυρίους. Τόσον πολὺ δὲν ἐπόνεσε ἀπὸ τὰ ἐγκώμια διὰ τοὺς ἄλλους. «Ἀλλὰ καὶ τὰ σκυλάκια τρώγουν» — εἶπε — «ἀπὸ τὰ ψίχουλα, ποὺ πίπτουν ἀπὸ τὸ

15. Ματθ. 8,7.
16. Ματθ. 8,8.
17. Λουκ. 8,46.

τραπέζι τῶν κυρίων των»[18]. Πρόσεξες συνετότητα γυναικός; Πῶς δὲν ἐτόλμησε οὔτε ἀντίρρησιν νὰ φέρῃ; Οὔτε δαγκώθηκε ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄλλων; Οὔτε ἠγανάκτησεν ἀπὸ τὴν προσβολήν; Εἶδες εὐψυχίαν; Αὐτὸς ἔλεγε· «δὲν εἶναι καλόν», ἐκείνη· «ναί, Κύριε». Αὐτὸς ὠνόμαζε παιδιά του τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐκείνη κυρίους. Αὐτὸς ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ σκυλιοῦ καὶ κείνη προσέθεσε καὶ τὸ ἔργον τοῦ σκυλιοῦ. C Εἶδες τὴν ταπεινοφροσύνην της; Ἄκουσε τώρα καὶ τὰ παχειὰ λόγια τῶν Ἰουδαίων. «Ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραὰμ εἴμεθα ἡμεῖς καὶ ποτὲ ἕως τώρα δὲν ἐγίναμεν δοῦλοι εἰς κανένα»[19] καὶ «ἀπὸ τὸν Θεὸν ἔχομεν γεννηθῆ»[20]. Αὐτὴ ὅμως δὲν σκέπτεται ἔτσι· ἀλλ' ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν της σκυλάκι καὶ ἐκείνους κυρίους· καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε τέκνον. Τί λοιπὸν ἀπήντησεν πρὸς αὐτὴν ὁ Χριστός; «Ὦ γυναίκα, εἶναι μεγάλη ἡ πίστις σου»[21]. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀνέβαλλε, διὰ νὰ φωνάξῃ αὐτὸν τὸν λόγον, διὰ νὰ στεφανώσῃ ὡς νικήτριαν τὴν γυναῖκα. «Ἂς γίνῃ ὅπως ἀκριβῶς θέλεις»[22]. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει· «ἡ πίστις σου καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ ἠμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ, ἀλλὰ ἂς γίνῃ ὅπως θέλεις». Αὐτὴ ἡ φράσις συγγενεύει μὲ τὴν φωνήν, ποὺ ἔλεγεν· «Ἂς γίνῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἔγινε»[23]. D Καὶ ἐθεραπεύθη ἡ κόρη της ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὥραν. Εἶδες πῶς ἐβοήθησε καὶ ἐκείνη ὄχι ὀλίγον διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ κοριτσιοῦ της; Δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν ὁ Χριστός· «ἂς γίνῃ καλὰ τὸ κορίτσι σου», ἀλλά· «ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη, ἂς γίνῃ ὅπως θέλεις», διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν ἦσαν λόγια τυχαῖα, ἢ λόγια κολακείας, ἀλλ' ὅτι ἦτο μεγάλη ἡ δύναμις τῆς πίστεως. Τὸν ἀκριβῆ ἔλεγχον καὶ τὴν ἀπόδειξιν τὰ ἄφησε εἰς τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων. Ἀμέσως λοιπὸν ἐθεραπεύθη τὸ κοριτσάκι.

E Σὺ κάνε μου τὴν χάριν νὰ προσέξῃς πῶς, ἐνῷ ἐνικήθησαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ δὲν ἐπέτυχον, αὐτὴ ἐπέτυχε. Τόσον μεγάλην ἀξίαν ἔχει ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν προσευχήν.

18. Ματθ. 15,27.
19. Ἰωάν. 8,33.
20. Κατ' ἔννοιαν ἀπόδοσις τοῦ ῥητοῦ· «ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· Ἕνα Πατέρα ἔχομεν, τὸν Θεόν» (Ἰωάν. 8,41).
21. Ματθ. 15,28.
22. Ματθ. 15,28.
23. Γενέσ. 1,6.

Διά τάς ἀνάγκας μας θέλει νά Τόν παρακαλοῦμε περισσότερον ἡμεῖς, πού ἐνδιαφερόμεθα κατ' εὐθεῖαν, παρά ἄλλοι πρός χάριν ἡμῶν. Ἄν καί ἐκεῖνοι οἱ Ἀπόστολοι εἶχον μεγαλύτερον θάρρος, αὐτή ὅμως ἔδειξε περισσοτέραν καρτερίαν. Μέ τό τέλος δέ πού ἐπῆρε τό ζήτημα,
323 ἐδικαιολογήθη ὁ Κύριος πρός τούς Μαθητάς του διά τήν ἀναβολήν καί τούς ἀπέδειξε, ὅτι δικαιολογημένα ἠρνήθη ἀρχικῶς, ὅταν αὐτοί Τοῦ τό ἐζήτησαν.

«Ἔφυγεν ἀπό ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς καί ἦλθε κοντά εἰς τήν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας. Καί ἀφοῦ ἀνέβηκε εἰς τό βουνό ἐκάθησεν ἐκεῖ. Καί ἦλθον τότε κοντά Του πλήθη ἀνθρώπων, πού μετέφεραν κουτσούς, τυφλούς, ἀνθρώπους χωρίς χέρια, κωφαλάλους καί τούς ἔρριψαν ἐμπρός εἰς τά πόδια Του. Ἐκεῖνος τούς ἐθεράπευσεν, ὥστε οἱ ὄχλοι νά θαυμάζουν, καθώς ἔβλεπαν τούς κωφαλάλους νά λαλοῦν, γερούς αὐτούς πού δέν εἶχαν χέρια, τούς κουτσούς νά περιπατοῦν καί τούς τυφλούς νά βλέπουν. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐδόξαζαν τόν Θεόν τοῦ Ἰσραήλ»[24]. Πότε λοιπόν πηγαίνει ὁ ἴδιος, πότε πάλιν κάθεται καί περιμένει τούς ἀσθενεῖς· καί τούς κουτσούς ἀνεβάζει εἰς τό ὄρος. B Καί οὔτε τό ἔνδυμά του δέν ἐγγίζουν πιά, ἀλλά ἀναβαίνουν ἐπάνω εἰς τήν κορυφήν, καί πίπτουν ἐμπρός εἰς τά πόδια των. Καί ἔτσι φανερώνουν διπλά τήν πίστιν των, καί μέ τό ὅτι, ἄν καί κουτσοί ἀναβαίνουν εἰς τό ὄρος καί μέ τό ὅτι δέν ζητοῦν τίποτε ἄλλο, παρά μονάχα νά ριφθοῦν εἰς τά πόδια του. Καί ἦτο μεγάλο τό θαῦμα καί παράδοξον, νά βλέπη κανείς νά περιπατοῦν αὐτοί, πού προηγουμένως τούς ἔφερναν σηκωτούς καί οἱ τυφλοί νά μή ἔχουν ἀνάγκην ἀπό ἐκείνους, πού τούς ἔσερναν ἀπό τό χέρι. Πράγματι τούς ἄφηνε καταπλήκτους καί τό πλῆθος αὐτῶν, πού ἐθεραπεύοντο καί ἡ εὐκολία τῆς θεραπείας των. Εἶδες πῶς τήν μέν γυναῖκα ἐθεράπευσε μετά ἀπό τόσην καθυστέρησιν, C ἐνῶ αὐτούς ἀμέσως; Ὄχι διότι αὐτοί ἦσαν καλύτεροι ἀπό ἐκείνην, ἀλλά ἐπειδή ἐκείνη ἦτο πιό πιστή ἀπό αὐτούς. Δι' αὐτό εἰς τήν περίπτωσιν ἐκείνης ἀναβάλλει καί καθυστερεῖ, διά νά φανερώση τήν

24. Ματθ. 15, 29 - 31.

εὐψυχία της· ἐνῶ εἰς αὐτούς ἀμέσως παρέχει τήν δωρεάν, διά νά κλείση τά στόματα τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων καί διά νά τούς ἀφαιρέση κάθε τους ἀντιλογίαν. Διότι ὅσον κανείς δέχεται μεγαλυτέρας εὐεργεσίας, τόσον περισσότερον γίνεται ὑπεύθυνος καί αὐστηροτέρας τιμωρίας, ὅταν ἐκδηλώνη ἀγνωμοσύνην καί δέν βελτιώνεται μέ τήν τιμήν πού τοῦ γίνεται. Δι' αὐτό ἀκριβῶς οἱ πλούσιοι τιμωροῦνται περισσότερον ἀπό τούς πτωχούς, ὅταν εἶναι κακοί, ἐπειδή δέν ἔγιναν ἥμεροι οὔτε μέσα εἰς τήν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν τους. Μή μοῦ λέγεις ὅτι ἔδωσαν ἐλεημοσύνην. Διότι ἄν δέν ἔδωσαν ἀνάλογα μέ τήν περιουσίαν των, οὔτε ἔτσι θά διαφύγουν. D Διότι ἡ ἐλεημοσύνη δέν κρίνεται μέ τό μέτρον τῶν ὅσων δίδονται, ἀλλ' ἀπό τήν γενναιόδωρον διάθεσιν αὐτοῦ, πού δίδει[25]. Καί ἄν τιμωροῦνται αὐτοί, πολύ περισσότερον θά τιμωρηθοῦν ἐκεῖνοι πού συναρπάζονται ἀπό τά περιττά, πού κτίζουν τά τριώροφα καί τά τετραώροφα, πού καταφρονοῦν ὅμως τούς πτωχούς· αὐτοί πού φροντίζουν μέν διά τήν φιλαργυρίαν των, ἀδιαφοροῦν ὅμως διά τήν ἐλεημοσύνην.

Ἀλλά ἐπειδή ἦλθεν ὁ λόγος διά τήν ἐλεημοσύνην, ἄς συνεχίσωμεν σήμερα τήν ὑπόθεσιν ἐκείνην, περί τῆς φιλανθρωπίας, πού ἄφησα ἀτελείωτον, ὅταν ὡμιλοῦσα πρίν ἀπό τρεῖς ἡμέρας[25α]. Ἐνθυμεῖσθε, ὅταν προηγουμένως ὡμιλοῦσα διά τήν ἰδιοτροπίαν, πού ἔχουν μερικοί διά τά ὑποδήματα, καί διά τήν ματαίαν ἐκείνην ἀσχολίαν, καί διά τήν βλακείαν τῶν νέων, E εἶχε παρεκκλίνει ὁ λόγος ἀπό τήν ἐλεημοσύνην εἰς τά ἁμαρτήματα ἐκεῖνα. Ποῖα λοιπόν ἦσαν ἐκεῖνα πού τότε ἀνεφέροντο; Ἐλέγαμεν ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι κάποια τέχνη, πού ἔχει τό ἐργαστήριόν της εἰς τόν οὐρανόν, καί διδάσκαλόν της ὄχι ἄνθρωπον, ἀλλά τόν Θεόν. Μετά ἐρευνῶντες τί εἶναι τέχνη καί

25. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος τονίζει, πολύ σωστά, τήν διάθεσιν τοῦ διδόντος. Αὐτό ἄλλωστε ὑπεγράμμισε καί ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅταν ἐπήνεσε τήν χήραν, διότι ἔδωσε μόνον τό δίλεπτον (Μάρκ. 12, 43 - 44).

25α. Ἀναφέρεται εἰς τήν ὁμιλίαν μθ' (49). Βλ. προηγούμενον τόμον 86, σελ. 184 - 189. Ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται ὅτι, ἐπειδή ἀκολουθοῦν ἀκόμη δύο ὁμιλίαι, αἱ ν' καί να', ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐξεφώνησε τάς παρούσας ὁμιλίας καθ' ἑκάστην.

τί δὲν εἶναι τέχνη, ἐπέσαμεν εἰς ματαιοπονίας καὶ κακοτεχνίας. **834** Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέραμεν καὶ αὐτὴν τὴν τέχνην τῶν ὑποδημάτων. Ἐνεθυμήθητε τώρα; Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς ἐπαναλάβωμεν καὶ σήμερον αὐτὰ ποὺ εἴπαμε τότε καὶ ἂς ἀποδείξωμεν πῶς ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι τέχνη καὶ μάλιστα ἡ ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας τέχνας. Διότι ἂν χαρακτηριστικὸν τῆς τέχνης εἶναι νὰ ἀπολήγη εἰς κάτι χρήσιμον, καὶ ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι χρησιμώτερον ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην, τότε φαίνεται ὁλοκάθαρα ὅτι καὶ τέχνη εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας τέχνας ἡ ἀνωτέρα. Διότι δὲν μᾶς κατασκευάζει ὑποδήματα, οὔτε μᾶς ὑφαίνει ἐνδύματα, οὔτε μᾶς κτίζει ὑλικὰ σπίτια· ἀλλὰ μᾶς γίνεται πρόξενος τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ μᾶς ἁρπάζει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ θανάτου· B μᾶς παρουσιάζει λαμπροὺς καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν· μᾶς κτίζει τὰς οὐρανίους κατοικίας μας, ἐκεῖνα τὰ παντοτινὰ σκηνώματά μας. Δὲν ἀφήνει αὐτὴ τὰς λαμπάδας μας νὰ σβήσουν, οὔτε νὰ παρουσιασθῶμεν εἰς τὸν γάμον μὲ ἀκάθαρτα φορέματα, ἀλλὰ τὰ πλένει καὶ τὰ κάνει πιὸ καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὸ χιόνι. Διότι, ὅπως λέγει ὁ Θεός· «ἂν αἱ ἁμαρτίαι σας εἶναι κόκκιναι, θὰ τὰς λευκάνω ὡσὰν τὸ χιόνι»[26]. Δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ πέσωμεν ἐκεῖ ὅπου ἔπεσεν ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, οὔτε νὰ ἀκούσωμεν τὰ φοβερὰ λόγια, ἀλλὰ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ[27]. Κάθε μία ἀπὸ τὰς τέχνας τῆς ζωῆς ἔχει ὡσὰν σκοπὸν ἕνα κατόρθωμα. Ὅπως ἡ γεωργία τὴν διατροφήν μας· ἡ ὑφαντικὴ τὴν ἐπένδυσίν μας. Ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς, C διότι δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἑκάστη τέχνη μόνη της νὰ μᾶς προσφέρη τὸ ἐπίτευγμά της.

Καὶ ἂν θέλης ἂς ἐξετάσωμεν πρώτην τὴν γεωργίαν. Διότι ἂν δὲν βοηθῆται ἀπὸ τὴν σιδηρουργίαν, διὰ νὰ δανεισθῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δικέλλαν καὶ τὸ ὑνὶ καὶ τὸ δρεπάνι καὶ τὸ τσεκοῦρι καὶ ἄλλα πολλὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα· ἂν δὲν ἔχη τὴν ξυλουργικήν, διὰ νὰ τῆς συνταιριάση τὸ ἀλέτρι, καὶ νὰ τῆς κατασκευάση τὸν ζυγὸν καὶ τὸ ἁμάξι, διὰ νὰ τρίβη τὰ στάχυα· ἂν δὲν ἔχη τὴν τέχνην ἐπεξεργασίας τοῦ δέρματος διὰ νὰ τῆς φτιάξη ἱμάντας καὶ τὴν οἰκοδομικὴν διὰ νὰ κτίση σταῦλον εἰς τὰ βόδια ποὺ ὀργώνουν καὶ κατοικίας εἰς τοὺς γεωργοὺς ποὺ σπέρνουν· ἂν δὲν ἔχη τὴν ὑλοτομικὴν διὰ νὰ κόβη δένδρα ἀπὸ τὸ δάσος καὶ τὴν ἀρτοποιητικὴν ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, πουθενὰ δὲν θὰ ἐφαίνετο τὸ ἔργον τῆς γεωργίας. Ἔτσι καὶ ἡ ὑφαντική, ὅταν κάνη κάτι προσκαλεῖ κοντά της πολλὰς ἄλλας τέχνας διὰ νὰ τὴν βοηθήσουν εἰς τὸ ἔργον της· D καὶ ἂν δὲν προσέλθουν καὶ δὲν τῆς δώσουν χέρι βοηθείας παραμένει καὶ αὐτὴ εἰς ἀμηχανίαν. Καὶ κάθε τέχνη ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἄλλην[28]. Ὅταν ὅμως πρέπει νὰ ἐλεήσωμεν, τίποτε ἄλλο δὲν χρειαζόμεθα παρὰ καλὴν διάθεσιν μονάχα. Καὶ ἂν νομίζης πῶς εἶναι ἀπαραίτητα, διὰ τὴν ἐλεημοσύνην χρήματα καὶ σπίτια καὶ φορέματα καὶ ὑποδήματα, διάβασε ἐκεῖνα τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶπε διὰ τὴν χήραν[29] καὶ ἀποδίωξε αὐτὴν τὴν ἀγωνία. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη εἶσαι τελείως πτωχός, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ζητιανεύουν, δύο λεπτὰ ἂν δώσης, αὐτὸ εἶναι τὸ πᾶν· καὶ ἂν ἀκόμη δώσης ἕνα κομμάτι κρίθινο ψωμί, ἔφθασες πρὸς τὸ τέρμα τῆς τέχνης. E Ἂς δεχθοῦμε λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην καὶ ἂς φροντίσωμεν νὰ τὴν πραγματοποιήσωμεν. Διότι προτιμώτερον νὰ τὴν γνωρίζης, παρὰ νὰ εἶσαι βασιλεὺς καὶ νὰ φορῇς στέμμα. Δὲν εἶναι μονάχα αὐτὸ τὸ πλεονέκτημά της, ὅτι, δηλαδή, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὰς ἄλλας τέχνας, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα καὶ διάφορα πράγματα ἐπιτυγχάνει. Διότι τὰ σπίτια οἰκοδομεῖ, ποὺ παραμένουν παντοτινὰ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ διδάσκει ἐκείνους ποὺ τὴν ἔχουν κατορθώσει μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀποφύγουν τὸν ἀθάνατον θάνατον. **835** καὶ θησαυροὺς σοῦ χαρίζει, ποὺ ποτὲ δὲν ἐξοδεύονται καὶ ποὺ διαφεύγουν κάθε ζημίαν, ποὺ προ-

---

26. Ἠσ. 1,18.
27. Λουκ. 16,22.

---

28. Μὲ καταπληκτικὴν δύναμιν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀναπτύσσει τὴν θαυμασίαν ἰδέαν τῆς συνεργασίας τῶν τεχνῶν χάριν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἰδέα αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας.

29. «Εἶδε δέ τινα χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά, καὶ εἶπεν· ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε» (Λουκ. 21, 2 - 4).

ἔρχεται ἀπὸ τοὺς ληστάς, ἀπὸ τὰ σκουλήκια, ἀπὸ τὸ σαράκι καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον. Ἂν κανεὶς σὲ ἐδίδασκε μονάχα αὐτό, πῶς θὰ προφυλάξῃς τὰ σιτηρά, καὶ τί δὲν θὰ ἔδινες διὰ νὰ διατηρήσῃς ἀπρόσβλητο τὸ σιτάρι σου ἐπὶ πολλὰ ἔτη; Ἀλλὰ νὰ ποὺ ἡ ἐλεημοσύνη, ὄχι μονάχα διὰ τὸ σιτάρι, ἀλλὰ δι' ὅλα σὲ διδάσκει καὶ σοῦ δείχνει πῶς θὰ ἠμποροῦσαν νὰ μείνουν ἀπρόσβλητα καὶ τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Καὶ διατί πρέπει νὰ ἀναφέρωμε λεπτομερῶς ὅλα τὰ κατορθώματα τῆς τέχνης αὐτῆς; Ἀφοῦ αὐτὴ σὲ διδάσκει πῶς θὰ ἠμποροῦσες νὰ γίνῃς ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν, ποὺ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Βλέπεις πῶς δὲν εἶναι τὸ ἔργον της ἕνα, ἀλλὰ πολλά; B Χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἀπὸ ἄλλην τέχνην, κτίζει οἰκίας, ὑφαίνει φορέματα, κατασκευάζει θησαυρούς, ποὺ δὲν καταστρέφονται, μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ νικοῦμε τὸν θάνατον, νὰ ὑποτάσσωμε τὸν Διάβολον, μᾶς κάνει ὁμοίους μὲ τὸν Θεόν.

Τί λοιπὸν θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ πιὸ χρήσιμον ἀπὸ τὴν τέχνην αὐτήν; Διότι αἱ ἄλλαι τέχναι, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα εἴπαμε, καταστρέφονται μαζὶ μὲ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ ὅταν ἀρρωσταίνουν οἱ τεχνῖται ἐξαφανίζονται, καὶ τὰ ἔργα τους δὲν ἠμποροῦν νὰ διατηρηθοῦν· ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολὺν χρόνον, ἀπὸ κόπον καὶ πολλὰ ἄλλα. Αὐτὴ ὅταν θὰ περάσῃ ὁ κόσμος, τότε ἀκριβῶς παρουσιάζεται· C αὐτὴ ὅταν ἀποθάνωμεν, τότε λάμπει καὶ φανερώνει τὰ ἔργα της. Καὶ οὔτε ἀπὸ χρόνον ἔχει ἀνάγκην, οὔτε ἀπὸ κόπον, οὔτε ἀπὸ καμμίαν ἄλλην παρομοίαν δυσκολίαν· ἀλλὰ καὶ ὅταν σὺ εἶσαι ἄρρωστος ἐκείνη ἐνεργεῖ, καὶ ὅταν γηράσῃς καὶ πρὸς τὴν ἄλλην ζωὴν βαδίζει κοντά σου καὶ ποτὲ δὲν σὲ ἐγκαταλείπει. Αὐτὴ σὲ ἀναδεικνύει πιὸ δυνατὸν καὶ ἀπὸ τοὺς σοφιστὰς καὶ ἀπὸ τοὺς ρήτορας. Διότι αὐτοὶ ποὺ διαπρέπουν εἰς αὐτὰς τὰς τέχνας ἔχουν καὶ πολλοὺς ποὺ τοὺς φθονοῦν· ἐνῷ δι' ἐκείνους ποὺ λάμπουν ἀπὸ αὐτὴν πολλοὶ προσεύχονται. Ἐκεῖνοι προσέρχονται ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος τῶν ἀνθρώπων καὶ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων πολλὰς φορὰς καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδικούντων· D αὐτὴ ὅμως προσέρχεται ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μονάχα διὰ νὰ συνηγορήσῃ ἡ ἰδία, ἀλλὰ διὰ νὰ πείσῃ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Δικαστὴν νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ

τοῦ κατηγορουμένου καὶ νὰ ἀποφασίσῃ διὰ τὴν ἀπαλλαγήν του. Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ κατηγορούμενος ἔχει διαπράξει πολλὰς ἁμαρτίας, τὸν στεφανώνει καὶ τὸν ἀνακηρύσσει νικητήν.

Διότι λέγει ὁ Θεὸς «δώσατε ἐλεημοσύνην καὶ ὅλα θὰ γίνουν καθαρά»[30]. Καὶ διατί ἀναφέρω τὰ μέλλοντα; Ἂν, κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, ἐρωτήσωμεν τοὺς ἀνθρώπους, τί θέλουν περισσότερον νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι σοφισταὶ καὶ ρήτορες ἢ ἐλεήμονες καὶ φιλάνθρωποι, θὰ ἀκούσῃς ὅτι προτιμοῦν τὸ δεύτερον. Καὶ πολὺ σωστά. Διότι ἂν λείψῃ ἡ εὐγλωττία εἰς τίποτε δὲν θὰ ζημιωθῇ ἡ ζωή μας· E διότι ὑπῆρχε πολὺν χρόνον πρὶν ἀπὸ αὐτήν, τὴν ρητορικὴν τέχνην. Ἂν ὅμως ἀφαιρέσῃς τὴν ἐλεημοσύνην ὅλα ἐξαφανίζονται καὶ χάνονται. Καὶ ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαπλεύσῃ κανεὶς τὴν θάλασσαν, ἂν ἀχρηστευθοῦν μὲ προσχώσεις τὰ λιμάνια καὶ οἱ ὅρμοι, ἔτσι δὲν θὰ εἶναι δυντὸν καὶ νὰ ὑπάρξῃ αὐτὴ ἡ ζωή, ἂν ἀφαιρέσῃς τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν συγγνώμην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν[31]. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐνεπιστεύθη αὐτὰ μόνον εἰς τὴν σκέψιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ πολλὰ τὰ ἐφύτευσε **836** μέσα καὶ εἰς τὸν νόμον τῆς φύσεως. Ἔτσι καὶ οἱ πατέρες εὐσπλαγχνίζονται τὰ παιδιά τους, καὶ αἱ μητέρες, καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς των, ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ζῶα. Ἔτσι κάμνουν οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς, οἱ συγγενεῖς, οἱ γνωστοί, ὁ ἄνθρωπος, γενικῶς, πρὸς τὸν ἄλλον ἄνθρωπον. Διότι ἔχομεν ἐκ φύσεως τὴν κλίσιν πρὸς τὴν εὐσπλαγχνίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ἀγανακτοῦμεν, ὅταν ἄλλοι ἀδικοῦνται, καὶ ὅταν βλέπωμεν νὰ φονεύωνται θλιβόμεθα πάρα πολύ, καὶ δακρύζομεν ὅταν βλέπωμεν λυπημένους. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ πάρα πολὺ νὰ πραγματοποιῆται ἡ εὐσπλαγχνία, διέταξε τὴν φύσιν νὰ συμβάλλῃ πολὺ εἰς

30. Λουκ. **11,41**.

31. Τὸ κάλλος καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς Ἁγιοχρυσοστομικῆς αὐτῆς ἰδέας, εἶναι πράγματι ἀνυπέρβλητα. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ τὴν ἀπάντησιν πρὸς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις ὅτι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἶναι μόνον οἰκονομικὸν ἢ μηχανοκρατικὸν φαινόμενον. Ἡ ἰδέα αὐτή, ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ ἁρμονικῆς συμβιώσεως.

αὐτό· B καὶ ἔτσι μᾶς ἐφανέρωσε πῶς Τοῦ εἶναι τοῦτο πάρα πολὺ ἀξιόλογον. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ βάλλωμεν καλὰ εἰς τὸν νοῦν μας αὐτά, ἂς ὁδηγήσωμεν καὶ τοὺς ἑαυτούς μας, καὶ τὰ παιδιά μας, καὶ τοὺς γνωστούς μας εἰς τὸ διδασκαλεῖον τῆς ἐλεημοσύνης· καὶ αὐτὸ πρὸ πάντων ἂς μανθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἀκριβῶς αὐτὸ σημαίνει ἄνθρωπος[32]. Διότι «ὁ ἄνθρωπος εἶναι μεγάλο πρᾶγμα καὶ πολύτιμος ὁ ἐλεήμων»[33]· ἂν δὲν ἠμπορῇ νὰ ἔχῃ τὸ χάρισμα αὐτό, ἐξέπεσε ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι καὶ ἄνθρωπος. Αὐτὸ δημιουργεῖ τοὺς σοφούς. Διατί ἀπορεῖς ἂν αὐτὸ σημαίνῃ ἄνθρωπος; Αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός[34]. Διότι λέγει ὁ Κύριος· «Γίνεσθε εὔσπλαγχνοι πρὸς τοὺς συνανθρώπους σας, ὅπως ὁ ἐπουράνιος πατέρας σας»[35].

Ἂς μάθωμεν λοιπὸν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ εἴμεθα ἐλεήμονες, πρὸ παντὸς δὲ διότι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν. C Καὶ ἂς νομίζωμεν πῶς οὔτε κἂν ζῶμεν κατὰ τὸ διάστημα, ποὺ δὲν κάνομεν ἐλεημοσύνην. Ἐννοῶ δὲ ἐλεημοσύνην αὐτὴν ποὺ εἶναι καθαρὰ ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν. Διότι ἂν αὐτὸς ποὺ ἀρκεῖται εἰς τὰ ἰδικά του ἀγαθὰ καὶ εἰς κανένα δὲν προσφέρει, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐλεήμων, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ παίρνει τὰ ξένα, ἔστω καὶ ἂν δίνῃ ἀμέτρητα ὡς ἐλεημοσύνην; Διότι ἂν εἶναι ἀπανθρωπία νὰ ἀπολαμβάνῃς μονάχα τὴν περιουσίαν σου, πολὺ περισσότερον εἶναι τὸ νὰ ἀφαιρῇς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἂν δὲ τιμωροῦνται αὐτοὶ ποὺ καθόλου δὲν ἠδίκησαν, ἐπειδὴ δὲν ἔδωσαν ἐλεημοσύνην, πολὺ περισσότερον θὰ εἶναι ἄξιοι τιμωρίας αὐτοὶ ποὺ παίρνουν καὶ τὰ ξένα. Νὰ μὴ εἰπῇς λοιπόν, ὅτι ἄλλος ἔχει ἀδικηθῆ καὶ ἄλλος δέχεται ἐλεημοσύνην. Διότι τοῦτο εἶναι τὸ φοβερόν. Ἔπρεπε, δηλαδή, αὐτὸς ποὺ ἀδικεῖται νὰ δέχεται καὶ τὴν ἐλεημοσύνην· τώρα δὲ ὅμως ἄλλους τραυματίζεις καὶ θεραπεύεις αὐτούς, ποὺ

32. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ζῶα, ποὺ ἔχουν ὡς διακριτικὸν τὴν ἀγριότητα, οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ διακρίνωνται διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν.

33. Παροιμ. 20,6.

34. Ὡς εἰκὼν Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν θεϊκὴν ἰδιότητα τῆς εὐσπλαγχνίας.

35. Λουκ. 6,36.

δὲν ἐτραυμάτισας, ἐνῷ θὰ ἔπρεπε τοὺς πρώτους νὰ θεραπεύῃς· D καλλίτερα καθόλου νὰ μὴ τραυματίζῃς. Διότι φιλάνθρωπος δὲν εἶναι αὐτός, ποὺ πληγώνει καὶ θεραπεύει, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἰατρεύει αὐτούς, ποὺ ἐπληγώθησαν ἀπὸ ἄλλους. Τὰς πληγάς, λοιπόν, ποὺ ἐπροξένησες σὺ νὰ θεραπεύσῃς, καὶ ὄχι τὰς πληγάς, ποὺ ἐπροξένησαν ἄλλοι. Καλλίτερα οὔτε νὰ πληγώνῃς, οὔτε νὰ ρίπτῃς κάτω (διότι αὐτὸ τὸ κάνει ἄνθρωπος χωρὶς βαρύτητα), ἀλλὰ νὰ ἀνασηκώνῃς αὐτοὺς ποὺ ἔπεσαν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ τὸ ἴδιον μέτρον τῆς ἐλεημοσύνης νὰ θεραπεύσῃς τὸ κακόν, ποὺ ἐπροξένησεν ἡ πλεονεξία σου. Ἂν, δηλαδή, ἁρπάξῃς, μὲ τὴν πλεονεξίαν, ἕνα ὀβολόν, δὲν πρέπει ἕνα ὀβολὸν πάλιν νὰ δώσῃς ἐλεημοσύνην, διὰ νὰ ἐπουλώσῃς τὴν πληγήν, ποὺ ἐπροξένησεν ἡ πλεονεξία σου, ἀλλὰ ἕνα τάλαντον. E Δι' αὐτὸ ἐκεῖνος, ποὺ συνελήφθη διὰ κλοπήν, πληρώνει ὡς ἀποζημίωσιν τὸ τετραπλάσιον[36]· αὐτὸς δέ, ποὺ ἁρπάζει εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν κλέπτην. Καὶ ἂν αὐτός, ποὺ ἔκλεψε πρέπει νὰ πληρώσῃ ὡς ἀποζημίωσιν τὰ τετραπλάσια, αὐτὸς ποὺ ἁρπάζει θὰ πρέπει νὰ δώσῃ τὰ δεκαπλάσια καὶ πολὺ περισσότερον· καὶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ εὐχαριστημένος ἂν ἠμπορέσῃ ἔτσι νὰ συγχωρηθῇ διὰ τὴν ἀδικίαν· **337** ὡστόσον οὔτε καὶ τότε θὰ λάβῃ τὸν μισθὸν διὰ ἐλεημοσύνην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· «θὰ ἀποζημιώσω αὐτούς, ποὺ ἐζημίωσα εἰς τὸ τετραπλάσιον, καὶ τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά μου θὰ τὰ δώσω ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχούς»[37]. Ἂν δὲ κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον πρέπει νὰ δοθοῦν τετραπλάσια, πολὺ περισσότερα πρέπει νὰ δοθοῦν τώρα, ποὺ ἐπικρατεῖ ἡ Χάρις. Καὶ ἂν πρέπει νὰ ἀποζημιώσῃ ὁ κλέπτης, πολὺ περισσότερον ὁ πλεονέκτης, ποὺ ἁρπάζει. Διότι ἐδῶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ζημίαν, εἶναι καὶ ἡ προσβολὴ μεγάλη. Ὥστε καὶ ἂν ἀκόμη ἐπιστρέψῃς τὰ ἑκατονταπλάσια, ποτὲ δὲν ἀποκατέστησες τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀκέραιον. Βλέπεις πῶς δὲν ἔλεγα ἄσκοπα, ὅτι ἔστω καὶ τάλαντον ἂν ἐπιστρέψῃς, διὰ τὸν ὀβολόν, ποὺ ἥρπασες, μόλις ἐπανορθώνεις τὸ κακό; Καὶ ἄν, μὲ τὴν πρᾶξιν σου αὐτήν,

36. Ἐξοδ. 22,1.

37. Ἐλευθέρα ἀπόδοσις τοῦ χωρίου (Λουκ. 21,8).

ἐλάχιστα διορθώνῃς τὸ κακόν. πού ἔκανες, ὅταν, ἀντιθέτως, ἁρπάξῃς ὁλοκλήρους περιουσίας, καὶ δώσῃς ἐλάχιστα, B καὶ μάλιστα ὄχι εἰς ἐκείνους, ποὺ ἠδικήθησαν, ἀλλ' εἰς ἄλλους ἀντὶ ἐκείνων, τότε ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχῃς; Ποίαν συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεόν; Ποίαν ἐλπίδα σωτηρίας; Θέλεις νὰ μάθῃς πόσον μεγάλο κακὸ κάνεις, ὅταν κάμνῃς τέτοια ἐλεημοσύνην; Ἄκουσε τί λέγει ἡ Ἁγία Γραφή· «Ἐκεῖνος, ποὺ προσφέρει θυσίαν ἀπὸ τὰ χρήματα τῶν πτωχῶν, εἶναι ὡσὰν νὰ θυσιάζῃ τὸ παιδὶ ἐμπρὸς εἰς τὸν πατέρα του»[38]. Αὐτὴν τὴν ἀπειλὴν ἂς χαράξωμεν εἰς τὴν ψυχήν μας καὶ ἂς ἀποχωρήσωμεν· αὐτὴν ἂς χαράξωμεν εἰς τοὺς τοίχους, αὐτὴν εἰς τὰ χέρια, αὐτὴν εἰς τὴν συνείδησιν, αὐτὴν παντοῦ. Ἔτσι, τουλάχιστον, αὐτὸς ὁ φόβος, ποὺ θὰ διατηρῆται ζωηρὸς εἰς τὴν σκέψιν μας, ἂς συγκρατῇ τὰ χέρια μας ἀπὸ καθημερινοὺς φόνους. Διότι χειρότερη ἀπὸ τὸν φόβον εἶναι ἡ ἁρπαγή, ποὺ σιγὰ - σιγὰ σκοτώνει τὸν πτωχόν. C Διὰ νὰ διατηρηθῶμεν λοιπὸν καθαροὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ μίασμα, ἂς μελετοῦμε αὐτὰ καὶ μόνοι μας καὶ μεταξύ μας. Διότι ἔτσι καὶ προθυμότεροι θὰ γίνωμεν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ θὰ λάβωμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καθαρὰν ἀμοιβήν, καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις μαζὶ μὲ τὸν πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τὴν ἀτελεύτητον αἰωνιότητα. Ἀμήν.

38. Σοφ. Σειρ. 34 (31), 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΓ' (53)

(Ματθ. ιε', 32 — ιστ', 12)

D «Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσεκάλεσε τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς εἶπεν· Αἰσθάνομαι βαθεῖαν συμπάθειαν διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, διότι εἶναι τώρα τρεῖς ἡμέραι, ἀφ' ὅτου μένουν πλησίον μου, καὶ δὲν ἔχουν τί νὰ φάγουν. Καὶ δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀποστείλω εἰς τὰ μέρη τους νηστικούς, μήπως ἀποκάμουν εἰς τὸν δρόμον»[1].

Καὶ προηγουμένως[2], ὅταν ἐσκόπευε νὰ κάνῃ τὸ ἴδιον θαῦμα, ἐθεράπευσε κατὰ πρῶτον τοὺς πάσχοντας ἀπὸ διαφόρους σωματικὰς ἀσθενείας. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, κάνει τὸ ἴδιον. E Δηλαδή, μετὰ τὴν θεραπείαν τῶν τυφλῶν καὶ χωλῶν, ἐπαναλαμβάνει τὸ αὐτὸ θαῦμα.

Διὰ ποῖον λόγον, ὅμως, τοῦ εἶπαν τότε οἱ μαθηταί του· «Δόσε διαταγὴν νὰ διαλυθοῦν τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ»[3], ἐνῷ τώρα δὲν τοῦ εἶπαν τίποτε, ἂν καὶ εἶχαν περάσει τρεῖς ἡμέραι ποὺ ἦσαν κοντά του; Ἢ διότι καὶ οἱ μαθηταὶ εἶχαν γίνει πλέον καλλίτεροι, ἢ διότι ἔβλεπαν τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ αἰσθάνωνται ὑπερβολικὰ τὴν πεῖναν. Διότι, πραγματικά, ἐδόξαζαν τὸν Θεὸν δι' ὅσα συνέβαιναν[4].

539 Κύτταξε, ὅμως, κατὰ ποῖον τρόπον καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν δὲν προχωρεῖ μόνον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ θαύματος, ἀλλὰ καὶ τοὺς προκαλεῖ εἰς αὐτό.

1. Ματθ. 15,32.
2. Πρβλ. Ματθ. 14,14.
3. Ματθ. 14,15.
4. Πρβλ. Ματθ. 15,13.

Διότι τὰ πλήθη τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ εἶχαν ἔλθη κοντά του μὲ σκοπὸν νὰ ζητήσουν τὴν θεραπείαν (τῶν ἀσθενῶν τους), δὲν εἶχαν τὴν τόλμην νὰ τοῦ ζητήσουν τροφάς. Ὁ Κύριος, ὅμως, ὡς φιλάνθρωπος καὶ πλήρης ἐνδιαφέροντος, τοὺς προσφέρει, χωρὶς νὰ ζητήσουν, καὶ λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς του· «Αἰσθάνομαι βαθεῖαν συμπάθειαν διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ... καὶ δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀποστείλω εἰς τὰ μέρη τους νηστικούς».

Διὰ νὰ μὴ λέγουν, δηλαδή, οἱ μαθηταί, ὅτι ὁ κόσμος ἦλθεν ἔχων καὶ τὰ ἀνάλογα τρόφιμα, τοὺς λέγει· «Διότι εἶναι τρεῖς ἡμέραι, ἀφ᾽ ὅτου μένουν πλησίον μου». Ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη ἦλθαν ἔχοντες προμηθείας, τὰς ἔχουν πλέον καταναλώσει. Ἐξ ἄλλου, δι᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔκανε τὸ θαῦμα κατὰ τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν ἡμέραν, ἀλλ᾽ ὅταν εἶχαν καταναλωθῆ τὰ πάντα, ὥστε νὰ δεχθοῦν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν τὸ γεγονός, B ἀφοῦ, προηγουμένως, θὰ εἶχαν περιέλθη εἰς μεγάλην ἀνάγκην. Δι᾽ αὐτὸ καὶ λέγει· «Διὰ νὰ μὴ ἀποκάμουν εἰς τὸν δρόμον», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ πολὺ εἶχαν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν τόπον τους καὶ καθόλου τρόφιμα δὲν τοὺς ἀπέμειναν.

Καὶ ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ τοὺς ἀφήσῃς νὰ φύγουν νηστικούς, διατί δὲν κάνεις τὸ θαῦμα; Διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς μαθητάς του περισσότερον προσεκτικοὺς μὲ τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν καὶ τὴν ἀπάντησιν καὶ νὰ ἀποδείξουν τὴν πίστιν τους ἐρχόμενοι κοντά του καὶ λέγοντες· φτειάξε ἄρτους. Ἀλλ᾽ οὔτε καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀντελήφθησαν τὴν αἰτίαν τῆς ἐρωτήσεως. Δι᾽ αὐτὸ εἰς τὴν συνέχειαν, ὅπως γράφει ὁ Μᾶρκος, τοὺς λέγει· «Ἀκόμη ἔχετε τόσον παχυλὴν τὴν διάνοιάν σας; Ἐνῷ ἔχετε μάτια, δὲν βλέπετε, καὶ ἐνῷ ἔχετε αὐτιά, δὲν ἀκούετε;»[5].

C Διότι, ἐὰν δὲν συνέβαινεν αὐτό, διατί ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ εἶναι ἄξια νὰ εὐεργετηθοῦν καί, ἀκόμη,

5. Μάρκ. 8, 17 - 18.

προσθέτει καὶ τὴν ἰδικήν του συμπάθεια; Ὁ δὲ Ματθαῖος λέγει ὅτι ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἐπετίμησε τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς εἶπεν· «Ὀλιγόπιστοι, ἀκόμη δὲν καταλαβαίνετε, οὔτε ἐνθυμεῖσθε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πέντε χιλιάδων καὶ πόσα κοφίνια περισσευμάτων ἐπήρατε; Οὔτε (ἐνθυμεῖσθε) τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τεσσάρων χιλιάδων καὶ πόσα μεγάλα κοφίνια περισσευμάτων ἐπήρατε;»[6]. Τόσον πολὺ συμφωνοῦν μεταξύ τους οἱ εὐαγγελισταί.

Τί κάνουν, ὅμως, οἱ μαθηταί; Ἀκόμη σύρονται εἰς τὴν γῆν. Μολονότι ἔκανε τὸ πᾶν ὁ Κύριος διὰ νὰ μὴ λησμονήσουν ἐκεῖνο τὸ θαῦμα D καὶ μὲ τὴν ἐρώτησιν καὶ μὲ τὴν ἀπάντησιν καὶ μὲ τὸ ὅτι τοὺς ἔκανε συνεργοὺς εἰς αὐτὸ καὶ μὲ τὸ ὅτι ἐμοίρασαν τὰ κοφίνια. Ἀλλ᾽ ἀκόμη ἡ πίστις τους ἦτο ἀτελής. Δι᾽ αὐτὸ καὶ τοῦ λέγουν· «Ἀπὸ ποῦ νὰ προμηθευθῶμεν ἐδῶ εἰς τὴν ἐρημίαν τόσον πολλοὺς ἄρτους;»[7].

Καὶ προηγουμένως καὶ τώρα προβάλλουν τὴν ἐρημίαν τοῦ τόπου. Καὶ αὐτοὶ μὲν τὸ λέγουν αὐτὸ ἀπὸ πνευματικὴν ἀδυναμίαν, ἀλλὰ καὶ ἔτσι ἀπαλλάσσουν τὸ θαῦμα ἀπὸ κάθε ὑποψίαν. Διὰ νὰ μὴ λέγῃ, δηλαδή, κανείς, πρᾶγμα ποὺ τὸ εἶπαν ἤδη, ὅτι ἀπὸ κάποιαν κοντινὴν κωμόπολιν ἐπῆραν τοὺς ἄρτους, καθορίζεται ὁ τόπος, ὥστε νὰ γίνῃ πιστευτὸν τὸ θαῦμα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ τὸ προηγούμενον θαῦμα καὶ τὸ παρὸν τὰ πραγματοποιεῖ εἰς ἔρημον μέρος, ποὺ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὰς πόλεις.

Οἱ μαθηταί, ὅμως, δὲν ἀντελήφθησαν τίποτε ἀπὸ αὐτά, δι᾽ αὐτὸ καὶ ἔλεγαν· E «Ἀπὸ ποῦ νὰ προμηθευθῶμεν ἐδῶ εἰς τὴν ἐρημίαν τόσον πολλοὺς ἄρτους;». Διότι ἐνόμιζαν ὅτι ὁ Κύριος τοὺς τὰ εἶπεν αὐτά, ἐπειδὴ ἐσκόπευε νὰ τοὺς δώσῃ ἐντολὴν νὰ διαθρέψουν αὐτοὶ τὸ πλῆθος. Πολὺ ἀνόητος σκέψις. Δι᾽ αὐτὸ ἄλλωστε καὶ προηγουμένως τοὺς ἔλεγεν· «Δώσατέ τους σεῖς νὰ φάγουν»[8], διὰ νὰ τοὺς δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν παρακαλέσουν. Εἰς

6. Ματθ. 16, 8 - 10.
7. Ματθ. 15,33.
8. Ματθ. 14,16.

τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὅμως οὔτε αὐτὸ δὲν τοὺς λέγει, δηλαδή· «Δώσατέ τους σεῖς νὰ φάγουν», ἀλλὰ τί τοὺς λέγει; 539 «Αἰσθάνομαι βαθεῖαν συμπάθειαν διὰ τὸ πλῆθος καὶ δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀποστείλω εἰς τὰ μέρη τους νηστικούς». Ἔτσι, τοὺς ὁδηγεῖ πλησιέστερα καὶ τοὺς παρωθεῖ περισσότερον καὶ τοὺς παρέχει τὴν ἀφορμὴν νὰ στραφοῦν καὶ νὰ ζητήσουν ἀπὸ αὐτὸν τοὺς ἄρτους. Διότι, πραγματικά, οἱ λόγοι του ἐφανέρωναν ὅτι ἠδύνατο νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φύγουν νηστικοὶ καὶ ἀπεδείκνυαν τὴν ἐξουσίαν του. Διότι ἡ φράσις «δὲν θέλω», αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπεδείκνυεν.

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀνέφερε τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου, τὸν τόπον καὶ τὴν ἐρημίαν («Διότι ἀπὸ ποῦ», λέγει, «νὰ προμηθευθῶμεν ἐδῶ εἰς τὴν ἐρημίαν τόσον πολλοὺς ἄρτους, ὥστε νὰ χορτάσωμεν τόσον πλῆθος λαοῦ;»), χωρὶς καὶ ἔτσι νὰ καταλάβουν τὴν σημασίαν τῶν λόγων του, τότε πλέον προσφέρει τὴν ἰδικήν του βοήθεια καὶ τοὺς λέγει· «Πόσους ἄρτους ἔχετε; Αὐτοὶ δὲ εἶπαν· ἑπτὰ ἄρτους καὶ ὀλίγα μικρὰ ψάρια»[9]. Ἀλλὰ τώρα δὲν τοῦ λέγουν πάλιν· «Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ ὀλίγα διὰ τόσον πολὺ λαόν;»[10] ὅπως τοῦ εἶπαν εἰς τὸ πρῶτον ἀνάλογον θαῦμα.

B Ἔτσι, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀντελαμβάνοντο τὸ πᾶν οἱ ἀπόστολοι, πάντως σιγὰ - σιγὰ ἀνήρχοντο πνευματικῶς. Διότι ὁ Κύριος, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν μνήμην τους, τοὺς κάνει τὴν ἰδίαν ἐρώτησιν, ποὺ τοὺς ἔκανε καὶ προηγουμένως, ὥστε καὶ μὲ τὸν τρόπον τῆς ἐρωτήσεως νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ ὅσα παλαιότερα εἶχαν συμβῆ.

Σύ, ὅμως, ὅπως διεπίστωσες ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ τὴν πνευματικὴν ἀτέλειαν τῶν μαθητῶν, καθ' ὅμοιον τρόπον νὰ ἀντιληφθῇς καὶ τὴν φιλόσοφον διάθεσίν τους καὶ νὰ θαυμάσῃς τὴν φιλαλήθειάν τους, διότι, ἐνῷ γράφουν οἱ ἴδιοι, δὲν ἀποκρύπτουν τὰ ἐλαττώματά τους, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μεγάλα. Διότι δὲν ἦτο ἀσήμαντος κατηγορία τὸ γεγονὸς ὅτι, μολονότι τὸ προηγούμενον θαῦμα ἦτο πρόσφατον, ἐν τούτοις τὸ ἐλησμόνησαν ἀμέσως. Δι' αὐτὸ ἀλ-

9. Ματθ. 15,34.
10. Ἰωάν. 6,9.

λωστε καὶ ἐπιτιμῶνται. C Μαζὶ μὲ τὰ παραπάνω νὰ καταλάβῃς καὶ ἄλλην ἐκδήλωσιν τῆς εὐσεβείας τους. Ὅτι, δηλαδή, ἦσαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὰς ἐπιταγὰς τῆς κοιλίας των καὶ ὅτι ἐδιδάσκοντο νὰ μὴ ἀποδίδουν μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ φαγητά. Πραγματικά, ἐνῷ εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας παρέμειναν ἐκεῖ, ἐν τούτοις ἑπτὰ ἄρτους μόνον εἶχαν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἄλλα περιστατικὰ τοῦ θαύματος, ἐνεργεῖ ὅμοια πρὸς τὸ προηγούμενον. Διότι καὶ εἰς τὴν γῆν βάζει τὰ πλήθη νὰ καθίσουν καὶ κάνει τοὺς ἄρτους νὰ πολλαπλασιάζωνται εἰς τὰ χέρια τῶν μαθητῶν. Πραγματικά, «ἔδωσεν ἐντολήν», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ νὰ καθίσουν εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἀφοῦ ἐπῆρεν εἰς τὰ χέρια του τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τὰ ψάρια, εὐχαρίστησε τὸν Πατέρα του, τὰ ἔκοψε καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς τοὺς μαθητάς του, οἱ δὲ μαθηταὶ τὰ ἔδωσαν εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ»[11]. Τὸ τέλος τοῦ θαύματος αὐτοῦ δὲν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ προηγούμενον. «Διότι ἔφαγαν», λέγει, «ὅλοι καὶ ἐχόρτασαν D καὶ ἐσήκωσαν τὰ περισσεύματα τῶν κομματιῶν ἑπτὰ μεγάλα κοφίνια γεμάτα. Ἐκεῖνοι δὲ ποὺ ἔφαγαν ἦσαν τέσσαρες χιλιάδες ἄνδρες, χωρὶς νὰ ὑπολογίζωνται εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν γυναῖκες καὶ παιδιά»[12].

Ἀλλὰ διατί τότε, ποὺ ἦσαν πέντε χιλιάδες, ἐπερίσσευσαν δώδεκα κοφίνια[13], ἐνῷ ἐδῶ, ποὺ ἦσαν τέσσαρες, ἐπερίσσευσαν ἑπτὰ μεγάλα κοφίνια; Διὰ ποῖον λόγον καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν ἦσαν ὀλιγώτερα τὰ περισσεύματα, ἂν καὶ ὅσοι ἔφαγαν δὲν ἦσαν ὅσοι ἦσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ πρώτου θαύματος; Ἤ, ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, τὰ κοφίνια ἦσαν μεγαλύτερα, ἤ, ἐὰν δὲν συνέβαινεν αὐτό, διὰ νὰ μὴ τοὺς κάνῃ νὰ λησμονήσουν τὸ θαῦμα αὐτὸ ἡ ἰσότης τῶν περισσευμάτων, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν ἐνισχύει τὴν μνήμην τους, E ὥστε μὲ τὴν παραλλαγὴν αὐτὴν νὰ ἐνθυμηθοῦν καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον

11. Ματθ. 15, 35 - 36.
12. Ματθ. 15, 37 - 38.
13. Πρβλ. Ματθ. 14, 20 - 21.

τότε μὲν κάνει τὰ κοφίνια ἰσάριθμα πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐνῷ τώρα ἐξισώνει τὰ κοφίνια πρὸς τοὺς ἄρτους, καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀποδεικνύει τὴν ἀπερίγραπτον δύναμίν του καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐξουσίας καὶ ὅτι εἶχε τὴν δυνατότητα καὶ νὰ θαυματουργῇ καὶ κατὰ τὸν ἕνα καὶ κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον. Διότι δὲν ἦτο ἀπόδειξις μικρᾶς δυνάμεως τὸ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀντιστοιχίαν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τότε καὶ τώρα, **540** ἐνῷ τότε οἱ διατραφέντες ἦσαν πέντε χιλιάδες, τώρα δὲ τέσσαρες χιλιάδες. Καὶ οὔτε τότε εἰς τὰ συνήθη κοφίνια οὔτε τώρα εἰς τὰ μεγάλα νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ εἶναι περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα τὰ περισσεύματα, ἂν καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔφαγαν ἦσαν διάφοροι ὡς πρὸς τὸν ἀριθμόν.

Τὰ μετὰ τὸ θαῦμα εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ προηγούμενα. Διότι καὶ τότε ἄφησε τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ καὶ ἀνεχώρησε μὲ πλοῖον. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ τώρα. Καὶ ὁ Ἰωάννης τὸ λέγει αὐτό[14]. Ἐπειδή, δηλαδή, κανένα ἄλλο θαῦμα δὲν προετοίμαζε τόσον τὰ πλήθη εἰς τὸ νὰ τὸν ἀκολουθοῦν, ὅσον τὸ θαῦμα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων, καὶ ὄχι μόνον νὰ τὸν ἀκολουθοῦν, ἀλλ' ἤθελαν νὰ τὸν ἀνακηρύξουν καὶ βασιλέα, **B** δι' αὐτὸ ἀπομακρύνεται ἀμέσως μετὰ τὸ θαῦμα αὐτό, ὥστε νὰ ἀποφύγῃ κάθε ὑποψίαν ὅτι ἐπιδιώκει τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας. Καὶ μάλιστα δὲν φεύγει οὔτε πεζῇ, ἀλλὰ μὲ τὸ πλοῖον, διὰ νὰ μὴ τὸν ἀκολουθήσουν. «Καὶ ἀφοῦ διέλυσε τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Μαγδαλά»[15].

«Καὶ τὸν ἐπλησίασαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ ἐπιδείξῃ εἰς αὐτοὺς κάποιο θαῦμα ἐξαιρετικὸν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς τοὺς εἶπεν· Ὅταν βραδυάσῃ καὶ ἔλθῃ ὁ ἥλιος εἰς τὴν δύσιν του, λέγετε· Ἔχομεν αὔριον καλοκαιρίαν, διότι κοκκινίζει ὁ οὐρανός. Καὶ τὸ πρωῒ παρατηρῆτε εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ λέγετε· Σήμερον θὰ εἶναι χειμῶνας. Διότι

14. Πρβλ. Ἰωάν. 6,17.
15. Ματθ. 15,39. —Μαγδαλά· Χωρίον εἰς τὸ κέντρον τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Γεννησαρέτ.

κοκκινίζει σκεπασμένος μὲ σύννεφα ὁ οὐρανός. Τὴν μὲν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ οὐρανοῦ ξεύρετε νὰ διακρίνετε, τὰ σημεῖα, ὅμως, ποὺ φανερώνουν ὅτι ἔφθασαν αἱ ἡμέραι τοῦ Μεσσίου, δὲν μπορεῖτε νὰ τὰ διακρίνετε; Γενεὰ κακή, ποὺ δὲν ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν οὐράνιον Νυμφίον, ἀλλὰ διεφθάρη μακρὰν αὐτοῦ, ζητεῖ ἐπιμόνως θαῦμα ἐξαιρετικόν. Ἀλλὰ θαῦμα δὲν θὰ τῆς δοθῇ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ. **C** Καὶ ἀφοῦ τοὺς ἄφησεν, ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ»[16]. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος λέγει ὅτι τὸν ἐπλησίασαν αὐτοὶ καὶ συνεζήτουν καὶ ὁ Κύριος «ἀναστέναξε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του καὶ λέγει· Διατί ἡ γενεὰ αὐτὴ ζητεῖ θαῦμα;»[17].

Βέβαια, ἡ ἐρώτησίς του ἦτο ἀξία ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως. Ὁ φιλάνθρωπος, ὅμως, καὶ πλήρης ἐνδιαφέροντος διὰ τὸν ἄνθρωπον Κύριος δὲν ἐξοργίζεται, ἀλλὰ τοὺς ἐλεεῖ καὶ τοὺς ταλανίζει, ἐπειδὴ ἐνόσουν κατὰ τρόπον ἀθεράπευτον καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσας ἀποδείξεις τῆς δυνάμεώς του ἐξηκολούθουν νὰ τὸν πειράζουν. Διότι δὲν ἐρωτοῦσαν διὰ νὰ πιστεύσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ εὕρουν ἀφορμὴν νὰ τὸν κατηγορήσουν. Διαφορετικά, ἐὰν τὸν εἶχαν πλησιάσει μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ πιστεύσουν, ἀσφαλῶς, θὰ τοὺς ἔδινε κάποιο θαῦμα ἐξαιρετικόν. Διότι αὐτὸς ποὺ εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκα «δὲν εἶναι καλόν...»[18] καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἔδωσεν ὅ,τι ἐζήτησεν, πολὺ περισσότερον θὰ ἔδιδεν εἰς αὐτούς. **D** Ἐπειδή, ὅμως, δὲν ἐζητοῦσαν τὸ θαῦμα διὰ νὰ πιστεύσουν, δι' αὐτὸ τοὺς ὀνομάζει καὶ ὑποκριτάς, διότι ἄλλα ἔλεγαν καὶ ἄλλα ἐσκέπτοντο. Πραγματικά, ἐὰν ἐπίστευαν, δὲν θὰ ἐζητοῦσαν θαῦμα. Καὶ ἀπὸ ἄλλην πλευράν, εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν ἐπίστευαν. Ἀπὸ τὸ ὅτι ἐνῷ ἐπετιμήθησαν καὶ ἠλέγχθησαν, δὲν παρέμειναν κοντά του, οὔτε εἶπαν, ὅτι ἀγνοοῦμεν καὶ ζητοῦμεν νὰ μάθωμεν.

Καὶ τί εἴδους θαῦμα ἐζητοῦσαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Ἢ νὰ σταματήσῃ τὸν ἥλιον, ἢ νὰ θέσῃ ἡνία εἰς τὴν σε-

16. Ματθ. 16, 1 - 4.
17. Μάρκ. 8, 11 - 12.
18. Ματθ. 15,20.

λήνην, ἢ νὰ ρίξῃ κεραυνούς, ἢ νὰ μεταβάλῃ τὸν ἀέρα, ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιον νὰ κάνῃ. Καὶ ὁ Κύριος τί ἀπήντησεν εἰς αὐτά; «Τὴν μὲν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ οὐρανοῦ ἠξεύρετε νὰ διακρίνετε, τὰ σημεῖα, ὅμως, ποὺ φανερώνουν ὅτι ἔφθασαν αἱ ἡμέραι τοῦ Μεσσίου, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ τὰ διακρίνετε;». Βλέπετε τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Κυρίου; E Διότι δὲν ἠρνήθη, ὅπως ἔκανε παλαιότερα[19], καὶ δὲν εἶπεν μόνον, «δὲν θὰ δοθῇ εἰς αὐτήν», ἀλλὰ ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν τοὺς δίδει θαῦμα, μολονότι δὲν ἐρωτοῦσαν μὲ σκοπὸν νὰ μάθουν.

Καὶ ποία εἶναι ἡ αἰτία αὐτή; Ὅπως, ἀκριβῶς, διὰ τὸν οὐρανόν, λέγει, ἄλλο εἶναι τὸ σημάδι τοῦ χειμῶνος καὶ ἄλλο τῆς καλοκαιρίας, καί, ὅταν κάποιος ἴδῃ τὸ διακριτικὸν τοῦ χειμῶνος, δὲν θὰ ζητήσῃ γαλήνην, οὔτε εἰς τὴν ἀσυννέφιαστον γαλήνην θὰ ζητήσῃ χειμῶνα, καθ' ὅμοιον τρόπον πρέπει νὰ σκέπτεσθε καὶ δι' ἐμέ. Διότι ἄλλος εἶναι ὁ καιρὸς αὐτὸς τῆς παρουσίας μου καὶ ἄλλος ὁ μελλοντικός. **541** Τώρα χρειάζονται αὐτὰ τὰ ἐπίγεια θαύματα, ἐνῷ τὰ θαύματα εἰς τὸν οὐρανὸν φυλάσσονται διὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. Τώρα ἦλθα ὡς ἰατρός, τότε θὰ ἔλθω ὡς δικαστής. Τώρα ἦλθα διὰ νὰ ζητήσω τὸ παραστρατημένον (πρόβατον), τότε θὰ ἔλθω διὰ νὰ ζητήσω εὐθύνας. Δι' αὐτὸ ἦλθα χωρὶς νὰ γίνω ἀντιληπτός, τότε, ὅμως, θὰ ἔλθω φανερά, συστρέφων τὸν οὐρανόν, ἀποκρύπτων τὸν ἥλιον καὶ μὴ ἀφήνων τὴν σελήνην νὰ στείλῃ τὸ φῶς της. Τότε θὰ ταραχθοῦν αἱ οὐράνιαι δυνάμεις καὶ ἡ παρουσία μου θὰ ὁμοιάζῃ ὡς ἀστραπὴ ποὺ φαίνεται συγχρόνως ἀπὸ ὅλους. Ἀλλὰ ὁ παρὼν καιρὸς δὲν εἶναι διὰ τὰ θαύματα αὐτά, διότι ἦλθα διὰ νὰ ἀποθάνω καὶ νὰ ὑποστῶ τὰ βαρύτερα πάθη. B Δὲν ἠκούσατε τὸν προφήτην ποὺ λέγει· Δὲν θὰ φιλονεικήσῃ, οὔτε θὰ κραυγάσῃ, οὔτε θὰ ἀκουσθῇ ἔξω ἡ φωνή του;[20] Καὶ ἄλλος πάλιν λέγει· «Θὰ κατεβῇ ὅπως ἡ δροσιὰ κατεβαίνει ἐπάνω εἰς τὰ μαλλιά»[21]. Ἐάν, ὅμως, ἀναφέρῃς τὰ θαύματα ποὺ ἔ-

19. Πρβλ. Ματθ. 12,39.
20. Πρβλ. Ἡσ. 42,2.
21. Ψαλ. 71,6.

γιναν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φαραώ, τότε ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ ἐχθρὸν καὶ δικαιολογημένα ἔγιναν ἐκεῖνα. Διὰ τὸν ἐλθόντα εἰς τοὺς φίλους του δὲν εἶναι, βέβαια, ἀπαραίτητα παρόμοια θαύματα.

Ἀλλὰ κατὰ ποίαν λογικὴν θὰ δώσω μεγάλα θαύματα, ὅταν τὰ μικρὰ δὲν γίνωνται πιστευτά; Τὰ ὀνομάζω μικρὰ ὡς πρὸς τὴν θεαματικότητα, διότι κατὰ τὴν δύναμιν εἶναι πολὺ ἀνώτερα αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖνα. Πραγματικά, τί δύναται νὰ θεωρηθῇ ἴσον πρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὴν ἀνάστασιν τοῦ νεκροῦ, τὴν ἐκδίωξιν τῶν δαιμόνων, τὴν δημιουργίαν τοῦ σώματος[22] καὶ ὅλας τὰς ἄλλας θεραπείας;

C Σύ, ὅμως, πρόσεξε τὴν πεπωρωμένην καρδίαν τους, ποὺ ἂν καὶ ἤκουσαν ὅτι «δὲν θὰ τοὺς δοθῇ ἄλλο θαῦμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ», ἐν τούτοις δὲν ἐρωτοῦν, βέβαια, ἀφοῦ ἐγνώριζαν καὶ τὸν προφήτην καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν γεγονότα, καὶ τὰ ἤκουαν πάλιν, ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσουν καὶ νὰ μάθουν ποίαν σημασίαν εἶχαν οἱ λόγοι αὐτοί. Ἀλλ' ὅπως εἶπα παραπάνω, αὐτὰ δὲν τὰ κάνουν ἀπὸ ἐπιθυμία διὰ νὰ μάθουν. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ὁ Κύριος τοὺς ἄφησε καὶ ἔφυγεν.

«Καὶ ὅταν ἦλθαν οἱ μαθηταί του εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς λίμνης, εἶδαν ὅτι εἶχαν λησμονήσει νὰ πάρουν μαζί τους ἄρτους. Ὁ δὲ Ἰησοῦς τοὺς εἶπεν· Ἀνοίξατε τὰ μάτια σας καὶ προσέχετε ἀπὸ τὴν ζύμην τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων»[23]. D Καὶ διατί δὲν τοὺς εἶπε καθαρά, προσέχετε ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν; Θέλει νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ τὰ συμβάντα, διότι γνωρίζει καλὰ ὅτι εὔκολα τὰ λησμονοῦν. Ἀλλὰ τὸ νὰ τοὺς ἐπιτιμήσῃ ἁπλῶς δὲν εἶχε καμμίαν σκοπιμότητα, ἐνῷ μὲ τὸ νὰ πάρῃ ἀφορμὴν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς μαλώσῃ ἔκανε τὴν κατηγορίαν περισσότερον δεκτήν. Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν τοὺς ἐπετίμησε τότε, ὅταν τοῦ εἶπαν· «Ἀπὸ ποῦ νὰ προμηθευθῶμεν ἐδῶ εἰς τὴν ἐρημίαν τόσον πολλοὺς ἄρ-

22. Ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὴν θεραπείαν τῶν τυφλῶν.
23. Ματθ. 16,5-6.

τους;» διότι, πραγματικά, ἦτο μεγάλη εὐκαιρία νὰ λεχθῆ τότε αὐτό. Διὰ νὰ μὴ δώση τὴν ἐντύπωσιν ὅτι βιάζει πρὸ τοῦ θαύματος. Ἐπίσης, δὲν ἤθελε νὰ τοὺς κατηγορήση ἔμπρὸς εἰς τὰ πλήθη τοῦ κόσμου, οὔτε νὰ ἐπιδειχθῆ εἰς βάρος αὐτῶν. E Καὶ τώρα, λοιπόν, ἡ κατηγορία εἶναι περισσότερον δικαιολογημένη, διότι ἂν καὶ τὸ θαῦμα εἶχε γίνει δύο φοράς, αὐτοὶ παρέμειναν οἱ ἴδιοι.

Δι' αὐτό, ἀφοῦ ἔκανε καὶ τὸ δεύτερον θαῦμα, τότε τοὺς ἐπιτιμᾶ. Διότι ὅσα ἐσκέπτοντο, αὐτὰ ἀποκαλύπτει. Τί ἐσκέπτοντο, ὅμως; «Ὅτι δὲν ἐπήραμεν», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «ἄρτους»[24]. Διότι ἀκόμη ἦσαν προσκολλημένοι εἰς τὰς Ἰουδαϊκὰς καθάρσεις καὶ τὰς διακρίσεις τῶν φαγητῶν. [illegible] Δι' ὅλα αὐτά, λοιπόν, τοὺς ἐπιτίθεται μὲ μεγαλυτέραν σφοδρότητα καὶ τοὺς λέγει· «Διατί ἐπέσατε εἰς σκέψιν καὶ συλλογισμόν, ὀλιγόπιστοι, ἐπειδὴ δὲν πήρατε ἄρτους;[25] Ἀκόμη δὲν ἐννοεῖτε καὶ δὲν καταλαβαίνετε; Ἀκόμη ἔχετε παχυλὴν τὴν διάνοιάν σας; Ἐνῷ ἔχετε μάτια, δὲν βλέπετε; Καὶ ἐνῷ ἔχετε αὐτιά, δὲν ἀκούετε;[26] Δὲν ἐνθυμεῖσθε ἐπὶ τέλους τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πέντε χιλιάδων καὶ πόσα κοφίνια περισσευμάτων ἐπήρατε; Οὔτε τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τεσσάρων χιλιάδων καὶ πόσα μεγάλα κοφίνια περισσευμάτων ἐπήρατε;»[27].

Εἶδες πόσον πολὺ ἠγανάκτησεν; Διότι δὲν φαίνεται πουθενὰ ἀλλοῦ νὰ τοὺς ἐμάλωσεν τόσον. Διατί, λοιπόν, τὸ κάνει αὐτό; Διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξη καὶ πάλιν ἀπὸ τὰς προλήψεις ποὺ εἶχαν διὰ τὰ φαγητά. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἄλλωστε, τότε τοὺς εἶπεν, ὅτι «δὲν ἐννοεῖτε καὶ δὲν καταλαβαίνετε», B ἐνῷ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, μαζὶ μὲ τὴν ἔντονον ἐπίπληξιν, τοὺς λέγει· «ὀλιγόπιστοι». Διότι ἡ πραότης δὲν εἶναι πάντοτε καλή. Ὅπως, λοιπόν, τοὺς ἔδωσε παρρησίαν, ἔτσι καὶ τοὺς ἐπιτιμᾶ, καὶ μὲ τὴν ποικιλίαν αὐτὴν οἰκονομεῖ τὴν σωτηρίαν τους. Κύτταξε, ὅμως, ὅτι καὶ ἡ ἐπιτίμησις εἶναι μεγάλη καὶ ἡ ἐπιείκεια ἐπίσης. Κατὰ κάποιον τρόπον σχεδὸν ἀπολογεῖται πρὸς

24. Ματθ. 16,7.
27. Ματθ. 16,8.
26. Μάρκ. 8, 17 - 18.
27. Ματθ. 16, 9 - 10.

αὐτοὺς δι' ὅσα τοὺς ἐπετίμησε μὲ σφοδρότητα καὶ λέγει· «Δὲν ἐνθυμεῖσθε τοὺς πέντε ἄρτους καὶ πόσα κοφίνια περισσευμάτων ἐπήρατε; Οὔτε ἐνθυμεῖσθε καὶ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ πόσα μεγάλα κοφίνια περισσευμάτων ἐπήρατε;». Δι' αὐτὸ ἀναφέρει τὸν ἀριθμὸν καὶ τῶν διατραφέντων C καὶ τῶν περισσευμάτων, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ τοὺς ὑπενθυμίση τὰ περασμένα, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τοὺς καταστήση πιὸ προσεκτικοὺς διὰ τὰ μέλλοντα.

Καὶ διὰ νὰ μάθης πόσην ἐπίδρασιν ἤσκησεν ἡ ἐπιτίμησις καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ὁ ἤγειρε τὴν διάνοιάν τους, ποὺ ἐκοιμᾶτο, ἄκουσε τί λέγει ὁ εὐαγγελιστής. Χωρίς, δηλαδή, νὰ εἴπη τίποτε περισσότερον ὁ Ἰησοῦς, παρὰ μόνον ἐπετίμησεν καὶ προσέθεσεν τὸ ἀκόλουθον μόνον· «Πῶς δὲν καταλαβαίνετε, ὅτι δὲν σᾶς εἶπα διὰ τὸν συνήθη ὑλικὸν ἄρτον, ὅταν σᾶς συνέστησα νὰ προσέχετε ἀπὸ τὸ προζύμι τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων;»[28] ὁ εὐαγγελιστὴς συνέχισεν ὡς ἑξῆς· «Τότε ἐκατάλαβαν, ὅτι δὲν εἶπε νὰ προσέχουν ἀπὸ τὸ προζύμι μὲ τὸ ὁποῖον γίνεται ὁ ἄρτος, D ἀλλ' ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων»[29], μολονότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος δὲν ἔδωσεν ἑρμηνείαν.

Κύτταξε πόσα καλὰ ἐπέτυχεν ἡ ἐπιτίμησις. Πραγματικά, τοὺς ἀπήλλαξαν ἀπὸ τὰς Ἰουδαϊκὰς προληπτικὰς διακρίσεις καὶ ἀπὸ ραθύμους τοὺς κατέστησε πιὸ προσεκτικούς. Ἐπίσης τοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν ὀλιγοπιστίαν, ὥστε νὰ μὴ φοβοῦνται οὔτε νὰ τρέμουν, ἐὰν κάποτε νομίζουν ὅτι ἔχουν ὀλίγους ἄρτους, οὔτε νὰ φροντίζουν ὑπερβολικὰ διὰ τὴν πεῖναν, ἀλλὰ νὰ ἀδιαφοροῦν δι' ὅλα αὐτά.

Κατὰ συνέπειαν, ἂς μὴ κολακεύωμεν εἰς κάθε περίπτωσιν τοὺς ἁπλοῦς ἀνθρώπους, οὔτε νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν εὔνοιαν τῶν ἀρχόντων. Διότι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ χρειάζεται καὶ τὰ δύο αὐτὰ φάρμακα. E Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὁ Θεὸς ἔτσι τακτοποιεῖ τὰ ἀφορῶντα εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, πράττων ἄλλοτε τοῦτο καὶ ἄλλοτε ἐκεῖ-

28. Ματθ. 16,11.
29. Ματθ. 16,12.

νο, χωρὶς νὰ ἀφήνῃ μόνιμα τὰ εὐχάριστα, οὔτε τὰ λυπηρὰ μόνα τους νὰ ἐπικρατήσουν. Ὅπως, δηλαδή, ἄλλοτε εἶναι νύκτα καὶ ἄλλοτε ἡμέρα, ἄλλοτε δὲ καλοκαίρι καὶ ἄλλοτε χειμών, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε ἔχομεν λύπην καὶ ἄλλοτε χαράν, ἄλλοτε πάλιν εἴμεθα ἄρρωστοι καὶ ἄλλοτε ὑγιεῖς. Ὥστε, ἂς μὴ παραξενευώμεθα ἐπειδὴ ἀσθενοῦμεν, **843** διότι καὶ ὅταν εἴμεθα ὑγιεῖς πρέπει νὰ μᾶς κατέχῃ θαυμασμός. Οὔτε νὰ μᾶς πιάνῃ ταραχή, ὅταν πονῶμεν, διότι καὶ ὅταν χαιρώμεθα εἶναι φυσικὸν νὰ ταρασσώμεθα. Διότι ὅλα γίνονται κατὰ φυσικὴν τάξιν καὶ λογικὴν ἀκολουθίαν. Καὶ διατί παραξενεύεσαι, ἐπειδὴ συμβαίνουν εἰς σὲ αὐτά; Διότι ἠμπορεῖς νὰ ἴδῃς ὅτι τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ εἰς τοὺς ἁγίους ἐκείνους.

Καὶ διὰ νὰ τὸ καταλάβῃς αὐτὸ καλά, ἂς πάρωμεν ὡς παράδειγμα ἐκεῖνον τὸν βίον, ποὺ νομίζεις ὅτι εἶναι γεμάτος ἀπὸ χαρὰν καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἐνόχλησιν. Θέλεις νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ζωὴν τοῦ Ἀβραὰμ ἀπὸ τὴν ἀρχήν; Τί ἤκουσεν, λοιπόν, αὐτὸς ἀμέσως; «Ἔξελθε ἀπὸ τὴν χώραν σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου»[30]. Εἶδες λυπηρὰν ἐντολὴν ποὺ ἔλαβεν; Β Ἀλλὰ κύτταξε ποὺ τὴν διεδέχθη τὸ εὐχάριστον. «Καὶ ἔλα εἰς τὴν γῆν ποὺ θὰ σοῦ ὑποδείξω, καὶ θὰ σὲ κάνω γενάρχην μεγάλου ἔθνους»[31]. Τί λοιπόν; Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν χώραν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ λιμάνι[32], ἔπαυσαν τὰ δυσάρεστα; Καθόλου, βέβαια[32]. Ἀλλὰ πάλιν ἄλλα χειρότερα κακὰ διαδέχονται τὰ πρῶτα, ὅπως εἶναι ἡ πεῖνα, ἡ μετανάστευσις καὶ ἡ ἁρπαγὴ τῆς συζύγου του. Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτά, ἄλλα εὐχάριστα τὸν ἐπερίμεναν, ὅπως εἶναι ἡ πληγὴ κατὰ τοῦ Φαραώ, ἡ ἀπελευθέρωσις, ἡ τιμὴ καὶ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα δῶρα καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν χώραν του. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόλοιπος ζωή του εἶχε παρομοίαν συνέχειαν καὶ ὑφαίνετο μὲ τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ δυσάρε-

30. Γεν. 12,1.
31. Γεν. 12,1.
32. Μεταφορικῶς ἡ Παλαιστίνη ὀνομάζεται λιμάνι, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἡσύχασεν ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς μετακινήσεως ὁ Ἀβραάμ.

στα γεγονότα[33]. Καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους, ὅμως, τὰ ἴδια συνέβαινον. Γ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν' «Αὐτὸς μᾶς παρηγορεῖ εἰς κάθε θλῖψιν μας, διὰ νὰ ἠμποροῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ παρηγοροῦμεν τοὺς ἄλλους εἰς ὁποιανδήποτε θλῖψιν καὶ ἂν εὑρίσκωνται»[34].

Καὶ τί συμβουλὴν (δίδεις) εἰς ἐμὲ ποὺ διαρκῶς εὑρίσκομαι μέσα εἰς τὰς θλίψεις; ἐρωτᾷ κάποιος. Νὰ μὴ εἶσαι οὔτε ἀγνώμων, οὔτε ἀχάριστος. Διότι εἶναι ἀδιανόητον νὰ εὑρίσκεται κανεὶς συνεχῶς εἰς τὰς θλίψεις, ἐπειδὴ δὲν ἀντέχει ἡ φύσις μας. Ἐπειδή, ὅμως, ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴμεθα συνέχεια εἰς τὴν χαράν, δι' αὐτὸ καὶ ἔχομεν τὴν ἰδέαν ὅτι εὑρισκόμεθα μέσα εἰς τὰς θλίψεις. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ καλὰ τὰ λησμονῶμεν ἀμέσως, ἐνῷ τὰ δυσάρεστα τὰ ἐνθυμούμεθα διαρκῶς, δι' αὐτὸ ὑποστηρίζομεν ὅτι συνέχεια εἰς τὰς θλίψεις εὑρισκόμεθα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ἕνας ἄνθρωπος νὰ εἶναι συνεχῶς στενοχωρημένος. Καὶ ἂν θέλετε, ἂς ἐξετάσωμεν καὶ τὴν ζωὴν τῆς ἀπολαύσεως, τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀφθονίας, Δ καθὼς καὶ τὴν ζωὴν τοῦ βάρους, τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀδύνης. Θὰ σᾶς ἀποδείξω, λοιπόν, ὅτι ἡ πρώτη ἔχει λύπας καὶ ἡ δευτέρα ἀνέσεις.

Ἀλλὰ μὴ ταράσσεσθε. Ἂς πάρωμεν ὡς παράδειγμα ἕνα φυλακισμένον καὶ ἕνα βασιλέα νέον καὶ ὀρφανόν, ποὺ ἐκληρονόμησε μεγάλην περιουσίαν. Ἐπίσης, ἂς πάρωμεν καὶ κάποιον ἐργάτην, ποὺ ὅλην τὴν ἡμέραν κοπιάζει, καὶ ἕνα ἄλλον, ποὺ συνέχεια γλεντᾷ καὶ ἀπολαμβάνει. Θέλεις, λοιπόν, νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πρῶτον τὰς λύπας ἐκείνου ποὺ γλεντᾷ; Ε Συλλογίσου, πόσον δοκιμάζεται ἡ διάνοιά του, ὅταν ἐπιθυμῇ δόξαν, ποὺ ὑπερβαίνει τὰς δυνατότητάς του, ὅταν καταφρονῆται ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας, ὅταν προσβάλλεται ἀπὸ τοὺς κατωτέρους του, ὅταν ἔχῃ πάρα πολλοὺς κατηγόρους καὶ πολλοὶ τὸν ἐπικρίνουν διὰ τὴν σπάταλον ζωήν του. **844** Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα κακά, ὅσα συνήθως συμβαίνουν εἰς τοὺς πλουσίους αὐτοῦ τοῦ εἴδους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγρα-

33. Πρβλ. Γεν. 12 - 25.
34. Β' Κορινθ. 1,4.

φοῦν, ὅπως εἶναι αἱ ἐχθρότητες, αἱ συγκρούσεις, αἱ κατηγορίαι, αἱ ζημίαι, αἱ ἐπιβουλαὶ τῶν φθονερῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦν νὰ μεταφέρουν τὸν πλοῦτον ἐκείνου εἰς τὸν ἑαυτόν τους, σύρουν, σπαράσσουν ἀπὸ κάθε πλευρὰν τὸν νέον καὶ ἀνυπολογίστους χειμῶνας σηκώνουν ἐναντίον του.

Θέλεις νὰ σοῦ ἐκθέσω καὶ τὴν χαρὰν τοῦ ἐργάτου; Εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω κακά. Καί, ἂν κάποιος τὸν προσβάλῃ, δὲν λυπεῖται, διότι δὲν θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ἀνώτερον κανενὸς ἄλλου. Οὔτε φοβεῖται διὰ τὰ χρήματα, ἀλλὰ τρώγει μὲ εὐχαρίστησιν καὶ κοιμᾶται μὲ μεγάλην εὐφροσύνην. Δὲν νοιώθουν τόσην ἀπόλαυσιν, ὅσοι πίνουν τὸ κρασὶ τῆς Θάσου, **B** ὅσην νοιώθει αὐτός, ὅταν πηγαίνῃ εἰς τὰς πηγὰς καὶ ἀπολαμβάνῃ τὸ δροσερὸν νερό τους. Ἀλλὰ τοῦ πλουσίου δὲν εἶναι ἔτσι ἡ ζωή.

Ἐάν, ὅμως, δὲν σοῦ ἀρκοῦν τὰ λεχθέντα, διὰ νὰ καταστήσω μεγαλυτέραν τὴν νίκην, ἔλα, ἂς συγκρίνωμεν τὸν βασιλέα καὶ τὸν φυλακισμένον. Καὶ θὰ ἴδῃς τὸν δεύτερον πολλὰς φορὰς νὰ εἶναι εὐχαριστημένος, νὰ διασκεδάζῃ καὶ νὰ ἀναπηδᾷ ἀπὸ χαράν, ἐνῷ τὸν βασιλέα θὰ τὸν ἴδῃς νὰ λυπῆται ἔχοντα τὸ στέμμα καὶ τὴν βασιλικὴν πορφύραν, νὰ τὸν ἀπασχολοῦν ἄπειραι φροντίδες καὶ νὰ πεθαίνῃ ἀπὸ τὸν φόβον του.

Ὥστε, δὲν εἶναι δυνατόν, ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ εὕρῃς τὴν ζωὴν καὶ ἑνὸς ἀνθρώπου χωρὶς λύπην, ἀλλ' οὔτε καὶ χωρὶς ἡδονήν. Διότι δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνθέξῃ ἡ φύσις μας, ὅπως εἶπα παραπάνω. Ἐὰν δὲ ἄλλος μὲν χαίρεται περισσότερον, ἄλλος δὲ λυπεῖται περισσότερον, αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λυπούμενον, ὅταν εἶναι μικρόψυχος, **C** καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

Πραγματικά, ἐὰν θέλωμεν νὰ χαιρώμεθα συνεχῶς, ἔχομεν πολλὰς ἀφορμάς. Διότι ἂν ἀσκῶμεν τὴν ἀρετὴν δὲν ὑπάρχει τίποτε πλέον ἱκανὸν νὰ μᾶς λυπήσῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ προσφέρει ἀγαθὰς ἐλπίδας εἰς ἐκείνους ποὺ τὴν ἔχουν κτῆμά τους, τοὺς κάνει ἀγαπητοὺς εἰς τὸν Θεόν, τοὺς συμπαθοῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ ἀπερίγραπτον

χαρὰν τοὺς παρέχει. Μολονότι ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρετῆς συνεπάγεται κόπον, ἐν τούτοις ἡ συνείδησις γεμίζει ἀπὸ εὐφροσύνην καὶ τόσην χαρὰν δίδει εἰς τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, ὅσην κανεὶς λόγος δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραστήσῃ. Πραγματικά, ποῖον ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι γλυκύ; **D** Τὸ πλούσιο τραπέζι, ἡ ὑγεία τοῦ σώματος, ἡ δόξα, τὰ πλούτη; Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ εὐχάριστα ἐὰν τὰ παραβάλῃς μὲ ἐκείνην τὴν ἡδονήν, εἶναι πικρότερα ἀπὸ ὅλα, συγκρινόμενα μὲ αὐτήν. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ γλυκὺ ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν καὶ τὴν καλὴν ἐλπίδα.

Καὶ ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε αὐτό, ἂς ἐξετάσωμεν τὸν ἑτοιμοθάνατον ἢ ἕνα γέροντα. Ἐάν, λοιπόν, τοῦ ὑπενθυμήσωμεν τὰ πλούσια τραπέζια, ποὺ ἀπήλαυσε, καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμήν, ποὺ εἶχεν ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ποὺ ἔπραξε κατὰ καιρούς, καὶ τὸν ἐρωτήσωμεν διὰ ποῖα χαίρεται περισσότερον, θὰ ἴδωμεν ὅτι διὰ τὰ πρῶτα αἰσχύνεται καὶ κρύπτει τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ ἐντροπήν, ἐνῷ διὰ τὰ τελευταῖα χαίρει καὶ ἀγάλλεται. **E** Ἔτσι καὶ ὁ Ἐζεκίας[35], ὅταν ἠσθένησε, δὲν ἐνεθυμήθη τὰ πολυτελῆ τραπέζια, οὔτε τὴν δόξαν, οὔτε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, παρὰ μόνον τὴν δικαιοσύνην. Μνήσθητι, λέγει, ὅτι ἐβάδισα ἐνώπιόν σου εἰς ὁδὸν εὐθεῖαν[36]. Κύτταξε καὶ τὸν Παῦλον ποὺ χαίρεται διὰ τὰ ἴδια πράγματα καὶ λέγει· «Ἔχω ἀγωνισθῆ τὸν καλὸν ἀγῶνα, ἔχω φθάσει εἰς τὸ τέλος τοῦ δρόμου τῆς ἀρετῆς, ἔχω διαφυλάξει τὴν πίστιν»[37].

Καὶ τί ἄλλο θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ ὁ Παῦλος; ἐρωτᾷ κάποιος. Πολλὰ καὶ μάλιστα περισσότερα (ἀπὸ τοὺς πλουσίους). **848** Δηλαδή, τὰς τιμὰς ποὺ τοῦ ἔκαναν, τὰς τιμητικὰς συνοδείας καὶ τὴν μεγάλην ἀφοσίωσιν τῶν

35. Ἐζεκίας· Βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα (726 - 697 π.Χ.). Ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἔκλεισε συμμαχίαν μὲ τοὺς Αἰγυπτίους. Μὲ τὴν συμπαράστασιν τοῦ προφήτου Ἠσαΐου ἀποκατέστησε τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 18 - 20, Β' Παραλ. 29 - 32, Ἠσ. 36 - 39.

36. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 20,3. Ἠσ. 38,3.

37. Β' Τιμ. 4,7.

πιστῶν. Ἢ δὲν τὸν ἀκούεις ποὺ λέγει: «Ἀλλὰ μὲ ἐδέχθητε σὰν ἄγγελον Θεοῦ, ὅπως θὰ ἐδέχεσθε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν»[38], καὶ ὅτι «ἐὰν ἦτο δυνατὸν καὶ τὰ μάτιά σας ἀκόμη θὰ ἐβγάζατε καὶ θὰ μοῦ τὰ ἐδίδατε»[39], καὶ «Αὐτοὶ διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωήν μου ἔβαλαν τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ τὴν μάχαιραν»;[40] Καὶ ὅμως, τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα δὲν ἀναφέρει, ἀλλὰ μνημονεύει τοὺς κόπους, τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς στεφάνους δι' αὐτά. Καὶ πολὺ δικαιολογημένα. Διότι ἐκεῖνα μὲν παραμένουν ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ἐνῷ τὰ ἄλλα μᾶς ἀκολουθοῦν εἰς τὴν ἀποδημίαν μας ἀπὸ τὸν κόσμον. Δι' ἐκεῖνα θὰ δώσωμεν λόγον, δι' αὐτὰ θὰ ζητήσωμεν ἀμοιβήν. Δὲν γνωρίζετε κατὰ ποῖον τρόπον κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ζωῆς μας συνταράσσουν τὴν ψυχὴν τὰ ἁμαρτήματα; B Πῶς ἀνακινοῦν τὸ βάθος τῆς καρδίας; Τότε, λοιπόν, ὅταν συμβαίνουν αὐτά, ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀγαθῶν ἔργων παρίσταται ὅπως ἡ γαλήνη τὸν χειμῶνα καὶ παρηγορεῖ τὴν ταραγμένην ψυχήν.

Ἐάν, ὅμως, ἀγρυπνῶμεν πνευματικῶς, τότε καὶ ὅταν ζῶμεν θὰ ἔχωμεν αὐτὸν τὸν φόβον. Ἐπειδή, ὅμως, μᾶς κατέχει ἡ ἀναισθησία, ὅταν φεύγωμεν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωήν, θὰ μᾶς κυριεύσῃ ὁπωσδήποτε (ὁ φόβος αὐτός). Διότι καὶ ὁ φυλακισμένος τότε ὑποφέρει περισσότερον, ὅταν τὸν ὁδηγοῦν εἰς τὸ δικαστήριον. Τότε τρέμει πρὸ πάντων, ὅταν ἵσταται κοντὰ εἰς τὸ ἑδώλιον, ὅταν πρέπει νὰ ὑποστῇ τὰς εὐθύνας τῶν πράξεών του.

Δι' αὐτό, λοιπόν, τότε εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκούσῃς τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ διηγοῦνται φοβερὰς ἱστορίας καὶ ὁράματα φρικτά, C ποὺ οὔτε νὰ τὰ ἀντικρύσουν ἔχουν τὴν δύναμιν οἱ μελλοθάνατοι, καὶ μὲ μεγάλην ὁρμὴν συνταράσσουν τὸ κρεββάτι, ποὺ εὑρίσκονται, καὶ μὲ τρόμον κυττάζουν τοὺς παρευρισκομένους, ἐπειδὴ ἡ ψυχή τους προσπαθεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ βαθύτερα καὶ διστάζει νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ δὲν ὑποφέρει τὴν θέαν τῶν ἐρχομένων ἀγγέλων. Πραγματικά, ἐὰν μᾶς κυριεύῃ φόβος, ὅταν ἀντικρύζωμεν ἀνθρώπους φοβερούς, τί δὲν θὰ

38. Γαλ. 4,14.
39. Γαλ. 4,15.
40. Ρωμ. 16,4.

πάθωμεν, ὅταν βλέπωμεν ἀγγέλους ποὺ μᾶς ἀπειλοῦν, καὶ δυνάμεις ὑπερμεγέθεις, ἐνῷ ἡ ψυχή μας ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὸ σῶμά μας καὶ σύρεται καὶ ὀδύρεται συνεχῶς ἄσκοπα καὶ μάταια; Διότι καὶ ὁ γνωστὸς ἐκεῖνος πλούσιος μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπένθησεν πολύ, ἀλλὰ καμμίαν ὠφέλειαν δὲν ἀπεκόμισεν.

D Ὅλ' αὐτά, λοιπόν, ἔχοντες εἰς τὸν νοῦν μας καὶ γυρίζοντες συνεχῶς μέσα μας, διὰ νὰ μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἴδιον, ἂς διατηροῦμεν ἀκμαῖον τὸν φόβον δι' αὐτά, ὥστε νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κόλασιν αὐτὴν καὶ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε ὅλοι μας νὰ ἀποκτήσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΔ΄ (54)

(Ματθ. ιστ΄, 13 - 23)

846 «Ὅταν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τοῦ Φιλίππου[1], ἠρώτα τοὺς μαθητάς Του λέγων· ποῖος νομίζουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶμαι ἐγώ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;» (Ματθ. 16, 13).

Διὰ ποῖον λόγον ἀνέφερε τὸν ἱδρυτὴν τῆς πόλεως; Ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ ἄλλη, ἡ Καισάρεια τοῦ Στράτωνος[2]. Καὶ δὲν ἐρωτᾷ τοὺς μαθητὰς εἰς ἐκείνην, ἀλλ᾽ εἰς αὐτήν[3], ὁδηγῶν αὐτοὺς μακρὰν τῶν Ἰουδαίων, ὥστε, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦν πάσης ἀγωνίας, νὰ εἴπουν μετὰ θάρρους ὅλας τὰς ἐνδομύχους σκέψεις των. **B** Καὶ διατί δὲν ἐζήτησε νὰ μάθῃ ἀμέσως τὴν γνώμην αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν; Πρὸς τὸν σκοπόν, ἀφοῦ ἀναφέρουν τὴν γνώμην ἐκείνων καὶ ἔπειτα ἐρωτηθοῦν, «Σεῖς δὲ ποῖος λέγετε, ὅτι εἶμαι;», ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἐρωτήσεως ὁδηγηθοῦν εἰς ὑψηλοτέραν σκέψιν καὶ μὴ καταλήξουν μετὰ τῶν πολλῶν εἰς τὴν αὐτὴν ταπεινὴν ἰδέαν περὶ τοῦ Χριστοῦ.

Δι᾽ αὐτὸ ἀκριβῶς οὔτε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος ζητεῖ νὰ μάθῃ τὴν γνώμην των, ἀλλ᾽ ὅταν ἔκαμε πολλὰ θαύματα καὶ ὡμίλησεν εἰς αὐτοὺς περὶ τῶν δια-

1. Ἡ Καισάρεια τοῦ Φιλίππου ἔκειτο παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἑρμῶν πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου. Ὠνομάζετο πρότερον Πανεάς, ἐπεκταθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Τετράρχου, υἱοῦ τοῦ Μ. Ἡρώδου, ὠνομάσθη ὑπ᾽ αὐτοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Τιβερίου Καίσαρος, Καισάρεια.

2. Ἡ Καισάρεια αὕτη, πόλις παράλιος μεταξὺ Τύρου καὶ Ἰόππης, ἐλέγετο πρότερον Πύργος Στράτωνος. Ὁ Μέγας Ἡρώδης τὴν ἀνῳκοδόμησεν ἐκ νέου καὶ τὴν ὠνόμασε Καισάρειαν πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου.

3. Εἰς τὴν Καισάρειαν τοῦ Φιλίππου ὁ Κύριος προανήγγειλε τὸ πρῶτον τὸν ἴδιον θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὡς καὶ τὰ παθήματα καὶ τὰς δοκιμασίας τῶν μαθητῶν του.

φόρων καὶ ὑψηλῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως (δογμάτων) καὶ παρέσχε πολλὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς θεότητός Του καὶ τῆς ἑνότητος καὶ συμφωνίας μὲ τὸν Πατέρα, τότε ὑποβάλλει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐρώτησιν αὐτήν. Καὶ δὲν εἶπε, ποῖος λέγουν ὅτι εἶμαι, οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι; **C** ἂν καὶ βέβαια αὐτοὶ πολλὰς φορὰς ἐπλησίασαν τὸν Κύριον καὶ συνωμίλουν· ἀλλά, «Ποῖος νομίζουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶμαι ἐγώ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;», ἐξετάζων τὴν ἀμερόληπτον γνώμην τοῦ λαοῦ. Διότι, ἂν καὶ ἦτο πολὺ κατωτέρα τῆς ἀληθοῦς γνώμης, ὅμως ἦτο ἀπηλλαγμένη πονηρίας· ἡ γνώμη ὅμως τῶν Φαρισαίων καὶ γραμματέων ἦτο γεμάτη ἀπὸ κακίαν.

Καὶ διὰ νὰ δείξῃ, πῶς θέλει νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἀσφαλῶς τὴν θείαν οἰκονομίαν τῆς Ἐνανθρωπήσεως, λέγει, «τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου»[4], μαρτυρῶν ἀπὸ ἐδῶ καὶ τὴν θεότητά Του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κάνει καὶ ἀλλοῦ πολλὰς φοράς. Διότι λέγει, «Κανεὶς δὲν ἀνέβηκε εἰς τὸν οὐρανόν, παρὰ μόνον ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν»[5] καὶ πάλιν, «Ἐὰν δὲ ἴδετε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνεβαίνῃ ἐκεῖ ὅπου ἦτο προτήτερα»[6]. Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπον, «Ἄλλοι μὲν λέγουν, ὅτι εἶσαι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, **D** ἄλλοι δὲ ὁ Ἠλίας, καὶ ἄλλοι ὁ Ἱερεμίας ἢ ἕνας ἀπὸ τοὺς προφήτας»[7]· καὶ ἐξέθεσαν τὴν ἐσφαλμένην γνώμην αὐτῶν· τότε προσέθεσεν· «Σεῖς δὲ ποῖος λέγετε ὅτι εἶμαι;»[8] προκαλῶν αὐτοὺς διὰ τῆς δευτέρας ἐρωτήσεως εἰς τὸ νὰ συλλάβουν κάτι ὑψηλότερον περὶ Αὐτοῦ, καὶ διὰ νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι ἡ προτέρα γνώμη εἶναι κατὰ πολὺ ὑποδεεστέρα τῆς ἀξίας Του. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπιζητεῖ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλην γνώμην καὶ ὑποβάλλει δευτέραν ἐρώτησιν, διὰ νὰ μὴ συμφωνήσουν μὲ τοὺς πολλούς, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ εἶδον θαύματα μεγαλύτερα τῆς

4. Διὰ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς ἐξαίρεται μᾶλλον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Κυρίου, ὡς διὰ τῶν ὀνομάτων «Υἱὸς Θεοῦ», «Μονογενὴς Υἱὸς» καὶ ἡ θεία φύσις. Τὸ ἐν συνεχείᾳ ἀναφερόμενον χωρίον Ἰωάν. 3,13 μαρτυρεῖ καὶ τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου.

5. Ἰωάν. 3,13.

6. Ἰωάν. 6,62.

7. Ματθ. 16,14.

8. Ματθ. 16,15.

ἀνθρωπίνης δυνάμεως. **E** ἐνόμιζον μὲν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς καὶ φανεὶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγε καὶ ὁ Ἡρώδης[9]. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἀπομακρύνων τοὺς μαθητὰς τῆς ὑποψίας αὐτῆς, λέγει· «Σεῖς δὲ ποῖος λέγετε, ὅτι εἶμαι;». Σεῖς δηλαδή, οἱ ὁποῖοι εἴσθε πάντοτε μαζί μου καὶ μὲ βλέπετε νὰ θαυματουργῶ καὶ ἔχετε ἐπιτελέσει καὶ οἱ ἴδιοι διὰ τῆς δυνάμεώς μου πολλὰ θαύματα. Τί λέγει λοιπὸν ὁ Πέτρος, τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων, ὁ πάντοτε θερμός, ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων; Ἂν καὶ ὅλοι ἠρωτήθησαν, αὐτὸς ἀπαντᾷ. **547** Καὶ ὅταν μὲν ἐζήτει νὰ μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ, ὅλοι ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐρώτησιν· ὅταν δὲ ἐζήτει νὰ μάθῃ τὴν ἰδικήν των, ὁ Πέτρος προτρέχει, προλαμβάνει τοὺς ἄλλους καὶ λέγει· «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»[10]. Τί λοιπὸν ὁ Χριστός; «Μακάριος εἶσαι, Σίμων υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, διότι ἄνθρωπος δὲν σοῦ ἀπεκάλυψε τοῦτο»[11].

Ὁπωσδήποτε τοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἔργον θείας ἀποκαλύψεως, ἐὰν ὁ Πέτρος δὲν ἔκαμνε τὴν ἀληθῆ περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν, ὡς φυσικοῦ Υἱοῦ γεννηθέντος ἐξ Αὐτοῦ τοῦ Πατρός· ἐὰν ἐθεώρει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κατὰ χάριν υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, τὸ λεχθὲν δὲν θὰ ἦτο ἄξιον μακαρισμοῦ. Καθ' ὅσον καὶ πρὸ αὐτοῦ εἶπον οἱ μαθηταὶ ποὺ εὑρίσκοντο εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τὴν θαλασσοταραχὴν ποὺ συνήντησαν, «Ἀληθῶς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»[12], καὶ δὲν ἐμακαρίσθησαν, ἂν καὶ βέβαια εἶπον τὴν ἀλήθειαν. **B** Δὲν ὡμολόγησαν ὅμως τοιαύτην Υἱότητα (φυσικήν), ὁποίαν ὁ Πέτρος· ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι πράγματι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς υἱούς[13], ὑπέρτερος βέβαια μεταξὺ τῶν πολλῶν, ὄχι ὅμως καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός.

9. Ὁ Ἡρώδης ὁ Τετράρχης εἶπεν περὶ τοῦ Κυρίου· «οὗτος ἐστὶν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ» Ματθ. 14,2.
10. Ματθ. 16,16.
11. Ματθ. 16,17.
12. Ματθ. 14,33.
13. Κατ' ἀρχὰς ἐκλήθησαν «υἱοὶ Θεοῦ» οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάϊν. Ἀκολούθως οἱ ἄγγελοι, ἔπειτα οἱ Ἰουδαῖοι. Ὁ Παῦλος λέγει διὰ τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν 3,26 «πάντες υἱοὶ Θεοῦ ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Καὶ ὁ Ναθαναὴλ ἐπίσης εἶπε, «Διδάσκαλε, σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ»[14], καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐμακαρίσθη ἀλλὰ καὶ ἠλέγχθη ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὡς νὰ εἶπε κάτι πολὺ κατώτερον τῆς ἀληθείας. Διότι προσέθεσεν· «Ἐπειδὴ σοῦ εἶπον ὅτι σὲ εἶδον κάτω ἀπὸ τὴν συκῆν, πιστεύεις· θὰ ἴδῃς μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτά»[15]. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν μακαρίζεται ὁ Πέτρος; Διότι ὡμολόγησε τὸν Χριστὸν πραγματικὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς περὶ ἐκείνων μὲν δὲν εἶπε τίποτε σχετικόν· εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τοῦ Πέτρου ἐφανέρωσε καὶ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀπεκάλυψε τὴν ἀλήθειαν. **C** Διὰ νὰ μὴ νομίσουν δηλαδὴ οἱ πολλοί, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος ἠγάπα θερμῶς τὸν Χριστόν, ὅτι τὰ λόγια εἶναι καρποὶ φιλίας καὶ κολακείας καὶ εὐνοϊκῆς πρὸς Αὐτὸν διαθέσεως, φανερώνει Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνέπνευσε, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ Πέτρος μὲν ὡμίλησε, ὁ Πατὴρ ὅμως τὰ ὑπηγόρευσε, καὶ πιστεύσῃς ὅτι τὰ λεχθέντα δὲν ἀποτελοῦν πλέον ἀνθρωπίνην γνώμην, ἀλλὰ θεῖον δόγμα.

Καὶ διατί δὲν ἀποκαλύπτεται ὁ ἴδιος, οὔτε λέγει· ἐγὼ εἶμαι ὁ Χριστός· ἀλλὰ προετοιμάζει αὐτὸ διὰ τῆς ἐρωτήσεώς του, παρακινῶν τοὺς μαθητὰς νὰ ὁμολογήσουν; **D** Διότι αὐτὸ ἦτο τὸ προσφορώτερον τότε καὶ ἀναγκαῖον, καὶ προσείλκυε περισσότερον τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ νὰ πιστεύσουν τὰ λεγόμενα. Εἶδες πῶς ὁ Πατὴρ ἀποκαλύπτει τὸν Υἱόν; πῶς ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα; «Διότι κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα παρὰ ὁ Υἱὸς καὶ ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Υἱὸς θέλει νὰ Τὸν ἀποκαλύψῃ»[16]. Ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσωμεν ἀπὸ ἄλλον τὸν Υἱόν, παρὰ μόνον ἀπὸ Αὐτὸν τὸν Πατέρα· οὔτε ἀπὸ ἄλλον νὰ γνωρίσωμεν τὸν Πατέρα, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν Υἱόν. Ἐπομένως καὶ ἀπὸ ἐδῶ εἶναι φανερὸν καὶ

14. Ἰωάν. 1,49.
15. Ἰωάν. 1,50.
16. Λουκ. 10,22.
17. Ὁ θεολογικὸς οὗτος ὅρος ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου (325 μ.Χ.) εἰς ἀντίθεσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου ὅστις ἐδίδασκε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπομένως «ἑτεροούσιος» τοῦ Πατρός. Εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως λέγομεν: «γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί».

ἡ ἰσοτιμία (Πατρὸς καὶ Υἱοῦ) καὶ τὸ Ὁμοούσιον[17] τῶν Προσώπων. Τί λοιπὸν ὁ Χριστός; «Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ· σὺ θὰ ὀνομασθῇς Κηφᾶς»[18]. **E** Ἐπειδὴ ὡμολόγησες τὸν Πατέρα μου (τὴν ἐκ τοῦ Πατρός μου γέννησιν), λέγει, καὶ ἐγὼ ὀνομάζω ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἐγέννησε· ὡσὰν νὰ ἔλεγε, ὅτι ὅπως ἀκριβῶς σὺ εἶσαι υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ, ἔτσι καὶ ἐγὼ εἶμαι Υἱὸς τοῦ Πατρός μου. Διότι ἦτο περιττὸν νὰ εἴπῃ, «Σὺ εἶσαι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ»· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πέτρος ὡμολόγησε τὸν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶναι Υἱὸς τοῦ Θε-περισχύσουν αὐτῆς». Ἐὰν δὲ τῆς Ἐκκλησίας δὲν θὰ ὑ-οῦ, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος εἶναι υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ, τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς τὸν Πατέρα, δι' αὐτὸ προσέθεσε τοῦτο. «Καὶ ἐγὼ σοῦ λέγω, σὺ εἶσαι ὁ Πέτρος, **548** καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας αὐτῆς θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν μου»[19], δηλαδὴ ἐπὶ τῆς πίστεως τῆς ὁμολογίας[20]. Ἀπὸ ἐδῶ ὑποδεικνύει, ὅτι πολλοὶ πρόκειται ἤδη νὰ πιστεύσουν, καὶ ἀναπτερώνει τὸ φρόνημά του, καὶ τὸν καθιστᾷ ποιμένα (λογικῶν προβάτων). «Καὶ αἱ πύλαι τοῦ Ἅδου δὲν θὰ ὑπερισχύσουν αὐτῆς». Ἐὰν δὲ τῆς Ἐκκλησίας δὲν θὰ ὑπερισχύσουν, πολὺ περισσότερον ἐμοῦ. Συνεπῶς μὴ ἀνησυχῇς, ὅταν πρόκειται νὰ ἀκούῃς, ὅτι θὰ παραδοθῶ καὶ θὰ σταυρωθῶ.

Ἔπειτα ὁμιλεῖ καὶ περὶ ἄλλης τιμῆς· «Καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τὰ κλειδιὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν». Τί σημαίνει, «Καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω»; Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατήρ σοῦ ἔδωκε τὸ νὰ γνωρίσῃς ἐμέ, ἔτσι καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω. Καὶ δὲν εἶπε, **B** θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα· ἂν καὶ αὐτὸ[21] ἀπεδείκνυε μεγάλην ἐξουσίαν καὶ ἦτο ἀνέκφραστον τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς, ἀλλ' «Ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω». Τί δίδεις, Κύριε; εἰπέ μου. «Τὰ κλειδιὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅσα θὰ δέσῃς εἰς τὴν γῆν, θὰ εἶναι δεμένα εἰς τοὺς οὐρανούς· καὶ ὅσα θὰ λύσῃς εἰς τὴν γῆν, θὰ εἶναι λυμένα εἰς τοὺς οὐρανούς»[22]. Πῶς λοιπὸν τὸ νὰ προσφέρῃ τὴν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν θέσιν δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ[23], ὁ ὁποῖος λέγει, «Ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω»; Εἶδες πῶς καὶ ὁ Χριστὸς ὁδηγεῖ τὸν Πέτρον εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ ὑψηλὴν περὶ Αὐτοῦ ἀντίληψιν, καὶ ἀποκαλύπτει Ἑαυτόν, καὶ φανερώνει διὰ τῶν δύο αὐτῶν ὑποσχέσεων, ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἴδια μόνον τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ λύσῃ τὰ ἁμαρτήματα, **C** καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπαρασάλευτον ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀναταραχῆς τῶν κυμάτων, καὶ νὰ ἀναδείξῃ ἄνθρωπον ἁλιέα ἰσχυρότερον ἀπὸ κάθε πέτραν, καθ' ἣν στιγμὴν διέκειτο ἐχθρικῶς καὶ ἐπολέμει ὅλη ἡ οἰκουμένη, αὐτὰ ὑπόσχεται ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ· ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατὴρ συνομιλῶν μετὰ τοῦ Ἱερεμίου ἔλεγε· «σὲ ἔχω θέσει ὡσὰν χαλκίνην στήλην καὶ ὡσὰν τεῖχος ἀπόρθητον»[24]· ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν τὸν κατέστησεν εἰς ἕνα ἔθνος, αὐτὸν δὲ εἰς κάθε μέρος τῆς οἰκουμένης. Εὐχαρίστως θὰ ἠρώτων ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ μειώσουν τὴν ἀξίαν τοῦ Υἱοῦ, ποῖα εἶναι μεγαλύτερα δῶρα, αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Πέτρον, ἢ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ Υἱός; Διότι ὁ μὲν Πατὴρ ἐχάρισεν εἰς τὸν Πέτρον τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Υἱοῦ· ὁ δὲ Υἱὸς διέδωσε τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἑαυτοῦ του εἰς κάθε τόπον τῆς οἰκουμένης. **D** ἐνεχείρισε τὴν ἐξουσίαν ὅλων τῶν ἐπουρανίων πραγμάτων εἰς θνητὸν ἄνθρωπον, μὲ τὸ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὰ κλειδιὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐπεξέτεινε τὴν Ἐκκλησίαν εἰς κάθε μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ τὴν ἀνέδειξεν ἰσχυροτέραν τοῦ οὐ-

---

18. Οὕτω προσεφώνησεν ὁ Κύριος εὐθὺς ὡς εἶδε τὸν Πέτρον καὶ τὸν προσέλαβεν ὡς μαθητήν του (Ἰωάν. 1,42). Λόγῳ ὁμοιότητος πρὸς τὸ Ματθ. 16, 17 ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος τὸ χρησιμοποιεῖ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ὡς ἀπάντησιν δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πέτρον.

19. Ματθ. 16,18.

20. Ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως αὐτὴ ἀλήθεια, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» ἀποτελεῖ τὴν Πέτραν ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ Ἐκκλησία. Ἕνεκα τῆς πίστεώς του αὐτῆς καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκλήθη πέτρα, «ὡς μέλλων γεννᾶσθαι πέτρα πίστεως μετὰ τὴν ἄρνησιν» κατὰ τὸν Ζιγαβηνόν. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸν Ὠριγένην, «Πέτρα πᾶς ὁ Χριστοῦ μιμητής». Πρβλ. καὶ Πέτρ. Α' 2,4 - 6.

21. Ἡ ὑπόσχεσις δηλαδή, τὴν ὁποίαν ἔδωσε εἰς τὸν Πέτρον.

22. Ματθ. 16,19.

22. Ματθ. 16,19.

23. Ἡ φράσις τοῦ Κυρίου «οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται» (Ματθ. 20,23), εἰς ἣν ἐνταῦθα ἀναφέρεται ὁ Ἱερὸς Πατήρ, δὲν ἀποτελεῖ κατάργησιν ἐξουσίας ἢ μείωσιν τῆς θέσεως καὶ ἀξίας τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ἐλέχθη διὰ νὰ τονισθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς ἡ ἀξία τοῦ προσωπικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἀρετῆς, διότι «οὐκ αὐτοῦ μόνον ἐστὶ δοῦναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγωνιζομένων λαβεῖν». Ὅρα σχετικὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἰς 2ον τόμον τῆς παρούσης σειρᾶς (Λόγος Η').

24. Ἱερ. 1,18.

ρανοῦ· διότι, «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ λόγοι μου ὅμως δὲν θὰ παρέλθουν»[25]. Πῶς λοιπὸν εἶναι μικρότερος τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ἀπένειμε τοιαύτας τιμάς, ὁ ὁποῖος ἐπετέλεσε τοιαῦτα ἔργα. Καὶ λέγω αὐτά, ὄχι διὰ νὰ διαχωρίσω τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· διότι, «ὅλα ἔγιναν δι' Αὐτοῦ καὶ χωρὶς Αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνει»[26], ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποστομώσω τὴν ἀναίσχυντον γλῶσσαν ἐκείνων, ποὺ τολμοῦν νὰ λέγουν αὐτά[27].

Ἐξ αὐτῶν ὅλων λοιπὸν παρατήρει τὴν ἐξουσίαν Του.
Ε «Ἐγὼ σοῦ λέγω, σὺ εἶσαι ὁ Πέτρος»· «ἐγὼ θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν»· «ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τὰ κλειδιὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν». Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, «τότε διέταξε αὐστηρῶς τοὺς μαθητάς του νὰ μὴ εἴπουν εἰς κανένα, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός»[28]. Καὶ διατί διέταξε αὐστηρῶς; Διὰ νὰ ἐντυπωθῇ καθαρὰ καὶ ἀμετάβλητος ἡ ἁρμόζουσα περὶ Αὐτοῦ γνώμη εἰς τὴν σκέψιν τῶν ἀκουόντων, ὅτε πλέον θὰ εἶχον ἐκλείψει τὰ προξενοῦντα τὸν σκανδαλισμὸν καὶ θὰ εἶχε συντελεσθῇ ἡ Σταυρικὴ θυσία καὶ θὰ εἶχον συμπληρωθῇ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ὁποῖα ἔπαθε καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε τίποτε ποὺ ἠδύνατο νὰ ἀνακόψῃ καὶ
349 συσκοτίσῃ τὴν εἰς Αὐτὸν πίστιν τῶν περισσοτέρων. Καθ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐκλάμψει εἰς ὅλον της τὸ μεγαλεῖον ἡ δύναμίς Του. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἤθελε νὰ κηρύσσεται ἀπὸ τοὺς μαθητάς, ὅταν καὶ ἡ ὁλοφάνερος ἀλήθεια τῶν πραγμάτων καὶ ἡ δύναμις τῶν ἐπιτελουμένων ὑπεστήριζε τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Διότι δὲν εἶναι ἴσον νὰ βλέπῃς τώρα μὲν εἰς τὴν Παλαιστίνην νὰ θαυματουργῇ, τώρα δὲ νὰ ὑβρίζεται καὶ νὰ διώκεται· καὶ μάλιστα ὅταν ὁ Σταυρὸς ἐπρόκειτο νὰ διαδεχθῇ τὰ ἐπιτελούμενα θαύματα· καὶ τὸ νὰ βλέπῃς νὰ προσκυνῆται καὶ νὰ πιστεύεται εἰς κάθε μέρος τῆς οἰκουμένης,
Β καὶ τίποτε εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ πάσχῃ ἐξ αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἔπαθε. Δι' αὐτὸ λέγει νὰ μὴ εἴπουν εἰς κανένα. Καθ'

25. Ματθ. 24,35.
26. Ἰωάν. 1,3.
27. Δηλαδὴ τῶν αἱρετικῶν.
28. Ματθ. 16,20.

ὅσον ὅ,τι μίαν φορὰν ἐφυτεύθη, ἔκαμε ρίζας, καὶ ἔπειτα ἐξερριζώθη, ἂν πάλιν ἐφυτεύετο δυσκόλως ἤθελε διατηρηθῇ (καὶ προκειμένου περὶ τῆς πίστεως, δυσκόλως θὰ ἐγίνετο ἀνεκτὴ καὶ ἐπεκράτει εἰς τοὺς πολλούς)· ὅ,τι ὅμως μετὰ τὴν πρώτην στερέωσιν αὐτοῦ ἔμεινεν ἀκίνητον καὶ οὐδεμίαν ὑπέστη ἀπὸ πουθενὰ βλάβην, εὐκόλως ἀνέρχεται καὶ ἀναπτύσσεται γρήγορα. Διότι, ἐὰν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶδον πολλὰ θαύματα καὶ συμμετέσχον εἰς τόσα ἀνέκφραστα μυστήρια, ἐσκανδαλίσθησαν μὲ τὸ νὰ ἀκούσουν μόνον τὰ περὶ τῶν παθῶν· μᾶλλον δὲ ὄχι μόνοι αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ὁ κορυφαῖος ὅλων Πέτρος· σκέψου τί φυσικὸν ἦτο νὰ πάθουν οἱ πολλοί, C μὲ τὸ νὰ μάθουν μέν, ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, βλέποντες ὅμως νὰ σταυρώνεται καὶ νὰ ἐμπτύεται, μὴ γνωρίζοντες τὸ ἀπόρρητον τῶν μυστηρίων αὐτῶν, οὔτε ἔχοντες λάβῃ Πνεῦμα Ἅγιον. Διότι, ἐὰν ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς· «ἔχω πολλὰ νὰ σᾶς εἴπω, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ τὰ βαστάζετε τώρα»· πολὺ περισσότερον λοιπὸν θὰ κατέρρεε ὁ ὑπόλοιπος λαός, ἐὰν τοῦ ἀπεκαλύπτετο πρὸ τοῦ καταλλήλου καιροῦ τὸ ὑπέρτατον αὐτῶν τῶν μυστηρίων. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐμποδίζει τοὺς μαθητὰς νὰ ὁμολογήσουν.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ποίαν σημασίαν εἶχε τὸ νὰ γνωρίσουν μετὰ ταῦτα τὴν πλήρη διδασκαλίαν, ὅταν εἶχον ἐκλείψει ἐκεῖνα ποὺ ἐσκανδάλιζον, D μάθε το ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν κορυφαῖον Ἀπόστολον. Διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἐφάνη τόσον ἀσθενὴς μετὰ ἀπὸ τόσα θαύματα, ὥστε νὰ φθάσῃ καὶ μέχρις ἀρνήσεως καὶ νὰ φοβηθῇ εὐτελῆ νεάνιδα, ἐπειδὴ ἐπετελέσθη ἡ Σταυρικὴ θυσία καὶ ἔλαβε σαφεῖς ἀποδείξεις τῆς Ἀναστάσεως καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον κάτι ποὺ τὸν ἐσκανδάλιζε καὶ τὸν ἀνησύχει, τόσον ἐνεστερνίσθη ἀκλόνητον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος, ὥστε καὶ ἀπὸ λέοντα σφοδρότερον νὰ ὁρμᾷ εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, ἂν καὶ ὑπῆρχε φόβος καὶ ἡ ἀπειλὴ κινδύνων καὶ μυρίων θανάτων. Εὐλόγως λοιπὸν διέταξε νὰ μὴ εἴπουν εἰς τοὺς πολλοὺς (τὴν περὶ Αὐτοῦ ἀλήθειαν), ἀφοῦ βέβαια δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ πάντα οὔτε καὶ εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διδάσκουν.

«Ἔχω πολλὰ νὰ σᾶς εἴπω, λέγει, Ε ἀλλὰ δὲν ἠμπο-

ρεῖτε νὰ τὰ βαστάζετε τώρα»[29]. Ἄλλωστε καὶ πολλὰ ἀγνοοῦν ἀπὸ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅσα δὲν κατέστησε σαφῆ πρὸ τοῦ Σταυροῦ. Ὅταν ἀνέστη λοιπόν, τότε ἐγνώρισαν μερικὰ ἀπὸ τὰ λεχθέντα.

«Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ δεικνύῃ εἰς τοὺς μαθητάς, ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ πολλά»[30]. Ἀπὸ τότε, (λέγει), πότε; Ἀφ' ὅτου ἰσχυροποίησεν εἰς τὴν ψυχήν των τὸ δόγμα (περὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως)· Ἀφ' ὅτου ὡμίλησε περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ ἔθνη. **580** Ἀλλ' οὔτε καὶ ἔτσι ἀντελήφθησαν τὸ λεγόμενον· «Διότι ἦτο, λέγει, κρυμμένη ἡ σημασία αὐτῶν τῶν λόγων εἰς αὐτούς»[31], καὶ περιεστρέφοντο ὡσὰν εἰς ἕνα ἀνεξήγητον σκότος, μὴ γνωρίζοντες ὅτι Αὐτὸς πρέπει νὰ ἀναστηθῇ. Δι' αὐτὸ καὶ χρονοτριβεῖ εἰς τὰ δύσκολα σημεῖα τῆς διδασκαλίας Του καὶ κάμνει τὸν λόγον μακρότερον διὰ νὰ φωτίσῃ τὴν σκέψιν των καὶ καταλάβουν τί τέλος πάντων εἶναι τὸ λεγόμενον. Ἀλλὰ «δὲν ἐκατάλαβαν καὶ ἡ σημασία τῶν λόγων αὐτῶν ἔμενε κρυμμένη ἀπὸ αὐτούς»· καὶ ἐφοβοῦντο νὰ Τὸν ἐρωτήσουν, ὄχι ἐὰν θὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον. Καὶ τί τέλος πάντων εἶναι αὐτὸ τὸ μυστήριον; Οὔτε βέβαια ἐγνώριζον τί ἐπὶ τέλους εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ Ἀνάστασις Του, καὶ ἐνόμιζον ὅτι πολὺ καλύτερον εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀποθάνῃ. **B** Δι' αὐτό, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἀνησύχουν καὶ εὑρίσκοντο εἰς ἀμηχανίαν, πάλιν ὁ Πέτρος μὲ τὸ νὰ εἶναι φλογερός, τολμᾷ νὰ συζητήσῃ περὶ αὐτῶν· καὶ αὐτὸς δὲν συνομιλεῖ φανερῶς, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπῆρε τὸν Κύριον ἰδιαιτέρως· ἀφοῦ δηλαδὴ ἀπεχωρίσθη τῶν λοιπῶν μαθητῶν καὶ λέγει· «ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ, Κύριε, ὥστε νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τοῦτο»[32].

Τί εἶναι πάλιν αὐτό; Ἐκεῖνος ποὺ ἠξιώθη τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ποὺ ἐμακαρίσθη, αὐτὸς ἐξηπατήθη καὶ ἔσφαλε τόσον γρήγορα, ὥστε νὰ φοβηθῇ διὰ τὸ Πάθος; Καὶ τί τὸ παράδοξον νὰ πάθῃ αὐτὸ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν

29. Ἰωάν. 16,12.
30. Ματθ. 16,21.
31. Λουκ. 18,34.
32. Ματθ. 16,22.

ἔλαβε περὶ αὐτῶν ἀποκάλυψιν; Πράγματι διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ ἐκεῖνα δὲν τὰ εἶπεν ἐξ ἑαυτοῦ, πρόσεξε πῶς ἀνησυχεῖ καὶ κλονίζεται δι' αὐτά, τὰ ὁποῖα δὲν τοῦ ἀπεκαλύφθησαν, **C** καὶ ἂν καὶ ἀναριθμήτους φορὰς ἀκούῃ, δὲν γνωρίζει τί τέλος πάντων εἶναι τὸ λεγόμενον. Διότι ἔμαθε μὲν τὸ ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τί περίπου ὅμως εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως, μέχρι τότε δὲν εἶχε γίνει φανερὸν εἰς αὐτόν. «Καθ' ὅσον, λέγει, ἡ σημασία τῶν λόγων αὐτῶν ἦτο κρυμμένη ἀπὸ αὐτούς». Βλέπεις ὅτι ὀρθῶς διέταξε νὰ μὴ ἀνακοινώσουν αὐτὰ εἰς ἄλλους; Διότι, ἐὰν ἐπροξένησαν τόσην ἀνησυχίαν καὶ φόβον εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ τὰ γνωρίσουν, τί δὲ θὰ ὑφίσταντο οἱ λοιποί; Ὁ Χριστὸς ὅμως, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἔρχεται ἐπὶ τὸ πάθος τοῦ Σταυροῦ παρὰ τὴν θέλησίν Του, ἐπετίμησε τὸν Πέτρον καὶ τὸν ἀπεκάλεσε Σατανᾶν.

Ἄς τὸ ἀκούσουν ὅσοι ἐντρέπονται διὰ τὰ πάθη καὶ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. **D** Ἐὰν ὁ κορυφαῖος Ἀπόστολος, καὶ πρὶν νὰ γνωρίσῃ τὰ πάντα καλῶς, ἀπεκλήθη Σατανᾶς, ἐπειδὴ ἔπαθε τοῦτο, ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχουν ἐκεῖνοι ποὺ ἀρνοῦνται τὴν θείαν οἰκονομίαν ἔπειτα ἀπὸ τόσας ἀποδείξεις; Ὅταν, δηλαδή, ἀκούῃ τοιαῦτα πράγματα ἐκεῖνος ποὺ τόσον ἐμακαρίσθη, ποὺ ὡμολόγησε τοιαύτας ἀληθείας, σκέψου τί θὰ πάθουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἀθετοῦν τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ. Καὶ δὲν εἶπεν, ὁ σατανᾶς ὡμίλησε διὰ σοῦ· ἀλλ' «Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ»[33]. Καθ' ὅσον τὸ νὰ μὴ πάθῃ ὁ Χριστός, ἦτο ἐπιθυμία τοῦ διαβόλου· δι' αὐτὸ ἐπετίμησε τὸν Πέτρον μετὰ τοιαύτης αὐστηρότητος, ἐπειδὴ ἐγνώριζε ὅτι αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν φοβοῦνται καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ὅτι δὲν τὸ ἀνέχονται εὐκόλως. **E** Δι' αὐτὸ καὶ ἀποκαλύπτει τὰς σκέψεις του λέγων· «Δὲν σκέπτεσαι τὰ ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὰ ἀρεστὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους». Τί σημαίνει, «δὲν σκέπτεσαι τὰ ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὰ ἀρεστὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους»; Ἐκεῖνος ἐνόμισεν ὅτι εἶναι ἐπονείδιστον καὶ ἀπρεπὲς διὰ τὸν Χριστὸν τὸ νὰ πάθῃ αὐτό, ἐξετάζων τὸ πρᾶγμα μὲ ἀν-

33. Ματθ. 16, 23.

θρώπινα καὶ ὑλικὰ φρονήματα. Διὰ νὰ τὸν μεμφθῇ λοιπὸν λέγει· δὲν εἶναι ἀνάρμοστον εἰς ἐμὲ τὸ νὰ πάθω· ἀλλὰ σὺ ἔχεις αὐτὴν τὴν γνώμην σκεπτόμενος κοσμικῶς· 351 ὅπως, ἐὰν ἤκουες τὰ λεγόμενα συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀποβαλὼν τὴν κοσμικὴν σκέψιν, θὰ ἐγνώριζες ὅτι αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ἁρμόζει εἰς Ἐμέ· διότι σὺ βέβαια νομίζεις, ὅτι εἶναι ἀνάξιον δι' Ἐμὲ τὸ νὰ πάθω· ἐγὼ ὅμως σοῦ λέγω, ὅτι τὸ νὰ μὴ πάθω, εἶναι ἐπιθυμία τοῦ διαβόλου· ἔτσι ἀπὸ τὰ ἀντίθετα καταστέλλει τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ἀγωνίαν του. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὸν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος ἐνόμιζεν ὅτι εἶναι ἀνάξιον τοῦ Χριστοῦ νὰ βαπτισθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ἔπεισε νὰ τὸν βαπτίσῃ εἰπών, «ἔτσι εἶναι πρέπον εἰς ἡμᾶς»[34]· καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον δὲ τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ἠμπόδιζε τὸν Κύριον νὰ τοῦ νίψῃ τὰ πόδια, εἶπεν, «Δὲν ἔχεις θέσιν μαζί μου, ἐὰν δὲν πλύνω τὰ πόδια σου»[35]· ἔτσι καὶ ἐδῶ ἀπὸ τὰ ἀντίθετα τὸν συνεκράτησε B καὶ μὲ τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἐλέγχου κατέστειλε τὸν φόβον διὰ τὸ Πάθος.

Κανεὶς λοιπὸν ἂς μὴ αἰσθάνεται ἐντροπὴν διὰ τὰ σεμνὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας μας καὶ διὰ τὸ ὕψιστον ὅλων τῶν ἀγαθῶν (τὸν Σταυρόν), διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ζῶμεν, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχομεν[36]· ἀλλ' ὡς στέφανον, ἔτσι ἂς περιφέρωμεν τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ· καθ' ὅσον ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν εἰς τὴν σωτηρίαν μας δι' αὐτοῦ πραγματοποιοῦνται. Εἴτε πρόκειται νὰ ἀναγεννηθῶμεν, ὁ Σταυρὸς παρευρίσκεται· εἴτε νὰ τραφῶμεν ἀπὸ τὴν μυστικὴν ἐκείνην τροφήν, εἴτε νὰ χειροτονηθῶμεν, εἴτε ὁτιδήποτε ἄλλο νὰ ἐπιτελέσωμεν, παντοῦ παρευρίσκεται χάριν ἡμῶν τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς νίκης. Δι' αὐτὸ χαράσσομεν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τοὺς τοίχους καὶ εἰς τὰ παράθυρα C καὶ εἰς τὴν διάνοιαν. Διότι τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι ἡ πιστοποίησις τῆς σωτηρίας μας καὶ τῆς

34. Ματθ. 3,15.
35. Ἰωάν. 13,8.
36. Ποία ἡ σημασία καὶ ἡ ἀξία τῆς ζωῆς μας ἄνευ τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου; Καὶ ποῖος ὁ λόγος ὑπάρξεώς μας ἄνευ πίστεως, ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ Χριστοῦ; «Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν... Θάνατος εἶναι ἡ ζωὴ χωρὶς τὸν Χριστὸν» ἔλεγεν ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος, Πρβλ. Φιλιππ. 1,21.

πανανθρωπίνης ἐλευθερίας[37] καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητος τοῦ Κυρίου· διότι, «ὡς πρόβατον ὡδηγήθη εἰς τὴν σφαγήν»[38].

Ὅταν λοιπὸν κάμνῃς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, σκέψου ὅλην τὴν ὑπόθεσιν τῆς Σταυρικῆς θυσίας, καὶ σβῆσε τὸν θυμὸν καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα πάθη. Ὅταν σταυροκοπῆσαι γέμισε τὸ πρόσωπόν σου μὲ πολὺ θάρρος, κάμε τὴν ψυχήν σου ἐλευθέραν τῶν ἀτόπων παθῶν. Γνωρίζετε βέβαια ποῖα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ παρέχουν τὴν ἐλευθερίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ὁδηγῶν ἡμᾶς εἰς αὐτό, ἐννοῶ εἰς τὴν ἁρμόζουσαν εἰς ἡμᾶς ἐλευθερίαν, ἔτσι μᾶς ὡδήγει, διὰ τῆς ὑπομνήσεως τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Δεσποτικοῦ Αἵματος. «Ἔχετε ἀγορασθῆ, D λέγει, μὲ τίμημα· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων»[39]. Σκέψου, λέγει, τὸ τίμημα ποὺ κατεβλήθη πρὸς χάριν σου, καὶ εἰς οὐδένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ εἶσαι δοῦλος· ὡς τίμημα ἐννοῶν τὸν Σταυρόν.

Δὲν πρέπει βέβαια νὰ κάμνωμεν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἁπλῶς διὰ τῶν δακτύλων, ἀλλὰ προηγουμένως διὰ τῆς διαθέσεως καὶ τῆς πολλῆς πίστεως. Ἐὰν κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν χαράξῃς τὸν Σταυρὸν εἰς τὸ πρόσωπόν σου, κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ σταθῇ πλησίον σου, βλέπων τὴν μάχαιραν διὰ τῆς ὁποίας ἐδέχθη τὴν πληγήν, βλέπων τὸ ξίφος διὰ τοῦ ὁποίου ἐπλήγη θανατηφόρως. Διότι, ἐὰν ἡμεῖς φρίττωμεν βλέποντες τοὺς τόπους εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτελοῦνται οἱ κατάδικοι, σκέψου τί θὰ πάθουν ὁ διάβολος E καὶ οἱ δαίμονες, βλέποντες τὸ ὅπλον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Χριστὸς παρέλυσεν ὅλην τὴν δύναμίν των καὶ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος[40].

Μὴ ἐντραπῇς λοιπὸν διὰ τὸ τόσον μεγάλο ἀγαθόν,

37. Ὁ Κύριος μᾶς ἠλευθέρωσεν ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας, τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου. Διὰ τῆς «ἐν Χριστῷ ζωῆς» ἀπολαύομεν τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας.
38. Πράξ. 8,32, Ἠσ. 53,7.
39. Α' Κορ. 7,23.
40. «Χαῖρε, ὅτι τὰς κάρας τῶν δρακόντων συνθλάττεις» (Β' οἶκος χαιρετισμῶν τοῦ Σταυροῦ).

διὰ νὰ μὴ ἐντραπῇ καὶ διὰ σὲ ὁ Χριστὸς ὅταν ἔρχεται μετὰ τῆς δόξης Του καὶ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ[41] φαίνεται ἔμπροσθέν του λαμπρότερον τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Καθ' ὅσον θὰ ἔλθῃ ὁ Σταυρός, ἀφήνων φωνὴν διὰ τῆς ἐμφανίσεώς του, [illegible] καὶ κάμνων ἀπολογίαν ὑπὲρ τοῦ Κυρίου ἐνώπιον ὅλης τῆς οἰκουμένης, καὶ δεικνύων ὅτι (ὁ Κύριος) τίποτε δὲν παρέλειψε νὰ πράξῃ ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐξηρτῶντο ἀπὸ Αὐτόν (διὰ τὴν σωτηρίαν μας). Τοῦτο τὸ σημεῖον καὶ διὰ τοὺς προγόνους μας καὶ δι' ἡμᾶς τώρα ἤνοιξε τὰς κεκλεισμένας θύρας (τοῦ Ἅδου)· τοῦτο κατέστρεψε τὰ δηλητηριώδη φάρμακα· τοῦτο παρέλυσε τὴν δύναμιν τοῦ κωνείου· τοῦτο ἐθεράπευσε τὰ δαγκώματα τῶν ἰοβόλων θηρίων. Διότι, ἐὰν ἤνοιξε τὰς θύρας τοῦ Ἅδου καὶ ἥπλωσε τὰς ἁψῖδας τῶν οὐρανῶν καὶ καθιέρωσε τὴν εἴσοδον εἰς τὸν Παράδεισον καὶ ἀπέκοψε τὰ νεῦρα τοῦ διαβόλου, τί τὸ παράδοξον ἐὰν ὑπερίσχυσε καὶ τῶν δηλητηριωδῶν φαρμάκων καὶ τῶν θηρίων καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων; [illegible] Αὐτὸ λοιπὸν τὸ σημεῖον ἐγχάραξε εἰς τὴν σκέψιν σου καὶ ἐξησφάλισε τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου. Διότι αὐτὸς ὁ Σταυρὸς ἔσωσε τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν μετέβαλε, ἐξεδίωξε τὴν πλάνην, ἐπανέφερε τὴν ἀλήθειαν, ἔκαμε τὴν γῆν οὐρανόν, κατέστησε τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους· ἐξ αἰτίας αὐτοῦ οἱ δαίμονες δὲν εἶναι πλέον φοβεροί, ἀλλ' εὐκαταφρόνητοι· οὔτε ὁ θάνατος εἶναι θάνατος, ἀλλ' ὕπνος· ἐξ αἰτίας Αὐτοῦ ὅλα τὰ ἀντιστρατευόμενα τὴν σωτηρίαν μας ἔπεσαν κάτω καὶ κατεπατήθησαν. Ἂν λοιπὸν σοῦ εἴπῃ κάποιος, τὸν Ἐσταυρωμένον προσκυνεῖς; εἰπὲ μὲ δυνατὴν φωνήν, μὲ χαρούμενον πρόσωπον, καὶ Τὸν προσκυνῶ καὶ δὲν θὰ παύσω ποτὲ νὰ Τὸν προσκυνῶ. Ἂν γελάσῃ, δάκρυσε δι' αὐτόν, ὁ ὅτι εἶναι τρελλός. [illegible] Εὐχαρίστησε τὸν Κύριον, διότι παρέσχεν εἰς ἡμᾶς τοιαύτας εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας οὔτε νὰ γνωρίσῃ κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ ἄνευ τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς γελᾷ, διότι «ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος δὲν δέχεται ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»[42]. Ἐπειδὴ καὶ τὰ παιδιὰ παθαίνουν αὐτό, ὅταν ἴδουν κάτι ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ ἀξιοθαύ-

41. Ματθ. 24,30.
42. Α' Κορ. 2,14.

μαστα πράγματα· καὶ ἂν ὁδηγήσῃς παιδὶ εἰς κατανόησιν μυστηρίου, θὰ γελάσῃ. Πράγματι, μὲ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ὁμοιάζουν καὶ οἱ εἰδωλολάτραι· μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι περισσότερον ἀτελεῖς. Δι' αὐτὸ εἶναι καὶ περισσότερον ἀξιοδάκρυτοι, διότι ὄχι εἰς ἀνώριμον ἡλικίαν, ἀλλ' εἰς τελείαν πάσχουν ὅ,τι τὰ νήπια· συνεπῶς δὲν εἶναι ἄξιοι συγγνώμης.

Ἀλλ' ἡμεῖς ἂς διακηρύσσωμεν καὶ ἂς λέγωμεν μὲ καθαρὰν φωνὴν κραυγάζοντες εἰς ὑψηλὸν τόνον· καὶ μὲ περισσότερον θάρρος ὅταν παρευρίσκωνται ὅλοι οἱ εἰδωλολάτραι, [illegible] ὅτι ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ καύχημά μας καὶ τὸ κεφάλαιον ὅλων τῶν ἀγαθῶν, τὸ θάρρος μας καὶ ὅλος ὁ στέφανος τῆς νίκης μας. Ἤθελα νὰ ἠμποροῦσα νὰ λέγω μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον, ὅτι «δι' Αὐτοῦ ὁ κόσμος εἶναι ἐσταυρωμένος ὡς πρὸς ἐμὲ καὶ ἐγὼ ἔχω σταυρωθῆ ὡς πρὸς τὸν κόσμον»[43]· ἀλλὰ δὲν δύναμαι, διότι κατέχομαι ἀπὸ ποικίλα πάθη. Δι' αὐτὸ συμβουλεύω καὶ σᾶς καὶ πρὶν ἀπὸ σᾶς φυσικὰ τὸν ἑαυτόν μου νὰ σταυρούμεθα ὡς πρὸς τὸν κόσμον καὶ τίποτε κοινὸν νὰ μὴ ἔχωμεν μὲ τὴν γῆν, ἀλλὰ νὰ ἐπιθυμῶμεν διακαῶς τὴν αἰωνίαν πατρίδα, τὴν ἀπὸ ἐκεῖ δόξαν καὶ τὰ οὐράνια ἀγαθά. Καθ' ὅσον εἴμεθα στρατιῶται τοῦ οὐρανίου βασιλέως καὶ ἔχομεν ἐνδυθῆ ὅπλα πνευματικά. Διατί λοιπὸν διάγομεν ζωὴν καπήλων καὶ ἀγυρτῶν, μᾶλλον δὲ σκωλήκων; [illegible] Ὅπου εἶναι ὁ βασιλεύς, ἐκεῖ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ στρατιώτης. Καθ' ὅσον ἐγίναμεν στρατιῶται· ὄχι ἀπὸ τοὺς εὑρισκομένους μακρὰν τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς πλησίον αὐτοῦ. Διότι ὁ μὲν ἐπίγειος βασιλεὺς δὲν θὰ ἠνείχετο νὰ εὑρίσκωνται ὅλοι οἱ στρατιῶται εἰς τὰ ἀνάκτορα, οὔτε παρὰ τὸ πλευρόν του· ὁ βασιλεὺς ὅμως τῶν οὐρανῶν θέλει νὰ εὑρίσκωνται ὅλοι πλησίον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. [illegible] Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, θὰ εἴπῃ κανείς, ἐνῷ εὑρισκόμεθα ἐδῶ νὰ ἱστάμεθα πλησίον ἐκείνου τοῦ θρόνου; Καὶ ὁ Παῦλος εὑρισκόμενος εἰς τὴν γῆν, ἦτο ὅπου τὰ Σεραφίμ, ὅπου τὰ Χερουβίμ, καὶ ἐγγύτερον τοῦ Χριστοῦ, παρ' ὅσον αὐτοὶ οἱ ἀσπιδοφόροι τοῦ βασιλέως. Διότι αὐτοὶ μὲν περιφέρουν τὰ βλέμματά των παντοῦ· ἐκεῖνον ὅ-

43. Γαλ. 6,14.

μως τίποτε δὲν τὸν ἐξηπάτα, οὔτε τὸν παρέσυρεν, ἀλλ' ὅλην τὴν διάνοιάν του εἶχε τεταμένην πρὸς τὸν βασιλέα Χριστόν. Ἑπομένως ἐὰν θελήσωμεν, εἶναι δυνατὸν τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς. Διότι, ἐὰν μὲν ἦτο κεχωρισμένος ἀπὸ ἡμᾶς τοπικῶς, θὰ εἶχες εὔλογον ἀπορίαν· ἐὰν ὅμως εὑρίσκεται παντοῦ διὰ τὸν πρόθυμον καὶ τὸν ἄγρυπνον, (αὐτὸ σημαίνει ὅτι) εἶναι πλησίον μας. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν ὁ προφήτης· «Δὲν θὰ φοβηθῶ κακά, **B** διότι σὺ εἶσαι μαζί μου»[44]· καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς πάλιν· «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς πλησίον, καὶ ὄχι Θεὸς μακράν»[45]. Ὅπως λοιπὸν αἱ ἁμαρτίαι μᾶς ἀποξενώνουν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ αἱ ἀρεταὶ μᾶς φέρουν πλησίον Του. Διότι λέγει, «καθ' ὃν χρόνον σὺ ὁμιλεῖς, θὰ εἴπω, ἰδοὺ εἶμαι παρών»[46]. Ποῖος πατὴρ θὰ ὑπήκουε ποτε τόσον εὐκόλως εἰς τὰ τέκνα; ποία μήτηρ εἶναι τόσον προπαρασκευασμένη καὶ στέκεται συνεχῶς, μὴ τυχὸν τὴν ζητήσουν τὰ παιδιά; Δὲν ὑπάρχει κανείς, οὔτε πατήρ, οὔτε μήτηρ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀναμένει συνεχῶς ἕτοιμος πρὸς βοήθειαν, ἐὰν κάποιος ἀπὸ τοὺς δούλους Του Τὸν προσκαλέσῃ ποτέ. Οὐδέποτε δὲ ὁ Θεὸς ἠγνόησε παράκλησίν μας, ἡ ὁποία ἔγινε κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον. Δι' αὐτὸ λέγει· Ἐνῷ ἀκόμη σὺ ὁμιλῇς, **C** δὲν περιμένω νὰ τελειώσῃς, καὶ ὑπακούω ἀμέσως.

Ἂς καλέσωμεν λοιπὸν τὸν Θεόν (πρὸς βοήθειάν μας) ὅπως θέλει νὰ Τὸν καλέσωμεν. Πῶς λοιπὸν θέλει; «Λύε, λέγει, κάθε δεσμὸν καὶ σύνδεσμον μὲ τὴν ἀδικίαν, σχίσε τὰς διεστραμμένας συμφωνίας, τὰς ὁποίας διὰ βίας καὶ ἐξαναγκασμοῦ ἐσύναψες. Κόβε τὸ ψωμί σου καὶ μοιράσου το μὲ τὸν πτωχόν. Βάλε ἀστέγους εἰς τὸν οἶκον σου, ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν ἔνδυσέ τον, καὶ ἀπέναντι τῶν οἰκείων σου μὴ δείξῃς ἀδιαφορίαν καὶ περιφρόνησιν. Τότε θὰ ἀναλάμψῃ ὡσὰν τῆς αὐγῆς τὸ φῶς σου, καὶ θὰ ἀνατείλῃ ἡ θεραπεία τῶν πληγῶν σου, καὶ θὰ προπορεύεται ἔμπροσθέν σου ἡ ἀρετή σου, ἡ δὲ δόξα τοῦ Θεοῦ θὰ σὲ περιβάλλῃ πάντοτε. Τότε θὰ μὲ ἐπικαλεσθῇς καὶ θὰ σὲ

44. Ψαλ. 22,4.
45. Ἱερ. 23,23.
46. Ἡσ. 58,9.

ἀκούσω. **D** Ἐνῷ ἀκόμη ὁμιλῇς θὰ εἴπω, ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι παρών»[47].

Καὶ ποῖος, θὰ εἴπῃ κανείς, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ πράξῃ ὅλα αὐτά; Καὶ ποῖος δὲν ἠμπορεῖ; εἰπέ μου· διότι τί εἶναι δύσκολον ἀπὸ τὰ λεχθέντα; τί δὲν εἶναι εὔκολον; Δὲν εἶναι δὲ δυνατὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τόσον εὔκολα, ὥστε πολλοὶ ὑπερέβαλον καὶ τὸ μέτρον τῶν λεχθέντων, ὄχι μόνον μὲ τὸ νὰ ξεσχίζουν ἀδίκους συμφωνίας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπογυμνοῦνται ὅλων τῶν ὑπαρχόντων των· ὄχι μόνον μὲ τὸ νὰ παραχωροῦν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην στέγην καὶ τροφήν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ ἱδρώνουν καὶ νὰ κοπιάζουν ὥστε νὰ τοὺς διαθρέψουν· ὄχι μὲ τὸ νὰ εὐεργετοῦν μόνον τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθρούς.

Ποῖον δὲ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν δύσκολον ἀπὸ τὰ λεχθέντα; Διότι δὲν εἶπεν, **E** ἀνάβα ὑψηλότερον τοῦ ὄρους, διάσχισε τὸ πέλαγος, σκάψε τόσα καὶ τόσα πλέθρα γῆς, παράμενε νηστικός, φόρεσε σάκκον[48]· ἀλλὰ πρόσφερε μέρος τῶν ἀγαθῶν σου εἰς τοὺς οἰκείους σου, δῶσε ἕνα κομμάτι ψωμί, σχίσε τὰς ἀδίκους συμφωνίας. Εἰπέ μου, τί εἶναι εὐκολώτερον ἀπὸ αὐτά; Ἂν δὲ νομίζῃς ὅτι εἶναι δύσκολα, λάβε ὑπ' ὄψιν σου, παρακαλῶ, καὶ τὰ ἔπαθλα, καὶ τότε θὰ σοῦ φανοῦν εὔκολα. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ βασιλεῖς εἰς τοὺς ἱπποδρόμους τοποθετοῦν πρὸ τῶν ἀγωνιζομένων τοὺς στεφάνους καὶ τὰ βραβεῖα καὶ τὰ ἐνδύματα (τῆς νίκης), καθ' ὅμοιον λοιπὸν τρόπον καὶ ὁ Χριστὸς τοποθετεῖ εἰς τὸ μέσον τοῦ σταδίου τὰ ἔπαθλα, **354** ἐκθέτοντας αὐτὰ ὡσὰν μὲ πολλὰ χέρια διὰ τῶν λόγων τοῦ προφήτου. Καὶ οἱ μὲν βασιλεῖς, μυρίας φορὰς καὶ ἂν εἶναι βασιλεῖς, ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωποι, καὶ τὰ πλούτη των ἐξοδεύονται εὐκόλως καὶ ἡ γενναιοδωρία των ἐξαντλεῖται, φιλοδοξοῦν νὰ δείξουν τὰ ὀλίγα ὅτι εἶναι πολλά· δι' αὐτὸ ἐγχειρίζοντες εἰς ἕκαστον ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτά, ἔτσι τὰ ἐκθέτουν ἔμπροσθεν ὅλων· ὁ ἰδικός μας ὅμως βασιλεὺς ἀντιθέτως, ἐπειδὴ εἶναι πάρα πολὺ πλούσιος καὶ δὲν πράττει κάτι πρὸς

47. Ἡσ. 58, 6 - 9.
48. Ὁ σάκκος ἦτο ἐπενδύτης ἐκ τριχίνου ἐξ αἰγῶν ὑφάσματος καὶ τὸν ἐφόρουν οἱ ἐν λύπῃ, θλίψει καὶ μετανοίᾳ διατελοῦντες.

ἐπίδειξιν, ἀφοῦ τὰ συναθροίσῃ ὅλα μαζί, ἔτσι τὰ παρουσιάζει, καὶ τὰ ὁποῖα ἂν ἐξαπλωθοῦν θὰ εἶναι ἄπειρα καὶ θὰ χρειασθοῦν πολλὰ χέρια νὰ τὰ κρατήσουν. **B** Καὶ διὰ νὰ μάθῃς τοῦτο, πρόσεχε μὲ ἀκρίβειαν κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτά. «Τότε ραγήσεται , λέγει, πρώϊμον τὸ φῶς σου». Δὲν φαίνεται τάχα ὅτι εἶναι ἕνα τὸ δῶρον αὐτό; Ὅμως δὲν εἶναι ἕνα· καθ' ὅσον περιέχει πολλὰ βραβεῖα καὶ στεφάνους καὶ ἄλλα ἔπαθλα. Καὶ ἐὰν θέλετε, ἂς δείξωμεν, ἀφοῦ τὸ ἀναλύσωμεν, ὅλον τὸν πλοῦτον, ὅσον βέβαια εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς νὰ δείξωμεν· μόνον μὴ κουρασθῆτε. Καὶ πρῶτα ἂς μάθωμεν τί σημαίνει, «ραγήσεται». Διότι δὲν εἶπε, θὰ φανῇ, ἀλλὰ «θὰ ἀναλάμψῃ»· διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ γρήγορον καὶ πλουσιοπάροχον τῶν ἀμοιβῶν, καὶ ὅτι διακαῶς ἐπιθυμεῖ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ τὸ πόσον βιάζεται καὶ πάσχει ὥστε νὰ γίνωμεν μέτοχοι αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν· ἐπίσης σημαίνει ὅτι τίποτε δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀκατάσχετον αὐτὴν ὁρμὴν τῶν πλουσίων δωρεῶν· δι' ὅλων αὐτῶν λοιπὸν ἀποδεικνύει τὸ πλουσιοπάροχον τῶν δωρεῶν, **C** καὶ τὴν ἄπειρον περιουσίαν. Τί σημαίνει δέ, «πρώϊμον»; Δηλαδὴ ὅτι θὰ φανῇ ὄχι μετὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς δοκιμασίας, οὔτε μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῶν. Ὅπως ἀκριβῶς περὶ τῶν καρπῶν λέγομεν πρώϊμον αὐτὸν ποὺ ὡρίμασε πρὸ τοῦ καταλλήλου καιροῦ, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὡμίλησεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ νὰ δηλώσῃ πάλιν τὸ γρήγορον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν· «ἐνῷ ἀκόμη ὁμιλῇς, θὰ εἴπω, ἰδοὺ εἶμαι παρών». Ποῖον πρᾶγμα δὲ καλεῖ φῶς; καὶ τί περίπου εἶναι αὐτὸ τὸ φῶς; Δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ αἰσθητόν, ἀλλὰ κάποιο ἄλλο πολὺ καλύτερον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς τὸν οὐρανόν, τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους, τὰ Χερουβίμ, τὰ Σεραφίμ, **D** τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας, τοὺς θρόνους, τὰς κυριότητας, ὁλόκληρον τὸ στρατόπεδον (τοῦ οὐρανίου Βασιλέως), τὰς βασιλικὰς αὐλάς, τὰς σκηνάς. Πράγματι, ἂν καταξιωθῇς τοῦ φωτὸς ἐκείνου, καὶ αὐτὰ θὰ ἴδῃς, καὶ θὰ ἀπαλλαγῇς τῆς γεένης καὶ τοῦ ἰοβόλου σκώληκος καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ἀλύτων δεσμῶν καὶ τῆς στενοχωρίας καὶ τῆς θλίψεως καὶ τοῦ φοβεροῦ σκότους καὶ τῶν βασανιστηρίων καὶ τῶν ποταμῶν τοῦ πυρὸς καὶ τῆς κατάρας καὶ τῶν τόπων τῆς ὀδύνης, καὶ θὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ ἀπ' ὅπου εἶναι μακρὰν ὁ πόνος καὶ ἡ λύπη· ἐκεῖ ὅπου ὑπάρ-

χει ἡ πολλὴ χαρὰ καὶ ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγάπη, ἡ εὐφροσύνη, καὶ ἡ ἀπόλαυσις· **E** ὅπου ἡ αἰώνιος ζωὴ καὶ ἡ ἀνέκφραστος δόξα καὶ ἡ ἀπερίγραπτος ὡραιότης· ὅπου αἱ αἰώνιαι σκηναὶ καὶ ἡ ἀσύλληπτος δόξα τοῦ βασιλέως, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, «τὰ ὁποῖα ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ οὖς δὲν ἤκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν διενοήθη»[49]· ὅπου ὁ πνευματικὸς νυμφικὸς θάλαμος, καὶ τὰ οὐράνια δωμάτια, καὶ αἱ παρθένοι αἱ κρατοῦσαι τὰς ἀνημμένας λαμπάδας[50], καὶ οἱ ἔχοντες τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου[51]· ὅπου εἶναι πολλὰ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Δεσπότου, καὶ τὰ βασιλικὰ ταμεῖα.

Εἶδες πόσον μεγάλα εἶναι τὰ ἔπαθλα, **588** καὶ πόσα διὰ μιᾶς ἐκφράσεως μᾶς ἐφανέρωσε, καὶ πῶς τὰ συνήθροισεν ὅλα; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐὰν ἀναπτύξωμεν καὶ τὰς ἑπομένας φράσεις, θὰ εὕρωμεν πολὺν πλοῦτον, καὶ ἀχανὲς πέλαγος. Ἀκόμη λοιπὸν θὰ ἀναβάλλωμεν, εἰπέ μου, καὶ θὰ διστάζωμεν νὰ ἐλεῶμεν τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην; Μή, παρακαλῶ, ἀλλὰ κι' ἂν χρειασθῇ νὰ ἐγκαταλείψωμεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μας, κι' ἂν εἰς τὴν φωτιὰν νὰ πέσωμεν, κι' ἂν τὸ ξίφος νὰ ὑπομείνωμεν, κι' ἂν ἐπὶ μαχαιρῶν νὰ ἀνατινασσώμεθα, κι' ἂν ὁτιδήποτε νὰ πάθωμεν, ὅλα ἂς τὰ ὑποφέρωμεν εὐκόλως, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ ἐνδύματος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς ἀπεριγράπτου ἐκείνης δόξης. Εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς δόξης αὐτῆς, **B** διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

---

49. Α΄ Κορ. 2,9.
50. Ματθ. 25, 1 - 13.
51. Ματθ. 22, 1 - 14.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ΄ (55)

(Ματθ. ιστ΄ 24 - 27)

«Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του· ἐὰν κανεὶς θέλῃ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ ἂς ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἂς σηκώσῃ τὸν σταυρόν του καὶ ἂς μὲ ἀκολουθήσῃ» (Ματθ. 16, 24).

C Τότε, (λέγει ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστής), πότε; ὅταν ὁ Πέτρος εἶπεν, «ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐσπλαγχνισθῇ, ὥστε νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τοῦτο»· καὶ ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν, «Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ». Διότι δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἐπιτίμησιν μόνον, ἀλλὰ θέλων νὰ δείξῃ καὶ μὲ τὸ παραπάνω καὶ τὸ ἀνάρμοστον τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ Πέτρου, καὶ τὸ κέρδος τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὸ πάθος, λέγει· σὺ μοῦ λέγεις, «ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐσπλαγχνισθῇ, ὥστε νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τοῦτο»· ἐγὼ ὅμως σοῦ λέγω, ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἐπιβλαβὲς εἰς σὲ καὶ ὀλέθριον τὸ νὰ μὲ ἐμποδίσῃς καὶ νὰ δυσανασχετῇς διὰ τὸ πάθος μου, ἀλλ᾿ ὅτι οὔτε θὰ δυνηθῇς νὰ σωθῇς, ἐὰν καὶ σὺ ὁ ἴδιος δὲν εἶσαι προπαρασκευασμένος διαπαντὸς εἰς τὸ νὰ ἀποθάνῃς. Διὰ νὰ μὴ νομίσουν δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἀνάξιον Αὐτοῦ τὸ νὰ πάθῃ διδάσκει εἰς αὐτοὺς τὸ κέρδος τοῦ πράγματος, **D** ὄχι μόνον διὰ τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀκολούθων. Πρὸς μὲν τὸν Ἰωάννην λοιπὸν λέγει· «ἐὰν ὁ σπόρος τοῦ σίτου δὲν πέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ πεθάνῃ, μένει αὐτὸς μόνος, ἐὰν ὅμως πεθάνῃ φέρει πολὺν καρπόν»[1]· ἐδῶ δὲ προετοιμάζων τοῦτο καὶ μὲ τὸ παραπάνω, δὲν στρέφει τὸν λόγον μόνον πρὸς τὸν ἑαυτόν του, περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκείνους. Εἶναι δηλαδὴ τόσον τὸ κέρδος αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὥστε καὶ διὰ σᾶς τὸ νὰ μὴ θέλετε μὲν νὰ ἀποθάνετε εἶναι φο-

1. Ἰωάν. 12, 24 - 25.

βερόν· τὸ νὰ εἶσθε ὅμως ἕτοιμοι πρὸς αὐτὸ εἶναι ἀγαθόν.

Ἀλλ᾿ αὐτὸ μὲν φανερώνει διὰ τῶν ἑπομένων, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐξετάζει αὐτὸ ὡς πρὸς τὴν μίαν πλευράν. Καὶ πρόσεχε πῶς δὲν ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον ἀναγκαστικόν. Διότι δὲν εἶπεν, **E** ὅτι καὶ ἂν θέλετε, καὶ ἂν δὲν θέλετε, πρέπει νὰ πάθετε σεῖς τοῦτο· ἀλλὰ πῶς; «Ἐὰν κανεὶς θέλῃ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ». Δὲν ἐκβιάζω, δὲν ἐξαναγκάζω, ἀλλὰ κάθε ἕνα ἀφήνω κύριον τῆς διαθέσεώς του· διὰ τοῦτο λέγω, «ἐὰν κανεὶς θέλῃ». Διότι πρὸς ἀγαθὰ προσκαλῶ· ὄχι πρὸς κακὰ καὶ δυσάρεστα, ὄχι πρὸς κόλασιν καὶ τιμωρίαν, διὰ νὰ ἀναγκάσω. Αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ πράγματος εἶναι ἱκανὴ νὰ προσελκύσῃ. Λέγων δὲ αὐτὸ προσείλκυε περισσότερον. **556** Διότι ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος ἐκβιάζει, ἀπομακρύνει πολλάκις· ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἀφήνει ἐλεύθερον τὸν ἀκροατήν, περισσότερον προσελκύει. Διότι ἔχει μεγαλυτέραν δύναμιν ἀπὸ τὴν βίαν ἡ ἐλευθέρα ἐκλογή. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Κύριος ἔλεγεν· «ἐὰν κανεὶς θέλῃ». Εἶναι μεγάλα, λέγει, τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα σᾶς δίδω καὶ τοιαῦτα, ὥστε νὰ σπεύδετε μὲ τὴ θέλησίν σας. Δὲν θὰ προσεκάλει κανεὶς βιαίως, ἐὰν προσέφερε χρυσὸν καὶ ἐτοποθέτει θησαυρὸν ἔμπροσθέν μας. Ἐὰν δὲ πρὸς ἐκεῖνα δὲν προσκαλεῖ κανεὶς βιαίως, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς πρὸς τὰ ἐπουράνια ἀγαθά. Διότι, ἐὰν δὲν σὲ πείθῃ νὰ προστρέξῃς ἡ φύσις τοῦ πράγματος, οὔτε νὰ λάβῃς εἶσαι ἄξιος· οὔτε ἐὰν λάβῃς, θὰ γνωρίσῃς καλῶς ἐκεῖνο ποὺ ἔλαβες.

Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς δὲν ἀναγκάζει, **B** ἀλλὰ προτρέπει, σεβόμενος τὴν ἐλευθερίαν μας. Ἐπειδὴ δὲ ἐφαίνοντο νὰ διατυμπανίζουν πολλά, ἰδιαιτέρως στενοχωρούμενοι διὰ τὸ λεχθέν, λέγει· δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη θορύβου καὶ ταραχῆς. Ἐὰν δὲν νομίζετε ὅτι τὸ λεχθὲν εἶναι αἴτιον ἀναριθμήτων ἀγαθῶν καὶ πρόξενον τῆς σωτηρίας σας, δὲν ἐκβιάζω, οὔτε ἀναγκάζω, ἀλλ᾿ ἐὰν κανεὶς θέλῃ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, αὐτὸν προσκαλῶ. Μὴ νομίζετε ὅμως ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ νὰ μὲ ἀκολουθῆτε, αὐτὸ τὸ ὁποῖον πράττετε τώρα ἀκολουθοῦντες με. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομείνετε πολλοὺς κόπους, πολλοὺς κινδύνους, ἐὰν πρόκειται νὰ μὲ ἀκολουθῆτε. Δὲν πρέπει λοιπόν, Πέτρε, ἐπειδὴ τώρα μὲ ὡμολόγησες Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, νὰ περιμένῃς διὰ τοῦτο μόνον στεφάνους καὶ νὰ νομίζῃς ὅτι εἶναι ἀρκετὸν

τοῦτο διὰ σὲ πρὸς σωτηρίαν, καὶ νὰ αἰσθάνεσαι λοιπὸν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, διότι τάχα ἐπραγματοποίησες τὸ πᾶν. C Δύναμαι βέβαια ἐπειδὴ εἶμαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ σὲ ἀφήσω νὰ λάβῃς πεῖραν τῶν δυσχερῶν· δὲν θέλω ὅμως διὰ σέ, διὰ νὰ συνεισφέρῃς καὶ ὁ ἴδιος κάτι καὶ νὰ γίνῃς τελειότερος. Οὔτε βέβαια, ἐὰν κανεὶς εἶναι κριτὴς τῶν ἀγώνων καὶ ἔχῃ ἀθλητὴν φίλον, θὰ θελήσῃ νὰ στεφανώσῃ αὐτὸν μόνον ἀπὸ εὔνοιαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἰδικούς του κόπους, καὶ προπαντὸς δι' αὐτό, ἐπειδὴ τὸν ἀγαπᾷ· ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς αὐτοὺς τοὺς ὁποίους ἰδιαιτέρως ἀγαπᾷ, αὐτοὺς κατ' ἐξοχὴν θέλει καὶ ἐξ ἰδίας διαθέσεως νὰ προκόπτουν, ὄχι ἀπὸ μόνης τῆς βοηθείας Αὐτοῦ.

Πρόσεξε δὲ πῶς καὶ τὸν λόγον κάνει ὑποφερτόν. Δὲν σταματᾷ, δηλαδή, μέχρις αὐτῶν μόνον τὰ βαβερά, ἀλλὰ καὶ προβάλλει τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν κοινὴν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην λέγων· «Ἐὰν κανεὶς θέλῃ», D εἴτε γυναῖκα, εἴτε ἄνδρας, εἴτε ἄρχων, εἴτε ἀρχόμενος, ἂς ἀκολουθῇ αὐτὴν τὴν ὁδόν. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἓν πρᾶγμα ἐτόνισεν, τρία ὅμως εἶναι τὰ λεγόμενα· τὸ «ἂς ἀπαρνηθῇ κανεὶς τὸν ἑαυτόν του», τὸ «ἂς σηκώσῃ τὸν σταυρόν του», καὶ τὸ «ἂς μὲ ἀκολουθήσῃ»· καὶ τὰ μὲν δύο εἶναι ἀλληλένδετα, τὸ δὲ ἄλλο ἐλέχθη καθ' ἑαυτό. Ἀλλὰ ἂς ἴδωμεν προηγουμένως τί περίπου σημαίνει τὸ νὰ ἀρνηθῶμεν τὸν ἑαυτόν μας. Ἂς μάθωμεν προηγουμένως τί σημαίνει νὰ ἀρνηθῶμεν ἄλλον, καὶ τότε θὰ γνωρίσωμεν καλῶς τί περίπου σημαίνει νὰ ἀρνηθῶμεν τὸν ἑαυτόν μας. Τί σημαίνει λοιπὸν νὰ ἀρνηθῶμεν ἄλλον; E Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀρνῆται ἄλλον, λόγου χάριν τὸν ἀδελφὸν ἢ τὸν δοῦλον, ἢ ὁποιονδήποτε, καὶ ἂν ἀκόμη (τὸν) ἴδῃ νὰ μαστιγώνεται, ἢ νὰ ἁλυσοδένεται, ἢ νὰ ὁδηγῆται εἰς φυλακήν, ἢ ὁτιδήποτε νὰ πάσχῃ, δὲν συμπαρίσταται, δὲν βοηθεῖ, δὲν κάμπτεται, δὲν ὑποφέρει κάτι χάριν αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἅπαξ διαπαντὸς ἀπεξενώθη. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν θέλει νὰ ἀμελῶμεν τοῦ σώματός μας, 837 ὥστε καὶ ἂν τὸ μαστιγώσουν, ἢ τὸ καταδιώκουν, ἢ τὸ καίουν, ἢ ὁτιδήποτε τὸ κάνουν νὰ μὴ λυπούμεθα. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ λυπούμεθα. Ἐπειδὴ καὶ οἱ γονεῖς τότε πραγματικῶς λυποῦνται τὰ τέκνα, ὅταν, ἀφοῦ τὰ παραδώσουν εἰς τοὺς διδασκάλους, δώσουν ἐντολὴν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ τὰ λυπῶνται. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χριστός·

δὲν εἶπε νὰ μὴ λυπηθῶμεν τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ τὸ πλέον ὑπερβολικόν, «νὰ ἀπαρνηθῶμεν τὸν ἑαυτόν μας»· δηλαδή, νὰ μὴ ἔχῃς τίποτε κοινὸν πρὸς τὸν ἑαυτόν σου, ἀλλὰ νὰ τὸν παραδίδῃς εἰς τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ ὡσὰν νὰ ἔπασχε κάποιος ἄλλος αὐτά, τοιουτοτρόπως νὰ συμπεριφέρεσαι. Καὶ δὲν εἶπε, «ἂς ἀρνηθῇ», ἀλλ' «ἂς ἀπαρνηθῇ»· φανερώνων πάλιν καὶ διὰ τῆς μικρᾶς B αὐτῆς προσθήκης τὸ ἔπακρον τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἑαυτοῦ μας. Καθ' ὅσον τοῦτο ὑπερέχει ἐκείνου.

«Καὶ ἂς σηκώσῃ τὸν σταυρόν του». Τοῦτο προέρχεται ἐξ ἐκείνου. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς δηλαδή, ὅτι πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇς τὸν ἑαυτόν σου ὅσον ἀφορᾷ μόνον τὰ (ἐναντίον σου) λόγια καὶ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς κατηγορίας, λέγει καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇς τὸν ἑαυτόν σου· δηλαδὴ μέχρι θανάτου, καὶ θανάτου ἐπονειδίστου (σταυρικοῦ). Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν, «ἂς ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτό του μέχρι θανάτου», ἀλλά, «ἂς σηκώσῃ τὸν σταυρόν του», δηλώνων τὸν ἀξιοκατάκριτον θάνατον· καὶ ὅτι ὄχι μίαν φοράν, οὔτε δύο, ἀλλὰ καθ' ὅλην μας τὴν ζωήν, πρέπει νὰ κάνωμεν τοῦτο. Συνεχῶς δηλαδή, λέγει, νὰ σκέπτεσαι τὸν θάνατον αὐτόν, καὶ καθημερινῶς νὰ εἶσαι ἕτοιμος πρὸς σφαγήν. C Διότι, ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν περιεφρόνησαν τὰ χρήματα καὶ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν δόξαν, δὲν περιεφρόνησαν ὅμως τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐφοβήθησαν τοὺς κινδύνους· ἐγώ, λέγει, θέλω ὁ ἰδικός μου στρατιώτης νὰ παλαίῃ μέχρις αἵματος, καὶ οἱ ἀγῶνες νὰ φθάνουν μέχρι σφαγῆς. Ὥστε καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη καὶ θάνατον νὰ ὑπομείνωμεν, εἴτε τὸν ἀξιοκατάκριτον θάνατον, εἴτε τὸν κατηραμένον θάνατον, εἴτε (νὰ ὑποφέρωμεν) ἐξ αἰτίας κακῆς ὑποψίας, ὅλα πρέπει νὰ τὰ ὑποφέρωμεν μὲ γενναιότητα, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ χαιρώμεθα πιὸ πολύ.

«Καὶ ἂς μὲ ἀκολουθῇ». Ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ πάσχῃ κανεὶς χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ τὸν Χριστόν, ὅταν κανεὶς δὲν πάσχῃ χάριν Αὐτοῦ· (καθ' ὅσον οἱ λῃσταὶ καὶ τυμβωρύχοι καὶ ἀπατεῶνες ὑποφέρουν πολλὰ καὶ φοβερά), D διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι ἀρκεῖ ἡ ὕπαρξις (μόνη) τῶν δεινῶν, προσθέτει τὴν προϋπόθεσιν τῶν δεινῶν. Ποία λοιπὸν εἶναι αὐτή; Ὅπως πραγματοποιῶν αὐτὰ καὶ πάσχων ἀκολουθῇς Αὐτόν· διὰ νὰ ὑπομένῃς τὰ πάν-

τα χάριν Αὐτοῦ· διὰ νὰ ἔχῃς καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν. Καθ' ὅσον καὶ τοῦτο φανερώνει τό, «Ἂς μὲ ἀκολουθῇ»· ὥστε νὰ μὴ ἐπιδεικνύωμεν μόνον ἀνδρείαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δεινῶν, ἀλλὰ καὶ φρόνησιν καὶ πραότητα καὶ πᾶσαν φιλοσοφίαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ νὰ ἀκολουθῶμεν τὸν Χριστὸν ὅπως πρέπει, τὸ νὰ φροντίζωμεν καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἀρετὴν καὶ τὸ νὰ ὑφιστάμεθα τὰ πάντα δι' Αὐτόν. Διότι ὑπάρχουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν τὸν διάβολον καὶ πάσχουν αὐτά, καὶ χάριν ἐκείνου παραδίδουν τὰς ψυχάς των· ἀλλ' ἡμεῖς χάριν τοῦ Χριστοῦ, **E** μᾶλλον δὲ χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων. Ἐκεῖνοι μέν, διὰ νὰ βλάψουν τοὺς ἑαυτούς των καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ (εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν)· ἡμεῖς δὲ διὰ νὰ κερδίσωμεν καὶ τὰς δύο. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν τελείας ἀνοησίας, τὸ νὰ μὴ ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἰδίαν ἀνδρείαν μὲ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι χάνονται, καὶ μάλιστα ἐνῷ πρόκειται νὰ ἀποκομίσωμεν τόσους στεφάνους; Ἂν καὶ εἰς ἡμᾶς βέβαια καὶ ὁ Χριστὸς παρίσταται, ὡς βοηθός, **[illegible]** εἰς ἐκείνους ὅμως κανείς.

Ἔδωσε φυσικὰ καὶ προηγουμένως αὐτὴν τὴν παραγγελίαν ὅταν ἀπέστελλεν αὐτοὺς λέγων· «Πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς μὴ πηγαίνετε· (διότι σᾶς ἀποστέλλω ὡς πρόβατα μέσα εἰς τοὺς λύκους. Καὶ θὰ ὁδηγηθῆτε ἐνώπιον ἡγεμόνων καὶ βασιλέων»)[2] τώρα δὲ ἐκτενέστερον μᾶλλον καὶ αὐστηρότερον. Διότι τότε ἀνέφερε μόνον τὸν θάνατον· ἐδῶ δὲ ἔκαμεν λόγον καὶ περὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ μάλιστα περὶ συνεχοῦς σταυροῦ· διότι, λέγει, «ἂς σηκώσῃ τὸν σταυρόν του»· δηλαδή, ἂς βαστάζῃ συνεχῶς καὶ ἂς φέρῃ (τὸν σταυρόν). Καὶ τοῦτο συνηθίζει νὰ κάνῃ παντοῦ, ὄχι ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν προλόγῳ, ἀλλ' ἡσύχως καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὰ μεγαλύτερα τῶν παραγγελμάτων, διὰ νὰ μὴ παραξενεύωνται οἱ ἀκούοντες. **B**

Ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐφαίνετο ὅτι εἶναι ὑπερβολικὸν τὸ λεχθέν, βλέπε πῶς διὰ τῶν ἑπομένων τοὺς παρηγορεῖ καὶ ὑπόσχεται βραβεῖα τὰ ὁποῖα ὑπερτεροῦν τῶν ἱδρώτων· καὶ ὄχι μόνον βραβεῖα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντιμισθίαν τῆς

---

2. Ματθ. 10,5, 16-17.

κακίας. Πράγματι, δι' αὐτὴν χρονοτριβεῖ περισσότερον, παρὰ δι' ἐκεῖνα, ἐπειδὴ τοὺς περισσοτέρους συνηθίζει νὰ σωφρονίζῃ ὄχι τόσον ἡ προσφορὰ τῶν ἀγαθῶν, ὅσον ἡ ἀπειλὴ τῶν φοβερῶν. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει καὶ εἰς αὐτὸ καταλήγει. «Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του, αὐτὸς θὰ τὴν χάσῃ. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ θὰ χάσῃ τὴν ζωήν του ἐξ αἰτίας μου, αὐτὸς θὰ τὴν εὕρῃ. Διότι τί ἔχει νὰ ὠφεληθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ζημιωθῇ δὲ τὴν ψυχήν του; **C** Ἢ τί εἶναι δυνατὸν νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς του;»[3]. Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει, σημαίνει· ὄχι ἀπὸ ἔλλειψιν λύπης πρὸς σᾶς, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπερβολικὴν λύπην (καὶ φροντίδα) παραγγέλλω αὐτά. Καθ' ὅσον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος λυπεῖται νὰ τιμωρήσῃ τὸ τέκνον του, καταστρέφει αὐτό· ἐκεῖνος ὅμως ὁ ὁποῖος δὲν λυπεῖται, τὸ διασώζει. Τοῦτο ἔλεγε καὶ κάποιος σοφός· «διότι ἐὰν κτυπήσῃς τὸν υἱόν σου διὰ τῆς ράβδου, δὲν θὰ ἀποθάνῃ· θὰ ἐλευθερώσῃς δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὸν θάνατον»[4]· καὶ πάλιν, «ἐκεῖνος ποὺ παραχαϊδεύει τὸν υἱόν του, ἔπειτα θὰ δέσῃ τὰ τραύματά του»[5]· τοῦτο γίνεται καὶ προκειμένου περὶ στρατοπέδου. Ἂν δηλαδὴ ὁ στρατηγός, λυπούμενος διὰ τοὺς στρατιώτας, διατάζει νὰ παραμένουν συνεχῶς ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ τοὺς εὑρισκομένους ἐντὸς χάνει μαζὶ μὲ αὐτούς. **D** Διὰ νὰ μὴ συμβαίνῃ λοιπὸν τοῦτο καὶ εἰς σᾶς, λέγει, πρέπει σεῖς νὰ εἶσθε παρατεταγμένοι συνεχῶς πρὸς θάνατον. Καθ' ὅσον καὶ τώρα πρόκειται νὰ ἀνάπτῃ ἐκ νέου πόλεμος φοβερός. Μὴ καθίσῃς λοιπὸν ἐντός, ἀλλ' ἂς ἐξέρχεσαι καὶ ἂς πολεμῇς· καὶ ἂν πέσῃς εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης, τότε ἔζησες. Διότι ἐὰν ἐπὶ τῶν πραγματικῶν πολέμων ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἕτοιμος πρὸς σφαγήν, αὐτὸς πιὸ πολὺ ὑπερισχύει τῶν ἄλλων καὶ εἶναι ἀκατάβλητος καὶ φοβερώτατος εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἂν καὶ βεβαίως ὁ βασιλεύς, πρὸς χάριν τοῦ ὁποίου πολεμεῖ, δὲν δύναται μετὰ θάνατον νὰ τὸν ἀναστήσῃ· πολὺ περισσότερον ἐπὶ τῶν πολέμων αὐτῶν (τῶν πνευματικῶν), ὅτε ὑπάρχουν καὶ τόσον

---

3. Ματθ. 16, 25-26.
4. Παροιμ. 23,14.
5. Σοφ. Σειρ. 30,7.

πολλαὶ ἐλπίδες ἀναστάσεως, ὁ παραδίδων τὴν ψυχήν του εἰς θάνατον θὰ τὴν σώσῃ· κατ' ἕνα μὲν τρόπον, διότι δὲν θὰ αἰχμαλωτισθῇ εὐκόλως· E κατὰ δεύτερον δέ, διότι καὶ ἂν πέσῃ, θὰ ὁδηγήσῃ αὐτὴν πρὸς ὑψηλοτέραν ζωήν.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι «ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σώσῃ (τὴν ζωήν του), θὰ τὴν χάσῃ, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος θὰ τὴν χάσῃ, θὰ τὴν σώσῃ»· καὶ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀνέφερε σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν καὶ εἰς τὴν δευτέραν σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι εἶναι τῆς αὐτῆς ἀξίας ἡ ἀπώλεια καὶ ἡ σωτηρία εἰς τὴν πρώτην καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ἀλλὰ γνωρίσῃ καλῶς, ὅτι μεταξὺ τῆς σωτηρίας ἐκείνης καὶ αὐτῆς τόση εἶναι ἡ διαφορά, 889 ὅση μεταξὺ ἀπωλείας καὶ σωτηρίας· καὶ ἐκ τῶν ἀντιθέτων ἀποδεικνύων αὐτὰ διὰ μιᾶς λέγει· «διότι τί ἔχει νὰ ὠφεληθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ζημιωθῇ δὲ τὴν ψυχήν του»; Εἶδες πῶς ἡ παρὰ τὸ πρέπον σωτηρία αὐτῆς, εἶναι ἀπώλεια καὶ χειροτέρα κάθε ἀπωλείας, ἐπειδὴ καὶ ἀθεράπευτος εἶναι, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει κάτι ποὺ δύναται νὰ τὴν ἐξαγοράσῃ; Διότι μὴ μοῦ λέγῃς τοῦτο, λέγει, ὅτι ἔσωσε τὴν ζωήν του ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διέφυγε τοὺς τόσους μεγάλους κινδύνους, ἀλλὰ μετὰ τῆς ζωῆς του συναρίθμησε (ὅτι ἐκέρδισε) καὶ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Καὶ τί τὸ περισσότερον εἰς αὐτὸν ἐκ τούτου, ὅταν χάνεται ἡ ψυχή του; B Εἰπέ μου, ἐὰν ἴδῃς τοὺς δούλους σου ζῶντας ἐν πολυτελείᾳ, τὸν ἑαυτόν σου ὅμως εὑρισκόμενον εἰς χείριστα κακά, ἄραγε θὰ κερδίσῃς κάτι ἐκ τοῦ ὅτι εἶσαι κύριος; Καθόλου. Τοῦτο λοιπὸν σκέψου καὶ προκειμένου περὶ τῆς ψυχῆς, ὅταν αὐτὴ ἀναμένῃ τὴν μέλλουσαν καταστροφὴν καθ' ἣν στιγμὴν τὸ σῶμα διάγει ἐν πολυτελείᾳ καὶ πλούτῳ. «Τί εἶναι δυνατὸν νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς του»; Πάλιν ἐπιμένει εἰς τὸ ἴδιον. Μήπως, λέγει, ἔχῃς νὰ δώσῃς ἄλλην ψυχὴν ἀντὶ τῆς ψυχῆς σου; Ἂν χάσῃς βέβαια χρήματα, θὰ δώσῃς χρήματα ἢ οἰκίαν, ἢ δούλους, ἢ ὁτιδήποτε ἄλλο ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σου· ἂν χάσῃς ὅμως τὴν ψυχήν, ἄλλην ψυχὴν δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ προσφέρῃς· ἀλλὰ καὶ ἂν ἔχῃς τὸν κόσμον, C καὶ ἂν εἶσαι βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης, δὲν θὰ δυνηθῇς, καὶ ἂν ἀκόμη καταβάλῃς ὅλα τὰ πράγματα τῆς οἰκουμένης μαζὶ μὲ αὐτὴν τὴν οἰκουμένην, νὰ ἀγοράσῃς μίαν ψυχήν. Καὶ τί τὸ παράδοξον ἐὰν τοῦτο συμβαίνῃ περὶ τῆς ψυχῆς; Καθ' ὅσον καὶ περὶ τοῦ σώματος θὰ ἔβλεπε κανεὶς νὰ γίνεται τοῦτο. Καὶ ἂν εἶσαι περιβεβλημένος ἀναρίθμητα διαδήματα, ἔχεις ὅμως ἐκ φύσεως ἀσθενικὸν σῶμα καὶ δυσθεράπευτον, δὲν θὰ δυνηθῇς, καὶ ἂν ἀκόμη προσφέρῃς ὅλην τὴν βασιλείαν, νὰ θεραπεύσῃς τὸ σῶμα αὐτό, καὶ ἂν ἀκόμη προσθέσῃς ἀναρίθμητα σώματα καὶ πόλεις καὶ χρήματα. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν σκέψου καὶ διὰ τὴν ψυχήν· μᾶλλον καὶ πολὺ σοβαρώτερον διὰ τὴν ψυχήν, καὶ ἀφοῦ ἀφήσῃς ὅλα τὰ ἄλλα, δι' αὐτὴν νὰ δαπανᾷς ὅλην σου τὴν φροντίδα D.

Μὴ λοιπὸν φροντίζων διὰ τὰ ξένα, παύσῃς νὰ ἐνδιαφέρεσαι διὰ τὸν ἑαυτόν σου καὶ τὰ ἰδικά σου· τοῦτο κάνουν οἱ πολλοὶ τώρα, ὁμοιάζοντες πρὸς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται εἰς τὰ μεταλλεῖα (ὡς κατάδικοι). Πράγματι, ἐκεῖνοι οὐδὲν ὄφελος ἔχουν ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, οὔτε ἐκ τοῦ πλούτου· ἀντιθέτως εἶναι μεγάλη ἡ ζημία των, καὶ διότι κινδυνεύουν ἀσκόπως, καὶ διότι κινδυνεύουν χάριν ἄλλων, οὐδὲν ἀποκομίζοντες ἐκ τῶν ἱδρώτων ἐκείνων καὶ τῶν θανάτων. Ὑπάρχουν καὶ τώρα πολλοὶ οἱ ὁποῖοι τοὺς μιμοῦνται, οἱ ἐργαζόμενοι πρὸς πλουτισμὸν ἄλλων· μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἴμεθα ἀθλιώτεροι, καθ' ὅσον ἀναμένει ἡμᾶς καὶ ἡ γέεννα μετὰ τοὺς κόπους αὐτούς. Διότι εἰς ἐκείνους μὲν ὁ θάνατος ἀποτελεῖ τὸ τέρμα τῶν ἱδρώτων ἐκείνων· E εἰς ἡμᾶς ὅμως ὁ θάνατος γίνεται ἀρχὴ ἀναριθμήτων κακῶν. Ἐὰν δὲ λέγῃς ὅτι ἀπολαύεις τῶν κόπων σου μὲ τὸ νὰ πλουτῇς, ἀπόδειξε ὅτι ἡ ψυχή σου ηὐφράνθη (ὠφελήθη) καὶ τότε θὰ πεισθῶ. Διότι ἐξ ὅσων ἔχομεν, κυριώτερον εἶναι ἡ ψυχή· ἐὰν δὲ τὸ σῶμα παχύνεται, ἐνῷ ἐκείνη φθείρεται, οὐδὲν προσφέρει εἰς σὲ ἡ εὐεξία αὐτή· ὅπως πράγματι, καὶ ὅταν εὐφραίνεται ἡ δούλη, οὐδὲν προσφέρει ἡ εὐημερία τῆς ὑπηρετρίας πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν οἰκοδέσποιναν 890 οὔτε ἡ λαμπρότης τῆς στολῆς εἰς τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος· ἀλλὰ θὰ σοῦ εἴπῃ πάλιν ὁ Χριστός· «Τί εἶναι δυνατὸν νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του»; προτρέπων σὲ νὰ στρέφεσαι συνεχῶς πρὸς ἐκείνην, καὶ διὰ μόνην αὐτὴν νὰ ἐνδιαφέρεσαι.

Ἀφοῦ ἐνέπνευσε λοιπὸν τὸν φόβον ἀπὸ ἐδῶ, παρη-

γορεῖ (τώρα) καὶ διὰ τῆς ὑπενθυμήσεως τῶν ἀγαθῶν. «Διότι μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔλθῃ περιβεβλημένος τὴν δόξαν τοῦ πατρός του μὲ τοὺς ἀγγέλους του, καὶ τότε θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»[6]. Εἶδες πῶς εἶναι μία ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ; Ἐὰν δὲ ἡ δόξα εἶναι μία, φανερὸν ὅτι καὶ ἡ οὐσία εἶναι μία. Διότι ἐὰν ὑπάρχῃ διαφορὰ δόξης εἰς μίαν οὐσίαν («διότι ἄλλη εἶναι ἡ λαμπρότης τοῦ ἡλίου, καὶ ἄλλη τῆς σελήνης **B**, καὶ ἄλλη ἡ λαμπρότης τῶν ἀστέρων· διότι ἄστρον ἀπὸ ἄστρον διαφέρει κατὰ τὴν λάμψιν» καίτοι πρόκειται περὶ μιᾶς οὐσίας), πῶς ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ δόξα εἶναι μία, ἡ οὐσία θὰ νομισθῇ ἄλλη; Διότι δὲν εἶπεν, (ὅτι θὰ ἔλθῃ) εἰς τοιαύτην δόξαν τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ὁ Πατήρ, διὰ νὰ μὴ ὑποπτεύσῃς πάλιν κάποιαν διαφοράν· ἀλλὰ φανερώνων τὸ ἀκριβές, λέγει ὅτι θὰ ἔλθῃ περιβεβλημένος αὐτὴν ταύτην τὴν δόξαν (τοῦ Πατρός), ὥστε μίαν αὐτὴν καὶ νὰ θεωρῶμεν. Διατί λοιπὸν φοβεῖσαι, Πέτρε, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἀκούῃς θάνατον; Διότι τότε θὰ μὲ ἴδῃς περιβεβλημένον τὴν δόξαν τοῦ Πατρός. Ἐὰν δὲ ἐγὼ θὰ εἶμαι ἐν δόξῃ, καὶ σεῖς[7]. Δὲν θὰ παύσουν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τὰ ἰδικά σας· ἀλλὰ θὰ σᾶς ἀναμένῃ κάποιο ἄλλο καλύτερον τέλος. Καίτοι ὅμως ἀνέφερε τὰ εὐχάριστα, δὲν ἐσταμάτησε μέχρις αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀνέμιξε καὶ τὰ φοβερά. **C** μὲ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο καὶ τὰς ἀναποφεύκτους εὐθύνας, καὶ τὴν ἀμερόληπτον ψῆφον καὶ τὴν μὴ ἐξαπατωμένην κρίσιν. Ἀσφαλῶς δὲν ἄφησε νὰ φανῇ ὁ λόγος μόνον μελαγχολικός, ἀλλὰ τὸν συνεδύασε καὶ μὲ εὐχαρίστους ἐλπίδας. Διότι δὲν εἶπε, θὰ τιμωρήσῃ τότε τοὺς ἁμαρτωλούς, ἀλλά, «θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του». Ἔλεγε δὲ τοῦτο ὑπενθυμίζων ὄχι μόνον τὴν τιμωρίαν εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐναρέτους τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους.

Ἀλλ' ὁ Κύριος μὲν εἶπεν αὐτά, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους, ἐγὼ ὅμως πάντοτε φρίττω ἀκούων

6. Ματθ. 16,27.

7. «Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν δέδωκάς μοι» (Ἰωάν. 17, 24).

αὐτά· **D** διότι δὲν εἶμαι μεταξὺ τῶν στεφανουμένων. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ ἄλλοι συμμετέχουν εἰς τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγωνίαν μου. Διότι ποῖον δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ φοβήσῃ αὐτὸς ὁ λόγος ἂν τὸν συνειδητοποιήσῃ κανείς, καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ φρίττῃ, καὶ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην τοῦ σάκκου τῆς μετανοίας, πολὺ πιὸ μεγάλης νηστείας καὶ ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Νινευιτῶν; Διότι ὁ λόγος δι' ἡμᾶς δὲν εἶναι περὶ καταστροφῆς πόλεως καὶ τοῦ κοινοῦ θανάτου, **E** ἀλλὰ περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τοῦ ἀσβέστου πυρός.

Διὰ τοῦτο ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω τοὺς μοναχούς, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὰς ἐρήμους, καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φράσιν αὐτήν. Ἐκεῖνοι δηλαδὴ μετὰ τὸ μεσημβρινὸν φαγητόν, μᾶλλον δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον (διότι μεσημβρινὸν φαγητὸν δὲν γνωρίζουν ποτέ· καθ' ὅσον γνωρίζουν ὅτι ὁ παρὼν καιρὸς εἶναι καιρὸς πένθους[8] καὶ νηστείας)· μετὰ τὸ δεῖπνον λοιπὸν λέγοντες μερικοὺς εὐχαριστηρίους ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν ἐνθυμοῦνται καὶ αὐτὴν τὴν φράσιν. Καὶ ἂν θέλετε νὰ ἀκούσετε καὶ τὸν ὕμνον αὐτῶν, διὰ νὰ τὸν λέγετε καὶ σεῖς συνεχῶς, **561**
θὰ σᾶς ἀπαγγείλω ὁλόκληρον ἐκείνην τὴν ἱερὰν ᾠδήν. Ὡς ἑξῆς λοιπὸν ἔχουν τὰ λόγια αὐτῆς· «Ἂς εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μὲ τρέφει ἐκ νεότητός μου, ὁ ὁποῖος δίδει τροφὴν εἰς πᾶσαν ζῶσαν ὕπαρξιν· γέμισε μὲ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην τὰς καρδίας μας, ὥστε ἔχοντες πάντοτε κάθε ἐπάρκειαν νὰ πλεονάζωμεν εἰς κάθε καλὸν ἔργον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς Σὲ ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία μαζὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Γένοιτο. Δόξα εἰς Σέ, Κύριε, δόξα εἰς Σέ, Ἅγιε, δόξα εἰς Σέ, Βασιλεῦ, ὅ,τι ἔδωκες εἰς ἡμᾶς τροφὰς πρὸς εὐφροσύνην· γέμισέ μας μὲ Πνεῦμα Ἅγιον, διὰ νὰ εὑρεθῶμεν ἀρεστοὶ ἐνώπιόν σου **B** καὶ μὴ ἐντρεπόμενοι, ὅταν θὰ ἀποδίδῃς εἰς ἕκαστον σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του». Ἀξίζει βεβαίως νὰ θαυμάσωμεν ὁλόκληρον τὸν ὕμνον, κατ' ἐξοχὴν ὅμως αὐτὸ ἐδῶ τὸ τέλος. Διότι ἐπειδὴ ἡ τράπεζα καὶ ἡ τροφὴ συνηθίζει νὰ περισπᾷ καὶ νὰ βαρύνῃ τὸν

8. Πρβλ. Ἀποκ. 6,21, Ἰωάν. 16,20.

ἄνθρωπον, ὡσὰν ἀκριβῶς κάποιον χαλινὸν ἐπιθέτουν εἰς τὴν ψυχὴν τὸν λόγον αὐτὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως, ἀνακαλοῦντες εἰς τὴν μνήμην των τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Διότι ἐπληροφορήθησαν τί ἔπαθον οἱ Ἰσραηλῖται ἐξ αἰτίας τῆς πολυτελοῦς τραπέζης. «Διότι ἔφαγε, λέγει, καὶ ἐπαχύνθη, καὶ ἐκλώτσησεν ὁ ἠγαπημένος»[9]. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔλεγε· «ἀφοῦ φάγης καὶ πίης καὶ χορτάσης, ἐνθυμήσου Κύριον τὸν Θεόν σου»[10]. Διότι μετὰ τὴν τράπεζαν ἐκείνην ἀπετόλμησαν αὐτοὶ τότε τὰς παρανόμους ἐκείνας πράξεις. C Πρόσεξε λοιπὸν καὶ σύ, μὴ τυχὸν πάθης κάτι παρόμοιον. Καὶ ἂν δὲν θυσιάσης εἰς τὸν λίθον μήτε εἰς τὸν χρυσὸν καὶ πρόβατα καὶ μόσχους, πρόσεξε μὴ θυσιάσης τὴν ψυχήν σου εἰς τὸν θυμόν, μὴ θυσιάσης τὴν σωτηρίαν σου εἰς τὴν πορνείαν, μὴ εἰς ἄλλα παρόμοια πάθη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι μετὰ τὴν τράπεζαν, μᾶλλον δὲ μετὰ τὴν νηστείαν (καθ' ὅσον καὶ ἡ τράπεζα αὐτῶν εἶναι νηστεία), φοβούμενοι αὐτοὺς τοὺς κρημνούς, ὑπενθυμίζουν εἰς τοὺς ἑαυτούς των τὸ φοβερὸν δικαστήριον καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐὰν δὲ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σωφρονίζουν τοὺς ἑαυτούς των μὲ νηστείας καὶ χαμαικοιτίας καὶ ἀγρυπνίας καὶ σάκκον καὶ μὲ ἀναρίθμητα (ἄλλα), ἔχουν ἀνάγκην ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόμνησιν, πότε θὰ δυνηθῶμεν ἡμεῖς νὰ ζήσωμεν εὐπρεπῶς, D οἱ ὁποῖοι παραθέτομεν τραπέζας προξένους ἀναριθμήτων ναυαγίων καὶ οὔτε κἂν προσευχόμενοι, μήτε κατὰ τὴν ἀρχήν, μήτε κατὰ τὸ τέλος;

Διὰ τοῦτο λοιπόν, διὰ νὰ ἐξαλείψωμεν τὰ ναυάγια αὐτά, ἀφοῦ φέρωμεν εἰς μέσον τὸν ὕμνον ἐκεῖνον, ἂς τὸν ἀναπτύξωμεν ὁλόκληρον, ὥστε, ἀφοῦ ἴδωμεν τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος, καὶ οἱ ἴδιοι ἀπαγγέλλωμεν αὐτὸν συνεχῶς εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ καταστέλλωμεν τὰ σκιρτήματα τῆς κοιλίας, εἰσάγοντες τοιουτοτρόπως τὰ ἤθη καὶ τοὺς νόμους τῶν ἀγγέλων ἐκείνων εἰς τὰς οἰκίας μας. Ἔπρεπε βέβαια νὰ πηγαίνωμεν ἐκεῖ, καὶ νὰ καρπούμεθα αὐτὰ τὰ ὀφέλη· ἐπειδὴ ὅμως δὲν θέλετε, ἀκούσατε τοὐλάχιστον διὰ τῶν λόγων μας τὴν πνευματικὴν αὐτὴν μελῳδίαν, E καὶ κάθε ἕνας ἂς λέγῃ μετὰ τὴν τράπεζαν τὰ λόγια αὐτά, ἀρχίζων τοιουτοτρόπως· «Ἂς εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεός». Ἐκπληροῦν δηλαδὴ ἀμέσως τὸν ἀποστολικὸν νόμον ὁ ὁποῖος διατάζει· «Κάθε τι τὸ ὁποῖον κάμνομεν μὲ λόγον ἢ μὲ ἔργον, νὰ τὸ κάμνωμεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαριστοῦντες δι' αὐτοῦ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα»[11]. Ἔπειτα ἡ εὐχαριστία δὲν γίνεται διὰ τὴν μίαν μόνην ἐκείνην ἡμέραν, ἀλλὰ δι' ὁλόκληρον τὴν ζωήν. [illegible] «Ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὁποῖος μὲ τρέφει, λέγει, ἐκ νεότητός μου». Καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἔχομεν διδασκαλίαν πλήρη φιλοσοφίας. Ἐφ' ὅσον δηλαδὴ μᾶς τρέφει ὁ Θεός, δὲν πρέπει νὰ μεριμνῶμεν. Διότι ἐὰν θὰ ἦσουν πλήρης θάρρους, ἐὰν βασιλεύς σοῦ ὑπέσχετο τὴν χορήγησιν τῆς καθημερινῆς τροφῆς ἐκ τῶν ἀποθηκῶν του, πολὺ περισσότερον ὅταν ὁ Θεὸς χορηγῇ, καὶ ὅλα χύνονται πρὸς χάριν σου ὡσὰν ἀκριβῶς ἀπὸ πηγάς, πρέπει νὰ εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε φροντίδα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτὰ λέγουν, ὥστε καὶ τοὺς ἑαυτούς των καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν μαθητευομένους νὰ πείσουν νὰ ἀποβάλουν κάθε φροντίδα καὶ κοσμικὴν μέριμναν. Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσης, ὅτι διὰ μόνους τοὺς ἑαυτούς των ἀποδίδουν τὴν εὐχαριστίαν αὐτήν, συνεχίζουν λέγοντες, B «ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δίδει τροφὴν εἰς πᾶσαν ζῶσαν ὕπαρξιν», εὐχαριστοῦντες δι' ὅλον τὸν κόσμον· καὶ ὡσὰν ἀκριβῶς πατέρες ὅλης τῆς οἰκουμένης, τοιουτοτρόπως χάριν ὅλων τῶν ἀνθρώπων δοξολογοῦν τὸν Θεὸν καὶ ἐξασκοῦν τοὺς ἑαυτούς των διὰ (μίαν) πραγματικὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην. Διότι δὲν δύναται νὰ μισοῦν ἐκείνους, πρὸς χάριν τῶν ὁποίων εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν, διὰ τὸ ὅτι τοὺς τρέφει. Εἶδες ὅτι διὰ τῆς εὐχαριστίας καλλιεργεῖται καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἐκδιώκεται ἡ κοσμικὴ μέριμνα, καὶ διὰ τῶν προηγουμένων καὶ δι' αὐτῶν; Διότι ἐὰν τρέφῃ κάθε ζῶσαν ὕπαρξιν, πολὺ περισσότερον αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς Αὐτόν· ἐὰν (τρέφῃ) αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι περιβάλλονται ἀπὸ κοσμικὰς φροντίδας, πολὺ περισσότερον αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ αὐτάς. Τοῦτο ὑποστηρίζων καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· C «ἀπὸ πόσα

9. Δευτ. 32,15.
10. Δευτ. 6, 11 - 12.

11. Κολοσ. 3,17.

σπουργίτια δὲν εἶσθε ἀνώτεροι σεῖς;»[12]. Ἔλεγε δὲ αὐτὰ διὰ νὰ παιδεύσῃ ἡμᾶς νὰ μὴ ἔχωμεν θάρρος εἰς τὸν πλοῦτον καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τοὺς καρπούς. Διότι δὲν εἶναι αὐτὰ ποὺ μᾶς τρέφουν, ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτῶν ἀποστομώνουν καὶ τοὺς Μανιχαίους[13] καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Οὐαλεντίνου[14], καὶ ὅλους τοὺς ὁμόφρονας ἐκείνους. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κακὸς ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος χορηγεῖ εἰς ὅλους τὰ ἀγαθά του, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτοὺς ποὺ τὸν βλασφημοῦν. Ἔπειτα ἡ παράκλησις· γέμισε τὰς καρδίας μας μὲ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην. Ποίαν ἄραγε χαρὰν ἐννοοῦν; μήπως τὴν κοσμικήν; Μὴ γένοιτο· διότι δὲν θὰ κατελάμβανον τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ τὰς ἐρημίας καὶ θὰ περιεβάλλοντο μὲ σάκκον, ἐὰν ἐπεδίωκον αὐτήν· ἀλλ' ἐννοοῦν ἐκείνην τὴν χαράν, ἡ ὁποία οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν παροῦσαν ζωήν, τὴν χαρὰν τῶν ἀγγέλων, **D** τὴν οὐράνιον. Καὶ δὲν ζητοῦν αὐτὴν ἁπλῶς, ἀλλ ὑπερβολικῷ τῷ τρόπῳ· διότι δὲν λέγουν, δῶσε, ἀλλά, «γέμισε»· καὶ δὲν λέγουν «ἡμᾶς», ἀλλά, «τὰς καρδίας μας»· διότι αὐτὴ κατ' ἐξοχὴν εἶναι ἡ χαρὰ τῆς καρδίας· «διότι ὁ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη»[15]. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ἁμαρτία ἔφερε εἰς τὸν κόσμον τὴν λύπην, θεωροῦν πρέπον νὰ ἐμφυτευθῇ εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς χαρᾶς ἡ ἀρετή· διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ὑπάρξῃ ἐντός των χαρά. «Ὥστε ἔχοντες πάντοτε κάθε ἐπάρκειαν πλεονάζωμεν εἰς κάθε καλὸν ἔργον». Βλέπε ὅτι ἐκπληροῦται ὁ εὐαγγελικὸς ἐκεῖνος λόγος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει· «δίδε μας κάθε ἡμέραν τὸν ἀναγκαῖον πρὸς συντήρησιν ἄρτον μας»[16]· **E** καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἐπάρκειαν ζητοῦν χάριν τῶν πνευματικῶν· «διὰ νὰ πλεονάζωμεν, λέγει, εἰς

12. Λουκ. 12,7.
13. Μανιχαῖοι ἐκαλοῦντο οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Πέρσου Μάνεντος ἢ Μανιχαίου (γ' μ.Χ. αἰών). Οὗτος ἐδίδασκε τὴν διαρχίαν, καθ' ἣν τὰ δύο βασίλεια, τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, κυβερνώμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Σατανᾶ, ἀντιμάχονται πρὸς ἄλληλα ἐν τῷ κόσμῳ.
14. Ὁ Οὐαλεντῖνος ἦτο αἱρετικὸς τῶν μέσων τοῦ Β' αἰῶνος, ἐκ τῶν Γνωστικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ Γνωστικοὶ γενικῶς ἐπεδίωκον νὰ συνδυάσουν ἰδέας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς φιλοσοφίας μετὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ νὰ ἀναγάγουν τὴν πίστιν εἰς γνῶσιν.
15. Γαλ. 5,22.
16. Ματθ. 6,11, Λουκ. 11,3.

κάθε καλὸν ἔργον». Δὲν εἶπον, διὰ νὰ κάμνωμεν αὐτὸ ποὺ ὀφείλομεν μόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ παραγγελθέντα· αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει τό, «διὰ νὰ πλεονάζωμεν». Καὶ ζητοῦν μὲν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν ἐπάρκειαν εἰς τὰ ἀναγκαῖα· οἱ ἴδιοι ὅμως δὲν θέλουν νὰ ὑπακούσουν (εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ) μὲ ἐπάρκειαν μόνον, **863** ἀλλὰ καθ' ὑπερβολήν, καὶ εἰς ὅλα τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν εὐγνωμόνων δούλων, τοῦτο ἴδιον τῶν φιλοσόφων ἀνδρῶν, τὸ νὰ ὑπερτεροῦν πάντοτε καὶ εἰς ὅλα. Ἔπειτα ἀναλογιζόμενοι τὴν ἰδικήν των ἀδυναμίαν, καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ τίποτε ὑψηλὸν ἄνευ τῆς θείας βοηθείας, ἀφοῦ εἶπουν, «διὰ νὰ περισσεύωμεν εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν», λέγουν ἐν συνεχείᾳ· «διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς Σὲ ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αἰῶνας. Γένοιτο». Ὅμοιον μὲ τὴν ἀρχὴν σχεδιάζουν τὸ τέλος διὰ τῆς εὐχαριστίας.

Ἔπειτα φαίνονται πάλιν ὡσὰν νὰ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἐπαναλαμβάνουν δὲ τὸν αὐτὸν λόγον. **B** Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Παῦλος ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸν πρόλογον τῆς ἐπιστολῆς μὲ δοξολογίαν, καὶ ἀφοῦ εἶπε· «συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.»[17], ἀρχίζει πάλιν τὴν ὑπόθεσιν περὶ τῆς ὁποίας ἔγραφε. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος πάλιν ἀφοῦ εἶπε· «ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν ἀντὶ τοῦ Δημιουργοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι πρέπον νὰ εὐλογῆται εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν»[18], δὲν ὠλοκλήρωσε τὸν λόγον, ἀλλὰ συνεχίζει πάλιν. Ἂς μὴ κατηγορῶμεν λοιπὸν οὔτε τοὺς ἀγγέλους[19] αὐτοὺς ὅτι δῆθεν δὲν ἀκολουθοῦν τὴν τάξιν, διότι ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὸν λόγον μὲ δοξολογίαν, πάλιν ἀρχίζουν τοὺς ἱεροὺς ὕμνους. Ἀκολουθοῦν δηλαδὴ τοὺς ἀποστολικοὺς νόμους, ἀρχίζοντες ἀπὸ δοξολογίας καὶ καταλήγοντες εἰς αὐτάς, **C** καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτὸ ἀρχίζοντες ἐκ νέου ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Διὰ τοῦτο λέγουν· «Δόξα εἰς Σέ, Κύριε, δόξα εἰς Σέ,

17. Γαλ. 1,4. 5.
18. Ρωμ. 1,25.
19. Οἱ μοναχοὶ χαρακτηρίζονται ὡς «ἄγγελοι ἐπὶ γῆς» καὶ ὁ μοναχικὸς βίος ὡς «ἀγγελικὸς βίος».

"Αγιε, δόξα εἰς Σέ, Βασιλεῦ, διότι μᾶς ἔδωκες τροφὰς πρὸς εὐφροσύνην». Διότι δὲν πρέπει νὰ εὐχαριστῶμεν μόνον διὰ τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ μικρά. Εὐχαριστοῦν δὲ καὶ δι' αὐτά, ἐντροπιάζοντες τὴν αἵρεσιν τῶν Μανιχαίων, καὶ ὅσους λέγουν ὅτι ἡ παροῦσα ζωὴ εἶναι κακή. Διὰ νὰ μὴ ὑποπτεύσῃς δηλαδὴ περὶ αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ὑψίστης φιλοσοφίας καὶ τῆς καταφρονήσεως τῆς κοιλίας, ὅτι ἀπεχθάνονται τὰς τροφάς, ὅπως ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀπαγχονίζονται, διὰ τῆς εὐχῆς σὲ παιδεύουν, **D** ὅτι ἀπέχουν τῶν περισσοτέρων τροφῶν ὄχι διότι ἀπεχθάνονται τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διότι ἀσκοῦν τὴν φιλοσοφίαν. Καὶ πρόσεχε πῶς ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας διὰ τὰ ἤδη δοθέντα, παρακαλοῦν διὰ τὰ μεγαλύτερα, καὶ δὲν σταματοῦν εἰς τὰ κοσμικά, ἀλλ' ἀναβαίνουν ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, καὶ λέγουν· «γέμισέ μας μὲ Πνεῦμα Ἅγιον». Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προκόπτῃ κανεὶς ὅπως πρέπει, ἐὰν δὲν πληρωθῇ ἀπὸ τὴν χάριν ἐκείνην, ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς κάτι τὸ ὑψηλὸν καὶ μεγάλο ἐὰν δὲν ἀπολαύσῃ τῆς βοηθείας τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν εἰπόντες, «διὰ νὰ πλεονάζωμεν εἰς κάθε ἔργον ἀγαθὸν» προσέθεσαν, «διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»· ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγουν, «γέμισέ μας μὲ Πνεῦμα Ἅγιον, **E** διὰ νὰ εὑρεθῶμεν εὐάρεστοι ἐνώπιόν σου». Εἶδες πῶς διὰ μὲν τὰ βιωτικὰ δὲν εὔχονται, ἀλλὰ μόνον εὐχαριστοῦν· διὰ τὰ πνευματικὰ ὅμως ὅτι καὶ εὐχαριστοῦν καὶ εὔχονται; «Διότι ζητεῖτε, λέγει, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ προστεθοῦν εἰς σᾶς». Παρατήρησε δὲ καὶ τὴν ἄλλην φιλοσοφίαν αὐτῶν. «Διὰ νὰ εὑρεθῶμεν, λέγει, ἐνώπιόν σου ἀρεστοὶ καὶ μὴ ἐντρεπόμενοι». **804** Οὐδόλως ἐνδιαφερόμεθα, λέγει, διὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν πολλῶν περιφρόνησιν· ἀλλ' ὅσα καὶ ἂν εἴπουν οἱ ἄνθρωποι ἐναντίον μας γελῶντες, κατηγοροῦντες, δὲν ὀπισθοχωροῦμεν· ὁλόκληρος δὲ ὁ ἀγών μας (ἀποβλέπει) εἰς τὸ νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν ἐντροπὴν τότε. Ὅταν δὲ εἴπουν αὐτά, ἐνθυμοῦνται καὶ τὸν ποταμὸν τοῦ πυρὸς καὶ τὰ ἔπαθλα καὶ τὰ βραβεῖα. Δὲν εἶπον, διὰ νὰ μὴ κολασθῶμεν, ἀλλά, διὰ νὰ μὴ ἐντραπῶμεν. Διότι τοῦτο εἶναι δι' ἡμᾶς πολὺ φοβερώτερον τῆς γεέννης, τὸ νὰ φανῶμεν ὅτι ἤλθομεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν Κύριον. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς περισσοτέρους καὶ ραθυμοτέρους δὲν φοβίζει τοῦτο, συνεχί-

ζουν· «ὅταν ἀποδίδῃς εἰς κάθε ἕνα συμφώνως πρὸς τὰ ἔργα του». Εἶδες εἰς πόσον μεγάλα μᾶς ὠφέλησαν οἱ ξένοι αὐτοὶ καὶ παρεπίδημοι, **B** οἱ πολῖται τῆς ἐρήμου, μᾶλλον δὲ οἱ πολῖται τῶν οὐρανῶν; Ἡμεῖς βέβαια εἴμεθα ξένοι διὰ τοὺς οὐρανούς, καὶ εἴμεθα πολῖται τῆς γῆς· αὐτοὶ ὅμως ἀντιθέτως.

Μετὰ δὲ τὸν ὕμνον αὐτὸν ἀφοῦ ἐμπλησθοῦν ἀπὸ πολλὴν κατάνυξιν καὶ θερμὰ καὶ πολλὰ δάκρυα, τοιουτοτρόπως βαδίζουν πρὸς ὕπνον, τόσον μόνον κοιμώμενοι, ὅσον ἀρκεῖ διὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν. Καὶ πάλιν τὰς νύκτας κάμνουν ἡμέρας, ζῶντες μὲ εὐχαριστίας καὶ ψαλμῳδίας. Ὄχι δὲ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἀσκοῦν αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν, νικῶσαι τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως μὲ τὴν ὑπερβολικὴν προθυμίαν. Ἂς ἐντραπῶμεν ἡμεῖς οἱ ἄνδρες λοιπὸν διὰ τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων, καὶ ἂς παύσωμεν νὰ προσκολλώμεθα εἰς τὰ παρόντα πράγματα, εἰς τὴν σκιάν, εἰς τὰ ὄνειρα, εἰς τὸν καπνόν. Καθ' ὅσον τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ζωῆς μας διερχόμεθα ἀσυναισθήτως. **C** Διότι καὶ ἡ πρώτη ἡλικία εἶναι γεμάτη ἀπὸ πολλὴν μωρίαν· ἡ δὲ ἄλλη πάλιν προχωροῦσα πρὸς τὸ γῆρας, ἐξαλείφει τὴν ἀντιληπτικήν μας ἱκανότητα· καὶ εἶναι ὀλίγον τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἀπολαύσωμεν ἔχοντες συναίσθησιν εὐτυχίας, μᾶλλον δὲ οὔτε ἐκείνη ἡ ἡλικία ἀπολαύει πραγματικῆς εὐτυχίας, διότι ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι φροντίδες καὶ κόποι ποὺ τὴν καταστρέφουν.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ἂς ζητήσωμεν τὰ ἀμετάβλητα καὶ ἀθάνατα ἀγαθά, καὶ τὴν ζωήν, ἡ ὁποία οὐδέποτε γηράσκει. Διότι ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ ποθήσῃ κανεὶς μετὰ ζήλου τὴν φιλοσοφίαν τῶν μοναχῶν καὶ ὅταν ἀκόμη κατοικῇ εἰς τὴν πόλιν· εἶναι δυνατὸν νὰ προσεύχεται κανεὶς καὶ νὰ νηστεύῃ καὶ νὰ ζῇ μὲ κατάνυξιν (νηφαλιότητα), καίτοι ἔχει γυναῖκα καὶ φροντίζει διὰ τὴν οἰκίαν. **D** Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐκατηχήθησαν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κατώκουν μὲν τὰς πόλεις, ἐπεδείκνυον ὅμως τὴν εὐλάβειαν ἐκείνων ποὺ κατέλαβον τὰς ἐρημίας· καὶ ἄλλοι δὲ πάλιν προϊστάμενοι ἐργαστηρίων, ὅπως ἡ Πρίσκιλλα καὶ

ὁ Ἀκύλας[20]. Καὶ ὅλοι δὲ οἱ προφῆται εἶχον καὶ γυναῖκας καὶ οἰκίας, ὅπως ὁ Ἠσαΐας, ὅπως ὁ Ἰεζεκιήλ, ὅπως ὁ μέγας Μωϋσῆς, καὶ εἰς οὐδὲν παρεβλάβησαν ἐκ τούτων εἰς τὴν ἀρετήν. Τούτους λοιπόν, ἀφοῦ μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ἂς εὐχαριστῶμεν συνεχῶς τὸν Θεόν, ἂς ὑμνῶμεν Αὐτὸν καθ' ὅλην μας τὴν ζωήν, **E** καὶ ἂς φροντίζωμεν διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, καὶ ἂς φέρωμεν εἰς τὰς πόλεις τὴν ἀσκουμένην εἰς τὰς ἐρημίας φιλοσοφίαν, διὰ νὰ φανῶμεν καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀρεστοὶ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἄμεμπτοι, καὶ ἐπιτύχωμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμή, ἡ ἐξουσία, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

20. Πράξ. 18, 1-3.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΣΤ' (56)

(Ματθ. ιστ', 28 - ιζ', 9)

563 «Ἀληθῶς σᾶς λέγω ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ στέκονται ἐδῶ, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ γευθοῦν τὸν θάνατον, ἕως ὅτου ἴδουν τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρχεται εἰς τὴν βασιλείαν του» (Ματθ. 16, 28).

Ἐπειδὴ ἀνέφερε πολλὰ περὶ κινδύνων καὶ θανάτου καὶ τοῦ ἰδικοῦ του πάθους καὶ τῆς σφαγῆς τῶν μαθητῶν, **B** καὶ διέταξεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ δύσκολα, καὶ αὐτὰ μὲν ἦσαν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς χεῖρας, τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφώνως πρὸς τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς προσδοκίας· ὅπως τὸ ὅτι θὰ σώσουν τὴν ψυχήν των ἐκεῖνοι ποὺ θὰ τὴν χάσουν, τὸ ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ ἴδιος περιβεβλημένος τὴν δόξαν τοῦ Πατρός, τὸ ὅτι θὰ ἀποδώσῃ τὰ ἔπαθλα· θέλων νὰ καταστήσῃ γνωστὴν καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν καὶ νὰ δείξῃ τί περίπου εἶναι ἡ δόξα ἐκείνη μετὰ τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ἔλθῃ, ὅσον ἦτο δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ γνωρίσουν, καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν τὴν φανερώνει εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν ἀποκαλύπτει, ὥστε νὰ μὴ ὑποφέρουν εἰς τὸ ἑξῆς, μήτε διὰ τὸν ἰδικόν των θάνατον, μήτε διὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ Πέτρος, ὅστις ἔφερεν αὐτὸν βαρέως. **C** Πρόσεξε δὲ τί ἔκαμε, ἀναφερθεὶς εἰς τὰ περὶ γεέννης καὶ βασιλείας· (καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δηλαδή, «ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ σώσῃ τὴν ζωήν του, θὰ τὴν χάσῃ· καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ τὴν χάσῃ πρὸς χάριν μου, θὰ τὴν σώσῃ·» καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι «θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα του·» ἐδήλωσε καὶ τὰ δύο αὐτά). Ἐνῷ λοιπὸν ὡμίλησεν καὶ περὶ τῶν δύο, παρουσιάζει μὲν τὴν βασιλείαν καὶ κατὰ τὴν ὄψιν αὐτῆς, ὄχι ὅμως καὶ τὴν γέενναν. Διὰ ποῖον λόγον; Ἂν βέβαια ἦσαν κάποιοι ἄλλοι χονδρόμυαλοι καὶ τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον· ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν καλοπροαίρετοι καὶ συνετοί, τοὺς στηρίζει προβάλλων εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθά. Καὶ δὲν τοὺς παρουσιάζει μόνον τὴν βασιλείαν διὰ τὸν λόγον

αὐτόν, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτὸ τοῦτο ἥρμοζεν περισσότερον εἰς Αὐτόν.

Ὅμως δὲν παραβλέπει καὶ τὴν ἄλλην πλευράν, D ἀλλὰ πολλάκις φέρει σχεδὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα τῆς γεέννης· ὅπως ὅταν ἀναφέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Λαζάρου καὶ φέρει εἰς ἐνθύμησιν ἐκεῖνον ὅστις ἀπήτησε τὰ ἑκατὸν δηνάρια καὶ ἐκεῖνον ποὺ εἶχεν ἐνδυθῆ τὰ ρυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἄλλα πολλά.

«Καὶ μετὰ ἓξ ἡμέρας παραλαμβάνει τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην»[1]. Ἄλλος Εὐαγγελιστής[2] λέγει μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, μὴ ἐρχόμενος εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ματθαῖον, ἀλλὰ συμφωνῶν ἀπολύτως. Διότι ὁ μὲν συμπεριέλαβεν καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεβίβασεν αὐτοὺς εἰς τὸ ὄρος· ὁ δὲ Ματθαῖος ἀνέφερεν τὰς ἐν τῷ μεταξὺ ἡμέρας μόνον. Σὺ δὲ σκέψου, παρακαλῶ, πῶς ὁ Ματθαῖος φιλοσοφεῖ, μὴ ἀποκρύπτων ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προετιμήθησαν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. E Τοῦτο κάμνει καὶ ὁ Ἰωάννης εἰς πολλὰ μέρη ἀναγράφων μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν τοὺς ἐξαιρετικοὺς ἐπαίνους τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον. Διότι ἀπὸ κάθε πλευρὰν ἦτο καθαρὸς ὁ σύλλογος τῶν ἁγίων τούτων ἀπὸ βασκανίαν καὶ κενοδοξίαν.

Ἀφοῦ ἐπῆρε λοιπὸν τοὺς κορυφαίους, «ὁδηγεῖ αὐτοὺς ἰδιαιτέρως εἰς ὄρος ὑψηλὸν καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον Αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἐνδύματα Αὐτοῦ ἔγιναν λευκὰ ὡς τὸ φῶς. 550 Καὶ ἐφανερώθησαν εἰς αὐτοὺς ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας συνομιλοῦντες μετὰ τοῦ Κυρίου»[3]. Διατί παραλαμβάνει μόνον αὐτούς; Διότι αὐτοὶ ὑπερεῖχον τῶν ἄλλων· καὶ ὁ μὲν Πέτρος ὑπερεῖχε ἐκ τοῦ ὅτι ἠγάπα ὑπερβολικὰ τὸν Χριστόν· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκ τοῦ ὅτι πάρα πολὺ ἠγαπᾶτο· καὶ ὁ Ἰάκωβος πάλιν ἕνεκα τῆς ἀποκρίσεως, τὴν ὁποίαν ἔδωσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ λέγων· «δυνάμεθα νὰ

1. Ματθ. 17,1.
2. Πρόκειται περὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (9,28).
3. Ματθ. 17,2-3.

πίωμεν τὸ ποτήριον»[4]· ὄχι δὲ μόνον ἕνεκα τῆς ἀποκρίσεως, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν ἔργων, καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ διότι ἐπραγματοποίησεν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶπεν· πράγματι ἦτο τόσον ὁρμητικὸς καὶ βίαιος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε καὶ ὁ Ἡρώδης νὰ νομίσῃ ὅτι δὲν θὰ εἶχε καμμίαν ἄλλην μεγαλυτέραν χάριν νὰ κάμῃ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τὸ νὰ φονεύσῃ ἐκεῖνον[5].

Διατί δὲ δὲν ἀναβιβάζει αὐτοὺς ἀμέσως; B Πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ πάθουν τίποτε ἀνθρώπινον οἱ λοιποὶ μαθηταί. Δι' αὐτὸ οὔτε τὰ ὀνόματα ἀναφέρει αὐτῶν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀνέλθουν εἰς τὸ ὄρος. Καθ' ὅσον θὰ ἐπεθύμουν πάρα πολὺ νὰ ἀκολουθήσουν καὶ οἱ λοιποί, προκειμένου νὰ λάβουν μίαν εἰκόνα τῆς δόξης ἐκείνης, καὶ θὰ ἐστενοχωροῦντο ὡς ἀγνοηθέντες. Ἐὰν βέβαια καὶ τοῦτο ἀπεδείκνυε κάποιαν ἀνθρωπίνην μικρότητα, ἀλλ' ὅμως ἦτο πρᾶγμα πάρα πολὺ ἐπιθυμητόν. Διατί λοιπὸν προλέγει; Διὰ νὰ προετοιμασθοῦν καλλίτερον καὶ γνωρίσουν τὸν Θεόν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα προεῖπεν, καὶ ἀφοῦ πληρωθοῦν ἐξ ἀκατασχέτου ἐπιθυμίας κατὰ τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ἀριθμὸν ἡμερῶν, τοιουτοτρόπως προσέλθουν μὲ νηφάλιον καὶ γεμάτην προσοχὴν σκέψιν.

Διατί δὲ τοὺς παρουσιάζει τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἠλίαν; C Πολλοὺς λόγους θὰ εἶχε νὰ ἀναφέρῃ κανείς· καὶ πρῶτον μὲν αὐτόν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ ὄχλοι ἔλεγον τὸν Κύριον, ἄλλοι μὲν ὡς τὸν Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὡς τὸν Ἱερεμίαν, ἄλλοι δὲ ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους προφήτας, παρουσιάζει τοὺς κορυφαίους αὐτῶν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ ἀπ' ἐδῶ τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν δούλων καὶ τοῦ Δεσπότου, καὶ ὅτι ἀξίως ἐπῃνέθη ὁ Πέτρος ὁμολογήσας Αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Μετὰ δὲ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν καὶ ἄλλον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατηγόρουν Αὐτὸν συνεχῶς, ὅτι παραβαίνει τὸν Νόμον, καὶ ἐνόμιζον ὅτι Αὐτὸς εἶναι βλάσφημος, διότι τάχα σφετερίζεται τὴν μὴ ἀ-

4. Ματθ. 20,22.
5. Ὁ Ἰάκωβος, υἱὸς τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῆς Σαλώμης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἐθανατώθη διὰ ξίφους, διαταγῇ τοῦ Ἡρώδου Ἀγρίππα τῷ 44 μ.Χ., καταστὰς οὕτως ὁ πρῶτος μάρτυς ἐν τοῖς Ἀποστόλοις. (Πράξ. 12, 1-2).

ήκουσαν εἰς Αὐτὸν δόξαν τοῦ Πατρός, **D** καὶ ἔλεγον· «Αὐτὸς δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ διότι δὲν τηρεῖ τὸ Σάββατον»[6]· καὶ πάλιν· «δὲν σὲ λιθοβολοῦμεν διὰ κάποιο καλὸν ἔργον ἀλλὰ διὰ βλασφημίαν, διότι σύ, ἐνῷ εἶσαι ἄνθρωπος, κάνεις τὸν ἑαυτόν σου Θεόν»[7]· διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι καὶ αἱ δύο κατηγορίαι προήρχοντο ἀπὸ φθόνον καὶ ὅτι καὶ αἱ κατηγορίαι προήρχοντο ἀπὸ φθόνον καὶ ὅτι καὶ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν ἦτο ἀνεύθυνος καὶ ὅτι τὸ γεγονὸς δὲν ἀπετέλει παράβασιν νόμου, οὔτε ἦτο σφετερισμὸς τῆς μὴ ἁρμοζούσης εἰς Αὐτὸν δόξης τὸ νὰ λέγῃ Ἑαυτὸν ἴσον πρὸς τὸν Πατέρα, φέρει εἰς τὸ μέσον αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἔλαμψαν εἰς ἑκάστην ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις. Καθ' ὅσον ὁ Μωϋσῆς ἔδωκε τὸν Νόμον, καὶ ἠδύναντο νὰ σκεφθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι δὲν θὰ παρέβλεπε νὰ καταπατῆται ὁ Νόμος, ὅπως ἐνόμιζον, οὔτε θὰ ἐτίμα ἐκεῖνον ὅστις παρέβαινεν αὐτὸν **E** καὶ ἦτο ἐχθρὸς πρὸς τὸν νομοθέτην. Καὶ ὁ Ἠλίας δὲ ἦτο πλήρης ζήλου ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἴδιος δὲν θὰ παρίστατο καὶ δὲν θὰ ὑπήκουε, ἐὰν ὁ Χριστὸς ἦτο κάποιος ἀντίθεος καὶ ἔλεγεν ἑαυτὸν Θεόν, ἐξισώνων τὸν ἑαυτόν του πρὸς τὸν Πατέρα, χωρὶς πράγματι νὰ εἶναι ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον ἔλεγε ἰσχυριζόμενος τοῦτο ψευδῶς.

Μετὰ τῶν ἀνωτέρω δὲ λεχθέντων εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν καὶ ἄλλην αἰτίαν. **567** Ποία εἶναι αὐτή; Διὰ νὰ μάθουν ὅτι ἔχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς καὶ ἐξουσιάζει τῶν οὐρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων. Διὰ τοῦτο παρουσιάζει καὶ τὸν ἀποθανόντα Μωϋσέα, καὶ ἐκεῖνον ὅστις οὐδέποτε ὑπέστη θάνατον. Τὴν πέμπτην δὲ αἰτίαν (διότι αὐτὴ ὡς πέμπτη ἀριθμεῖται) ἐφανέρωσε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Εὐαγγελιστής. Ποία εἶναι αὐτή; Διὰ νὰ δείξῃ τὴν δόξαν τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὸν Πέτρον καὶ τοὺς ἄλλους φοβουμένους διὰ τὸ πάθος καὶ τοὺς ἀναπτερώσῃ τὰ φρονήματά των. Καθ' ὅσον ὅταν ἦλθον δὲν ἐσιώπων, ἀλλ' ὡμίλουν, λέγει, περὶ τῆς δόξης, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς τὴν

6. Ἰωάν. 9,16.
7. Ἰωάν. 10,33.

Ἱερουσαλήμ[8]· ὡμίλουν δηλαδὴ περὶ τοῦ πάθους καὶ τοῦ Σταυροῦ· **E** τοιουτοτρόπως ἀποκαλοῦν αὐτὸ πάντοτε.

Δὲν προητοίμαζεν δὲ αὐτοὺς μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἀρετῆς τῶν ἀνδρῶν, τὴν ὁποίαν ἰδιαιτέρως ἀπὸ αὐτοὺς ἐζήτει. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπεν, «ἐὰν κανεὶς θέλῃ νὰ ἔλθῃ ὀπίσω μου, ἂς σηκώσῃ τὸν σταυρόν του καὶ ἂς μὲ ἀκολουθήσῃ», φέρει ὡς παράδειγμα αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἀπέθανον ἀναριθμήτους φορὰς χάριν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός. Πράγματι κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτούς, ἀφοῦ ἔχασε τὴν ζωήν του, τὴν ἔσωσε. Διότι καὶ ἐνώπιον τυράννων ἕκαστος ὡμίλησε μετὰ παρρησίας· ὁ μὲν Μωϋσῆς πρὸς τὸν Αἰγύπτιον Φαραώ[9]· ὁ δὲ Ἠλίας πρὸς τὸν Ἀχαάβ[10], καὶ πρὸς χάριν ἀγνωμόνων καὶ ἀπειθῶν ἀνθρώπων. **C** Καὶ ἀπὸ αὐτούς, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἐπροστάτευον καὶ διέσωζον, ὡδηγήθησαν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, θέλων κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν, μολονότι κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο ἰδιώτης· διότι ὁ μὲν Μωϋσῆς ἦτο βραδύγλωσσος καὶ ἰσχνόφωνος, ὁ δὲ Ἠλίας συμπεριεφέρετο μᾶλλον τραχέως. Εἶχον δὲ καὶ οἱ δύο τελείαν ἀκτημοσύνην· διότι οὔτε ὁ Μωϋσῆς κατεῖχε κάτι, οὔτε ὁ Ἠλίας εἶχε κάτι περισσότερον τῆς μηλωτῆς· καὶ ὅλα αὐτὰ συνέβαινον εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅτε ἀκόμη δὲν εἶχον λάβει τόσην χάριν ἐπιτελέσεως θαυμάτων. Διότι, ἂν καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔσχισε τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ὁ Πέτρος ἐβάδισεν ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς θαλάσσης καὶ ἦτο ἱκανὸς νὰ μετακινήσῃ ὄρη καὶ νὰ θεραπεύσῃ παντοίας σωματικὰς ἀσθενείας καὶ ἐξεδίωκεν τοὺς ἀγρίους δαίμονας. **D** καὶ μὲ τὴν σκιὰν τοῦ σώματός του ἐπετέλει τὰ μεγάλα καὶ παράδοξα ἐκεῖνα θαύματα καὶ μετέστρεψεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἂν δὲ καὶ ὁ Ἠλίας ἀνέστησε νεκρόν[11], ἀλλ' αὐτοὶ ἀνέστησαν μυρίους, καὶ μάλιστα ἐνῷ ἀκόμη δὲν εἶχον καταξιωθῆ Πνεύματος Ἁγίου.

8. Λουκ. 9,31.
9. Ἐξ. 8, 9, 10.
10. Γ' Βασ. 17, 18, 19.
11. Τὸν υἱὸν τῆς χήρας εἰς Σαρεπτὰ (Γ' Βασιλ. 17, 17-24).

Παρουσιάζει λοιπὸν αὐτοὺς καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν· διότι ἤθελε νὰ θαυμάσουν καὶ νὰ ἀποκτήσουν καὶ οἱ ἴδιοι τὴν ἱκανότητα ἐκείνων πρὸς καθοδήγησιν τοῦ λαοῦ, καὶ τὸ νευρῶδες καὶ τὸ ἀνυποχώρητον· καὶ νὰ γίνουν ἐπιεικεῖς (ἀγαθοί) ὡς ὁ Μωϋσῆς, καὶ ζηλωταὶ ὡς ὁ Ἠλίας, καὶ προστάται ὁμοίως. Διότι ὁ μὲν Ἠλίας ἐπέφερε πεῖναν τριῶν ἐτῶν χάριν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ· ὁ δὲ Μωϋσῆς ἔλεγεν· «Ἐὰν μὲν συγχωρήσῃς εἰς αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν, συγχώρεσε· ἄλλως ἐξάλειψε καὶ ἐμὲ ἐκ τῆς βίβλου τὴν ὁποίαν ἔγραψες»[12] **E**.

Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ὑπενθύμιζεν εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς θεωρίας τῆς δόξης του. Καὶ τοὺς ἔφερε βέβαια νὰ τὴν γνωρίσουν, ὄχι διὰ νὰ σταματήσουν μέχρις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑπερπηδοῦν τὰ ἐμπόδια. Ὅταν λοιπὸν εἶπον, «νὰ εἴπωμεν νὰ κατεβῇ φωτιὰ ἀπὸ τὸν οὐρανόν»[13], καὶ ἀνέφεραν τὸν Ἠλίαν ἐπειδὴ αὐτὸς εἶχε πράξει τοῦτο, λέγει· «δὲν γνωρίζετε ποίου πνεύματος εἶσθε» **550**· ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς ἀνεξικακίαν συμφώνως καὶ πρὸς τὰ διαφορετικὰ χαρίσματα. Ἂς μὴ νομίσῃ δὲ κανείς, ὅτι ἡμεῖς κατηγοροῦμεν ὡς ἀτελῆ τὸν Ἠλίαν· δὲν ἰσχυριζόμεθα τοῦτο, διότι ἦτο τέλειος καθ᾽ ὅλα. Ἀλλ᾽ ἦτο τέλειος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδικήν του ἐποχήν, ὅτε ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἦτο περισσότερον παιδική, καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἀνάγκη καὶ αὐτῶν τῶν παιδαγωγικῶν μέσων· διότι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐποχήν του ἦτο τέλειος, ἀλλ᾽ ὅμως ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ζητοῦνται περισσότερα ἢ ὅσα ἀπὸ ἐκεῖνον. «Διότι ἐὰν ἡ ἀρετή σας δὲν ὑπερβαίνει τὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων, δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[14]. Διότι δὲν ἐπῆγαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ᾽ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις ἦτο χειροτέρα τῶν Αἰγυπτίων· **B** οὔτε διὰ νὰ συνομιλήσουν μὲ τὸν Φαραώ, ἀλλὰ διὰ νὰ πυγμαχήσουν μὲ αὐτὸν τὸν διάβολον, τὸν τύραννον τῆς κακίας. Καθ᾽ ὅσον ἀνελάμβανον ἀγῶνα καὶ ἐκεῖνον νὰ δέσουν καὶ νὰ διαρπάσουν ὅλα τὰ ὑ-

12. Ἐξ. 32, 32.
13. Λουκ. 9, 54 - 55.
14. Ματθ. 5, 20.

πάρχοντά του (τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ αἰχμαλώτους)· καὶ ἔκαμνον αὐτὰ ὄχι σχίζοντες θάλασσαν, ἀλλὰ τὸν βυθὸν τῆς ἀσεβείας, διὰ τῆς ράβδου τοῦ Ἰεσσαί, ποὺ εἶχε πολὺ φοβερώτερα κύματα. Βλέπε λοιπὸν πόσα ἐνέπνεον φόβον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ὁ θάνατος, ἡ πτωχεία, ἡ ἀσημότης, τὰ ἀναρίθμητα πάθη· καὶ περισσότερον δι᾽ αὐτὰ ἐτρόμαζον, παρὰ διὰ τὸ πέλαγος ἐκεῖνο τότε οἱ Ἰουδαῖοι. Ἀλλ᾽ ὅμως ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ἀψηφήσουν ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ διαβοῦν ὡσὰν ἀκριβῶς διὰ ξηρᾶς μὲ πᾶσαν ἀσφάλειαν. **C** Προετοιμάζων λοιπὸν αὐτοὺς δι᾽ ὅλα αὐτά, παρουσίασε τοὺς εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην διακριθέντας.

Τί εἶπε λοιπὸν ὁ θερμὸς Πέτρος; «Καλὸν εἶναι νὰ μείνωμεν ἐδῶ»[15]. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἤκουσεν, ὅτι πρέπει ὁ Χριστὸς νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ πάθῃ, φοβούμενος ἀκόμη καὶ ἀγωνιῶν δι᾽ Αὐτόν, δὲν τολμᾷ μὲν νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ εἴπῃ τὸ ἴδιο πάλιν μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν, ὅτι «ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐσπλαγχνισθῇ»[16], ἐξ αἰτίας δὲ τοῦ φόβου ἐκείνου τὰ ἴδια ὑπαινίσσεται μὲ ἄλλα λόγια. Διότι ἐπειδὴ εἶδεν ὄρος καὶ μεγάλην ἀπόστασιν καὶ ἐρημίαν, ὑπέθεσεν ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἔχῃ πολλὴν ἀσφάλειαν ἕνεκα τοῦ τόπου· ὄχι δὲ μόνον ἕνεκα τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ πλέον εἰς Ἱεροσόλυμα· **D** διότι ὁ Πέτρος θέλει νὰ παραμένῃ ὁ Χριστὸς ἐκεῖ συνεχῶς· διὰ τοῦτο ἀναφέρει τὰς σκηνάς. Ἐὰν συμβῇ τοῦτο, λέγει, δὲν θὰ ἀναβῶμεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· ἐὰν δὲ δὲν ἀναβῶμεν, δὲν θὰ ἀποθάνῃ· διότι εἶπεν ὅτι ἐκεῖ θὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν οἱ γραμματεῖς. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε μὲν νὰ ὁμιλήσῃ τοιουτοτρόπως· ἐπιθυμῶν ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὰ ἔλεγε κατὰ τρόπον ἀσφαλῆ· «Καλὸν εἶναι νὰ μείνωμεν ἐδῶ», ὅπου παρευρίσκονται ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας· ὁ Ἠλίας ὁ ὁποῖος διέταξε νὰ κατέλθῃ ἐξ οὐρανοῦ πῦρ ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ ὁ Μωϋσῆς ὁ ὁποῖος εἰσῆλθε εἰς τὸ σκότος καὶ συνωμίλησε μὲ τὸν Θεόν· καὶ οὐδεὶς θὰ γνωρίσῃ ὅπου εὑρισκόμεθα.

Εἶδες τὸν ἔνθερμον φίλον τοῦ Χριστοῦ; Μὴ ζητῇς

15. Ματθ. 17,4.
16. Ματθ. 16,22.

λοιπὸν αὐτό. **E** ὅτι δὲν ἦτο λογικὴ ἡ παράκλησις, ἀλλὰ πρόσεχε τὸ πόσον ὁ Πέτρος ἦτο διάπυρος, πῶς ἐφλέγετο διὰ τὸν Χριστόν. Τὸ ὅτι δὲ δὲν ἔλεγεν αὐτὰ φοβούμενος τόσον πολὺ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἄκουσε τί εἶπεν, ὅταν τοῦ ἐδήλωσε τὴν σύλληψιν καὶ τὸν μέλλοντα θάνατόν Του· «τὴν ψυχήν μου θὰ θυσιάσω πρὸς χάριν Σου· καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη ἐγὼ νὰ ἀποθάνω μαζί Σου, δὲν θὰ Σὲ ἀπαρνηθῶ»[17]. Βλέπε δὲ πῶς διεκινδύνευε εὑρισκόμενος ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν κινδύνων. **869** Ἂν καὶ τὸν περιεστοίχιζε τόσον πολὺ πλῆθος, ὄχι μόνον δὲν ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαιραν ἀφοῦ ἀνέσυρεν, ἀπέκοψε τὰ αὐτὶ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως. Τόσον πολὺ ἠδιαφόρει διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' ἀνησύχει διὰ τὸν διδάσκαλον.

Ἔπειτα ἐπειδὴ ἐξέφρασε τὴν γνώμην του, συνέρχεται· καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη μήπως πάλιν ἐπιτιμηθῇ, λέγει· «Ἐὰν θέλῃς, ἂς κατασκευάσωμεν ἐδῶ τρεῖς σκηνάς, μίαν διὰ Σέ, μίαν διὰ τὸν Μωϋσέα καὶ μίαν διὰ τὸν Ἠλίαν. Τί λέγεις, Πέτρε; Δὲν ἐξεχώρισες πρὸ ὀλίγου τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοὺς δούλους; πάλιν μὲ τοὺς δούλους συναριθμεῖς Αὐτόν; Εἶδες πόσον πολὺ ἀτελεῖς ἦσαν πρὸ τοῦ Σταυροῦ; **B** Διότι ἂν καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν ὁ Πατὴρ (τὴν περὶ Χριστοῦ ἀλήθειαν), ἀλλὰ δὲν ἐνεπνέετο συνεχῶς ὑπὸ τῆς θείας ἀποκαλύψεως· ἀλλὰ συνεταράχθη ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, ὄχι μόνον αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἀνέφερα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλην, ἡ ὁποία προήρχετο ἐκ τῆς θέας ἐκείνης. Τοῦτο πράγματι δηλοῦντες οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί, δεικνύοντες ὅτι ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν ἐκείνην ἐπῆλθε ἡ διανοητικὴ σύγχυσις αὐτοῦ μετὰ τῆς ὁποίας ἐφώναξεν αὐτά, ἔλεγον· ὁ μὲν Μᾶρκος, ὅτι «δὲν ἐγνώριζε τί νὰ εἴπῃ· διότι ἦσαν φοβισμένοι»[18]· ὁ δὲ Λουκᾶς μετὰ τὴν φράσιν «ἂς κατασκευάσωμεν τρεῖς σκηνάς», προσέθεσε· «μὴ γνωρίζων ἐκεῖνο ποὺ λέγει»[19]. Ἔπειτα φανερώνων ὅτι ἦσαν κατατρομαγμένοι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λοιποί, λέγει· «εἶχον πέσει εἰς βαθὺν ὕπνον· ὅταν δὲ ἐξύπνησαν εἶδον τὴν δόξαν Του»[20]· (ὕπνον ἐδῶ ἀποκαλῶν τὴν νάρκην

17. Μάρκ. 14,31.
18. Μάρκ. 9,6.
19. Λουκ. 9,33.
20. Λουκ. 9,32.

εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσαν ἕνεκα τῆς θέας ἐκείνης. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ οἱ ὀφθαλμοὶ θαμβοῦνται ἀπὸ ὑπερβολικὴν λάμψιν, τοιουτοτρόπως ἔπαθον καὶ τότε. Δὲν ἦτο βέβαια νύξ, ἀλλ' ἡμέρα· καὶ ἡ ὑπερβολικὴ λαμπρότης κατεπόνει τὴν ἀδυναμίαν τῶν ὀφθαλμῶν).

Τί λοιπόν; Ὁ μὲν Κύριος δὲν λέγει τίποτε, οὔτε ὁ Μωϋσῆς, οὔτε ὁ Ἠλίας· ἀλλ' ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους καὶ ὁ πλέον ἀξιόπιστος, ὁ Πατήρ[21], ὁμιλεῖ ἐκ τῆς νεφέλης. Διατί ἐκ τῆς νεφέλης; Ἔτσι ὁ Θεὸς φαίνεται πάντοτε· διότι «νεφέλη καὶ γνόφος ἁπλώνεται γύρω Του»[22]· καὶ πάλιν, «Αὐτὸς ποὺ ἐπιβαίνει ἐπάνω εἰς τὰ νέφη»[23]· **D** καὶ πάλιν, «ὁ Κύριος κάθεται ἐπάνω εἰς ἐλαφρὰν νεφέλην»[24]· καὶ «νεφέλη ἀπέκρυψεν Αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των»[25]· καί, «ὡσὰν Υἱὸς ἀνθρώπου ἤρχετο ἐπὶ τῶν νεφελῶν»[26]. Διὰ νὰ πιστεύσουν λοιπὸν ὅτι ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἔρχεται ἡ φωνή, ἀπὸ ἐκεῖ ἔρχεται· διότι «ἐνῷ ἀκόμη Αὐτὸς ὡμίλει, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐσκίασεν αὐτούς. Καὶ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης ἔλεγε· Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεστοῦμαι· Αὐτὸν νὰ ἀκούετε»[27].

Ὅταν βέβαια ἀπειλῇ, παρουσιάζει σκοτεινὴν νεφέλην, ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ Σινᾶ· διότι λέγει, «εἰσῆλθεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὸν γνόφον, καὶ ὡς ἀτμὸς ἔτσι ἀνήρχετο ὁ καπνός»[28]· **E** καὶ ὁ προφήτης λέγει ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀπειλῆς τοῦ Θεοῦ· «σκοτεινὰ νέφη βροχῆς μεταφερόμενα ἀπὸ τοὺς πνέοντας ἀνέμους»[29]· ἐδῶ δὲ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ φοβήσῃ, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ, πα-

21. «Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστί» (Ἰωάν. 14,28), εἶπεν ὁ Κύριος ὁμιλῶν ὡς ἄνθρωπος, διότι ὡς Θεὸς εἶναι ὁμοούσιος τῷ Πατρί. Ἀνωτέρω ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ὁμιλεῖ οὕτω, διὰ νὰ τονίσῃ τὴν σημασίαν καὶ ἀξίαν τῆς μαρτυρίας τοῦ Θεοῦ Πατρὸς περὶ τοῦ Χριστοῦ.
22. Ψαλμ. 96,2.
23. Ψαλμ. 103,3.
24. Ἠσ. 19, 1.
25. Πράξ. 1,9.
26. Δαν. 7,13.
27. Ματθ. 17,5.
28. Ἐξ. 24,18.
29. Ψαλμ. 17,12.

ρουσιάζεται νεφέλη φωτεινή. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἔλεγεν, «ἂς κατασκευάσωμεν τρεῖς σκηνάς»· ὁ δὲ Χριστὸς ἔδειξεν ἀχειροποίητον σκηνήν. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν καπνός, καὶ ἀτμὸς καμίνου· ἐδῶ δὲ ἀπερίγραπτον φῶς, καὶ φωνή. **570** Ἔπειτα διὰ νὰ πιστοποιηθῇ, ὅτι δὲν ἐλέχθη ἁπλῶς περὶ ἑνὸς ἐκ τῶν τριῶν, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ Χριστοῦ ὅταν ἠκούσθη ἡ φωνή, ἐκεῖνοι ἔγιναν ἄφαντοι. Οὔτε βέβαια, ἐὰν ἐλέγετο ἁπλῶς περὶ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, θὰ παρέμενεν ὁ Χριστὸς μόνος, ἀπομακρυνθέντων τῶν δύο ἄλλων. Τί λοιπόν; ἡ νεφέλη δὲν ἐσκίασεν ὅλους καὶ ὄχι μόνον τὸν Χριστόν; Ἐὰν ἐσκίαζε μόνον τὸν Χριστόν, θὰ ἐνομίζετο ὅτι ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ ἠκούσθη ἡ φωνή. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς διὰ νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τοιαύτην ὑπόνοιαν λέγει, ὅτι ἡ φωνὴ προήρχετο ἐκ τῆς νεφέλης, δηλαδὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί εἶπεν ἡ φωνή; «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός». Ἐὰν λοιπὸν εἶναι «ὁ ἀγαπητός», μὴ φοβῆσαι, Πέτρε. Ἔπρεπε βέβαια σὺ νὰ γνωρίζῃς ἤδη καὶ τὴν δύναμίν Του, καὶ νὰ ἔχῃς βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀναστάσεως· **B** ἐπειδὴ ὅμως ἀγνοεῖς, τοὐλάχιστον ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ Πατρὸς λάβε θάρρος. Διότι ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι δυνατός, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι δυνατός, φανερὸν ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως. Μὴ φοβηθῇς λοιπὸν τὰ δεινά. Ἐὰν ὅμως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ παραδέχεσαι τοῦτο, τοὐλάχιστον σκέψου ἐκεῖνο, ὅτι εἶναι Υἱὸς καὶ ἀγαπᾶται. Διότι λέγει, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός». Ἐὰν λοιπὸν ἀγαπᾶται, μὴ φοβῆσαι. Διότι κανεὶς δὲν ἐγκαταλείπει ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ. Μὴ ἀναστατώνεσαι λοιπόν· καὶ ἂν χιλίας φορὰς ἀγαπᾷς Αὐτόν, δὲν τὸν ἀγαπᾷς ἐξ ἴσου μὲ τὸν Πατέρα. «Εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεστοῦμαι». Δὲν τὸν ἀγαπᾷ μόνον, ἐπειδὴ τὸν ἐγέννησε, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἴσος κατὰ πάντα πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἔχει τὴν ἰδίαν γνώμην μετὰ τοῦ Πατρός. Ἐπομένως ἡ ἀγάπη εἶναι διπλῆ, **C** μᾶλλον δὲ καὶ τριπλῆ· ἐπειδὴ εἶναι Υἱός, ἐπειδὴ εἶναι ἀγαπητός, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν εὐαρεστεῖται. Τί δὲ σημαίνει, «εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεστοῦμαι»; Ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ ἔλεγε, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπαύομαι, εἰς τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμαι· διὰ τὸ ὅτι εἶναι ἴσος κατὰ πάντα πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὑπάρχει μία θέλησις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρός, καὶ παραμένων Υἱὸς εἶναι ἕνα κατὰ πάντα πρὸς τὸν Γεννήτορα. «Αὐτὸν νὰ ἀκούετε». Ἐπομένως καὶ ἂν θελήσῃ νὰ σταυρωθῇ, μὴ ἀντισταθῇς.

«Καὶ ὅταν ἤκουσαν, ἔπεσαν μὲ τὸ πρόσωπόν των εἰς τὴν γῆν καὶ ἐφοβήθησαν πάρα πολύ. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀφοῦ τοὺς ἐπλησίασε, τοὺς ἤγγιξε καὶ εἶπε· σηκωθῆτε καὶ μὴ φοβῆσθε. Ὅταν δὲ ἐσήκωσαν τοὺς ὀφθαλμούς των δὲν εἶδον κανένα παρὰ μόνον τὸν Ἰησοῦν»[30] **D**.

Διατί κατεταράχθησαν, ὅταν ἤκουσαν αὐτά; Διότι καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἠκούσθη τοιαύτη φωνὴ εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ παρευρίσκετο πλῆθος, καὶ κανεὶς δὲν ἔπαθε κάτι τέτοιο· καὶ κατόπιν πάλιν, ὅταν ἔλεγον ὅτι ἔγινε βροντή[31], ἀλλ' οὔτε τότε ὑπέστησαν κάτι παρόμοιον. Πῶς λοιπὸν εἰς τὸ ὄρος ἔπεσαν κατὰ γῆς; Διότι ἦτο ἐρημία καὶ ὕψος καὶ ἡσυχία πολλή, καὶ μεταμόρφωσις πλήρης θάμβους καὶ δέους, καὶ καθαρώτατον φῶς καὶ ἐκτεταμένη νεφέλη· αὐτὰ ἀκριβῶς ὅλα ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς ἀγωνίαν. Καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐπροκαλεῖτο τὸ δέος, καὶ ἔπεσαν κατὰ γῆς φοβηθέντες συγχρόνως καὶ προσκυνήσαντες. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ νὰ μὴ χάσουν τὴν μνήμην των μὲ τὸ νὰ κυριαρχῇ ὁ φόβος εἰς τὰς ψυχάς των ἐπὶ πολύ, **E** ἀμέσως τοὺς ἀπήλλαξε ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν των, καὶ παρουσιάζεται Αὐτὸς μόνος, καὶ παραγγέλλει εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ εἴπουν τοῦτο εἰς κανένα, ἕως ὅτου ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν. «Ἐνῷ δὲ κατέβαινον ἀπὸ τὸ ὄρος, τοὺς διέταξεν εἰς κανένα νὰ μὴ εἴπουν τὸ ὅραμα, ἕως ὅτου ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν»[32]. Διότι ὅσον ὑψηλότερα ἐλέγοντο περὶ Αὐτοῦ, τόσον δυσκολώτερον ἦσαν ἀποδεκτὰ τότε εἰς τοὺς πολλούς· **571** καὶ τὸ σκάνδαλον δὲ ἐκ τῆς Σταυρικῆς θυσίας ἐλάμβανεν ἐκ τούτου μεγαλυτέραν ἔκτασιν. Δι' αὐτὸ διατάζει νὰ σιωποῦν, καὶ ὄχι χωρὶς λόγον, ἀλλ' ὑπενθυμίζων εἰς αὐτοὺς πάλιν τὸ πάθος, καὶ λέγων κατὰ κάποιον τρόπον τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν διέταξε νὰ σιωποῦν. Οὔτε βέβαια διέταξε νὰ μὴ ἀναφέρουν τοῦτο εἰς κανένα ἐπ' ἄπειρον, ἀλλ' ἕως ὅτου ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν. Καὶ ἀποσιωπήσας ὅ,τι ἦτο σκληρόν, εἶπε μόνον ὅ,τι ἦτο εὐχάριστον. Τί λοιπόν, ἐπρόκειτο νὰ σκανδαλίζωνται μετὰ ταῦτα; Καθόλου. Διότι τὸ πρόβλη-

---

30. Ματθ. 17, 6-8.
31. Ἰωάν. 12,29.
32. Ματθ. 17,9.

μα ἦτο κατὰ τὸν πρὸ τῆς Σταυρώσεως χρόνον· μετὰ ταῦτα κατηξιώθησαν καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ εἶχον καὶ τὴν φωνὴν τῶν θαυμάτων ἡ ὁποία συνηγόρει ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὅσα ἔλεγον ἦσαν ἀποδεκτά, διαφημίζοντα καὶ δυνατώτερον ἀπὸ σάλπιγγα τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ αὐτὰ τὰ πράγματα, **B** καὶ οὐδὲν τοιοῦτον σκάνδαλον ἐμεσολάβει εἰς τὰ γινόμενα.

Ἑπομένως τίποτε δὲν ἦτο μακαριώτερον τῶν ἀποστόλων, καὶ μάλιστα τῶν τριῶν, οἱ ὁποῖοι κατηξιώθησαν νὰ γίνουν ὁμόστεγοι μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν νεφέλην. Ἀλλ' ἐὰν θέλωμεν, θὰ ἴδωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Χριστὸν ὄχι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅπως ἐκεῖνοι τότε εἰς τὸ ὄρος, ἀλλὰ κατὰ πολὺ λαμπρότερον. Διότι δὲν θὰ ἔλθη ὕστερον τοιουτοτρόπως. Τότε βέβαια φροντίζων διὰ τοὺς μαθητάς, τόσον μόνον ἐπέτρεψε νὰ φανερωθῇ ἡ λαμπρότης Του, ὅσον ἠδύναντο νὰ ἀνθέξουν· ὕστερον ὅμως θὰ ἔλθη περιβεβλημένος τὴν δόξαν τοῦ Πατρός, ὄχι μόνον μετὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἠλία, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀπείρου στρατιᾶς τῶν ἀγγέλων, μετὰ τῶν ἀρχαγγέλων, μετὰ τῶν Χερουβίμ, μαζὶ μὲ τὰ ἀναρίθμητα ἐκεῖνα πλήθη· ὄχι μὲ τὸ νὰ παρουσιάζεται νεφέλη ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς Αὐτοῦ, **C** ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ συστέλλεται ὁ ἴδιος ὁ οὐρανός. Ὅπως δηλαδὴ εἰς τοὺς δικαστάς, ὅταν κρίνουν δημοσίᾳ, οἱ θυρωροὶ ἀφοῦ συμμαζεύσουν τὰ παραπετάσματα, τοὺς παρουσιάζουν ἔμπροσθεν ὅλων· ἔτσι λοιπὸν καὶ τότε ὅλοι θὰ ἴδουν Αὐτὸν καθήμενον, καὶ θὰ παραστῇ ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, καὶ ὁ ἴδιος ἐξ ἑαυτοῦ θὰ ἀποκριθῇ εἰς αὐτούς· καὶ εἰς ἄλλους μὲν θὰ εἴπῃ· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου· διότι ἐπείνασα καὶ μοῦ ἐδώκατε νὰ φάγω»[33]· εἰς τοὺς ἄλλους δὲ θὰ εἴπῃ· «εὖγε δοῦλε καλὲ καὶ πιστέ, εἰς ὀλίγα ἐφάνης πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω»[34] **D**. Καὶ πάλιν τὰ ἀντίθετα ἀποφασίζων εἰς ἄλλους μὲν θὰ ἀποκριθῇ· «φύγετε ἀπ' ἐμέ, καταραμένοι, εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους του»[35]·

33. Ματθ. 25,34.
34. Ματθ. 25,21.
35. Ματθ. 25,41

εἰς ἄλλους δέ· «πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ»[36]. Καὶ τοὺς μὲν θὰ χωρίσῃ εἰς δύο καὶ θὰ τοὺς παραδώσῃ εἰς τοὺς βασανιστάς, τοὺς δὲ θὰ διατάξῃ ἀφοῦ δεθοῦν χεῖρας καὶ πόδας νὰ ριφθοῦν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Καὶ μετὰ τὸν πέλεκυν θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ κάμινος, καὶ ὅσα ἀπορρίπονται ἀπὸ τὸ δίκτυον θὰ ἐμπέσουν ἐκεῖ. «Τότε οἱ δίκαιοι θὰ λάμψουν ὅπως ὁ ἥλιος»[37] μᾶλλον δὲ καὶ περισσότερον τοῦ ἡλίου. Ἐλέχθη δὲ τόσον, ὄχι διότι θὰ εἶναι τόσον μόνον τὸ φῶς τῶν δικαίων· **E** ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν γνωρίζομεν ἄλλο ἄστρον λαμπρότερον αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γνωστοῦ ἄστρου τὴν μέλλουσαν λαμπρότητα τῶν ἁγίων. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ὄρος εἰπών, ὅτι, «ἔλαμψεν ὅπως ὁ ἥλιος», διὰ τὸν ἴδιον λόγον ὡμίλησεν τοιουτοτρόπως. Τὸ ὅτι δὲ τὸ φῶς ἦτο περισσότερον τοῦ ὑποδείγματος, τὸ ἀπέδειξαν οἱ μαθηταὶ πεσόντες κατὰ γῆς. Ἐὰν ὅμως δὲ ἦτο τὸ φῶς ἄπλετον, ἀλλ' ἀνάλογον τοῦ ἡλίου, δὲν θὰ ἔπιπτον, ἀλλ' εὐκόλως θὰ τὸ ὑπέφερον. **572** Οἱ μὲν λοιπὸν δίκαιοι θὰ λάμψουν ὅπως ὁ ἥλιος καὶ περισσότερον τοῦ ἡλίου τότε· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ θὰ ὑποστοῦν τὰ χείριστα δεινά. Τότε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ὑπομνημάτων, οὔτε ἐλέγχων, οὔτε μαρτύρων· διότι ὁ δικάζων τὰ πάντα εἶναι ὁ ἴδιος, (εἶναι) ὁ μάρτυς, ὁ ἐξεταστής, ὁ κριτής. Ὅλα τὰ γνωρίζει ἐπακριβῶς· διότι, «ὅλα εἶναι γυμνὰ καὶ φανερὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς Αὐτοῦ»[38]· κανεὶς δὲν θὰ φανῇ ἐκεῖ, οὔτε ὡς πλούσιος, οὔτε ὡς πτωχός, οὔτε ὡς δυνάστης, οὔτε ὡς ἀσθενής, οὔτε ὡς σοφός, οὔτε ὡς ἄσοφος, οὔτε ὡς δοῦλος, οὔτε ὡς ἐλεύθερος, **B** ἀλλ' ἀφοῦ συντριβοῦν ὅλα τὰ προσωπεῖα αὐτά, θὰ ὑπάρξῃ μόνον ἡ ἐξέτασις τῶν ἔργων. Διότι, ἐὰν εἰς τὰ δικαστήρια, ὅταν κανεὶς δικάζεται δι' ἐπιβολὴν τυραννικῆς ἐξουσίας ἢ διὰ φόνον, ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι, εἴτε ὕπαρχος, εἴτε ὕπατος, εἴτε ὁποιονδήποτε ἀξίωμα ἔχει, ὅλα τὰ ἀξιώματα κάνουν πτερά, καὶ ὁ συλληφθεὶς καταδικάζεται εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, πολὺ περισσότερον θὰ συμβῇ τοῦτο ἐκεῖ.

Διὰ νὰ μὴ συμβῇ λοιπὸν αὐτό, ἂς ἀποβάλωμεν τὰ

36. Ματθ. 25,26.
37. Ματθ. 13,43.
38. Ἑβρ. 4,13.

ρυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἄς ἐνδυθῶμεν τὰ ὅπλα τοῦ φωτός, καὶ θὰ μᾶς περιβάλῃ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Διότι ποῖον εἶναι βαρὺ ἀπὸ τὰ παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ; ποῖον δὲν εἶναι εὔκολον; Ἄκουσε λοιπὸν τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος λέγει, καὶ τότε θὰ γνωρίσῃς τὴν εὐκολίαν· «οὔτε, ἐὰν ἀπὸ τὴν πολλὴν νηστείαν κάμψῃς τὸν τράχηλόν σου, ὡσὰν τὸν κρίκον, C καὶ στρώσῃς νὰ κοιμηθῇς ἐπάνω εἰς στάκτην, οὔτε κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν δύνασθε νὰ ὀνομάσετε τὴν νηστείαν σας εὐπρόσδεκτον εἰς ἐμέ· ἀλλὰ λύε κάθε δεσμὸν καὶ σύνδεσμον μὲ τὴν ἀδικίαν, σχίσε τὰς διεστραμμένας συμφωνίας, τὰς ὁποίας διὰ βίας καὶ ἐξαναγκασμοῦ ἐσύναψες»[39]. Πρόσεχε τὴν σοφίαν τοῦ προφήτου. Ἀφοῦ ἀνέφερε προηγουμένως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι κοπιαστικὰ καὶ ἠρνήθη τὴν ἀξίαν των, ἀξιώνει νὰ ἐπιζητῶμεν τὴν σωτηρίαν ἀπὸ τὰ εὔκολα, δεικνύων ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη τῶν ἐκ μέρους μας κόπων, ἀλλὰ τῆς ὑπακοῆς μας. Ἔπειτα δεικνύων ὅτι ἡ ἀρετὴ μὲν εἶναι εὔκολον πρᾶγμα, ἡ δὲ κακία βαρύ, ἀπ' αὐτῆς τῆς γυμνῆς ὀνομασίας τῶν πραγμάτων μᾶς τὸ φανερώνει. Διότι ἡ μὲν κακία εἶναι, λέγει, δεσμὸς καὶ σύνδεσμος, ἡ δὲ ἀρετὴ ἀπαλλαγὴ καὶ διάλυσις ὅλων αὐτῶν. D «Σχίσε κάθε συμβόλαιον ἀδίκου συναλλαγῆς»· ἀποκαλῶν ἔτσι τὰ γραμμάτια τῶν τόκων καὶ τῶν δανείων· «Στεῖλε ἐλευθέρους τοὺς συντετριμμένους ἀπὸ τὸν πόνον»· αὐτοὺς δηλαδὴ οἱ ὁποῖοι ἔχουν ταλαιπωρηθῆ (ἀπὸ τὴν ἄσπλαγχνον μεταχείρισίν σου). Διότι ἔτσι εἶναι ὁ χρεώστης· ὅταν ἴδῃ τὸν δανειστήν, συνταράσσεται ὁ νοῦς του, καὶ ἀπὸ θηρίον περισσότερον τὸν φοβεῖται. «Βάλε ἀστέγους πτωχοὺς εἰς τὸν οἶκόν σου, ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν ἔνδυσέ τον, καὶ ἀπέναντι τῶν οἰκείων σου μὴ δείξῃς ἀδιαφορίαν καὶ περιφρόνησιν»[40].

Εἰς τὴν προηγουμένην βέβαια διάλεξίν μας ἀναφέροντες τὰ βραβεῖα, ἐδεικνύομεν τὸν πλοῦτον τῶν ἀρετῶν αὐτῶν· τώρα ὅμως ἄς ἴδωμεν, ἐὰν κάτι ἀπὸ τὰ παραγγέλματα εἶναι δύσκολον καὶ ὑπερβαίνει τὴν δύναμιν τῆς φύσεώς μας. E Ἀλλὰ κανένα δὲν θὰ εὕρωμεν τοιοῦτον,

39. Ἠσ. 58, 5-6.
40. Ἠσ. 58,7.

ἀλλὰ γενικῶς τὸ ἀντίθετον· αὐτὰ μὲν νὰ ἔχουν πολλὴν εὐκολίαν, τὰ δὲ πράγματα τῆς κακίας πολὺν ἱδρῶτα.

Πράγματι, τί εἶναι δυσκολώτερον ἀπὸ τὸ νὰ δανείζῃ κανείς, καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τόκους καὶ συναλλαγματικάς, καὶ νὰ ἀπαιτῇ ἐγγυήσεις, καὶ νὰ φοβῆται καὶ νὰ τρέμῃ διὰ τὰ ἐνέχυρα, διὰ τὰ γραμμάτια, διὰ τὸ κεφάλαιον, διὰ τοὺς τόπους, διὰ τὰς ὑποθήκας; Τοιαῦτα εἶναι τὰ κοσμικὰ πράγματα. Καὶ αὐτὴ ἡ νομιζομένη καὶ ἐπινοουμένη ἀσφάλεια ἀπ' ὅλα εἶναι σαθροτέρα καὶ ὕποπτος· 873 τὸ νὰ ἐλεῇ ὅμως κανεὶς εἶναι εὔκολον, καὶ σὲ ἀπαλλάττει ἀπὸ κάθε φροντίδα. Ἄς μὴ ἐκμεταλλευώμεθα λοιπὸν τὰς ξένας συμφοράς, μήτε νὰ αἰσχροκερδῶμεν ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν.

Γνωρίζω βέβαια, ὅτι πολλοὶ ἀκούουν μετ' ἀποστροφῆς τὰ λόγια αὐτά· ἀλλὰ ποῖον τὸ κέρδος τῆς σιωπῆς; Κι' ἄν σιωπήσω, καὶ εἰς τίποτε δὲν σᾶς ἐνοχλήσω μὲ τὰ λόγια, εἶναι ἀδύνατον μὲ τὴν σιωπὴν αὐτὴν νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν κόλασιν, ἀλλὰ θὰ συμβῇ ἐξ αὐτοῦ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον· ἡ τιμωρία θὰ γίνῃ μεγαλυτέρα, καὶ ὄχι διὰ σᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἐμὲ ἡ τοιαύτη σιγὴ θὰ προξενήσῃ τὴν κόλασιν. Ποία λοιπὸν ἡ ἐκ τῶν λόγων ὠφέλεια, ὅταν δὲν ἔρχεται ἀρωγὸς εἰς τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ βλάπτει τὰ μέγιστα; B Ποῖον τὸ κέρδος, νὰ σᾶς χαροποιήσω μὲ τὰ λόγια, καὶ νὰ σᾶς λυπήσω μὲ τὰ πράγματα; νὰ σᾶς εὐχαριστήσω εἰς τὴν ἀκοήν, καὶ νὰ κολάσω τὴν ψυχήν; Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀναγκαῖον νὰ σᾶς λυπῶμεν ἐδῶ, διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν τιμωρίαν ἐκεῖ. Καθ' ὅσον φοβερόν, ἀγαπητέ μου, φοβερὸν νόσημα καὶ πολλῆς ἔχον ἀνάγκην θεραπείας ἐνέσκηψεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖνοι, δηλαδή, οἱ ὁποῖοι διετάχθησαν νὰ μὴ θησαυρίζουν οὔτε ἐκ δικαίων κόπων, ἀλλὰ νὰ ἀνοίγουν τὰς οἰκίας εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, καρποῦνται τὴν πτωχείαν τῶν ἄλλων, ἐπινοοῦντες εὔσχημον ἁρπαγήν, εὔκολον πρόφασιν πλεονεξίας[41]. Διότι μὴ μοῦ λέγῃς τοὺς κοσμικοὺς νόμους· διότι καὶ ὁ τελώνης ἐφαρμόζει τὸν

41. Πρόκειται περὶ τῆς τοκογλυφίας, ἤτοι τοῦ δανεισμοῦ ἐπὶ ὑπερβολικῷ τόκῳ.

νόμον τῆς πολιτείας, ἀλλ' ὅμως τιμωρεῖται (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ). **C** Αὐτὸ θὰ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἐὰν δὲν ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὸ νὰ ἀφανίζωμεν τοὺς πτωχοὺς καὶ ὡς πρὸς ὅσα χρειάζονται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν πτωχείαν των πρὸς ἀναίσχυντον πλουτισμόν. Δι' αὐτὸ ἔχεις χρήματα, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὴν πτωχείαν, ὄχι διὰ νὰ ἐμπορευθῇς τὴν πτωχείαν· σὺ ὅμως ὑπὸ τὸ πρόσχημα παρηγορίας προξενεῖς μεγαλυτέραν συμφοράν, καὶ πωλεῖς τὴν φιλανθρωπίαν σου ἀντὶ χρημάτων. Πώλησε, δὲν ἐμποδίζω, ἀλλὰ διὰ νὰ κερδίσῃς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· διὰ νὰ μὴ λάβῃς τιμὴν τοῦ τόσον μεγάλου κατορθώματος τόκον ἑκατοστιαῖον, ἀλλὰ τὴν ἀθάνατον ἐκείνην ζωήν. Διατί εἶσαι πτωχὸς καὶ ἄπορος; καὶ διατί μικροπρεπὴς νὰ πωλῇς τὰ μεγάλα ἀντὶ ὀλίγου, **D** ἀντὶ χρημάτων τὰ ὁποῖα χάνονται, ἐνῷ θὰ ἔπρεπε νὰ κερδίζῃς τὴν ἀτελεύτητον βασιλείαν; διατί, ἐγκαταλείψας τὸν Θεόν, ἐπιδιώκεις ἀνθρώπινα κέρδη; διατί παρατρέξας τὸν πάμπλουτον, ἐνοχλεῖς τὸν μὴ ἔχοντα, καὶ ἐγκαταλείψας ἐκεῖνον ποὺ ἀνταποδίδει (πλουσιοπαρόχως), συνομιλεῖς καὶ διαπραγματεύεσαι μὲ τὸν ἀγνώμονα δοῦλον; Ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνταποδώσῃ· αὐτὸς ὅμως ἐπιστρέφων τὰ δανεισθέντα δυσανασχετεῖ. Αὐτὸς μόλις τὸ ἑκατοστὸν τῶν δανεισθέντων σοῦ ἀποδίδει κέρδος· ὁ Θεὸς ὅμως ἑκατὸ φορὰς περισσότερα, καὶ ζωὴν αἰώνιον. Αὐτὸς μαζὶ μὲ ὕβρεις καὶ συκοφαντίας· ἐκεῖνος μὲ ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια. Αὐτὸς σὲ φθονεῖ καὶ σὲ ἐπιβουλεύεται· ἐκεῖνος δὲ σοῦ πλέκει καὶ στεφάνους. Αὐτὸς μόνον εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν σοῦ ἀποδίδει· ὁ δὲ Θεὸς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν. Ἄρα λοιπὸν δὲν εἶναι αὐτὰ ἀποδείξεις τελείας ἀνοησίας, **E** τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃς οὔτε πῶς νὰ κερδίζῃς; Πόσοι διὰ τοὺς τόκους ἔχασαν καὶ τὸ κεφάλαιον; πόσοι διὰ τοὺς τόκους περιέπεσαν εἰς κινδύνους; πόσοι ἐξ αἰτίας τῆς ἀνεκδιηγήτου πλεονεξίας περιέβαλον καὶ τοὺς ἑαυτούς των καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τελείαν πτωχείαν;

Μὴ μοῦ εἴπῃς τοῦτο, ὅτι εὐχαρίστως δέχεται, καὶ χρεωστεῖ εὐγνωμοσύνην διὰ τὸ δάνεισμα. Διότι αὐτὸ γίνεται διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν σου. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀβραάμ, ὅταν παρέδωσε τὴν γυναῖκα του εἰς τοὺς βαρβάρους, **574** ὁ ἴδιος συνετέλεσε εἰς τὸ νὰ γίνῃ εὐκόλως ἀποδεκτὴ ἡ ἐπιβουλή του, ἀλλ' ὄχι μὲ τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τοῦ Φαραώ[42]. Ἔτσι καὶ ὁ πτωχός, ἐπειδὴ νομίζεις ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος οὔτε αὐτοῦ τοῦ δανείου, ἀναγκάζεται νὰ σοῦ χρεωστῇ εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν σου.

Σὺ λοιπὸν μοῦ φαίνεσαι, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἀπαλλάξῃς κάποιον ἀπὸ κινδύνους, θὰ ζητήσῃς ἀπὸ αὐτὸν μισθὸν διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτήν. Φύγε ἀπ' ἐδῶ, λέγει, μὴ γένοιτο! Τί λέγεις; Ἐνῷ ἀπαλλάττῃς ἀπὸ μεγαλύτερον κακόν, δὲν θέλεις νὰ ἀπαιτήσῃς χρήματα· διὰ μίαν δὲ μικρὰν ἐξυπηρέτησιν ἐπιδεικνύεις τόσην ἀπανθρωπίαν; Δὲν βλέπεις πόση τιμωρία ὑπάρχει διὰ τὴν πρᾶξιν αὐτήν; δὲν ἀκούεις ὅτι καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἔχει ἐμποδισθῆ τοῦτο;[43] Ἀλλὰ ποία ἡ δικαιολογία τῶν περισσοτέρων; **B** Ἀφοῦ λάβω τὸν τόκον, λέγει, τὸν δίδω εἰς τὸν πτωχόν. Σιωπή, ἄνθρωπέ μου· δὲν θέλει ὁ Θεὸς τοιαύτας θυσίας. Μὴ καταστρατηγῇς τὸν νόμον. Καλύτερον νὰ μὴ δώσῃς εἰς τὸν πτωχόν, παρὰ νὰ δώσῃς ἀπὸ ἐδῶ· διότι τὸ χρῆμα τὸ ἀποκτηθὲν κατόπιν δικαίων κόπων, τὸ κάμνεις πολλάκις νὰ εἶναι παράνομον διὰ τὰς κακὰς παραφυάδας, ὅπως ἀκριβῶς ἐὰν θὰ ἐξηνάγκαζε κανεὶς κάποιαν καλὴν (γόνιμον) κοιλίαν νὰ τίκτῃ σκορπίους. Καὶ διατί ἀναφέρω τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ; Μήπως καὶ σεῖς δὲν ἀποκαλεῖτε τὴν πρᾶξιν αὐτὴν ῥύπον; Ἐὰν δὲ σεῖς ποὺ κερδίζετε ἔχετε αὐτὴν τὴν γνώμην, σκεφθῆτε ποίαν ἀπόφασιν θὰ λάβῃ διὰ σᾶς ὁ Θεός.

Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ ἐρωτήσῃς καὶ τοὺς κοσμικοὺς νομοθέτας, θὰ ἀκούσῃς ὅτι καὶ εἰς ἐκείνους ἡ πρᾶξις αὐτὴ νομίζεται ὅτι εἶναι ἀπόδειξις τελείας ἀναισχυντίας. **C** Πράγματι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι κατέχουν τὰ πολιτικὰ ἀξιώ-

42. Ἡ ὡραιότης τῆς Σάρας θὰ ὡδήγει ἐνδεχομένως τὸν Φαραὼ εἰς φόνον τοῦ Ἀβραάμ. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τοῦτο ὁ Ἀβραὰμ προσεποιήθη ὅτι ἡ Σάρα ἦτο ἀδελφή του (Γεν. 12, 11 - 13).

43. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος σχετικῶς ἀπαγορεύει: «οὐκ ἐκτοκιεῖς τῷ ἀδελφῷ σου τόκον ἀργυρίου καὶ τόκον βρωμάτων καὶ τόκον παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν ἐκδανείσῃς. Τῷ ἀλλοτρίῳ ἐκτοκιεῖς, τῷ δὲ ἀδελφῷ σου οὐκ ἐκτοκιεῖς» (Δευτ. 23, 20 - 21).

ματα καὶ ὑπηρετοῦν εἰς τὴν μεγάλην βουλήν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν σύγκλητον, δὲν εἶναι θεμιτὸν νὰ ἐξευτελίζωνται μὲ τοιαῦτα κέρδη· ἀλλ' ὑπάρχει νόμος εἰς αὐτούς, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὰ τοιαῦτα κέρδη. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄξιον φρίκης, ἐὰν δὲν ἀπονέμῃς εἰς τὴν πολιτείαν τῶν οὐρανῶν οὔτε τόσην τιμήν, ὅσην οἱ νομοθέται εἰς τὴν βουλὴν τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ νομίζεις ὅτι εἶναι μικρότερος ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ δὲν ἐντρέπεσαι οὔτε δι' αὐτὴν τὴν παράλογον πρᾶξιν; Διότι τί θὰ ἐγίνετο περισσότερον παράλογον ἀπὸ αὐτό, ἀπὸ τὸ νὰ βιάζεται κανεὶς νὰ σπείρῃ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἡ κατάλληλος γῆ καὶ ἡ βροχὴ καὶ τὸ ἄροτρον; Διὰ τοῦτο θερίζουν ζιζάνια, τὰ ὁποῖα παραδίδονται εἰς τὸ πῦρ, ἐκεῖνοι ποὺ ἐπενόησαν τὴν κακὴν αὐτὴν καλλιέργειαν. **D** Μήπως δὲν ὑπάρχουν δίκαιαι ἐμπορικαὶ συναλλαγαί; τῶν ἀγρῶν, τῶν ποιμνίων, τῶν βοῶν, τῶν θρεμμάτων, τῶν προϊόντων τῆς χειρωνακτικῆς τέχνης, ὅλων τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν; Διατί ἀνοηταίνεις καὶ παραλογίζεσαι καλλιεργῶν ματαίως ἀκάνθας; Ἀλλ' ἔχουν ἀποτυχίας οἱ καρποὶ τῆς γῆς, καὶ χάλαζαν καὶ σιναπίδι καὶ καταρρακτώδεις βροχάς; Ἀλλ' ὄχι τόσας πολλάς, ὅσας οἱ τόκοι. Καθ' ὅσον ὅσα καὶ ἂν συμβοῦν τοιαῦτα, ἡ ζημία θὰ εἶναι μόνον ὡς πρὸς τὴν συγκομιδήν· τὸ κεφάλαιον, ὅμως, ὁ ἀγρός, παραμένει. Ἐδῶ δὲ πολλοὶ ὑπέστησαν πολλάκις τὸ ναυάγιον εἰς τὸ κεφάλαιον· καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ζημίαν διακατέχονται ὑπὸ συνεχοῦς ἀγωνίας. **E** Διότι οὐδέποτε ἀπολαύει τῶν ὑπαρχόντων του ὁ δανειστής, οὔτε εὐχαριστεῖται δι' ὅσα ἔχει, καὶ ὅταν ἀκόμη ληφθῇ ὁ τόκος, δὲν χαίρεται διότι ἐπραγματοποίησε κάποιο ἔσοδον, ἀλλὰ λυπεῖται, διότι ἀκόμη ὁ τόκος δὲν ἔφθασε τὸ κεφάλαιον, καὶ πρὶν ἀκόμη γεννηθῇ τέλειον τὸ κακὸν αὐτὸ γέννημα, τὸ ἀναγκάζει καὶ αὐτὸ νὰ γεννᾷ, κάμνων τοὺς τόκους κεφάλαιον, καὶ βιαζόμενος νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὰ ἀνώριμα καὶ προώρως γεννώμενα ἔμβρυα τῶν ἐχιδνῶν. Διότι τέτοιο πρᾶγμα εἶναι οἱ τόκοι, καὶ περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ θηρία καταπρώγουν καὶ σπαράττουν τὰς ψυχὰς τῶν ἀθλίων. **ΝΣΤ** Τοῦτο σύνδεσμος μὲ τὴν ἀδικίαν· τοῦτο δεσμὸς ἐκβιαστικῶν συμφωνιῶν. Δίδω, λέγει, ὄχι διὰ νὰ λάβω περισσότερα, ἀλλὰ διὰ νὰ προσφέρω περισσότερα. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς διατάζει νὰ μὴ παίρνωμεν ὀπίσω οὔτε αὐτὸ ποὺ ἔχομεν δώσει· διότι λέγει, «δίδετε εἰς αὐτούς, ἀπὸ

τοὺς ὁποίους δὲν περιμένετε νὰ λάβετε»[44]· σὺ δὲ ἀπαιτεῖς περισσότερα ἐκείνου ποὺ ἔχεις δώσει· καὶ αὐτὸ ποὺ δὲν ἔδωκες, ἀναγκάζεις αὐτὸν ποὺ δὲν τὸ ἔλαβε, νὰ σοῦ τὸ καταβάλῃ ὡς ὀφειλόμενον. Καὶ σὺ μὲν ἔχεις τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι αὐξάνεται ἡ περιουσία σου ἐξ αὐτοῦ· ἀντὶ ὅμως τῆς αὐξήσεως τῆς περιουσίας σου ἀνάπτεις τὸ ἄσβεστον πῦρ.

Διὰ νὰ μὴ συμβῇ λοιπὸν αὐτὸ ἂς καταστρέψωμεν τὴν κακὴν αὐτὴν κοιλίαν τῶν τόκων, ἂς τὴν καταστήσωμεν ἀνάπηρον καὶ ἀνίκανον διὰ τὰς παρανόμους ὠδῖνας της, ἂς ἀποξηράνωμεν τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν κοιλίαν **B** καὶ ἂς ἐπιδιώκωμεν μόνον τὰ ἀληθινὰ καὶ μεγάλα (πνευματικὰ) κέρδη. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; Ἄκουσε τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «ἡ εὐσέβεια εἶναι πηγὴ κέρδους, ὅταν ἀρκῆται κανεὶς εἰς ἐκεῖνα ποὺ ἔχει»[45].

Ἂς ἐπιδιώκωμεν λοιπὸν τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ τοῦ πλούτου, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τῆς ἐδῶ ἐλευθερίας, καὶ ἐπιτύχωμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία συγχρόνως εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

---

44. Λουκ. 6,35.
45. Α' Τιμ. 6,6.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΖ΄ (57)

(Ματθ. ιζ΄, 10 - 21)

C «**Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· διατί λοιπὸν λέγουν οἱ γραμματεῖς ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ πρῶτα ὁ Ἠλίας;**» (Ματθ. 17, 10).

Δὲν ἐγνώριζαν ἐπομένως τοῦτο ἀπὸ τὰς Γραφάς, ἀλλ' οἱ γραμματεῖς διεσαφήνιζον αὐτὸ εἰς ἐκείνους, καὶ διεδίδετο ὁ λόγος αὐτὸς μεταξὺ τοῦ ἀπείρου πλήθους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ προκειμένου περὶ τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις ἔλεγε· «θὰ ἔλθῃ ὁ Μεσσίας, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ἐκεῖνος θὰ μᾶς τὰ γνωρίσῃ ὅλα»[1]· καὶ οἱ ἴδιοι (οἱ γραμματεῖς) ἠρώτων τὸν Ἰωάννην, D «εἶσαι ὁ Ἠλίας, ἢ ὁ προφήτης;»[2]. Διεδίδετο βέβαια ὁ λόγος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀνέφερα ,καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τοῦ Ἠλία, μὴ ἑρμηνευόμενος ὅμως ἀπὸ ἐκείνους ὀρθῶς. Διότι αἱ μὲν Γραφαὶ ἀναφέρουν δύο παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὴν ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη καὶ τὴν μέλλουσαν· αὐτὰς δηλώνων ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι σωτήριος δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, παιδαγωγοῦσα ἡμᾶς, ἵνα, ἀφοῦ ἀρνηθῶμεν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου, ζήσωμεν μὲ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐσέβειαν»[3]. Ἰδοὺ ἡ μία (παρουσία). Ἄκουσε πῶς φανερώνει καὶ τὴν ἄλλην. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, προσέθεσε· «ἀναμένοντες τὴν εὐλογημένην ἐλπίδα μας καὶ ἐμφάνισιν E τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»[4]. Καὶ οἱ προφῆται δὲ ὑπενθυμίζουν καὶ τὰς δύο· τῆς μιᾶς δέ, δηλαδὴ τῆς δευτέρας, λέγουν ὅτι πρόδρομος θὰ εἶναι ὁ Ἠλίας[5]. Διότι

1. Ἰωάν. 4,25.
2. Ἰωάν. 1,21.
3. Τίτ. 2, 11 - 12.
4. Τίτ. 2,13.
5. «Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ» Μαλαχ. 4,4.

τῆς προηγουμένης ὑπῆρξε ὁ Ἰωάννης, τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἀπεκάλει καὶ Ἠλίαν· ὄχι ἐπειδὴ ἦτο ὁ Ἠλίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπετέλει τὸ ἔργον ἐκείνου. 576 Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος θὰ εἶναι πρόδρομος τῆς δευτέρας παρουσίας, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτὸς ἔγινε πρόδρομος τῆς προηγουμένης. Ἀλλ' οἱ γραμματεῖς συγχέοντες αὐτὰ καὶ διαστρέφοντες τὸν λαόν, ὑπενθύμιζον εἰς αὐτὸν μόνον ἐκείνην, τὴν δευτέραν παρουσίαν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός, ἔπρεπε νὰ ἤρχετο πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἠλίας. Δι' αὐτὸ λέγουν καὶ οἱ μαθηταί· «διατί λέγουν οἱ γραμματεῖς ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ πρῶτα ὁ Ἠλίας;». Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἀφοῦ ἔστειλαν ἀντιπροσώπους πρὸς τὸν Ἰωάννην, ἠρώτων· «ἐὰν εἶσαι σὺ ὁ Ἠλίας;»[6] μὴ ἀναφέροντες πουθενὰ τὴν πρώτην παρουσίαν.

Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ λύσις, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Χριστός; Ὅτι ὁ Ἠλίας μὲν θὰ ἔλθῃ τότε πρὸ τῆς δευτέρας μου παρουσίας[7]· καὶ τώρα δὲ ἦλθεν ὁ Ἠλίας· ἀποκαλῶν οὕτω τὸν Ἰωάννην. Αὐτὸς ὁ Ἠλίας ἦλθεν. B Ἐὰν δὲ ἀναζητῇς τὸν Θεσβίτην, θὰ ἔλθῃ. Δι' αὐτὸ ἔλεγε· «ὁ Ἠλίας μὲν θὰ ἔλθῃ, καὶ θὰ τὰ τακτοποιήσῃ ὅλα». Ποῖα ὅλα; Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὁ προφήτης Μαλαχίας· «θὰ ἀποστείλω εἰς σᾶς τὸν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιστρέψῃ τὴν καρδίαν τῶν πατέρων πρὸς τὰ τέκνα, διὰ νὰ μὴ ἔλθω καὶ πλήξω τὴν γῆν μὲ τελείαν καταστροφήν»[8]. Εἶδες ἀκριβῆ προφητικὴν ῥῆσιν; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἀπεκάλεσε τὸν Ἰωάννην Ἠλίαν, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς διακονίας, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ ἴδιο λέγεται καὶ τώρα ἐκ μέρους τοῦ προφήτου, προσέθεσε καὶ τὴν πατρίδα του, εἰπών, «Τὸν Θεσβίτην». Ὁ Ἰωάννης βέβαια δὲν ἦτο Θεσβίτης. Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὸ θέτει καὶ ἄλλο διακριτικὸν σημεῖον λέγων, C «διὰ νὰ μὴ ἔλθω καὶ πλήξω τὴν γῆν μὲ τελείαν καταστροφήν», ἀποκαλύπτων τὴν φοβερὰν δευτέραν του παρουσίαν. Διότι κατὰ τὴν πρώτην δὲν ἦλθε διὰ νὰ πατάξῃ τὴν γῆν. «Δὲν ἦλθον, λέγει, διὰ

6. Ἰωάν. 1,21.
7. Ὁ Κύριος ἐπιβεβαιοῖ τὴν πρόρρησιν τοῦ προφήτου Μαλαχίου. Πρβλ. Μάρκ. 9,12.
8. Μαλαχ. 4,5.

νὰ κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσω τὸν κόσμον»[9]. Εἶπε λοιπὸν αὐτὸ φανερώνων ὅτι ὁ Θεσβίτης θὰ ἔλθη πρὸ ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ γίνη ἡ κρίσις. Διδάσκει δὲ συγχρόνως καὶ τὴν αἰτίαν τῆς παρουσίας του. Ποία λοιπὸν ἡ αἰτία; Πρὸς τὸν σκοπόν, ἀφοῦ ἔλθη, νὰ πείση τοὺς Ἰουδαίους νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ μὴ καταστραφοῦν ὅλοι γενικῶς, ὅταν θὰ ἔλθη ὁ ἴδιος (ὁ Χριστός). Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην των τὸ γεγονὸς αὐτὸ λέγων· **D** «καὶ θὰ τακτοποιήση τὰ πάντα»· δηλαδὴ θὰ κάμη τοὺς τότε εὑρισκομένους Ἰουδαίους νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ἀπιστίαν των[10]. Δι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐτόνισε μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν. Διότι, δὲν εἶπεν, «θὰ ἀποκαταστήση τὴν καρδίαν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα», ἀλλά, «τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν». Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν πατέρες τῶν ἀποστόλων, λέγει τοῦτο, ὅτι θὰ ἐπιστρέψη εἰς τὴν πίστιν (εἰς τὰς δογματικὰς ἀληθείας) τῶν υἱῶν των, δηλαδὴ τῶν ἀποστόλων, τὰς καρδίας τῶν πατέρων, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ γένους. «Σᾶς λέγω ὅμως, ὅτι ὁ Ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν ἀλλὰ τοῦ ἔκαναν ὅ,τι ἤθελαν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει νὰ πάθη ἀπὸ αὐτούς. **E** Τότε ἀντελήφθησαν οἱ μαθηταί, ὅτι τοὺς ὡμίλησε περὶ τοῦ Ἰωάννου»[11]. Ἂν καὶ δὲν εἶχον ἀναφέρει τοῦτο οὔτε οἱ γραμματεῖς οὔτε αἱ Γραφαί[12], ἀλλ' ὅμως τὸ ἀντελήφθησαν γρήγορα, ἐπειδὴ ἔγιναν διαισθητικώτεροι καὶ προσεῖχον καλῶς εἰς τὰ λεγόμενα. Ἀπὸ ποῦ δὲ τὸ κατάλαβαν οἱ μαθηταί; Εἶχεν εἴπει ἤδη προηγουμένως εἰς αὐτούς, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἠλίας, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ ἔλθη»· εἰς αὐτὴν δὲ τὴν περίπτωσιν εἶπεν, «ὅτι ἦλθεν»· καὶ πάλιν, ὅτι «ὁ Ἠλίας θὰ ἔλθη καὶ θὰ ἀποκαταστήση τὰ πάντα».

Ἀλλὰ μὴ παραξενευθῆς, μήτε νὰ νομίσης ὅτι εἶναι ὁ λόγος ἀσαφής, **57Y** διότι ἄλλοτε μὲν εἶπεν ὅτι αὐτὸς ἦλθεν, ἄλλοτε δὲ ὅτι θὰ ἔλθη. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ·

9. Ἰωάν. 12,47.
10. Πρβλ. Ρωμ. 11, 25-26.
11. Ματθ. 17, 12-13.
12. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προφητεύονται ἡ παρουσία καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου οὐχὶ καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ. Μαλαχ. 3,1. Ἡσ. 40,3.

διότι, ὅταν μὲν λέγη, ὅτι, «ὁ Ἠλίας μὲν θὰ ἔλθη καὶ θὰ ἀποκαταστήση τὰ πάντα», ἐννοεῖ τὸν ἴδιον τὸν Ἠλίαν, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων ποὺ πρόκειται νὰ γίνη τότε· ὅταν δὲ λέγη, ὅτι «Αὐτὸς εἶναι (ὁ Ἠλίας) ποὺ πρόκειται νὰ ἔλθη», ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῆς διακονίας, τὸν Ἰωάννην ἀποκαλεῖ Ἠλίαν. Ἔτσι καὶ οἱ προφῆται κάθε ἕνα ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους βασιλεῖς τὸν ἀπεκάλουν Δαυΐδ, καὶ τοὺς Ἰουδαίους «ἄρχοντας τῶν Σοδόμων»[13] καὶ «υἱοὺς Αἰθιόπων», ἕνεκα τῶν τρόπων. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος θὰ εἶναι πρόδρομος τῆς δευτέρας παρουσίας, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἔγινε πρόδρομος τῆς προηγουμένης.

B Δὲν ὀνομάζει δὲ αὐτὸν παντοῦ Ἠλίαν μόνον διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξη τὸ πόσον πολὺ εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, καὶ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ παρουσία τοῦ Ἰωάννου, ὡς προδρόμου, εἶναι κατόπιν προφητείας. Διὰ τοῦτο προσθέτει πάλιν, ὅτι «ἦλθε καὶ δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν ἀλλὰ τοῦ ἔκαναν ὅ,τι ἤθελαν. Τί σημαίνει, τοῦ ἔκαναν ὅ,τι ἤθελαν; Τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακήν, τὸν ἐφόνευσαν, τὸν ὕβρισαν, ἔφεραν τὴν κεφαλήν του μέσα εἰς δίσκον φαγητοῦ. «Ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρόκειται νὰ πάθη ἀπὸ αὐτούς». Βλέπεις πῶς εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τὸ πάθος, **C** προξενῶν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Ἰωάννου μεγάλην παρηγορίαν; Ὄχι δὲ μόνον κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ πραγματοποιήση ἀμέσως μεγάλα θαύματα. Καθ' ὅσον ὅταν ὁμιλῇ περὶ τοῦ πάθους, ἀμέσως θαυματουργεῖ, καὶ μετὰ τοὺς λόγους, καὶ πρὸ τῶν λόγων αὐτῶν, καί, ἂν ἐξετάσωμεν, εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν τοῦτο εἰς πολλὰς περιπτώσεις. «Τότε λοιπόν, λέγει, ἤρχισε νὰ φανερώνη εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάγη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ νὰ πάθη καὶ νὰ θανατωθῆ»[14]. Τότε, πότε; Ὅταν ἔγινε ἡ ὁμολογία περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Πάλιν εἰς τὸ ὄρος, ὅταν ἐφανέρωσεν εἰς αὐτοὺς τὴν θαυμαστὴν εἰκόνα τῆς δόξης του, καὶ οἱ προφῆται ὡμίλησαν περὶ τῆς δόξης Του, ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς τὸ πά-

13. Ἡσ. 1,10.
14. Ματθ. 16,21.

θος. Διότι ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν σχετικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωάννου, προσέθεσεν· «ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρόκειται νὰ πάθη ἀπὸ αὐτούς». **D** Καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν, ὅταν ἐξεδίωξε τὸν δαίμονα, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκδιώξουν οἱ μαθηταί· καθ' ὅσον καὶ τότε, «ὅταν περιεφέροντο εἰς τὴν Γαλιλαίαν», λέγει, «εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρόκειται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ παραδοθῆ εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, καὶ θὰ τὸν θανατώσουν καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν θὰ ἀναστηθῆ»[15]. Ἔκαμνε δὲ τοῦτο, διὰ νὰ μειώση μὲ τὸ μέγεθος τῶν θαυμάτων τὴν ὑπερβολικὴν λύπην, καὶ μὲ κάθε τρόπον νὰ παρηγορήση αὐτούς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ μὲ τὴν μνήμην τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου παρέσχεν εἰς αὐτοὺς μεγάλην παρηγοριάν. **E**

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἤθελεν εἰπεῖ, διατί νὰ μὴ ἀναστήση καὶ στείλη τὸν Ἠλίαν καὶ τώρα, ἐὰν βέβαια ἡ παρουσία του μαρτυρεῖ τόσα ἀγαθά; θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι καὶ τώρα νομίζοντες τὸν Χριστὸν ὅτι εἶναι ὁ Ἠλίας, δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. «Διότι ἄλλοι μέν, λέγει, σὲ λέγουν Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ Ἰερεμίαν»[16]. Καὶ μεταξὺ δὲ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἠλία δὲν ὑπῆρχε καμμία διαφορά, παρὰ μόνον ὡς πρὸς τὸν χρόνον. Πῶς λοιπὸν θὰ πιστεύσουν τότε; λέγει. Ἐκεῖνος βέβαια θὰ ἀποκαταστήση τὰ πάντα, ὄχι μόνον διότι θὰ εἶναι γνωστός, **579**, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης θὰ ἔχη ἐξαπλωθῆ παντοῦ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς ὅλους θὰ εἶναι καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον πιὸ φανερά. Ὅταν λοιπὸν θὰ ἔλθη ἐκεῖνος, καθ' ὃν χρόνον θὰ ἔχη ἐξαπλωθῆ ἡ φήμη καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ τόσον χρόνον θὰ κυριαρχῆ εἰς τὰς ψυχὰς ἡ ἀναμονὴ τῆς παρουσίας Του, καὶ διδάσκη τὰ ἴδια μὲ τὸν Χριστόν, καὶ ὁ ἴδιος κηρύττη τὸν Ἰησοῦν, θὰ δεχθοῦν εὐκολώτερον τὰ λεγόμενα.

Ὅταν δὲ λέγη, «δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν» καὶ ἐκείνους φαίνεται νὰ ὑπερασπίζη καὶ δὲν παρηγορεῖ τοὺς μαθητὰς μόνον μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ δείξη ὅτι ἀδίκως πάσχει ἀπὸ αὐτοὺς τὰ ὅσα πάσχει, καὶ μὲ τὸ νὰ συγκαλύψη τὰ λυπηρὰ μὲ δύο θεῖα σημεῖα, τὸ τῆς εἰς τὸ ὄρος μεταμορφώσεως καὶ ἐκείνου ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ (ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως).

15. Ματθ. 17, 22 - 23.
16. Ματθ. 16,14.

Αὐτὰ λοιπὸν ἀκούσαντες, δὲν ἐρωτοῦν τὸν Χριστόν, **B** πότε θὰ ἔλθη ὁ Ἠλίας, ἢ διότι ἐστενοχωροῦντο ἐξ αἰτίας τοῦ πάθους, ἢ διότι ἐφοβοῦντο. Διότι εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὅταν ἴδουν ὅτι δὲν θέλει νὰ εἴπη κάτι σαφῶς, εἰς τὸ ἑξῆς σιωποῦν. Πράγματι ὅταν παρέμενον εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ εἶπε, «πρόκειται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ παραδοθῆ, καὶ θὰ τὸν θανατώσουν», ὁ Εὐαγγελιστὴς προσέθεσε, «καὶ ἐλυπήθησαν πάρα πολύ»· τοῦτο ὑπονοοῦν οἱ δύο Εὐαγγελισταὶ ὅταν λέγουν, ὁ μὲν Μᾶρκος, ὅτι «ἦτο ἀσαφὴς ὁ λόγος, καὶ ἐφοβοῦντο νὰ τὸν ἐρωτήσουν»[17], ὁ δὲ Λουκᾶς, ὅτι «παρέμενε κρυμμένος ἀπὸ αὐτοὺς ὁ λόγος, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοήσουν, καὶ ἐφοβοῦντο νὰ τὸν ἐρωτήσουν διὰ τὸν λόγον αὐτόν»[18].

«Καὶ ὅταν ἦλθον πρὸς τὸ πλῆθος, τὸν ἐπλησίασε κάποιος ἄνθρωπος, ποὺ ἐγονάτισεν ἐμπρός του καὶ ἔλεγε, Κύριε, ἐλέησε τὸν υἱόν μου, **C** διότι σεληνιάζεται καὶ ὑποφέρει πολύ. Πολλὰς φορὰς πίπτει εἰς τὴν φωτιὰν καὶ πολλὰ φορὰς εἰς τὸ νερό. Καὶ τὸν ἔφερα εἰς τοὺς μαθητάς σου καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν θεραπεύσουν»[19]. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἡ Γραφὴ μᾶς τὸν παρουσιάζει πάρα πολὺ ἀσθενῆ ὡς πρὸς τὴν πίστιν· καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ πολλὰ σημεῖα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Χριστός, «εἰς ἐκεῖνον ποὺ πιστεύει ὅλα εἶναι δυνατά»· καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ὁποῖον εἶπε αὐτὸς ποὺ προσῆλθε, «βοήθησε τὴν ἀπιστίαν μου»· καὶ ἀπὸ τὸ νὰ διατάξη ὁ Χριστὸς τὸν δαίμονα νὰ μὴ εἰσέλθη πλέον εἰς αὐτόν· καὶ ἀπὸ τὸ νὰ εἴπη πάλιν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Χριστόν, «ἐὰν δύνασαι»[20].

Καὶ διατί κατηγορεῖ τοὺς μαθητάς, θὰ εἴπη κανείς, ἐὰν ἡ ἀπιστία αὐτοῦ ὑπῆρξε ἡ αἰτία τοῦ νὰ μὴ ἐξέλθη ὁ δαίμων; **D** Διὰ νὰ δείξη ὅτι εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτοὺς ἔ-

17. Μάρκ. 9,32.
18. Λουκ. 9,45
19. Ματθ. 17, 14 - 16.
20. Μάρκ. 9, 23 - 24.

χοντες πίστιν νὰ θεραπεύσουν πολλὰς φορὰς τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ χωρὶς τὴν πίστιν τῶν προσερχομένων. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἤρκει πολλάκις ἡ πίστις τοῦ προσερχομένου, εἰς τὸ νὰ λάβῃ βοήθειαν καὶ ἀπὸ μικρότερον ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα ἀκόμη, ἔτσι πολλὰς φορὰς ἤρκεσεν ἡ δύναμις (καὶ ἡ πίστις) τῶν ἐνεργούντων τὰς ἰάσεις εἰς τὸ νὰ θαυματουργήσῃ, καὶ χωρὶς νὰ πιστεύουν οἱ προσευχόμενοι. Αἱ θεῖαι Γραφαὶ πιστοποιοῦν καὶ τὰ δύο αὐτά· διότι καὶ οἱ περὶ τὸν Κορνήλιον[21] ἕνεκα τῆς πίστεώς των προσείλκυσαν τὴν θείαν χάριν· καὶ προκειμένου περὶ τοῦ Ἐλισσαίου, χωρὶς κανεὶς νὰ πιστεύσῃ, ἀνέστη νεκρός. Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔρριψαν (τὸ σῶμα εἰς τὸν τάφον) ὄχι ἕνεκα πίστεως, ἀλλ' ἕνεκα δειλίας τὸ ἔρριψαν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, **Ε** ἐπειδὴ ἐφοβήθησαν τὸν βασανισμὸν διὰ τὸν γενόμενον φόνον, καὶ ἔφυγον· καὶ αὐτὸς ποὺ ἐρρίφθη εἶχεν ἀποθάνει, καὶ ἀπὸ μόνης τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου σώματος ἀνεστήθη ὁ νεκρός[22]. Ἑπομένως εἶναι φανερὸν ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οἱ μαθηταὶ ἐφάνησαν ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν, ἀλλ' ὄχι ὅλοι· διότι οἱ στῦλοι[23] δὲν παρευρίσκοντο ἐκεῖ.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν βλέπε τὴν ἀγνωμοσύνην τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, **ΣΤ Ζ** πῶς συναντᾷ τὸν Ἰησοῦν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ λέγων κατὰ τῶν μαθητῶν, ὅτι «ἔφερα αὐτὸν εἰς τοὺς μαθητάς σου καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν θεραπεύσουν». Ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἀπαλλάσσων τοὺς μαθητὰς τῶν κατηγοριῶν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ἐπιρρίπτει εἰς ἐκεῖνον τὴν μεγαλυτέραν εὐθύνην· «Ὦ γενεά, ποὺ εἶσαι ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε θὰ εἶμαι μαζί σας;»[24], μὴ ἀπευθυνόμενος μόνον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, διὰ νὰ μὴ φέρῃ εἰς δύσκολον θέσιν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἰουδαίους. Διότι φυσικὸν ἦτο νὰ σκανδαλισθοῦν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παρόντας καὶ νὰ σκεφθοῦν περὶ τῶν μαθητῶν τὰ μὴ ἁρμόζοντα.

21. Πράξ. 10, 1-4.
22. Δ' Βασ. 13,21.
23. Δηλαδὴ ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης. Ὁ πατὴρ ἔφερε τὸν ἄρρωστον υἱόν του εἰς τοὺς ἄλλους μαθητάς, ἐνῶ οἱ τρεῖς μαθηταὶ εὑρίσκοντο εἰς τὸ ὄρος τῆς μεταμορφώσεως.
24. Ματθ. 17,17.

Ὅταν δὲ λέγῃ, **Η** «ἕως πότε θὰ εἶμαι μαζί σας;», ἀποδεικνύει πάλιν ὅτι εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς αὐτὸν ὁ θάνατος καὶ ἐπιθυμητὸν πρᾶγμα, καὶ λίαν ἀγαπητὴ ἡ ἀναχώρησις ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωήν· καὶ ὅτι ὄχι τὸ νὰ σταυρωθῇ, ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι μαζί των εἶναι βαρύ.

Καὶ βέβαια δὲν ἐσταμάτησε εἰς τὰς κατηγορίας, ἀλλὰ τί λέγει; «Φέρετέ μου αὐτὸν ἐδῶ». Καὶ ὁ ἴδιος δὲ ἐρωτᾷ τὸν πατέρα, ἐπὶ πόσον χρόνον εἶναι ὁ υἱός του ἀσθενής, καὶ τοὺς μαθητὰς δικαιολογῶν, καὶ ἐκεῖνον ὁδηγῶν εἰς καλὴν ἐλπίδα, καὶ εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ κακόν. Καὶ τὸν ἀφήνει νὰ σπαράζῃ ὄχι χάριν ἐπιδείξεως (πράγματι ἐπειδὴ συνεκεντρώνετο τὸ πλῆθος, τὸν ἐπετίμησε), ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πατέρα, ὥστε ὅταν ἴδῃ τὸ δαιμόνιον νὰ ταράσσεται ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι προσεκλήθη μόνον ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, **Θ'** ἔτσι τοὐλάχιστον ὁδηγηθῇ εἰς τὴν πίστιν περὶ τοῦ ἐπικειμένου θαύματος. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος εἶπεν, ὅτι «ἐκ παιδικῆς ἡλικίας», καὶ ὅτι, «ἐὰν δύνασαι, βοήθησέ με», ὁ Χριστὸς λέγει, «εἰς ἐκεῖνον ποὺ πιστεύει ὅλα εἶναι δυνατά»[25], ἀποδίδων πάλιν τὴν κατηγορίαν εἰς αὐτόν. Καὶ ὅταν μὲν ὁ λεπρὸς ἔλεγε, «ἐὰν θέλῃς, μπορεῖς νὰ μὲ καθαρίσῃς» μαρτυρῶν τὴν δύναμίν του, ὁ Χριστὸς διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸ λεχθὲν καὶ νὰ τὸν ἐπαινέσῃ ἔλεγε, «Θέλω, καθαρίσου»[25]. Ὅταν ὅμως αὐτὸς δὲν εἶπε τίποτε ἀντάξιον τῆς δυνάμεώς του μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, «ἐὰν δύνασαι, βοήθησέ με», βλέπε πῶς τὸ διορθώνει, ἐπειδὴ δὲν ἐλέχθη καλῶς. Τί λέγει λοιπόν; «Ἐὰν μπορεῖς νὰ πιστεύσῃς, ὅλα εἶναι δυνατὰ εἰς τὸν πιστεύοντα»· αὐτὸ σημαίνει: ἔχω τόσον μεγάλον πλοῦτον δυνάμεως καὶ ἐξουσίας, **Ι** ὥστε δύναμαι νὰ καταστήσω ἱκανοὺς καὶ ἄλλους νὰ ἐπιτελοῦν αὐτὰ τὰ θαύματα. Ἑπομένως ἐὰν πιστεύῃς ὅπως πρέπει, λέγει, καὶ ὁ ἴδιος μπορεῖς νὰ θεραπεύσῃς καὶ αὐτὸν καὶ ἄλλους πολλούς.

Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἠλευθέρωσε τὸν δαιμονιζόμενον. Σὺ δὲ μὴ σκέπτεσαι μόνον ἐξ αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν

25. Μάρκ. 9, 22-23.
26. Λουκ. 5, 12-13.

καὶ τὴν εὐεργεσίαν Του, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ χρόνου ἐκείνου κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπέτρεψε τὴν ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου παραμονὴν τοῦ δαίμονος. Διότι ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχεν μεγάλην βοήθειαν καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, πρὸ πολλοῦ θὰ εἶχε χαθῆ. Καθ' ὅσον τὸν ρίπτει, λέγει, καὶ εἰς τὴν φωτιὰν καὶ εἰς τὸ νερό. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ ἀπετόλμα αὐτὰ ἀσφαλῶς καὶ θὰ τὸν ἐσκότωνε, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν τοῦ συνεκράτει τὴν μεγάλην μανίαν μὲ ἰσχυρὸν χαλινόν· ὅπως ἀκριβῶς συνέβη τοῦτο καὶ προκειμένου περὶ τῶν δύο ἐκείνων γυμνῶν (δαιμονιζομένων), **E** οἱ ὁποῖοι ἔτρεχον εἰς τὰς ἐρήμους, καὶ κατέκοπτον τὰ σώματά των μὲ πέτρας[27].

Μὴ φοβηθῇς δέ, ἐὰν τὸν ἀποκαλῇ σεληνιαζόμενον· διότι ἡ ὀνομασία ἀνήκει εἰς τὸν πατέρα τοῦ δαιμονιζομένου. Πῶς ὅμως ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι ἐθεράπευσεν πολλοὺς σεληνιαζομένους;[28] Τοὺς ὀνομάζει ἔτσι στηριζόμενος εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν[29]. Διότι ὁ διάβολος διὰ νὰ διαβάλῃ τὸ φυσικὸν στοιχεῖον, κάμνει τοὺς δαιμονιζομένους νὰ καταλαμβάνωνται ἀπὸ κρίσεις καὶ πάλιν τοὺς ἐλευθερώνει κατὰ τὰς περιστροφὰς τῆς σελήνης· **580** ὄχι διότι ἐκείνη ἐπενεργεῖ, μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὁ διάβολος διαπράττει τὴν κακουργίαν αὐτήν, πρὸς διαβολὴν τοῦ φυσικοῦ στοιχείου. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπεκράτησε μεταξὺ τῶν ἀνοήτων ἡ ἐσφαλμένη αὐτὴ ἀντίληψις, καὶ ἐξαπατώμενοι σεληνιαζομένους καλοῦν τοὺς δαιμονιζομένους.

«Τότε ἀφοῦ προσῆλθον οἱ μαθηταί του ἰδιαιτέρως τὸν ἠρώτησαν, διατί δὲν ἠμπόρεσαν αὐτοὶ νὰ ἐκδιώξουν τὸν δαίμονα»[30]. Εἰς ἐμὲ φαίνονται ὅτι ἀγωνιοῦν καὶ φοβοῦνται, μὴ τυχὸν ἀπώλεσαν τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθησαν. Διότι ἔλαβον ἐξουσίαν κατὰ δαιμόνων ἀκαθάρτων[31]. Δι' αὐτὸ καὶ ἐρωτοῦν, ἀφοῦ τὸν ἐπλησίασαν ἰδιαιτέρως, χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται, (διότι, ἐφ' ὅσον συνέβη ὅ,τι συνέβη, καὶ ἠλέγχθησαν, ἦτο περιττὸν νὰ ἐντρέπωνται εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ὁμολογήσουν μὲ τὰ λόγια τὴν ἀδυναμίαν των), **B** ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἐρωτήσουν περὶ μυστικοῦ καὶ μεγάλου πράγματος. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστός; «Διὰ τὴν ἀπιστίαν σας. Διότι ἐὰν ἔχετε πίστιν ὡσὰν τὸν σπόρον τοῦ σιναπιοῦ, θὰ εἴπητε εἰς τὸ ὄρος αὐτό, πήγαινε ἀπ' ἐδῶ ἐκεῖ, καὶ θὰ μετακινηθῇ, καὶ τίποτε δὲν θὰ σᾶς εἶναι ἀδύνατον»[32]. Ἂν δὲ ἐρωτᾷς, ποῦ μετεκίνησαν ὄρος; ἐκεῖνο θὰ εἴπω, ὅτι ἐπραγματοποίησαν πολὺ μεγαλύτερα θαύματα, ἀναστήσαντες μυρίους νεκρούς. Διότι δὲν εἶναι ἴσον, τὸ νὰ μετακινήσῃς ὄρος, καὶ νὰ διώξῃς τὸν θάνατον ἀπὸ τὸ (νεκρὸν) σῶμα. Ἀναφέρονται δὲ μετὰ τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἅγιοι μερικοὶ πολὺ μικρότεροι (ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα) ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ὅταν παρέστη ἀνάγκη νὰ μετακινήσουν ὄρη, τὰ μετεκίνησαν[33]. Ἐπομένως εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ οἱ ἀπόστολοι θὰ τὰ μετεκίνουν, ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη. **C** Ἐὰν δὲ τότε δὲν παρέστη τοιαύτη ἀνάγκη, μὴ κατηγορῇς. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Χριστὸς δὲν εἶπεν, ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ μετακινήσετε ὄρη, ἀλλ' ὅτι θὰ ἠμπορέσετε νὰ πράξετε καὶ τοῦτο. Ἂν δὲ δὲν μετεκίνησαν ὄρη, (τοῦτο συνέβη) ὄχι διότι δὲν ἠδυνήθησαν, (πῶς ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ κατώρθωσαν τὰ μεγαλύτερα) ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν, διὰ τὸ ὅτι δὲν παρέστη ἀνάγκη. Φυσικὸν δὲ καὶ νὰ ἔχῃ συμβῆ τοῦτο, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ γραφῆ· καθ' ὅσον δὲν ἔγραψαν ὅλα ὅσα ἐθαυματούργησαν.

Τότε βέβαια ἦσαν κατὰ πολὺ ἀτελεῖς. Τί λοιπόν; οὔτε αὐτὴν τὴν πίστιν δὲν εἶχον τότε (ὡσὰν τὸν σπόρον τοῦ σιναπιοῦ); Ἀσφαλῶς δὲν εἶχον· διότι δὲν ἦσαν πάντοτε οἱ ἴδιοι· ὁ Πέτρος ἐπὶ παραδείγματι τώρα μὲν μακαρίζεται, τώρα δὲ ἐπιτιμᾶται· **D** καὶ οἱ λοιποὶ δὲ μαθηταὶ ἐλέγχονται ἀπὸ τὸν Χριστὸν δι' ἔλλειψιν νοημοσύνης, ὅταν δὲν κατενόησαν τὸν λόγον περὶ τῆς ζύμης[34]. Συνέβη δὲ καὶ

27. Ματθ. 8,28.
28. Ματθ. 4,24.
29. Κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν ἐπὶ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς ἀσκοῦν ἐπίδρασιν οἱ φάσεις τῆς σελήνης. Μορφαί τινες τῆς νόσου κατὰ τὴν Α. Γ. ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπενέργειαν τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.
30. Ματθ. 17,19.
31. Ματθ. 10,8.

32. Ματθ. 17,20.
33. Καὶ ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς εἰς κήρυγμά του περὶ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως, μᾶς ἀναφέρει περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰωακεὶμ (1487 — 1565 μ.Χ.) ὅτι ἐπετέλεσε παρόμοιον θαῦμα.
34. Ματθ. 16, 6 - 7.

τότε νὰ φανοῦν ἀδύνατοι οἱ μαθηταί· ἔτσι ἦσαν πρὸ τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Πάθους.

Πίστιν δὲ ἐννοεῖ αὐτήν, τὴν ἱκανὴν διὰ θαύματα, καὶ ἀναφέρει τὸν σπόρον τοῦ σιναπιοῦ, διὰ νὰ τονίσῃ τὴν ἀπερίγραπτον τῆς πίστεως δύναμιν. Διότι ἂν καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τὸ σινάπι φαίνεται μικρόν, ὅμως ἔχει ἀπὸ ὅλα τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν αὐξήσεως. Ἀναφέρει λοιπὸν τὸ σινάπι, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ τὸ ἐλάχιστον τῆς γνησίας (ἀληθοῦς) πίστεως δύναται νὰ ἐπιτύχῃ μεγάλα· **E** καὶ δὲν ἐσταμάτησε μέχρις αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ ὄρη, καὶ προέβη ἀκόμη περισσότερον· διότι λέγει, «καὶ τίποτε δὲν θὰ σᾶς εἶναι ἀδύνατον».

Σὺ ὅμως θαύμασε καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν φιλοσοφίαν των, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· τὴν μὲν φιλοσοφίαν των, διότι δὲν ἀπέκρυψαν τὸ ἐλάττωμά των· τὴν δύναμιν δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον πίστιν οὔτε σπόρον σιναπιοῦ τόσον πολὺ τοὺς ἐξύψωσε καὶ τοὺς ἀνέδειξε ὀλίγον κατ' ὀλίγον, **581** ὥστε νὰ ἀναβλύσουν ἀπὸ ἐκείνους ποταμοὶ καὶ πηγαὶ πίστεως.

«Αὐτὸ δὲ τὸ γένος δὲν βγαίνει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, παρὰ μὲ προσευχὴν καὶ νηστείαν»[35], προσέθεσεν, ἐννοῶν ὅλον τὸ γένος τῶν δαιμόνων, ὄχι μόνον αὐτοὺς ποὺ κατέχουν τοὺς σεληνιαζομένους. Βλέπεις πῶς ρίπτει ἐξ ἀρχῆς τὰ σπέρματα τῆς νηστείας; Διότι μὴ μοῦ ἀναφέρῃς σποραδικὰς καὶ σπανίας περιπτώσεις, ὅτι μερικοὶ καὶ χωρὶς νηστείαν ἐξεδίωξαν τοὺς δαίμονας. Θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ τὸ εἴπῃ κανεὶς περὶ ἐκείνων ποὺ ἐπιτιμοῦν καὶ δι' ἕνα ἢ τὸ πολὺ δύο ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον, ἂν πάσχῃ κάποιος, νὰ ἀπαλλαγῇ κάποτε ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτὴν ζῶν ἐν εὐμαρείᾳ. Ὅλως δὲ ἰδιαιτέρως ἔχει ἀνάγκη τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πάσχει ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτήν. Ἀλλ' ὅμως, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάγκη πίστεως, θὰ εἴπῃ κανείς, διατί ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ νηστείας; **B** Διότι μετὰ τῆς πίστεως καὶ ἡ νηστεία

35. Ματθ. 17,21.

προσθέτει ὄχι μικρὰν δύναμιν καὶ βοήθειαν· ἐναποθέτει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου πολλὴν ἀρετήν, ἀπὸ ἄνθρωπον τὸν κάμνει ἄγγελον, συνάπτει μάχην μὲ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις· ἀλλ' ὄχι μόνη της, ἀλλ' εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ προσευχή, καὶ πρώτη ἡ προσευχή.

Πρόσεξε λοιπὸν πόσα ἀγαθὰ πηγάζουν ἐκ τῶν δύο αὐτῶν ἀρετῶν. Ὁ προσευχόμενος ὅπως πρέπει καὶ νηστεύων, δὲν ἔχει ἀνάγκην πολλῶν· ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀνάγκην πολλῶν δὲν θὰ γίνῃ φιλοχρήματος· ὁ δὲ ἀφιλοχρήματος εἶναι ὁ πλέον διατεθειμένος δι' ἐλεημοσύνην. Ἐκεῖνος ποὺ νηστεύει εἶναι ἀνάλαφρος καὶ φέρει πτερά, καὶ προσεύχεται μὲ πνευματικὴν διαύγειαν, καὶ σβήνει τὰς κακὰς ἐπιθυμίας, καὶ τὸν Θεὸν κάμνει ἵλεων, καὶ ταπεινώνει τὴν ὑπερηφανευομένην ψυχήν. **C** Δι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐνήστευον σχεδὸν πάντοτε. Ὁ προσευχόμενος καὶ νηστεύων ἔχει διπλᾶς πτέρυγας, ἐλαφροτέρας καὶ αὐτῶν τῶν ἀνέμων. Διότι, ὅταν προσεύχεται, οὔτε χασμουριέται, οὔτε τεντώνεται, οὔτε ἀποκοιμίζεται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παθαίνουν οἱ πολλοί· ἀλλ' εἶναι σφοδρότερος τοῦ πυρός, καὶ ἀνώτερος ὅλων τῶν γηΐνων πραγμάτων· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος τῶν δαιμόνων. Πράγματι, τίποτε δὲν εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ ἄνθρωπον ποὺ προσεύχεται εἰλικρινῶς. Διότι, ἐὰν γυναῖκα κατώρθωσε νὰ λυγίσῃ κάποιον ἀπάνθρωπον ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοβεῖτο, οὔτε ἄνθρωπον ἐντρέπετο, πολὺ περισσότερον δύναται νὰ προσελκύσῃ τὸν Θεὸν ἐκεῖνος, ποὺ παρακαλεῖ Αὐτὸν συνεχῶς διὰ τῆς προσευχῆς. **D** καὶ κυριαρχεῖ τῆς κοιλίας, καὶ ἀποπέμπει τὴν τρυφηλότητα. Ἐὰν δὲ τὸ σῶμα σου εἶναι ἀσθενικόν, ὥστε νὰ μὴ ἠμπορῇς νὰ νηστεύῃς συνεχῶς, ἀλλὰ διὰ τὴν προσευχὴν δὲν εἶναι ἀσθενικόν, οὔτε ἀνίκανον πρὸς περιφρόνησιν τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεων τῆς κοιλίας. Ἐάν, πράγματι, νὰ νηστεύῃς δὲν ἠμπορεῖς, ὅμως νὰ μὴ ζῇς τρυφηλῶς ἠμπορεῖς· δὲν εἶναι δὲ μικρὸν πρᾶγμα καὶ αὐτό, οὔτε ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς νηστείας· ἀλλ' εἶναι ἀρκετὸν καὶ αὐτὸ νὰ συντρίψῃ τὴν μανίαν τοῦ διαβόλου. Καθ' ὅσον τίποτε δὲν εἶναι τόσον ἀγαπητὸν εἰς ἐκεῖνον τὸν δαίμονα, ὅσον ἡ τρυφηλότης καὶ ἡ μέθη· ἐπειδὴ εἶναι καὶ πηγὴ καὶ μήτηρ ὅλων τῶν κακῶν. Δι' αὐτῆς κάποτε ἔρριψε τοὺς Ἰσραη-

λίτας εἰς εἰδωλολατρίαν· δι' αὐτῆς τοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων ἐξηρέθισεν εἰς ἀνηθίκους ἔρωτας. B Διότι λέγει, «αὐτὴ ἦτο ἡ παρανομία τῶν Σοδόμων, ἡ ὑπερηφάνεια· ἔζων σπατάλως καὶ ἀσώτως μέσα εἰς τὴν πλησμονὴν τῶν ἄρτων καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν»[36]. Δι' αὐτῆς κατέστρεψε ἀναριθμήτους ἄλλους, καὶ τοὺς παρέδωκε εἰς τὴν γέενναν. Διότι ποῖον κακὸν δὲν προξενεῖ ἡ τρυφή; Μεταβάλλει τοὺς ἀνθρώπους εἰς χοίρους καὶ χειρότερον ἀπὸ χοίρους. Διότι ὁ μὲν χοῖρος κυλίεται εἰς τὸν βόρβορον καὶ τρέφεται μὲ τὴν κόπρον· αὐτὸς δὲ τρέφεται ἀπὸ τράπεζαν περισσότερον ἐκείνης ἀκάθαρτον καὶ μολυσμένην, 582 μὲ τὸ νὰ ἐπινοῆ ἀθεμίτους μίξεις καὶ παρανόμους ἔρωτας. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἰς τίποτε δὲν διαφέρει ἀπὸ δαιμονιζόμενον· κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶναι ἀναίσχυντος καὶ μανιακός. Καὶ τὸν μὲν δαιμονιζόμενον τοὐλάχιστον τὸν εὐσπλαγχνιζόμεθα, αὐτὸν δὲ τὸν ἀπεχθανόμεθα καὶ τὸν ἀντιπαθοῦμεν. Διατί; Διότι γίνεται μὲ τὴν θέλησίν του μανιακός, καὶ τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ρῖνα καὶ ὅλα γενικῶς τὰ μεταβάλλει εἰς λάκκους ὅπου χύνονται ἀκάθαρτα αὐλάκια καὶ ὀχετοί. Ἐὰν δὲ παρατηρήσῃς καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, θὰ ἴδῃς τὴν ψυχὴν ὡσὰν εἰς κάποιον χειμῶνα παγωμένην ἀπὸ τὸ κρύο καὶ ἀναίσθητον, μὴ δυναμένη εἰς τίποτε νὰ ὠφελήσῃ τὸ σκάφος (τὸ σῶμα) ἐξ αἰτίας τοῦ φοβεροῦ χειμῶνος.

Ἐντρέπομαι νὰ ἀναφέρω τὰ ὅσα κακὰ παθαίνουν καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐξ αἰτίας τῆς τρυφῆς· B τὸ ἀφήνω εἰς τὴν συνείδησίν των, ἡ ὁποία γνωρίζει τὰ πάντα ἀκριβέστερον. Τί εἶναι, πράγματι, αἰσχρότερον ἀπὸ γυναῖκα ἡ ὁποία μεθύει, ἢ ἁπλῶς περιφέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ; Διότι ὅσον τὸ σκεῦος εἶναι ἀσθενέστερον, τόσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ ναυάγιον, εἴτε περὶ ἐλευθέρας πρόκειται, εἴτε περὶ δούλης. Ἡ μὲν ἐλευθέρα παραφέρεται καὶ ἀσχημονεῖ εἰς τὸ μέσον τοῦ θεάτρου τῶν δούλων· ἡ δὲ δούλη ὁμοίως μεταξὺ τῶν δούλων· καὶ γίνονται αἰτία καὶ ἀφορμὴ ὥστε οἱ ἀνόητοι νὰ βλασφημοῦν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ. Διότι ἀκούω πολλοὺς νὰ λέγουν, ὅταν συμβαίνουν

36. Ἰεζεκ. 16,49.

αὐτὰ τὰ ἐπαίσχυντα κακά, ἂς μὴ ὑπῆρχε ὁ οἶνος. Τί ἀνοησία! τί (ἠθική) παραλυσία. C Ἐνῶ ἄλλοι ἁμαρτάνουν, κατηγορεῖς τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ; Πόσην τρέλλαν δὲν μαρτυρεῖ αὐτό; Μήπως ὁ οἶνος, ἄνθρωπέ μου, διέπραξε τὸ κακόν; Ὄχι ὁ οἶνος, ἀλλ' ἡ ἀκράτεια ἐκείνων ποὺ τὸν πίνουν χωρὶς μέτρον καὶ ὅρια. Εἰπὲ λοιπὸν καὶ αὐτό, ἂς μὴ ὑπάρχῃ μέθη, ἂς μὴ ὑπάρχῃ τρυφή· ἂν ὅμως λέγῃς, ἂς μὴ ὑπάρχῃ οἶνος, θὰ φθάσῃς νὰ εἴπῃς σιγὰ - σιγά, ἂς μὴ ὑπάρχῃ σίδηρος (σιδηρᾶ ἀντικείμενα), διὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν φονεῖς· ἂς μὴ ὑπάρχῃ νύκτα, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν κλέπται· ἂς μὴ ὑπάρχῃ φῶς, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν συκοφάνται· ἂς μὴ ὑπάρχῃ γυναῖκα, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν μοιχεῖαι· καὶ ὅλα γενικῶς θὰ τὰ καταργήσῃς.

Ἀλλ' αὐτὸ μὴ τὸ κάμνῃς· εἶναι ἴδιον διαβολικῆς γνώμης· μήτε νὰ κατηγορῇς τὸν οἶνον, ἀλλὰ τὴν μέθην· D καὶ ἀφοῦ παραλάβῃς τὸν μέθυσον, ὅταν εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν νηφαλιότητος, ζωγράφισέ του ὅλην τὴν ἀσχημοσύνην του καὶ εἰπὲ πρὸς αὐτόν· ὁ οἶνος ἐδόθη διὰ νὰ εὐφραινώμεθα, ὄχι διὰ νὰ συμπεριφερώμεθα ἀπρεπῶς· διὰ νὰ γελῶμεν, ὄχι διὰ νὰ γελοιοποιούμεθα· διὰ νὰ ὑγιαίνωμεν, ὄχι διὰ νὰ ἀσθενῶμεν· διὰ νὰ θεραπεύσωμεν τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, ὄχι διὰ νὰ καταβάλωμεν τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς. Ὁ Θεὸς σὲ ἐτίμησε μὲ τὴν προσφορὰν τοῦ δώρου αὐτοῦ, σὺ διατί ὑβρίζεις τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὴν ἄμετρον χρῆσιν; Ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Νὰ χρησιμοποιῇς ὀλίγον οἶνον διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς συχνάς σου ἀσθενείας»[37]. Ἐὰν δὲ ὁ ἅγιος ἐκεῖνος, μολονότι κατείχετο ὑπὸ ἀσθενείας καὶ ὑπέμενε τὴν μίαν ἀσθένειαν κατόπιν τῆς ἄλλης, E δὲν ἔπιεν οἶνον, ἕως ὅτου τοῦ τὸ ἐπέτρεψεν ὁ διδάσκαλος, ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς ποὺ μεθύομεν ἐν πλήρει ὑγείᾳ; Εἰς ἐκεῖνον βέβαια ἔλεγε, νὰ χρησιμοποιῇς ὀλίγον οἶνον διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς συχνάς σου ἀσθενείας· ἀλλ' εἰς ἕκαστον ἀπὸ σᾶς ποὺ μεθύετε θὰ εἴπῃ· Νὰ χρησιμοποιῇς ὀλίγον οἶνον, διὰ νὰ ἀποφεύγῃς τὰς συχνὰς αἰσχρολο-

37. Α' Τιμ. 5,23.

γίας, τὰς ἄλλας κακὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας συνηθίζει νὰ γεννᾷ ἡ μέθη. Ἐὰν δὲ δὲν θέλετε νὰ ἀποφεύγετε τὸν οἶνον διὰ τὰς συνεπείας αὐτάς, τοὐλάχιστον ἂς τὸν ἀποφεύγετε διὰ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀηδίας ποὺ προέρχονται ἐξ αὐτοῦ. **583** Διότι ὁ οἶνος ἐδόθη πρὸς εὐφροσύνην· διότι λέγει, «ὁ οἶνος εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου»[38]· σεῖς ὅμως καταστρέφετε καὶ αὐτὴν τὴν ἀγαθοποιὸν ἐπίδρασίν του. Ποία εὐφροσύνη ὑπάρχει, ὅταν δὲν εἴμεθα εἰς τὰ λογικά μας καὶ ἔχωμεν ἀναριθμήτους πόνους καὶ τὰ βλέπωμεν ὅλα νὰ στριφογυρίζουν καὶ κατεχώμεθα ἀπὸ σκοτοδίνην καὶ ἔχωμεν ἀνάγκην ἐκείνων ποὺ καταβρέχουν μὲ ἔλαιον τὰς κεφαλάς, ὡσὰν τοὺς ὑποφέροντας ἀπὸ πυρετόν;

Αὐτὰ δὲν ἐλέχθησαν δι᾿ ὅλους, ἢ μᾶλλον (ἐλέχθησαν) δι᾿ ὅλους· ὄχι ἐπειδὴ ὅλοι μεθύουν· μὴ γένοιτο· ἀλλ᾿ ἐπειδὴ ὅσοι δὲν μεθύουν, δὲν φροντίζουν διὰ τοὺς μεθύοντας. Δι᾿ αὐτὸ καὶ πρὸς σᾶς ἀπευθύνομαι περισσότερον, οἱ ὁποῖοι εἶσθε ὑγιεῖς· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἰατρός, ἀφοῦ ἀφήσῃ τοὺς ἀσθενεῖς, συνομιλεῖ μὲ ἐκείνους ποὺ κάθονται πλησίον τῶν ἀσθενῶν. **B** Πρὸς σᾶς λοιπὸν ἀπευθύνω τὸν λόγον καὶ σᾶς παρακαλῶ μήτε ποτὲ νὰ κυριευθῆτε ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό, καὶ τοὺς κυριευθέντας νὰ περιμαζεύετε, διὰ νὰ μὴ φαίνωνται χειρότεροι τῶν ἀλόγων ζώων. Διότι ἐκεῖνα μὲν δὲν ἐπιζητοῦν τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖον· αὐτοὶ δὲ ἔγιναν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ἀλογώτεροι, μὲ τὸ νὰ ὑπερβαίνουν τὰ ὅρια τοῦ κανονικοῦ. Πόσον καλύτερος ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ ὄνος; πόσον καλύτερος ὁ σκύλος; Καθ᾿ ὅσον κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ ζῶα αὐτά, καὶ ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ ἄλλα, εἴτε πρόκειται νὰ φάγῃ, εἴτε πρόκειται νὰ πίῃ, γνωρίζει ὡς ὅρον τὴν ἐπάρκειαν (τὴν ἀναγκαιοῦσαν ποσότητα), καὶ πέραν τοῦ ἀπαιτουμένου δὲν προχωρεῖ· καὶ ἂν χίλιοι τὸ ἀναγκάζουν, δὲν ἀνέχεται νὰ ὑπερβῇ τὸ μέτρον. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ λοιπὸν σεῖς εἶσθε χειρότεροι ἀπὸ τὰ ἄλογα· ὄχι μόνον κατὰ τὴν γνώμην τῶν συνετῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἰδικήν σας. **C** Τὸ ὅτι ἔχετε σχηματίσει τὴν γνώμην αὐτὴν ὅτι εἶσθε καὶ ἀπὸ τοὺς σκύλους καὶ τοὺς ὄνους περισσότεροι ἄξιοι περιφρονήσεως, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τὴν πρᾶξιν αὐτήν· αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ἄλογα ζῶα δὲν τὰ ἀναγκάζεις νὰ λάβουν τροφὴν πέραν τοῦ μέτρου· καὶ ἂν ἐρωτήσῃ κανείς, διατί; θὰ εἴπῃς, διὰ νὰ μὴ τὰ βλάψῃς μεγάλως· διὰ τὸν ἑαυτόν σου ὅμως δὲν λαμβάνεις αὐτὴν τὴν πρόνοιαν. Ἔτσι λοιπὸν νομίζεις τὸν ἑαυτόν σου ὅτι εἶναι εὐτελέστερος καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, καὶ τὸν παραβλέπεις νὰ βασανίζεται συνεχῶς. Οὔτε βέβαια ὑφίσταται τὴν ζημίαν ἐκ τῆς μέθης μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μέθης, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς παραμένει ἡ ἐκ τοῦ πυρετοῦ βλάβη, καὶ ὅταν ἀκόμη παρέλθῃ ὁ πυρετός, ἔτσι, καὶ ὅταν ἀκόμη περάσῃ ἡ μέθη, **D** κυριαρχεῖ ἡ ἐκ τῆς μέθης ζάλη καὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὸ σῶμα· καὶ τὸ μὲν ἄθλιον σῶμα εἶναι κάτω παράλυτον, ὡσὰν σκάφος ποὺ ὑπέστη ναυάγιον· ἡ δὲ περισσότερον αὐτοῦ ταλαίπωρος ψυχή, καὶ εἰς ἣν περίπτωσιν ἀκόμη τὸ σῶμα ἔχει γίνει ράκος, ἐξεγείρει τὴν θύελλαν καὶ ἀνάπτει τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ὅταν φαίνεται ὅτι σωφρονεῖ, τότε κατ᾿ ἐξοχὴν εἶναι ἔξω φρενῶν, μὲ τὸ νὰ φαντάζεται οἶνον καὶ πιθάρια καὶ φιάλας καὶ ποτήρια. Καὶ ὅπως μετὰ ἀπὸ μίαν καταστρεπτικὴν ἀνεμοθύελλαν, παραμένει ἡ ἐξ αὐτῆς ζημία, τοῦτο συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν μέθην. **E** Καὶ ὅπως ἐκεῖ ρίπτονται τὰ ἐμπορεύματα εἰς τὴν θάλασσαν, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἀποβάλλονται ὅλα σχεδὸν τὰ ἀγαθά. Καὶ ἂν εὕρῃ σωφροσύνην, ἢ αἰδημοσύνην, ἢ σύνεσιν, ἢ ἐπιείκειαν, ἢ ταπεινοφροσύνην, ἡ μέθη τὰ ρίπτει ὅλα εἰς τὸ πέλαγος τῆς παρανομίας. Ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα δὲν εἶναι πλέον ὅμοια. Ἐκεῖ βέβαια μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν ἐμπορευμάτων τὸ σκάφος ἀνακουφίζεται· ἐδῶ ὅμως βαρύνεται περισσότερον. Διότι ἀντὶ ἐκείνου τοῦ πλούτου δέχεται ἁλμυρὸν ὕδωρ καὶ ἄμμον, **584** καὶ ὅλα τὰ σκουπίδια τῆς μέθης, τὰ ὁποῖα μαζὶ μὲ τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὸν κυβερνήτην καταποντίζουν ἀμέσως τὸ σκάφος.

Διὰ νὰ μὴ πάσχωμεν λοιπὸν αὐτὰ ἂς ἀπαλλάξωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὸν χειμῶνα (τῆς μέθης). Ὁ μέθυσος οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ εἴδῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι λέγει ὁ ἀπόστολος, «μὴ ἀπατᾶσθε· οὔτε μέθυσοι, οὔτε βλάσφημοι θὰ κληρονομήσουν τὴν βασι-

38. Ψαλμ. 103,15

λείαν τῶν οὐρανῶν»[39]. Καὶ τί λέγω τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Διατελοῦντες ἐν μέθῃ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν οὔτε τὰ παρόντα πράγματα· ἡ μέθη μᾶς κάμνει τὰς ἡμέρας νύκτας καὶ τὸ φῶς σκότος, οἱ δὲ μεθύοντες καὶ μὲ ἀνοικτοὺς ἀκόμη τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν βλέπουν ὅσα εὑρίσκονται πρὸ τῶν ποδῶν των. **B** Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ φοβερόν, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὑφίστανται καὶ ἄλλας φοβερωτέρας τιμωρίας, κυριευόμενοι ἀπὸ παράλογον λύπην (ἀπαισιοδοξίαν), ἀπὸ τρέλλαν, ἀπὸ ἀσθένειαν, γινόμενοι ἀντικείμενον γέλωτος καὶ κατηγορούμενοι συνεχῶς. Ποία συγγνώμη λοιπὸν δι' αὐτοὺς ποὺ περιβάλλουν τοὺς ἑαυτούς των μὲ τόσα κακά; Δὲν ὑπάρχει καμμία.

Ἂς ἀποφύγωμεν λοιπὸν τὸ νόσημα αὐτό, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία συγχρόνως εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα **C** εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

39. Α' Κορ. 6, 9-10.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΗ' (58)

(Ματθ. ιζ', 22 - ιη', 6)

«Ὅταν δὲ περιεφέροντο εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς· μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ παραδοθῇ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ θὰ τὸν θανατώσουν καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν θὰ ἀναστηθῇ. Καὶ ἐλυπήθησαν πάρα πολὺ» (Ματθ. 17, 22).

D Διὰ νὰ μὴ λέγουν δηλαδή, διὰ ποῖον λόγον ἐδῶ παραμένομεν συνεχῶς; πάλιν περὶ τοῦ πάθους ὁμιλεῖ πρὸς αὐτούς· τοῦτο ἀκριβῶς ἀκούοντες οὔτε νὰ ἴδουν ἤθελον τὰ Ἱεροσόλυμα.

Βλέπε, λοιπόν, πῶς ἂν καὶ ἐπετιμήθη ὁ Πέτρος καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας συνεζήτησαν περὶ αὐτοῦ καὶ δόξαν ὠνόμασαν τὴν Σταυρικὴν θυσίαν[1], καὶ ἠκούσθη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἡ φωνὴ τοῦ Πατρός, καὶ ἔγιναν τόσα θαύματα, καὶ ἦτο πρὸ τῶν θυρῶν ἡ ἀνάστασις (διότι δὲν εἶπεν ὅτι θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀλλ' ὅτι θὰ ἀναστηθῇ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν), οὔτε καὶ ἔτσι ὑπέφεραν, ἀλλ' «ἐλυπήθησαν» καὶ οὔτε ἁπλῶς, ἀλλὰ «ὑπερβολικά»· συνέβαινε δὲ τοῦτο, διότι ἠγνόουν ἀκόμη τὴν δύναμιν τῶν λεγομένων. **E** Τοῦτο ἀκριβῶς ὑποδηλοῦντες ὁ Μᾶρκος καὶ ὁ Λουκᾶς ἔλεγον· ὁ μέν, ὅτι «δὲν ἐγνώριζον τί ἔλεγε καὶ ἐφοβοῦντο νὰ τὸν ἐρωτήσουν»[2] ὁ δέ, ὅτι «παρέμενε κρυμμένος ἀπὸ αὐτοὺς ὁ λόγος, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοήσουν καὶ ἐφοβοῦντο νὰ τὸν ἐρωτήσουν περὶ τοῦ λόγου»[3].

Ἀλλ' ὅμως, ἐὰν δὲν ἐγνώριζον, πῶς ἐλυπήθησαν;

1. Λουκ. 9,31.
2. Μάρκ. 9,32.
3. Λουκ. 9,45.

Δὲν ἠγνόουν βεβαίως τὰ πάντα, ἀλλ' ἐγνώριζον μὲν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, ἀκούοντες (αὐτὸ) συνεχῶς. Τί ὅμως ἦτο αὐτὸς ὁ θάνατος καὶ ὅτι θὰ καταλυθῇ ταχέως καὶ θὰ προξενήσῃ ἀναρίθμητα ἀγαθά, τοῦτο ποτὲ ἕως τώρα δὲν ἐγνώρισαν ἐπακριβῶς· οὔτε τί τέλος πάντων εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνάστασις, ἀλλ' ἠγνόουν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐλυποῦντο· καθ' ὅσον πάρα πολὺ ἠγάπων τὸν διδάσκαλον.

«Ὅταν δὲ ἦλθον εἰς Καπερναούμ, ἐπῆγαν πρὸς τὸν Πέτρον ἐκεῖνοι, ποὺ εἰσέπραττον τὸν φόρον τῶν διδράχμων, καὶ εἶπον· ὁ διδάσκαλός σας δὲν πληρώνει τὰ δίδραχμα;»[4]. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ δίδραχμα;[5]. Ὅταν ὁ Θεὸς ἐφόνευσεν τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων[6], τότε παρέλαβεν ἀντὶ αὐτῶν τὴν φυλὴν τοῦ Λευΐ. Ἔπειτα ἐπειδὴ ὁ ἀριθμόςτῶν μελῶν τῆς φυλῆς ἦτο μικρότερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πρωτοτόκων τῶν Ἰουδαίων, διέταξε νὰ γίνῃ εἰσφορὰ σίκλου ἀντὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπολειπομένων (Λευϊτῶν)[7]· καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ εἰσφέρουν τὸν φόρον αὐτὸν τὰ πρωτότοκα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἦτο πρωτότοκος, πρῶτος δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἐνομίζετο ὁ Πέτρος, **B** προσέρχονται εἰς αὐτόν. Καθ' ὅσον, ὅπως μοῦ φαίνεται, καθ' ἑκάστην πόλιν ἀπῄτουν (τὰ δίδραχμα)· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν πατρίδα του προσῆλθον εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ πατρίς του ἐνομίζετο ἡ Καπερναούμ. Καὶ δὲν ἐτόλμησαν μὲν νὰ προσέλθουν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλ' εἰς τὸν Πέτρον· καὶ οὔτε πρὸς αὐτὸν πολὺ ἀπαιτητικῶς, ἀλλὰ μὲ κάπως ἤπιον τρόπον· διότι, ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐρωτήσουν ἔλεγον: «Ὁ διδάσκαλός σας δὲν πληρώνει τὰ δίδραχμα»; Δὲν εἶχον βέβαια μέχρι τώρα τὴν ἁρμόζουσαν γνώμην περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ συμπεριεφέροντο ἕτσ, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ (κοινοῦ) ἀνθρώπου· ἀπένεμον ὅμως εἰς αὐτὸν κάποιον σεβασμὸν καὶ τιμήν, λόγῳ τῶν προη-

---

4. Ματθ. 17,24.

5. Τὸ δίδραχμον ἦτο νόμισμα ἀξίας δύο δραχμῶν, ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ σίκλου. Τὰ πρωτότοκα τῶν Ἰουδαίων ἐπλήρωνον κατ' ἔτος δίδραχμον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς σφαγῆς τῶν πρωτοτόκων τέκνων τῶν Αἰγυπτίων, πρὸς διατήρησιν τοῦ Ναοῦ καὶ τῶν Λευϊτῶν.

6. Ἐξ. 12,29.

7. Ἀριθμ. 3,41.

γηθέντων θαυμάτων. Τί λοιπὸν ὁ Πέτρος; **C** «Ναί, λέγει»· καὶ πρὸς αὐτοὺς μὲν εἶπεν, ὅτι πληρώνει, πρὸς τὸν Χριστὸν ὅμως δὲν εἶπεν, ἐντρεπόμενος ἴσως νὰ συζητήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἥμερος, καὶ ὁ γνωρίζων τὰ πάντα ἐπακριβῶς, προλαβὼν αὐτὸν λέγει· «Τί φρονεῖς Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ ποίους λαμβάνουν δασμοὺς ἢ φόρον, ἀπὸ τὰ τέκνα τους ἢ ἀπὸ τοὺς ξένους; Εἶπεν· ἀπὸ τοὺς ξένους. Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν· ἑπομένως τὰ τέκνα εἶναι ἐλεύθερα»[8]. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δηλαδὴ ὁ Πέτρος, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῶν διδράχμων ἀφοῦ ἤκουσεν ἀπὸ ἐκείνους, τὸν προλαμβάνει, φανερώνων καὶ αὐτὴν τὴν συζήτησιν καὶ παρέχων τὸ θάρρος εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐδίσταζε προηγουμένως περὶ τούτων νὰ ὁμιλήσῃ. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, ἔχει τὴν ἑξῆς σημασίαν· εἶμαι ἐλεύθερος μὲν ἀπὸ τὸ νὰ πληρώσω φόρον. Διότι ἐὰν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς δὲν λαμβάνουν ἀπὸ τὰ τέκνα των, **D** ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ξένους, πολὺ περισσότερον ἐγὼ πρέπει νὰ εἶμαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἀπαίτησιν αὐτήν, ὁ ὁποῖος εἶμαι, ὄχι τοῦ ἐπιγείου βασιλέως, ἀλλὰ τοῦ οὐρανίου υἱὸς καὶ βασιλεύς. Βλέπεις πῶς ἔκαμε σαφῆ διάκρισιν μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἦσαν υἱοί (τοῦ βασιλέως) καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν; Ἐὰν δὲ ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο Υἱός, ἀσκόπως ἔφερε καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως. Ναὶ λέγει, εἶναι υἱός, ἀλλ' ὄχι πραγματικός. Ἑπομένως δὲν εἶναι οὔτε υἱός· ἐὰν δὲ δὲν εἶναι υἱός, οὔτε πραγματικὸς εἶναι, οὔτε τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ξένος. Ἐὰν δὲ εἶναι ξένος, τὸ παράδειγμα δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν. Διότι ὁ Κύριος δὲν ὁμιλεῖ ἁπλῶς περὶ τῶν υἱῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πραγματικῶν (γνησίων) υἱῶν, περὶ τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως, οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν μετὰ τῶν γεννητόρων εἰς τὴν βασιλείαν. **E** Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἔθεσε τοὺς ξένους, ἀποκαλῶν τοιουτοτρόπως ὅσους δὲν ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῶν ὡς ἰδικούς των δέ, αὐτοὺς ποὺ ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῶν. Σὺ ὅμως πρόσεξε, παρακαλῶ, καὶ ἐκεῖνο, πῶς ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν γνῶσιν, ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν Πέτρον. Καὶ δὲν ἐσταμάτησε μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συγκαταβάσεως, πάλιν

---

8. Ματθ. 17, 25-26.

αὐτὸ τὸ ἴδιον φανερώνει, πρᾶγμα ποὺ ἀπεδείκνυε μεγάλην σοφίαν. 586 Καθ' ὅσον, ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, λέγει· «διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσωμεν δὲ αὐτούς, πήγαινε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ρίψε ἀγκίστρι καὶ πάρε τὸ πρῶτο ψάρι, ποὺ θὰ ἀνεβῇ· ἄνοιξε τὸ στόμα του· καὶ θὰ εὕρῃς ἀργυροῦν τετράδραχμον. Πάρε ἐκεῖνο καὶ δῶσε το εἰς αὐτοὺς δι' ἐμὲ καὶ διὰ σέ»[9]. Βλέπεις πῶς οὔτε ἀρνεῖται τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, οὔτε διατάζει ἀδιακρίτως τὴν καταβολήν του; Ἀλλ' ἀφοῦ ἔδειξε προηγουμένως ὅτι δὲν εἶναι ὑπόχρεως, τότε δίδει, ἀφ' ἑνὸς μέν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφ' ἑτέρου δέ, διὰ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν οἱ μαθηταί. Καὶ πράγματι δὲν πληρώνει ὡς ὀφειλέτης, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων.

B Εἰς ἄλλην βέβαια περίπτωσιν ἀδιαφορεῖ διὰ τὸ σκάνδαλον, (ὅπως) ὅταν ὡμίλει περὶ τῆς τροφῆς[10], διδάσκων ἡμᾶς νὰ γνωρίζωμεν τοὺς καιροὺς κατὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ φροντίζωμεν νὰ μὴ περιφρονῶμεν τοὺς σκανδαλιζομένους, καὶ ἐκείνους κατὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀδιαφορῶμεν. Καὶ μὲ αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον τῆς πληρωμῆς ἀποδεικνύει πάλιν τὸν ἑαυτόν του (ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ). Πράγματι, διὰ ποῖον λόγον δὲν διατάζει νὰ πληρώσῃ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα χρήματα; Διὰ νὰ δείξῃ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀνέφερα, ὅτι εἶναι Θεὸς τῶν ὅλων, καὶ ὅτι ἐξουσιάζει καὶ τῆς θαλάσσης. Ἀπέδειξε βέβαια τοῦτο καὶ προηγουμένως ὅταν ἐπετίμησε τὴν θάλασσαν καὶ διέταξε αὐτὸν τοῦτον τὸν Πέτρον νὰ περιπατήσῃ ἐπὶ τῶν κυμάτων[11]· τὸ ἴδιον δὲ ἀποδεικνύει καὶ τώρα, κατ' ἄλλον βέβαια τρόπον, προξενῶν ὅμως καὶ δι' αὐτοῦ μεγάλην κατάπληξιν. C Διότι δὲν ἦτο μικρὸν πρᾶγμα νὰ προείπῃ, ὅτι ἀπὸ τοὺς βυθοὺς ἐκείνους πρῶτο ψάρι θὰ συλληφθῇ ἐκεῖνο ποὺ θὰ πληρώσῃ τὸν φόρον, καί, ὡσὰν ἀκριβῶς δίκτυο νὰ ἔρριπτε εἰς τὴν ἄβυσσον ἐκείνην τὸ πρόσταγμά του, νὰ φέρῃ αὐτὸ ποὺ προσεκόμιζε τὸν στατῆρα. ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἔργον θείας καὶ ἀπείρου δυνάμεως, τὸ νὰ κάμῃ καὶ τὴν

9. Ματθ. 17,27.
10. Ματθ. 15, 11 - 20.
11. Ματθ. 8,27, 14,28.

θάλασσαν νὰ προσφέρῃ τοιαῦτα δῶρα καὶ νὰ ὑποδεικνύῃ ἀπὸ παντοῦ τὴν ὑποταγήν της, καὶ ὅταν ἀγρίως ταρασσομένη ἡσύχαζε, καὶ ὅταν ἐδέχετο τὸν σύνδουλον (Πέτρον), καθ' ὃν χρόνον ἦτο τρικυμιώδης, καὶ τώρα πάλιν, ὅταν χάριν τοῦ Χριστοῦ προσφέρεται διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀπαίτησιν ἐκείνων. «Καὶ δῶσε εἰς αὐτούς, λέγει, δι' ἐμὲ καὶ διὰ σέ». Εἶδες ὑπερβολικὴν τιμήν; Πρόσεξε καὶ τὴν φιλοσοφικὴν γνώμην τοῦ Πέτρου. Διότι αὐτὸ τὸ κεφάλαιον δὲν φαίνεται νὰ τὸ ἔχῃ γράψει ὁ Μᾶρκος, ὁ μαθητὴς τοῦ Πέτρου. Ἐπειδὴ ἀπεδείκνυε πολλὴν τιμὴν πρὸς αὐτόν D ἀλλὰ τὴν μὲν ἄρνησιν ἔγραψε καὶ ὁ Μᾶρκος, ὅσα δὲ καθίστων αὐτὸν ἔνδοξον, ἀπεσιώπησεν· ἴσως διότι ὁ διδάσκαλός του τὸν ἠμπόδισε νὰ λέγῃ περὶ αὐτοῦ μεγάλα (καὶ ὑψηλά). «Δι' ἐμὲ καὶ διὰ σέ», εἶπεν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Πέτρος ἦτο πρωτότοκος.

Ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ἐξεπλάγης διὰ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, τοιουτοτρόπως θαύμασε καὶ διὰ τὴν πίστιν τοῦ μαθητοῦ, διότι ὑπήκουσεν εἰς τόσον παράδοξον πρᾶγμα. Καθ' ὅσον φυσικῶς ἦτο πολὺ ἀπίθανον. Διὰ τοῦτο ἀμείβων αὐτὸν ἕνεκα τῆς πίστεώς του, τὸν συνέδεσε μὲ τὸν ἑαυτόν του κατὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου.

«Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐπλησίασαν τὸν Ἰησοῦν οἱ μαθηταί του λέγοντες· E ποῖος ἄραγε εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»;[12] Ἔπαθον κάτι ἀνθρώπινον οἱ μαθηταί· διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνει λέγων, «Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν»· ὅταν ἀπὸ ὅλους ἐτίμησεν ἰδιαιτέρως αὐτόν. Διότι ἐνῷ ἐκ τῶν Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου ὁ ἕνας ἦτο πρωτότοκος, δὲν ἔπραξε χάριν αὐτῶν κάτι παρόμοιον. Ἔπειτα ἐντρεπόμενοι νὰ ὁμολογήσουν τὸ πάθος τῆς ψυχῆς των, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκυριεύθησαν, δὲν λέγουν μὲν φανερῶς, διατί ἀπὸ ὅλους ἡμᾶς προετίμησες τὸν Πέτρον; 587 Καὶ ἐὰν αὐτὸς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἡμᾶς; διότι ᾐσθάνοντο ἐντροπήν· ἐρωτοῦν δὲ ἀορίστως· «ποῖος ἄραγε εἶναι μεγαλύτερος;»[13]. Ὅταν βέβαια εἶδον νὰ προτιμῶνται οἱ τρεῖς μα-

12. Ματθ. 18,1.
13. Ματθ. 18,2.

θηταί, οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθον· ἐπειδὴ ὅμως ἀπεδόθη ἡ τιμὴ εἰς τὸν ἕνα, τότε ἠσθάνθησαν πόνον. Ὄχι δὲ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ συναθροίσαντες, ἤναψαν τὸ πάθος των. Καθ' ὅσον εἶπεν εἰς αὐτόν· «θὰ σοῦ δώσω τὰ κλειδιά»· καὶ «μακάριος εἶσαι, Σίμων υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ»[14]· καὶ ἐδῶ, «δῶσε δι' ἐμὲ καὶ διὰ σέ»· καὶ τὸ ἄλλο δὲ τὸ πολὺ θάρρος τοῦ Πέτρου βλέποντες, ἠρεθίζοντο. Ἐὰν δὲ ὁ Μᾶρκος λέγει, ὅτι δὲν ἠρώτησαν, ἀλλὰ διελογίζοντο[15] (καὶ συνεζήτουν μεταξύ των), τοῦτο δὲν εἶναι ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο· **B** διότι φυσικὸν ἦτο αὐτοὶ νὰ πράξουν καὶ ἐκεῖνο καὶ τοῦτο, καὶ προηγουμένως μὲν εἰς ἄλλην περίστασιν νὰ πάθουν τοῦτο (νὰ δοκιμάσουν αὐτὸ τὸ συναίσθημα τῆς λύπης) καὶ μίαν καὶ δύο φοράς, τότε δὲ καὶ νὰ διανοηθοῦν καὶ νὰ ἐρωτήσουν.

Σὺ ὅμως, ἀγαπητέ μου, μὴ προσέξῃς μόνον τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ σκέψου καὶ ἐκεῖνο· πρῶτον μὲν ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια δὲν ζητοῦν· ἔπειτα, ὅτι ἀπηλλάγησαν ὕστερον αὐτοῦ τοῦ πάθους, καὶ παραχωροῦν τὰ πρωτεῖα ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον. Ἡμεῖς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν οὔτε εἰς τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, οὔτε ἐρωτῶμεν ποῖος εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ ποῖος εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὴν βασιλείαν τῆς γῆς, ποῖος εἶναι πλουσιώτερος, ποῖος εἶναι δυνατώτερος.

Τί λοιπὸν ὁ Χριστός; Ἀποκαλύπτει τὴν συνείδησίν των καὶ ἀπαντᾷ πρὸς τὸ πάθος, ὄχι τόσο πρὸς τὰ λόγια. **C** «Καὶ ἀφοῦ προσεκάλεσεν ὁ Ἰησοῦς ἕνα παιδί, λέγει, εἶπεν· ἐὰν δὲν μετανοήσετε καὶ δὲν γίνετε ὡσὰν τὰ παιδία, δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[16]. Σεῖς βέβαια ἐξετάζετε ποῖος εἶναι μεγαλύτερος καὶ φιλονεικεῖτε περὶ τῶν πρωτείων· ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω ὅτι ἐκεῖνος ποὺ δὲν γίνει περισσότερον ταπεινὸς ἀπὸ ὅλους, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ καλῶς φέρει τὸ παράδειγμα· καὶ δὲν φέρει μό-

14. Ματθ. 16, 17.19.
15. Μάρκ. 9,34.
16. Ματθ. 18, 2-3.

νον, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδὶ τοποθετεῖ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἀπὸ τὴν θέαν κάμνει αὐτοὺς νὰ ἐντραποῦν καὶ τοὺς πείθει νὰ εἶναι ταπεινοὶ ἔτσι καὶ ἀπονήρευτοι. Καθ' ὅσον τὸ παιδὶ εἶναι καθαρὸν ἀπὸ φθόνον καὶ ματαιοδοξίαν, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιθυμῇ τὰ πρωτεῖα καὶ κατέχει τὴν μεγίστην ἀρετήν, **D** τὴν ἀφέλειαν, τὸ ἀνεπιτήδευτον καὶ τὸ ταπεινόν. Ἐπομένως δὲν ἀπαιτεῖται μόνον ἀνδρεία, οὔτε φρόνησις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀρετή, ἡ ταπεινοφροσύνη λέγω καὶ ἡ ἁπλότης. Καθ' ὅσον εἰς τὰ μέγιστα χωλαίνει ἡ σωτηρία μας, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς αἱ ἀρεταὶ αὐταί. Τὸ παιδὶ καὶ ἂν ὑβρίζεται, καὶ ἂν κτυπᾶται, καὶ ἂν τιμᾶται, καὶ ἂν δοξάζεται, οὔτε ἀπὸ ἐκεῖ δυσανασχετεῖ καὶ φθονεῖ, οὔτε ἀπὸ ἐδῶ ὑπερηφανεύεται.

Εἶδες πῶς προσελκύει πάλιν ἡμᾶς πρὸς τὰς φυσικὰς ἀρετάς, δεικνύων ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθώσωμεν αὐτὰς ἐκ προαιρέσεως, καὶ πῶς ἀποστομώνει τὴν φοβερὰν λύσσαν τῶν Μανιχαίων; **E** Διότι ἐὰν εἶναι κακὸν ἡ φύσις, διατί ἀπὸ ἐκεῖ ἀντλεῖ τὰ παραδείγματα τῆς φιλοσοφίας; Μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι ἐτοποθέτησε εἰς τὸ μέσον ἕνα πάρα πολὺ μικρὸ παιδί, ἀπηλλαγμένον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ πάθη. Διότι ἕνα παιδὶ τόσον μικρᾶς ἡλικίας εἶναι ἀπηλλαγμένον καὶ ἀπὸ ὑπερηφάνειαν καὶ ἀπὸ δοξομανίαν καὶ ἀπὸ φθόνον καὶ ἀπὸ ἐριστικότητα καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ πάθη καὶ ἔχον πολλὰς ἀρετάς, **599** τὴν ἀφέλειαν, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἡσυχίαν, διὰ καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς δὲν ὑπερηφανεύεται· τοῦτο ἀκριβῶς μαρτυρεῖ διπλῆν ἀρετὴν καὶ ἀνωτερότητα, τὸ νὰ ἔχῃ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀρετάς, καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται δι' αὐτάς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἔφερε τὸ παιδί, καὶ τὸ ἔστησεν εἰς τὸ μέσον· καὶ δὲν ἐπεράτωσε μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τὸν λόγον μόνον, ἀλλὰ καὶ συνεχίζει αὐτὴν τὴν παραίνεσιν, λέγων· «καὶ ἐκεῖνος, ποὺ θὰ δεχθῇ ἕνα τέτοιο παιδὶ εἰς τὸ ὄνομά μου, ἐμὲ δέχεται»[17]. Δὲν θὰ λάβετε, λέγει, σεῖς μόνον μεγάλον μισθόν, ἐὰν γίνετε ὡσὰν τὰ παιδιά· ἀλλὰ καὶ ἂν τιμήσετε ἄλλους ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος, χάριν ἐμοῦ, ὁρίζω ὡς ἀμοιβήν σας διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους τιμὴν

17. Ματθ. 18,5.

τὴν οὐράνιον βασιλείαν. Μᾶλλον δὲ τὸ πολὺ μεγαλύτερον θέτει, λέγων «ἐμὲ δέχεται». Τόσον πολὺ εἶναι εἰς ἐμὲ ἀξιαγάπητον τὸ ταπεινὸν καὶ ἀνεπιτήδευτον. **B** Παιδὶ δὲ ἐδῶ λέγει τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἔτσι ἁπλοϊκοὶ καὶ ταπεινοὶ καὶ θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀπερριμμένοι καὶ ἄξιοι περιφρονήσεως. Ἔπειτα κάμνων τὸν λόγον περισσότερον εὐπαράδεκτον, συνιστᾷ αὐτὸν ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς κολάσεως, συνεχίζων καὶ λέγων· «ἐκεῖνος δέ, ποὺ θὰ σκανδαλίσῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτούς, τὸν συμφέρει νὰ κρεμασθῇ ἀπὸ τὸν λαιμόν του μία μυλόπετρα καὶ νὰ καταποντισθῇ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης»[18]. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐκεῖνοι, ποὺ τιμοῦν αὐτοὺς δι' ἐμέ, λέγει, ἔχουν (ὡς ἀμοιβήν) τὸν οὐρανόν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν βασιλείαν μεγαλυτέραν τιμήν, **C** τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ ἀτιμάζουν αὐτοὺς (διότι αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει τὸ νὰ τοὺς σκανδαλίζουν), θὰ ὑποστοῦν φοβερὰν τιμωρίαν. Μὴ θαυμάσῃς δέ, ἐὰν σκάνδαλον ἀποκαλεῖ τὴν περιφρόνησιν, διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μικροψύχους δὲν ἐσκανδαλίσθησαν τυχαίως ἐκ τοῦ ὅτι δὲν τοὺς ἔλαβον ὑπ' ὄψιν οἱ ἄνθρωποι καὶ τοὺς περιεφρόνησαν. Τονίζων λοιπὸν τὸ ὕφος καὶ αὐξάνων τὸ μέγεθος τοῦ ἀδικήματος, ἀναφέρει τὴν ἐξ αὐτοῦ βλάβην. Καὶ δὲν κάμνει πλέον γνωστὴν τὴν τιμωρίαν ἀπὸ τὰς πνευματικὰς ποινὰς (κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν), ἀλλὰ ὑποδεικνύει τὸ ἀνυπόφορον αὐτῆς ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς ἡμᾶς πράγματα. Πράγματι, ὅταν θέλῃ νὰ καταπιασθῇ κατ' ἐξοχὴν μὲ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἀδυνατοῦν νὰ σκεφθοῦν πνευματικῶς, φέρει αἰσθητὰ παραδείγματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι θὰ ὑποστοῦν μεγάλην τιμωρίαν, καὶ νὰ κατηγορήσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν ἐκείνων ποὺ περιφρονοῦν τοὺς ἄλλους, **D** παρουσίασεν κάποιαν αἰσθητὴν τιμωρίαν, τὴν μυλόπετραν καὶ τὸν καταποντισμόν. Ἂν καὶ βέβαια ἦτο συμφωνότερον πρὸς τὸ προηγούμενον νὰ εἴπῃ· «ἐκεῖνος, ποὺ δὲν δέχεται ἕνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτούς, ἐμὲ δὲν δέχεται»· τοῦτο ἦτο πικρότερον ἀπὸ κάθε εἶδος τιμωρίας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ἀπὸ τοὺς πάρα πολὺ ἀναισθήτους καὶ ἀνοήτους, καὶ δὲν τοὺς ἐπηρέαζε

18. Ματθ. 18,6.

τόσον, ἂν καὶ τοῦτο ἦτο φοβερόν, ἀναφέρει τὴν μυλόπετραν καὶ τὸν καταποντισμόν. Καὶ δὲν εἶπεν, ὅτι ἡ μυλόπετρα θὰ κρεμασθῇ εἰς τὸν λαιμόν του· ἀλλά, «εἶναι συμφέρον εἰς αὐτὸν» νὰ ὑπομείνῃ τοῦτο, δεικνύων ὅτι τὸν ἀναμένει ἄλλο φοβερώτερον τούτου κακόν· ἐὰν δὲ αὐτὸ εἶναι ἀνυπόφορον, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνο. **E** Εἶδες πῶς καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευράς, ἔκαμε τὴν ἀπειλὴν φοβεράν, διὰ μὲν τοῦ συσχετισμοῦ μετὰ τοῦ γνωστοῦ παραδείγματος καθιστῶν αὐτὴν περισσότερον σαφῆ, διὰ δὲ τῆς ἀπὸ ἐδῶ ὑπερβολῆς προετοιμάσας νὰ φαντάζεται κανεὶς πολὺ μεγαλυτέραν τιμωρίαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὁποίαν βλέπει; Εἶδες πῶς ἐξερρίζωσε παντελῶς τὴν ὑπερηφάνειαν; πῶς ἐθεράπευσε τὸ ἕλκος τῆς ματαιοδοξίας; πῶς ἐδίδαξε εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὰ πρωτεῖα; [illegible] πῶς ἔπεισε ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν τὰ πρωτεῖα πάντοτε νὰ ἐπιδιώκουν τὴν τελευταίαν τάξιν;[19] Πράγματι τίποτε δὲν εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν. Αὐτὴ μᾶς κάμνει νὰ χάνωμεν τὰ λογικά μας καὶ μᾶς προσάπτει τὴν δόξαν τῶν ἀνοήτων· μᾶλλον δὲ μᾶς κάμνει ἐντελῶς ἀνοήτους. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐὰν κάποιος, μολονότι ἔχει ὕψος τριῶν πήχεων, ἐξηνάγκαζε τὸν ἑαυτόν του νὰ εἶναι ὑψηλότερος ἀπὸ τὰ ὄρη, ἢ ἐὰν ἐνόμιζε τοῦτο ὡς δυνατὸν καὶ ἐτέντωνε πρὸς τὰ ἄνω τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ ξεπεράσῃ τὰς κορυφὰς αὐτῶν, δὲν θὰ ζητήσωμεν ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς παραφροσύνης· ἔτσι καὶ ὅταν ἴδῃς ὑπερήφανον ἄνθρωπον, θεωροῦντα τὸν ἑαυτόν του καὶ ἀπὸ ὅλους ἀνώτερον καὶ καλύτερον, καὶ νομίζοντα ἐντροπὴν τὸ νὰ συζῇ μὲ τοὺς ἄλλους, μὴ ζητῇς νὰ εὕρῃς ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς παραφροσύνης ἐκείνου. **B** Διότι αὐτὸς εἶναι πολὺ πιὸ καταγέλαστος καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκ φύσεως ἀνοήτους, καθ' ὅσον καὶ μὲ τὴν θέλησίν του δημιουργεῖ τὴν νόσον αὐτήν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἐξ αὐτοῦ ἄθλιος, ἀλλὰ καὶ διότι ἐμπίπτει εἰς αὐτὸ τὸ βάραθρον τῆς κακίας ἀσυναισθήτως. Πότε λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ λάβῃ συνείδησιν τῆς ἁμαρτίας του ὅπως πρέπει; πότε θὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ἁμαρτάνει; Καθ' ὅσον, ἀφοῦ τὸν λάβῃ ὁ διάβολος ὡσὰν εὐτελῆ δοῦλον καὶ αἰχμάλωτον ἀπέρχεται, τὸν ἄγει καὶ τὸν φέρει, κτυπῶν

19. Μάρκ. 9,35.

ἀπὸ παντοῦ καὶ περιβάλλων αὐτὸν μὲ ἀναριθμήτους ἐξευτελισμούς. Εἰς τόσον δὲ μεγάλην μωρίαν τοὺς ὁδηγεῖ λοιπόν, ὥστε νὰ τοὺς πείθῃ νὰ ὑπερηφανεύωνται καὶ ἔναντι τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἰδικῶν των προγόνων. Ἄλλους δὲ ἀντιθέτως τοὺς κάμνει νὰ ὑπερηφανεύωνται ἕνεκα τῆς δόξης τῶν προγόνων· τί θὰ ἐγίνετο πιὸ ἀνόητον ἀπὸ αὐτό, **C** ὅταν ἀπὸ τὰ ἀντίθετα ὁμοίως ἐξάπτεται τὸ πάθος των, τῶν μέν, ἐπειδὴ εἶχον εὐτελεῖς γονεῖς καὶ πάππους καὶ προπάππους, τῶν δέ, ἐπειδὴ εἶχον ἐνδόξους καὶ ἐπιφανεῖς; Πῶς, λοιπόν, θὰ καταστείλῃ κανεὶς τὴν ἔξαψιν τοῦ πάθους των; Μὲ τὸ νὰ λέγῃ πρὸς ἐκείνους μέν· προχώρησε περαιτέρω καὶ ἀπὸ τοὺς πάππους καὶ τοὺς προπάππους καὶ θὰ εὕρῃς ἴσως πολλοὺς μαγείρους, ὁδηγοὺς ὄνων, καὶ γυρολόγους· πρὸς αὐτοὺς δέ, ποὺ ὑπερηφανεύονται διὰ τὸν ἑαυτόν των ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀναξιότητα τῶν προγόνων, εἰπὲ τὸ ἀντίθετον πάλιν, ὅτι καὶ σὺ πάλιν ἐὰν προχωρήσῃς πέρα ἀπὸ τοὺς προγόνους, θὰ ἴδῃς πολλοὺς κατὰ πολὺ ἐνδοξοτέρους ἀπὸ σέ.

Τὸ ὅτι δὲ ἀκολουθεῖ ἡ φύσις τὸν δρόμον αὐτόν, ἐμπρὸς νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω καὶ ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς. **D** Ὁ Σολομὼν ἦτο υἱὸς βασιλέως, καὶ βασιλέως ἐνδόξου· ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ[20] ἦτο ἀπὸ τοὺς εὐτελεῖς καὶ ἀσήμους, καὶ ὁ ἐκ μητρὸς πάππος δὲ ὁμοίως· καθ' ὅσον δὲ θὰ ἔδιδε τὴν θυγατέρα εἰς ἁπλοῦν στρατιώτην. Ἐὰν δὲ ἤθελες ἀναβῇ ὑψηλότερον, θὰ ἔβλεπες πάλιν τὸ γένος ἐνδοξότερον καὶ βασιλικώτερον ἀπὸ τοὺς εὐτελεῖς αὐτούς. Τοιουτοτρόπως θὰ εὕρισκε κανεὶς νὰ συμβαίνῃ καὶ προκειμένου περὶ τοῦ Σαούλ[21], τὸ ἴδιον καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν. Ἂς μὴ ὑψηλοφρονῶμεν λοιπὸν ἀπὸ ἐδῶ. Τί σημαίνει γένος; εἰπέ μου. Τίποτε, ἀλλ' εἶναι ὄνομα μόνον, ἐστερημένον πραγματικῆς ἀξίας· καὶ τοῦτο θὰ γνωρίσετε καλῶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. **E** Ἐπειδὴ ὅμως ἐκείνη

20. Ὁ Ἰεσσαί, υἱὸς τοῦ Ὠβήδ, ἔγγονος τοῦ Βοὸζ καὶ τῆς Ρούθ, πατὴρ τοῦ βασιλέως Δαυῒδ ἐκ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. —Ἡ ἐκ μητρὸς γενεαλογία τοῦ Δαυῒδ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ Α.Γ.

21. Ὁ Σαούλ, υἱὸς τοῦ Κίς, ὑπῆρξε ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων, χρισθεὶς ὑπὸ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ κατὰ παραγγελίαν τοῦ Θεοῦ (Α' Βασ. 15,1) τῷ 1095 π.Χ. Τὸν διεδέχθη ὁ Δαυΐδ.

δὲν εἶναι ἀκόμη παροῦσα, ἐμπρὸς νὰ σᾶς πείσω καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα πράγματα, ὅτι οὐδεμία ἐπ' αὐτοῦ προκύπτει ὑπεροχή. Πράγματι, ἐὰν συμβῇ πόλεμος, ἢ ἐνσκήψῃ πεῖνα, ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο, ἐλέγχεται ὅλη αὐτὴ ἡ ὑπερηφάνεια διὰ τὴν εὐγενῆ δῆθεν καταγωγὴν καὶ ἐὰν παρουσιασθῇ νόσος, ἢ ἄλλη λοιμώδης ἀσθένεια, **A** δὲν γνωρίζει νὰ διακρίνῃ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχόν, τὸν ἔνδοξον καὶ τὸν ἄδοξον, τὸν εὐγενῆ καὶ τὸν ταπεινόν· οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε αἱ λοιπαὶ μεταβολαὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὁμοίως ὅλα ἐξεγείροντα: ἐναντίον ὅλων· καὶ ἐὰν πρέπῃ νὰ εἴπωμεν καὶ κάτι ἀξιοθαύμαστον, περισσότερον ἐναντίον τῶν πλουσίων. Διότι, ὅσον εἶναι ἀπροπαράσκευοι δι' αὐτά, τόσον περισσότερον χάνονται, ὅταν περιέλθουν εἰς τὰς δυσκόλους αὐτὰς καταστάσεις. Καὶ ὁ φόβος δὲ τῶν πλουσίων εἶναι μεγαλύτερος. Καθ' ὅσον αὐτοὶ φοβοῦνται κατ' ἐξοχὴν τοὺς ἄρχοντας, καὶ ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τὰ πλήθη, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον· πράγματι πολλὰς πλουσίας οἰκίας ἀνέτρεψεν καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἀπειλὴ τῶν ἀρχόντων. Ὁ πτωχὸς ὅμως ἔχει ἀπαλλαγῆ καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ κύματα. Συνεπῶς ἀφοῦ ἀφήσῃς αὐτὴν τὴν εὐγένειαν. **B** ἐὰν θέλῃς νὰ μοῦ δείξῃς, ὅτι εἶσαι εὐγενής, δεῖξε τὴν ἐλευθερίαν (ἀπὸ τὰ ἄτοπα πάθη) τῆς ψυχῆς, ὡσὰν ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχε ὁ μακάριος Ἰωάννης, καὶ ὅλα αὐτά, ἐνῷ ἦτο πτωχός, ὁ ὁποῖος ἔλεγε εἰς τὸν Ἡρώδην· «δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἔχῃς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου Φιλίππου»[22]· ὡσὰν ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ πρὸ τοῦ Ἰωάννου ὅμοιός του (ὁ Ἠλίας) καὶ μετὰ τὸν Ἰωάννην πάλιν ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος ἔλεγε εἰς τὸν Ἀχαάβ· «δὲν διαστρέφω ἐγὼ τὸν Ἰσραήλ, ἀλλὰ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου»[23]· ὡσὰν ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ προφῆται καὶ ὅλοι οἱ ἀπόστολοι. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοιαῦται αἱ ψυχαὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι δοῦλοι τοῦ πλούτου, ἀλλὰ ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ εὑρίσκωνται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μυρίων παιδαγωγῶν καὶ δημίων, τοιουτοτρόπως δὲν τολμοῦν οὔτε νὰ ὑψώσουν τὸ βλέμμα των καὶ νὰ ὁμιλήσουν μὲ θάρρος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀρετῆς. **C** Διότι ὁ ἔρως τῆς δόξης

22. Μάρκ. 6,18.

23. Γ' Βασ. 18,18.

καὶ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, βλέποντες εἰς αὐτοὺς κάτι φοβερόν, τοὺς κάμνει δουλοπρεπεῖς καὶ κόλακας. Τίποτε δὲν καταστρέφει τὴν ἐλευθερίαν τόσον ὅσον τὸ νὰ ἐμπλακῇ κανεὶς εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, καὶ νὰ περιβληθῇ ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι λαμπρά. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἔχει ἕνα δεσπότην καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλ' ἀναριθμήτους. Καὶ ἐὰν θέλετε καὶ νὰ τοὺς ἀπαριθμήσω ἂς λάβωμεν ὡς παράδειγμα ἕνα ἐξ ἐκείνων ποὺ ἔχουν δύναμιν καὶ διακρίνονται εἰς τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα, καὶ ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι αὐτὸς ἔχει καὶ χρήματα πάμπολλα καὶ ἐξουσίαν μεγάλην καὶ κατάγεται ἀπὸ ἔνδοξον πατρίδα καὶ εὐγενεῖς προγόνους καὶ ὅτι εἶναι ἀπὸ ὅλους δακτυλοδεικτούμενος. Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν μὴ τυχὸν αὐτὸς εἶναι ἀπὸ ὅλους ὁ περισσότερον δοῦλος· D καὶ ἂς θέσωμεν ἀπέναντί του, ὄχι ἁπλῶς δοῦλον, ἀλλὰ τὸν δοῦλον ἑνὸς ἄλλου δούλου· διότι πολλοὶ μολονότι εἶναι ὑπηρέται ἔχουν δούλους. Αὐτὸς μὲν λοιπὸν ὁ δοῦλος τοῦ δούλου ἔχει ἕνα δεσπότην. Τί σημασία, ἐάν (ὁ κύριός του) δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς ἐλευθέρους. Ἀλλ' ἔχει ἕνα, καὶ κυττάζει μόνον πρὸς ὅ,τι ὁ κύριός του ἀποφασίζει. Καὶ ἂν βέβαια καὶ αὐτὸν φαίνεται νὰ τὸν ἐξουσιάζει ὁ δεσπότης του, τελικῶς ὅμως ἐκεῖνος ὑπακούει μόνον εἰς ἕνα· καὶ ἂν συμπεριφέρεται καλῶς πρὸς ἐκεῖνον, καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν διάγει ἐν ἡσυχίᾳ. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔχει ἕνα καὶ δύο μόνον δεσπότας, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ πιὸ φοβερούς· καὶ πρῶτον φροντίζει αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα. E Δὲν εἶναι δὲ ἴσον νὰ ἔχῃς ταπεινὸν κύριον, καὶ βασιλέα εἰς τὰ ὦτα τοῦ ὁποίου φλυαροῦν τόσοι πολλοί, καὶ τώρα μὲν λαμβάνει τὸ μέρος ἐκείνων, τώρα δὲ συμφωνεῖ μὲ τοὺς ἄλλους. Αὐτός, ἔστω καὶ ἂν ἡ συνείδησίς του δὲν τὸν ἐλέγχει διὰ τίποτε, ὑποπτεύεται τοὺς πάντας, καὶ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἐκστρατεύουν μαζί του· καὶ αὐτοὺς τοὺς ὁποίους παρατάσσει εἰς μάχην, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐχθρούς. Ἀλλὰ καὶ αὐτός, λέγει, ὑποπτεύεται τὸν κύριόν του. Καὶ πῶς εἶναι ἴσον νὰ ἔχῃ κανεὶς ἕνα καὶ πολλούς, τοὺς ὁποίους φοβεῖται; Μᾶλλον δέ, ἐὰν κανεὶς ἐξετάσῃ καλῶς, οὔτε ἕνα θὰ εὕρῃ. Πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; 591 Ἐκεῖνος μὲν κανένα δὲν ἔχει ποὺ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν δουλικὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν, διὰ νὰ τὴν ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος, συνεπῶς οὔτε ἔχει κάποιον νὰ τὸν ἐπιβουλεύεται δι' αὐτά· αὐτοὶ

ὅμως δὲν ἔχουν ἄλλην φροντίδα, παρὰ πῶς νὰ κλονίσουν τὴν θέσιν ἐκείνου ποὺ πιὸ πολὺ διακρίνεται καὶ ἀγαπᾶται περισσότερον ἀπὸ τὸν βασιλέα· διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ κολακεύουν τοὺς πάντας, τοὺς ὑψηλοτέρους, τοὺς ἰσοτίμους, τοὺς φίλους. Διότι ὅπου ὑπάρχει φθόνος καὶ ἐπιθυμία δόξης, οὔτε ἡ δύναμις ὑπάρχει τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀσκοῦντες ὁμοίαν τέχνην δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀγαπηθοῦν μεταξύ των πραγματικὰ καὶ ἀληθινά, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἰσότιμοι ποὺ ἔχουν τὰς ἰδίας κοσμικὰς ἐπιδιώξεις. Συνεπῶς ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων ὑπάρχει σκληρὸς ἀνταγωνισμός. B Εἶδες πλῆθος κυρίων, καὶ φοβερῶν κυρίων; Θέλεις νὰ σοῦ ἐπιδείξω καὶ ἄλλον φοβερώτερον ἀπὸ αὐτόν; Ὅλοι οἱ κατώτεροί του τρέχουν νὰ γίνουν ἀνώτεροί του, οἱ ἀνώτεροί του προσπαθοῦν νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ τοὺς πλησιάσῃ καὶ τοὺς ὑπερτερήσῃ.

Ἀλλ' ὢ τοῦ θαύματος· ἐγὼ μὲν ὑπεσχέθην νὰ δείξω τοὺς κυρίους (τοὺς ὁποίους ἔχει), ἀλλ' ὁ λόγος προχωρῶν καὶ ἀγωνιζόμενος ὑπερέβη τὴν ὑπόσχεσιν, μὲ τὸ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἔχει ἐχθροὺς ἀντὶ κυρίων, μᾶλλον δὲ τοὺς ἰδίους καὶ κυρίους καὶ ἐχθρούς. Διότι ὑπηρετοῦνται μὲν ὡς κύριοι, εἶναι δὲ φοβεροὶ ὡς ἀντίπαλοι καὶ σχεδιάζουν τὸ κακὸν διὰ τοὺς ἄλλους ὡς ἐχθροί. Ὅταν λοιπὸν κάποιος ἔχῃ τοὺς ἰδίους καὶ κυρίους καὶ ἐχθρούς, τί θὰ ἐγίνετο χειρότερον ἀπὸ τὴν συμφορὰν αὐτήν; C Ὁ μὲν δοῦλος καὶ ἂν διατάζεται, ἀλλ' ὅμως ἀπολαύει τῆς φροντίδος ἐκ μέρους ἐκείνων ποὺ τὸν προστάζουν, καὶ (συγχρόνως) τῆς εὐνοίας των· αὐτοὶ ὅμως καὶ προστάζονται καὶ πολεμοῦνται καὶ εἶναι ἀντιμέτωποι μεταξύ των· καὶ φοβερώτερον ἀκόμη τῶν ὅσων λαμβάνουν χώραν εἰς τὰς μάχας, καθ' ὅσον καὶ κρυφίως πληγώνουν, καὶ μὲ προσωπεῖον φίλων συμπεριφέρονται ἐχθρικῶς καὶ προοδεύουν πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὴν συμφορὰν τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ δὲν διέπονται τὰ ἰδικά μας πράγματα ἀπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτάς· ἀλλὰ καὶ ἂν δυστυχήσῃ ὁ ἄλλος, εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν λυποῦνται· καὶ ἂν προκόπτῃ, πολλοὶ οἱ συνευχαριστούμενοι, κατὰ τὸ ἀποστολικόν· D «ἐὰν ἕνα μέλος πάσχῃ συμπάσχουν ὅλα τὰ μέλη· ἐὰν ἕνα μέλος τιμᾶται,

χαίρουν μαζὶ ὅλα τὰ μέλη»[24], λέγει. Καὶ τώρα μὲν ἔλεγεν ὁ συμβουλεύων αὐτά: «διότι ποία εἶναι δι᾽ ἐμὲ ἡ ἐλπὶς ἢ ἡ χαρά, ἐὰν δὲν εἶσθε σεῖς;»[25] τώρα δέ, «διότι τώρα ζῶμεν, ἐὰν σεῖς στέκεσθε σταθεροὶ εἰς τὸν Κύριον»[26]· τώρα δέ, «σᾶς ἔγραψα ἀπὸ μεγάλην θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν τῆς καρδίας»[27]· καί, «ποῖος ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ καὶ ἐγώ; ποῖος σκανδαλίζεται καὶ ἐγὼ δὲν καίγομαι;»[28].

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἀνεχόμεθα ἀκόμη τὴν ζάλην καὶ τὰ κύματα ἀπὸ τὰς κοσμικὰς ἐπιδιώξεις, καὶ δὲν τρέχομεν πρὸς τὸν γαλήνιον αὐτὸν λιμένα, **E** καί, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ὅσα κατ᾽ ὄνομα εἶναι ἀγαθά, δὲν βαδίζομεν πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι πραγματικῶς ἀγαθά; Διότι ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑπόληψις καὶ ὅλα τὰ σχετικά, εἰς ἐκείνους ὑφίστανται μόνον κατ᾽ ὄνομα, εἰς ἡμᾶς δὲ ἔχουν πραγματικὴν ἔννοιαν· ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ λυπηρά, ὁ θάνατος, ἡ ἀνυποληψία, ἡ πτωχεία, καὶ ὅλα τὰ σχετικά, εἰς ἡμᾶς μὲν εἶναι μόνον ὀνόματα, εἰς ἐκείνους δὲ πραγματικῶς λυπηρά. Καὶ ἐὰν θέλης, **580** ἂς ἐξετάσωμεν πρῶτον τὴν δόξαν τὴν ἰδιαιτέρως ἀπὸ ἐκείνους ἀξιαγάπητον καὶ ποθητήν. Δὲν λέγω, ὅτι εἶναι ὀλιγοχρόνιος, οὔτε ὅτι σβήνει γρήγορα· ἀλλ᾽ ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὴν ἄνθησίν της, τότε νὰ μοῦ τὴν δείξης· μὴ ἀφαιρέσης τὰ βαψίματα καὶ τὰ καλλυντικὰ τῆς πόρνης, ἀλλὰ φέρε καὶ παρουσίασέ μας αὐτὴν κεκαλλωπισμένην, διὰ νὰ ἀποδείξω τότε τὴν ἀσχημίαν της. Ὁπωσδήποτε θὰ εἴπης τὸ λαμπρὸν σχῆμα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ῥαβδούχων, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ κήρυκος, καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῦ πλήθους, καὶ τὴν σιωπὴν τῶν πολλῶν, καὶ τὸ νὰ κάπτωνται ὅλοι ὅσοι τὸν συναντοῦν, καὶ τὸ νὰ εἶναι ἀπὸ ὅλους περίβλεπτος. Αὐτὰ δὲν εἶναι τὰ λαμπρά; Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς ἐξετάσωμεν, μήπως αὐτὰ εἶναι περιττά, καὶ μόνον προκατάληψις χωρὶς ὄφελος. **B** Διότι ὡς πρὸς τί ἐκεῖνος γίνεται καλλίτερος ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὴν

24. Α΄ Κορ. 12,26.
25. Α΄ Θεσ. 2,19.
26. Α΄ Θεσ. 2,20.
27. Β΄ Κορ. 2,4.
28. Β΄ Κορ. 11,29.

ψυχήν; Διότι τοῦτο εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Μήπως ἐκ τούτου θὰ γίνῃ ὑψηλότερος, ἢ δυνατώτερος, ἢ περισσότερον ὑγιής, ἢ ταχύτερος, ἢ μήπως θὰ ἀποκτήσῃ ὀξυτέρας καὶ εὐκρινεστέρας αἰσθήσεις; Κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ τοῦτο. Ἂς ἔλθωμεν λοιπὸν εἰς τὴν ψυχὴν μὴ τυχὸν εὕρωμεν ἐκεῖ κάποιο κέρδος νὰ προέρχεται ἐξ αὐτοῦ. Τί λοιπόν; θὰ γίνῃ πιὸ σώφρων, πιὸ ἐπιεικής, πιὸ συνετὸς ἐξ αἰτίας ὅλων αὐτῶν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Καθόλου, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Διότι δὲν συμβαίνει καὶ ἐδῶ ἐκεῖνο ποὺ συμβαίνει προκειμένου περὶ τοῦ σώματος. **C** Εἰς τὴν περίπτωσιν βέβαια ἐκείνην τὸ μὲν σῶμα δὲν προσλαμβάνει τίποτε ὡς πρὸς τὴν δύναμίν του· ἐδῶ ὅμως δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ φοβερόν, τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν προσπορίζεται κάτι καλόν, ἀλλ᾽ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἡ ψυχὴ δέχεται καὶ πολλὴν κακίαν· καθ᾽ ὅσον ἐξ αὐτοῦ παρασύρεται εἰς ὑπερηφάνειαν καὶ ματαιοδοξίαν καὶ ἀνοησίαν, καὶ εἰς θυμὸν καὶ εἰς ἀναρίθμητα τοιαῦτα ἐλαττώματα. Ἀλλὰ χαίρεται, θὰ εἴπῃ κανείς, καὶ κατενθουσιάζεται δι᾽ αὐτὰ καὶ εὐχαριστεῖται. Μοῦ ἀνέφερες τὴν κορυφὴν τῶν κακῶν, καὶ τὸ ἀθεράπευτον νόσημα. Διότι ἐκεῖνος ποὺ χαίρεται δι᾽ αὐτά, οὔτε θὰ θελήσῃ ποτὲ εὐκόλως νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῶν κακῶν, **D** ἀλλὰ διὰ τῆς εὐχαριστήσεως αὐτῆς ἀπέκλεισεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν δρόμον τῆς θεραπείας. Ἐπομένως τοῦτο εἶναι κατ᾽ ἐξοχὴν τὸ φοβερόν, ὅτι οὔτε ἀλγεῖ, ἀλλὰ καὶ χαίρεται ἂν καὶ αὐξάνωνται τὰ νοσήματά του. Τὸ νὰ χαίρεται ὅμως κανεὶς δὲν εἶναι πάντοτε καλόν· διότι καὶ οἱ κλέπται χαίρονται ὅταν κλέπτουν, καὶ ὁ μοιχὸς ὅταν μολύνῃ τὸν συζυγικὸν δεσμὸν τοῦ ἄλλου, καὶ ὁ πλεονέκτης ὅταν ἁρπάζῃ, καὶ ὁ φονεὺς ὅταν φονεύῃ. Ἂς μὴ ἐξετάσωμεν λοιπὸν ἐὰν χαίρεται, ἀλλ᾽ ἐὰν χαίρεται πρὸς ὠφέλειάν του· καὶ ἂς προσέξωμεν καλῶς μὴ τυχὸν εὕρωμεν τοιούτου εἴδους χαράν, ὡσὰν τοῦ μοιχοῦ καὶ τοῦ κλέπτου. Διότι, εἰπέ μου, διὰ ποῖον λόγον χαίρεται; διὰ τὴν γνώμην ἐκ μέρους τῶν πολλῶν, καὶ διὰ τὸ ὅτι δύναται νὰ ὑπερηφανεύεται καὶ νὰ εἶναι ἀπὸ ὅλους δακτυλοδεικτούμενος; **E** Καὶ τί θὰ ἐγίνετο χειρότερον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτήν, καὶ τὸν παράνομον αὐτὸν ἔρωτα; Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι κακὸν (τοῦτο), παύσατε νὰ κατηγορῆτε τοὺς ματαιοδόξους καὶ νὰ τοὺς περιλούετε μὲ ἀναριθμήτους κατηγορίας· παύσατε νὰ καταρᾶσθε

τοὺς ὑπερηφάνους καὶ ὑπερόπτας. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠθέλατε ἀνεχθῆ τοῦτο. Τὸ λοιπὸν εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄξιοι διὰ μυρίας κατηγορίας, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των μυρίους ραβδούχους. Καὶ αὐτὰ ἐλέχθησαν ὑπ' ἐμοῦ προκειμένου περὶ τῶν ἀρχόντων, τοὺς ὁποίους ἠμπορεῖ κανεὶς πιὸ πολὺ νὰ ὑποφέρῃ, διότι ἀσφαλῶς τοὺς περισσοτέρους θὰ εὕρωμεν νὰ διαπράττουν χειρότερα ἁμαρτήματα καὶ ἀπὸ τοὺς λῃστὰς **593** καὶ τοὺς φονεῖς καὶ τοὺς μοιχοὺς καὶ τοὺς τυμβωρύχους, ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἀσκοῦν καλῶς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Διότι κλέπτουν περισσότερον ἀναισχύντως ἀπὸ ἐκείνους, καὶ σφάζουν μὲ περισσοτέραν ἰταμότητα, καὶ ἀκολασταίνουν μὲ πολὺ μεγαλυτέραν παρανομίαν, καὶ ὑποσκάπτουν, ὄχι ἕνα τοῖχον, ἀλλὰ περιουσίας καὶ οἰκίας ἀμετρήτους, ἔχοντες (πρὸς τοῦτο) περισσοτέραν εὐκολίαν ἕνεκα τῆς πολιτικῆς των ἐξουσίας καὶ ὑπηρετοῦντες (οὕτω) τὴν φοβερωτάτην δουλείαν καὶ ὑποκύπτοντες εἰς τὰ πάθη ἀγενῶς, (καὶ κτυπῶντες τοὺς δούλους ἀσπλάγχνως), καὶ προκαλοῦντες τὸν τρόμον εἰς ὅσους τοὺς γνωρίζουν. Διότι μόνος (πραγματικῶς) ἐλεύθερος, καὶ μόνος ἄρχων, καὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς βασιλικώτερος εἶναι ὁ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰ πάθη.

Αὐτὰ λοιπὸν γνωρίζοντες, **B** ἂς ἐπιδιώξωμεν τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, καὶ ἂς ἀπαλλάξωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὴν κακὴν δουλείαν· καὶ ἂς μὴ νομίζωμεν ἄξιον μακαρισμοῦ οὔτε τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας, οὔτε τὴν τυραννίαν τοῦ πλούτου, οὔτε κάτι ἄλλο σχετικόν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν μόνην. Τοιουτοτρόπως θὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τῆς ἐδῶ ἐλευθερίας, καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΘ' (59)

(Ματθ. ιη', 7 - 14)

C «Ἀλλοίμονον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὰ σκάνδαλα. Διότι τὰ σκάνδαλα θὰ ἔλθουν κατ' ἀνάγκην, ἀλλ' ὅμως ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ποὺ γίνεται αἰτία νὰ ἔλθῃ τὸ σκάνδαλον» (Ματθ. 18, 7).

Καὶ ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθουν τὰ σκάνδαλα, θὰ εἴπῃ ἴσως κανεὶς ἐξ ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀντίθετον γνώμην, διατί ἐλεεινολογεῖ τὸν κόσμον, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τὸν ὑπερασπίζῃ καὶ νὰ τοῦ παρέχῃ χεῖρα βοηθείας; Διότι τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ἰατροῦ καὶ προστάτου· ἐκεῖνο δὲ καὶ τοῦ τυχόντος ἀνθρώπου.

Τί λοιπὸν θὰ ἐλέγωμεν πρὸς τὴν τόσον ἀναίσχυντον γλῶσσαν; Καὶ τί ἐπιζητεῖς ἴσον τῆς βοηθείας αὐτῆς; Καθ' ὅσον ἐνῷ ἦτο Θεός, ἔγινε πρὸς χάριν σου ἄνθρωπος **D** καὶ ἔλαβε μορφὴν δούλου καὶ ὑπέστη ὅλα τὰ πάνδεινα καὶ τίποτε δὲν παρέλειψε ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀπὸ Αὐτὸν ἐξηρτῶντο. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἀγνώμονες ἄνθρωποι διόλου δὲν μετεβλήθησαν πρὸς τὸ καλλίτερον, διὰ τοῦτο τοὺς ἐλεεινολογεῖ, διότι μετὰ ἀπὸ τὴν τόσον μεγάλην βοήθειαν, παρέμειναν εἰσέτι ἀσθενεῖς· ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἔλεγε κανεὶς θρηνῶν ἐκεῖνον τὸν ἀσθενῆ, ὁ ὁποῖος ἔτυχε καὶ πολλῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ πεισθῇ εἰς τοὺς ἰατρικοὺς κανόνας· ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του, τὴν ὁποίαν ηὔξησε ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας του. Ἀλλ' ἐκεῖ βέβαια εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ὁ θρῆνος· ἐδῶ ὅμως καὶ αὐτὸ εἶναι εἶδος θεραπείας, **E** τὸ νὰ προείπῃ αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ συμβῇ, καὶ νὰ ἐλεεινολογήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Διότι πολλοὶ ἂν καὶ συνεβουλεύθησαν πολλὰς φορὰς εἰς οὐδὲν μὲν ὠφελήθησαν, ὅταν ὅμως τοὺς ἐθρήνησαν οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν κατάστασίν των τότε ἀνέλαβον καὶ ἐσυνετίσθησαν. Διὰ τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἔθεσε τὸ «ἀλλοίμονον», ἀφυπνί-

ζων καὶ καθιστῶν αὐτοὺς ἐναγωνίους, καὶ προετοιμάζων νὰ εὑρίσκωνται εἰς κατάστασιν συνεχοῦς ἐγρηγόρσεως. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὰ φανερώνει καὶ τὴν εὔνοιάν του πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, **594** καὶ τὴν ἡμερότητά του, διότι θρηνεῖ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς του, μὴ ἐκφράζων μόνον τὴν δυσαρέσκειάν του, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώση καὶ μὲ τὸν θρῆνον καὶ μὲ τὴν πρόρρησιν, ὥστε (δι' ὅλων) νὰ κερδίση αὐτούς. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν αὐτό; λέγει· ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθουν τὰ σκάνδαλα, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀποφύγωμεν; Τὸ νὰ ἔλθουν μὲν τὰ σκάνδαλα εἶναι ἀνάγκη· δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη ὁπωσδήποτε νὰ ἀπολεσθῶμεν. Ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἔλεγε κάποιος ἰατρός (διότι εἰς τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ χρησιμοποιήσωμεν πάλιν τὸ ἴδιον παράδειγμα) κατ' ἀνάγκην θὰ παρουσιασθῆ αὐτὴ ἡ ἀσθένεια (καὶ θὰ λάβη αὐτὴν τὴν ἐξέλιξιν), ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἐκεῖνος ποὺ προσέχει ὁπωσδήποτε νὰ χάση τὴν ζωήν του ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. Ἔλεγε δὲ τοῦτο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ διὰ νὰ ἀφυπνίση τοὺς μαθητάς. **B** Διὰ νὰ μὴ νυστάζουν δηλαδή, διότι ἀποστέλλονται τάχα δι' ἕνα εἰρηνικὸν καὶ ἀδιατάρακτον βίον, δεικνύει εἰς αὐτοὺς ὅτι ὑπάρχουν ἔμπροσθέν των πολλοὶ πόλεμοι, ἐξωτερικοὶ καὶ ἐσωτερικοί. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος φανερώνων ἔλεγε· «ἀπὸ ἔξω πόλεμοι, ἀπὸ μέσα φόβοι»[1] «κίνδυνοι ἐκ μέρους τῶν ψευδαδέλφων»[2] καὶ πρὸς τοὺς Μιλησίους δὲ ὁμιλῶν εἶπε· «καὶ ἀπὸ σᾶς τοὺς ἰδίους θὰ ἐγερθοῦν ἄνδρες διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν»[3]. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ ἔλεγε· «ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου θὰ γίνουν οἱ ἰδικοί του»[4].

Ὅταν δὲ ὁμιλῆ περὶ ἀνάγκης, δὲν καταργεῖ τὸ αὐτεξούσιον τῆς θελήσεως οὔτε τὴν ἐλευθερίαν τῆς προαιρέσεως, οὔτε λέγει αὐτά, ὑποτάσσων τὸν βίον εἰς κάποιαν ἀνάγκην πραγμάτων· ἀλλὰ προλέγει ἐκεῖνο ποὺ ὁπωσδήποτε πρόκειται νὰ συμβῆ· τοῦτο ἀκριβῶς μὲ ἄλλας λέξεις ἐξέφρασεν ὁ Λουκᾶς ὡς ἑξῆς, «εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἔλθουν τὰ σκάνδαλα»[5] **C**.

1. Β' Κορ. 7,5.
2. Β' Κορ. 11,26.
3. Πράξ. 20,30.
4. Ματθ. 10,36.
5. Λουκ. 17,1.

Τί εἶναι ὅμως «τὰ σκάνδαλα»; Τὰ ἐμπόδια ποὺ παρουσιάζονται εἰς αὐτοὺς ποὺ βαδίζουν τὸν ὀρθὸν δρόμον τῆς ζωῆς. Ἔτσι καὶ οἱ θεατρῖνοι καλοῦν αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἱκανοὶ εἰς τὸ νὰ παραμορφώνουν τὰ σώματα. Δὲν φέρει λοιπὸν ἡ πρόρρησις τοῦ Κυρίου τὰ σκάνδαλα· μακρὰν τοιαύτης ὑποθέσεως· οὔτε ἐπειδὴ προεῖπε, διὰ τοῦτο συμβαίνουν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ἐξάπαντος νὰ συμβοῦν, διὰ τοῦτο προεῖπεν· ὅπως φυσικὰ ἐὰν δὲν ἤθελον νὰ σκέπτωνται καὶ νὰ ἐνεργοῦν κακῶς ἐκεῖνοι ποὺ τὰ δημιουργοῦν, οὔτε θὰ ἤρχοντο· ἐὰν δὲ δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἔλθουν, οὔτε θὰ προελέγοντο. Ἐπειδὴ ὅμως διέπραξαν κακουργήματα ἐκεῖνοι καὶ ἠσθένησαν ἀνιάτως, ἦλθε καὶ προλέγει ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν. **D** Καὶ ἐὰν ἤθελον διορθωθῆ ἐκεῖνοι, λέγει, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποὺ νὰ προξενεῖ τὰ σκάνδαλα, δὲν ἐπρόκειτο ὁ λόγος αὐτὸς νὰ ἀποδεικνύεται ψευδής; Καθόλου. Διότι δὲν θὰ ἐλέγετο· πράγματι, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ διορθωθοῦν ὅλοι, δὲν θὰ ἔλεγεν, ὅτι «εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθουν»· ἀλλ' ἐπειδὴ προεγνώριζε ὅτι θὰ γίνουν ἐξ ἑαυτῶν ἀδιόρθωτοι, διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ ἔλθουν. Καὶ διατί ὁ Χριστὸς δὲν τὰ ἐξηφάνιζε; λέγει. Διατί ἔπρεπε νὰ ὠφεληθοῦν δι' ἐκείνους ποὺ ἐβλάπτοντο; Ἀλλ' ἐκεῖνοι ποὺ βλάπτονται δὲν χάνονται ἐξ αἰτίας τῆς ὑπάρξεως τῶν σκανδάλων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἰδικῆς των ἀδιαφορίας· **E** καὶ ἀπόδειξις εἶναι οἱ ἐνάρετοι, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον δὲν βλάπτονται ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κερδίζουν τὰ μέγιστα· ὅπως (ἐνάρετος) ἦτο ὁ Ἰώβ[6], ὁ Ἰωσήφ[7], ὅπως ὅλοι οἱ δίκαιοι καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Ἐὰν δὲ ἐχάθησαν πολλοί, (ἐχάθησαν) ἐξ αἰτίας τοῦ ὕπνου των. Ἐὰν δὲν εἶχον ἔτσι τὰ πράγματα, ἀλλὰ ἡ καταστροφὴ προήρχετο ἀπὸ τὰ σκάνδαλα, ἔπρεπε ὅλοι νὰ ἀπολεσθοῦν. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ ἀπομακρύνονται ἀπ' αὐτά, **595** ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀπομακρύνεται ἂς κατακρίνη τὸν ἑαυτόν του. Διότι τὰ σκάνδαλα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον, καὶ ἀφυπνίζουν τὸν ἄνθρωπον

6. Ὁ Ἰὼβ πρὸς δοκιμασίαν τῆς πίστεώς του ὑπέστη μεγάλα δεινά, ἅτινα ἐκτίθενται εἰς τὸ ὁμώνυμον βιβλίον τῆς Π.Δ., ἔμεινεν ὅμως ἀκλόνητος εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐσέβειάν του πρὸς τὸν Θεόν.
7. Καὶ ὁ Ἰωσήφ, υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῆς Ραχήλ, τοῦ ὁποίου ἡ ἱστορία ἐκτίθεται εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, καὶ εἰς τὰς εὐτυχίας καὶ εἰς τὰς δυστυχίας εἶχε πάντοτε ἐν φόβῳ Θεοῦ.

καὶ τὸν κάμνουν περισσότερον προσεκτικὸν καὶ τὸν ἀκονίζουν καὶ ὄχι μόνον αὐτὸν ποὺ προφυλάσσεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποὺ περιπίπτει εἰς αὐτὰ ἀνυψώνουν γρήγορα· διότι εἰς τὸ ἑξῆς τὸν κάμνουν περισσότερον ἀσφαλῆ, οὕτως ὥστε δυσκόλως πλέον νὰ περιπίπτη εἰς αὐτά. Ἑπομένως ἐὰν εἴμεθα ἄγρυπνοι καὶ προσέχωμεν, δὲν εἶναι μικρὸν τὸ κέρδος ποὺ καρπούμεθα ἀπὸ ἐδῶ, μὲ τὸ νὰ εὑρισκώμεθα δηλαδὴ πάντοτε εἰς κατάστασιν πνευματικῆς ἑτοιμότητος. Ἐὰν ὅμως κοιμώμεθα, παρ' ὅτι ὑπάρχουν τόσοι ἐχθροὶ καὶ τόσον μεγάλοι ἐπικείμενοι πειρασμοί, ποῖοι θὰ εἴμεθα ζῶντες ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε φόβον; Καὶ ἂν θέλης, παρατήρησε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον· ἐὰν δηλαδὴ καὶ μὲ τὸ νὰ ζήση ὀλίγον χρόνον, ἴσως δὲ οὔτε ὁλόκληρον ἡμέραν εἰς τὸν παράδεισον, καὶ νὰ ἀπολαύση τῆς (ἐκεῖ) τρυφῆς, **B** ἔφθασε εἰς τόσον μεγάλον βαθμὸν κακίας, ὥστε καὶ ἰσοθεΐαν νὰ φαντασθῆ καὶ νὰ νομίση εὐεργέτην τὸν ἀπατεῶνα, καὶ νὰ μὴ τηρήση μίαν ἐντολήν, ἐὰν ἔζη ἀκαταπόνητον καὶ τὸν μετέπειτα βίον του, τί δὲν θὰ ἔκαμνε;

Ἀλλ' ὅταν εἴπωμεν αὐτά, πάλιν (ἐκεῖνοι) ἀντιλέγουν ἄλλα, μὲ τὸ νὰ ἐρωτοῦν καὶ διατί αὐτὸν τὸν ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἔτσι; Δὲν τὸν ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἔτσι· μὴ γένοιτο· διότι (ἐν τοιαύτη περιπτώσει) οὔτε θὰ τὸν ἐτιμώρει. Διότι ἐὰν ἡμεῖς δὲν κατηγοροῦμεν τοὺς δούλους δι' ὅσα προσωπικῶς εἴμεθα ὑπεύθυνοι, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς τῶν ὅλων. **C** Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ ἔγινε ἔτσι; λέγει. Ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν ἀδιαφορίαν του. Τί σημαίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του; Ἐρώτησε τὸν ἑαυτόν σου. Διότι ἐὰν οἱ κακοὶ δὲν εἶναι κακοὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν των, (τότε) μὴ τιμωρῆς τὸν δοῦλον, μήτε νὰ ἐλέγχης τὴν γυναῖκα δι' ὅσα πταίει, μήτε νὰ κτυπᾶς τὸν υἱόν, μήτε νὰ κατηγορῆς τὸν φίλον, μήτε νὰ μισῆς τὸν ἐχθρόν ποὺ σὲ βλάπτει· διότι ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι εὐσπλαγχνίας καὶ ὄχι τιμωρίας, ἐὰν δὲν ἁμαρτάνουν ἐξ ἑαυτῶν (οἰκειοθελῶς). Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ φιλοσοφῶ, λέγει. Καὶ ὅμως δύνασαι νὰ φιλοσοφῆς, ὅταν ἐννοήσης ὅτι οἱ ἴδιοι δὲν εἶναι αἴτιοι τῆς καταστάσεώς των, ἀλλ' εἶναι δέσμιοι κάποιας ἀνάγκης. Πράγματι, ὅταν δοῦλος κατεχόμενος ὑπὸ ἀσθενείας δὲν πραγματοποιήση τὰ προσταχθέντα, **D** ὄχι μόνον δὲν τὸν κατηγορεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸν συγχωρεῖς. Τοιου-

τοτρόπως σὺ εἶσαι μάρτυς ὅτι τὸ μὲν ἕνα ἐξαρτᾶται ἀπὸ
τὸν ἑαυτόν του, τὸ δὲ ἄλλο δὲν ἐξαρτᾶται. Ἑπομένως καὶ
ἐδῶ, ἐὰν ἐγνώριζες ὅτι ἦτο κακὸς (ἐκ φύσεως), ὄχι διότι
ἔγινε τέτοιος, τότε ὄχι μόνον δὲν θὰ τὸν κατηγόρεις,
ἀλλὰ καὶ θὰ τὸν συνεχώρεις. Καὶ ὁπωσδήποτε δὲν θὰ
συνεχώρεις μὲν διὰ τὴν νόσον, καὶ δὲν θὰ συνεχώρεις διὰ
τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, ἐὰν βέβαια ὁ ἄνθρωπος ἐγί-
νετο ἐξ ἀρχῆς κακός. Καὶ ἀπὸ ἄλλης δὲ πλευρᾶς εἶναι
εὔκολον νὰ ἀποστομώσωμεν τοὺς λέγοντας αὐτά· διότι
ὑπερέχει κατὰ πολὺ ἡ ἀλήθεια. Πράγματι, διατὶ οὐδέπο-
τε ἐκατηγόρησες δοῦλον, διότι δὲν εἶναι ὡραῖος εἰς τὴν
ὄψιν, διότι δὲν εἶναι ὑψηλόσωμος, διότι δὲν εἶναι εὐέλι-
κτος; **E** Διότι αὐτὰ εἶναι φυσικά. Συνεπῶς εἶναι ἀπηλ-
λαγμένος κατηγοριῶν διὰ φυσικὰ ἐλαττώματα, καὶ κα-
νεὶς δὲν θὰ τὸ ἀρνηθῆ. Ὅταν λοιπὸν κατηγορῆς, ἀπο-
δεικνύῃς ὅτι τὸ ἁμάρτημα δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φύσιν,
ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προαίρεσιν. Διότι ἐὰν δι' ὅσα δὲν κατηγο-
ροῦμεν, **396** μαρτυροῦμεν ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ
τὴν φύσιν, φανερὸν ὅτι καὶ δι' ὅσα κατηγοροῦμεν (ἐλέγ-
χομεν), δηλοῦμεν ὅτι τὸ ἁμάρτημα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν
προαίρεσιν. Μὴ παρεμβάλλης λοιπὸν διεστραμμένους λο-
γισμούς, μήτε σοφίσματα καὶ πλεξίματα χειρότερα τῶν
ἀραχνῶν, ἀλλὰ ἀπάντησέ μου πάλιν ἐκεῖνο· ἐδημιούργη-
σεν ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους; Βεβαιότατα. Πῶς
λοιπὸν δὲν εἶναι ὅλοι ἴσοι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν
κακίαν; ἀπὸ ποῦ οἱ καλοὶ καὶ ἐνάρετοι καὶ ἐπιεικεῖς;
ἀπὸ ποῦ οἱ διεστραμμένοι καὶ πονηροί; Ἐὰν ὅλα αὐτὰ
δὲν ἀπαιτοῦν διάθεσιν, ἀλλὰ εἶναι ἐκ φύσεως, πῶς οἱ μὲν
εἶναι αὐτό, οἱ δὲ ἄλλοι ἐκεῖνο; Διότι ἐὰν μὲν ἦσαν ὅλοι
ἐκ φύσεως κακοί, κανεὶς δὲν θὰ ἦτο καλός. **B** Ἐὰν δὲ ἦ-
σαν ὅλοι ἐκ φύσεως καλοί, κανεὶς δὲν θὰ ἦτο κακός. Ἐὰν
δηλαδὴ ἦτο μία ἡ φύσις ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἔπρεπε καὶ
κατὰ τοῦτο ὅλοι νὰ εἶναι ἕνα, εἴτε τοῦτο εἴτε ἐκεῖνο ἐπρό-
κειτο νὰ εἶναι. Ἐὰν δὲ θὰ ἐλέγομεν, ὅτι ἐκ φύσεως εἶναι
οἱ μὲν καλοί, οἱ δὲ κακοί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδόλως εὐ-
σταθεῖ, ὅπως ἀκριβῶς ἀπεδείξαμεν, ἔπρεπε αὐτὰ νὰ εἶ-
ναι ἀμετάβλητα· διότι τὰ φυσικὰ πράγματα εἶναι ἀμε-
τάβλητα. Πρόσεχε λοιπόν. Ὅλοι εἴμεθα θνητοὶ καὶ ὑπο-
κείμεθα εἰς τὰ πάθη καὶ κανεὶς δὲν εἶναι ἀπαθής, καὶ ἂν
μυρίας φορὰς ἰσχυρίζεται τὸ ἀντίθετον. Τώρα ὅμως βλέ-
πομεν νὰ γίνωνται πολλοὶ ἀπὸ ἐνάρετοι κακοί, καὶ ἀπὸ

κακοὶ ἐνάρετοι, οἱ μὲν ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας των, οἱ δὲ ἕνεκα τῆς προθυμίας των· **C** τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδεικνύει κατ' ἐξοχὴν ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ἐκ φύσεως. Διότι οὔτε μεταβάλλονται, οὔτε χρειάζονται διὰ τὴν βελτίωσίν των τὰ φυσικὰ πράγματα κάποιαν ἐπιμέλειαν. Ὅπως, δηλαδή, διὰ τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἀκοὴν δὲν ἔχομεν ἀνάγκην κόπου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν δὲν θὰ μᾶς ἐχρειάζοντο ἱδρῶτες ἐὰν αὐτὴ συνυπῆρχε μετὰ τῆς φύσεως. Διὰ ποῖον δὲ λόγον ἔκαμνε καὶ κακούς, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ κάμῃ ὅλους καλούς; (Δὲν ἔκαμε βέβαια κακούς). Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν τὰ κακά; λέγει. Ἐρώτησε τὸν ἑαυτόν σου· διότι ἰδικόν μου ἔργον εἶναι νὰ ἀποδείξω, ὅτι δὲν εἶναι ἐκ φύσεως, οὔτε ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἶναι αὐτόματα λοιπόν; λέγει. Καθόλου. Μήπως εἶναι ἀγέννητα; **D** Σιώπα, ἄνθρωπέ μου, καὶ φύγε μακρὰν ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτήν, τιμῶν τὸν Θεὸν καὶ τὰ κακὰ μὲ τὴν ἰδίαν τιμὴν καὶ μάλιστα τὴν πιὸ μεγάλην. Διότι ἐὰν εἶναι ἀγέννητα, θὰ εἶναι καὶ ἰσχυρά, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτοπισθοῦν, οὔτε νὰ καταλήξουν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν· διότι ἀσφαλῶς εἰς κάθε ἕνα εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ ἀγέννητον εἶναι ἄφθαρτον.

Ἀπὸ ποῦ δὲ ὑπάρχουν καὶ τόσοι καλοί, ἐφ' ὅσον τὸ κακὸν ἔχει τόσην δύναμιν; πῶς οἱ γεννητοὶ εἶναι ἰσχυρότεροι τοῦ ἀγεννήτου (κακοῦ); Ἀλλ' ὁ Θεός, λέγει, θὰ ἐξαλείψῃ κάποτε τὰ κακά. Καὶ πῶς θὰ καταστρέψῃ τὰ ἰσότιμα καὶ ἰσοδύναμα καὶ συνομήλικα; ὡς θὰ ἔλεγε κάποιος. Ὦ τῆς κακίας τοῦ διαβόλου! **E** πόσον μεγάλο κακὸν ἐμηχανεύθη· μὲ ποίαν βλασφημίαν ἔπεισε τοὺς ἀνθρώπους νὰ περιβάλουν τὸν Θεόν· μὲ ποῖον πρόσχημα εὐσεβείας ἐπενόησε ἄλλον βλάσφημον λόγον. **ΞΘΥ** Θέλοντες δηλαδὴ νὰ ἀποδείξουν ὅτι τὸ κακὸν δὲν προέρχεται ἐξ αὐτοῦ, εἰσήγαγον ἄλλο πονηρὸν δόγμα, ἰσχυρισθέντες ὅτι τὰ κακὰ εἶναι ἀγέννητα (αὐθύπαρκτα). Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν τὰ κακά; λέγει. Ἀπὸ τὸ νὰ θέλωμεν καὶ νὰ μὴ θέλωμεν. Αὐτὸ δὲ τὸ νὰ θέλωμεν καὶ νὰ μὴ θέλωμεν ἀπὸ ποῦ; Ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Σὺ ὅμως ἐρωτῶν αὐτὰ κάνεις τὸ ἴδιον, ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ ἠρωτᾶσο, ἀπὸ ποῦ ἐξαρτᾶται τὸ νὰ βλέπωμεν καὶ τὸ νὰ μὴ βλέπωμεν; ἔπειτα ἀφοῦ ἔλεγον ἐγὼ, ἀπὸ τὸ νὰ κλείωμεν καὶ νὰ μὴ κλείωμεν τοὺς ὀφθαλμούς μας, πάλιν νὰ ἠρώτας, αὐτὸ

δὲ τὸ νὰ κλείωμεν καὶ νὰ μὴ κλείωμεν ἀπὸ ποῦ; ἔπειτα ἀφοῦ ἤκουες, ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ τοῦ νὰ θέλωμεν, νὰ ἐζήτεις πάλιν ἄλλην αἰτίαν. Διότι τὸ κακὸν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ νὰ μὴ ὑπακούωμεν εἰς τὸν Θεόν. Ἀπὸ ποῦ λοιπόν, λέγει, εὗρε τοῦτο ὁ ἄνθρωπος; **B** Μήπως ἦτο δύσκολον πρᾶγμα, εἰπέ μου, διὰ νὰ τὸ εὕρῃ; Οὔτε ἐγὼ ἰσχυρίζομαι ὅτι ἦτο δύσκολον τοῦτο· ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἠθέλησε νὰ παρακούσῃ τὸν Θεόν; Ἀπὸ ραθυμίαν (ἀδιαφορίαν). Ἐνῷ δηλαδὴ ἦτο κύριος ἀμφοτέρων, ἀπέκλινεν περισσότερον πρὸς αὐτό.

Ἐὰν λοιπὸν ἀπορῇς ἀκόμη καὶ ζαλίζεσαι ἀκούων αὐτά, ἐγὼ δὲν θὰ σὲ ἐρωτήσω κάτι δύσκολον, οὔτε πολύπλοκον, ἀλλὰ κάποιον ἁπλοῦν καὶ σαφῆ λόγον. Ἔγινές ποτε κακός; Ἔγινες δὲ ποτὲ καὶ καλός; Αὐτὸ ποὺ λέγω σημαίνει· ἐκυριάρχησες κάποτε εἰς τὸ πάθος σου, καὶ ἐκυριεύθης πάλιν ἀπὸ τὸ πάθος; περιέπεσες εἰς μέθην, καὶ ὑπερίσχυσες τῆς μέθης; ὠργίσθης κάποτε, καὶ δὲν ὠργίσθης; **C** παρέβλεψες πτωχόν, καὶ δὲν παρέβλεψες; ἐπόρνευσες κάποτε, καὶ ἔζησες σωφρόνως πάλιν; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ὅλα αὐτά; εἰπέ μου, ἀπὸ ποῦ; Ἂν σὺ ἀρνῆσαι νὰ μοῦ εἴπῃς, ἐγὼ θὰ σοῦ εἴπω. Διότι τὴν μίαν φορὰν μὲν ἔδειξες προθυμίαν καὶ ἐπρόσεξες τὸν ἑαυτόν σου· μετὰ ὅμως ἐκάμφθης καὶ ἠδιαφόρησες. Πρὸς αὐτοὺς βέβαια ποὺ ἔχουν ἐγκαταλείψει τὸν ἑαυτόν των, καὶ εὑρίσκονται εἰς τελείαν κακίαν, καὶ δὲν ἔχουν συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς των καὶ εἶναι τρελλοί, καὶ οὔτε θέλουν νὰ ἀκούσουν δι' ἐκεῖνα ποὺ ἠμποροῦν νὰ τοὺς διορθώσουν, δὲν θὰ θίξω προβλήματα ἠθικῆς φιλοσοφίας· πρὸς αὐτοὺς ὅμως ποὺ εὑρίσκονται ἄλλοτε εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν (τῆς ἀρετῆς), ἄλλοτε δὲ εἰς ἐκείνην (τῆς κακίας) θὰ εἴπω εὐχαρίστως. Ἥρπασες κάποτε ὅσα δὲν σοῦ ἀνῆκον· **D** ἔπειτα δὲ ἀφοῦ ἐλύγισες ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν, προσέφερες εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην καὶ ἀπὸ τὰ ἰδικά σου; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν αὐτὴ ἡ μεταβολή; δὲν εἶναι φανερὸν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν γνώμην καὶ τὴν διάθεσιν; Φανερόν· καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ὅστις δὲν θὰ παρεδέχετο τοῦτο.

Δι' αὐτὸ παρακαλῶ ἂς φροντίζωμεν νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν ἀρετήν, καὶ καθόλου δὲν θὰ σᾶς ἀπασχολήσουν τοι-

αὐτα ζητήματα. Διότι, ἐὰν θέλωμεν, τὰ κακὰ εἶναι μόνον ὀνόματα. Μὴ ζητῆς λοιπόν, ἀπὸ ποῦ τὰ κακά, μήτε νὰ εὑρίσκεσαι ἐν ἀμηχανίᾳ· ἀλλ' ἀφοῦ εὕρης ὅτι προέρχονται ἀπὸ μόνης τῆς ἀδιαφορίας, ἀπόφευγε τὰ κακά. Καὶ ἂν κάποιος εἴπῃ, ὅτι αὐτὰ δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν τὸν ἴδῃς νὰ ὀργίζεται κατὰ τοῦ δούλου, **E** νὰ φιλονικῇ μὲ τὴν γυναῖκα, νὰ ἐλέγχῃ τὸ παιδί, νὰ κατηγορῇ τοὺς ἀδικοῦντας, εἰπὲ πρὸς αὐτόν· πῶς ἔλεγες λοιπόν, ὅτι τὰ κακὰ δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς; Ἐὰν δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς διὰ ποῖον λόγον κατηγορεῖς; Εἰπὲ πρὸς αὐτὸν πάλιν· ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου κακολογεῖς καὶ ὑβρίζεις; Ἐὰν ὄχι ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου (δηλ. μὲ τὴν θέλησίν σου), ἂς μὴ ὀργίζεται κανεὶς ἐναντίον σου· ἐὰν ὅμως ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου, (τότε) ἀπὸ σὲ καὶ τὴν ἀμέλειάν σου ἐξαρτῶνται τὰ κακά. **599** Τί λοιπόν; παραδέχεσαι ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ καλοί; Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἀγαθός, πῶς σὺ δικαιολογεῖς τὸ ὄνομα τοῦτο; ἀπὸ ποῦ πηγάζουν οἱ ἔπαινοί σου; Ἐὰν ὅμως ὑπάρχουν καλοί, φανερὸν ὅτι θὰ κατηγορήσουν τοὺς κακούς. Ἀλλ' ἐὰν κάποιος δὲν εἶναι μὲ τὴν θέλησίν του κακός, οὔτε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του, τότε θὰ εὑρεθοῦν οἱ καλοὶ νὰ κατηγοροῦν ἀδίκως τοὺς κακούς, καὶ θὰ εἶναι ἔτσι καὶ αὐτοὶ πάλιν κακοί. Διότι τί θὰ ἐγίνετο χειρότερον ἀπὸ τὸ νὰ διαδίδῃ κανεὶς ψευδεῖς κατηγορίας εἰς βάρος ἀθώου; Ἐὰν ὅμως παραμένουν καλοὶ μολονότι ἐπιτιμοῦν, καὶ αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀπόδειξις τῆς ἀγαθότητός των, καὶ εἰς τοὺς ἐντελῶς ἀνοήτους εἶναι ἀπὸ ἐδῶ φανερόν, ὅτι οὐδέποτε ὑπάρχει κανεὶς κατ' ἀνάγκην κακός. **B** Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ ὅλα αὐτὰ ἐζήτεις, ἀπὸ ποῦ τὰ κακά; θὰ ἔλεγον, ἀπὸ ἀμέλειαν, ἀπὸ ὀκνηρίαν, ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν μετὰ τῶν κακῶν, ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν τῆς ἀρετῆς· ἀπὸ ἐδῶ προέρχονται τὰ κακά, καὶ τὸ νὰ ζητοῦν μερικοὶ ἀπὸ ποῦ τὰ κακά. Κανεὶς βέβαια ἐξ ἐκείνων ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ζοῦν λογικῶς καὶ σωφρόνως δὲν ἐπιζητεῖ αὐτά, ἀλλ' ἐκεῖνοι ποὺ ἀποτολμοῦν τὰ κακά, καὶ πλέκουν ἱστοὺς ἀραχνῶν θέλοντες νὰ ἐπινοήσουν μὲ τὰ λόγια αὐτὰ κάποιαν ἀνωφελῆ παρηγορίαν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἂς ξεσχίσωμεν (αὐτοὺς τοὺς ἱστοὺς) ὄχι μόνον μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα. Δὲν συμβαίνουν λοιπὸν αὐτὰ ἐξ ἀνάγκης. Ἐὰν συνέβαινον ἐξ ἀνάγκης δὲν θὰ ἔλεγεν **C**· «ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τὸ

σκάνδαλον». Ἐλεεινολογεῖ δηλαδὴ μόνον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐκ προαιρέσεως κακοί. Ἐὰν δὲ λέγει, «διὰ τοῦ ὁποίου» μὴ θαυμάσῃς. Διότι δὲν λέγει τοῦτο ἀναφερόμενος δι' αὐτοῦ εἰς κάποιον ἄλλον, ἀλλ' ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐξαρτᾷ τὸ πᾶν. Τὸ «διὰ τοῦ ὁποίου» εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν σημαίνει «ὑπὸ τοῦ ὁποίου» ὅπως ὅταν λέγῃ· «ἀπέκτησα ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ»[8]· δὲν φανερώνει τὸ δεύτερον, ἀλλὰ τὸ πρῶτον αἴτιον. Καὶ πάλιν· «διὰ τοῦ Θεοῦ δὲν γίνεται ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν;»[9]. Καί, «εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκλήθητε νὰ ἔχετε κοινωνίαν μὲ τὸν Υἱόν του»[10].

Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι δὲν δημιουργοῦνται τὰ σκάνδαλα κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην, ἄκουσε καὶ τὰ ἑξῆς. Διότι μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν λέγει· «Ἐὰν τὸ χέρι σου ἢ τὸ πόδι σου σὲ σκανδαλίζει, **D** κόψε τα καὶ ρίξε τα μακρυά. Εἶναι καλλίτερα διὰ σὲ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν ζωὴν κουλὸς ἢ κουτσός, παρὰ νὰ ριφθῇς εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ μὲ δύο χέρια ἢ δύο πόδια. Καὶ ἐὰν τὸ δεξί σου μάτι σὲ σκανδαλίζῃ, βγάλε το καὶ ρίψε το μακρυὰ ἀπὸ σέ. Εἶναι καλλίτερον διὰ σὲ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν ζωὴν μονόφθαλμος παρὰ μὲ δύο μάτια νὰ ριφθῇς εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός»[11]· δὲν λέγει αὐτὰ περὶ τῶν μελῶν τοῦ σώματος· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ περὶ τῶν φίλων, περὶ τῶν συγγενῶν, οἱ ὁποῖοι μᾶς εἶναι ἀναγκαῖοι ὡς ἄλλα μέλη τοῦ σώματός μας. Τοῦτο εἶπε καὶ προηγουμένως, τὸ λέγει καὶ τώρα. Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον βλαβερόν, ὅσον ἡ κακὴ καὶ ἐπιζήμιος συναναστροφή. **E** Διότι ὅσα δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἀνάγκη, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ πολλάκις ἡ φιλία καὶ πρὸς βλάβην καὶ πρὸς ὠφέλειαν. Δι' αὐτὸ μᾶς διατάζει ἐντόνως νὰ ἀποκόπτωμεν αὐτοὺς ποὺ μᾶς βλάπτουν, ὑπονοῶν αὐτοὺς ποὺ δημιουργοῦν τὰ σκάνδαλα. **600** Εἶδες πῶς ἀπεσόβησε τὴν μέλλουσαν νὰ προκύψῃ βλάβην ἐκ τῶν σκανδάλων; Μὲ τὸ νὰ προείπῃ, ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ συμβοῦν, μὲ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι εἶναι μεγάλαι αἱ συμφοραί, ὥστε κανένα νὰ μὴ εὕρουν ὀκνηρὸν καὶ ἀδιά-

8. Γεν. 4,1.
9. Γεν. 40,8.
10. Α' Κορ. 1,9.
11. Ματθ. 18, 8-9.

φορον, ἀλλὰ νὰ περιμένουν αὐτὰ διαυγεῖς καὶ ἄγρυπνοι· (διότι δὲν θὰ ἔλεγεν ἀσκόπως, «ἀλλοίμονον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὰ σκάνδαλα»· ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ ἐξ αὐτῶν βλάβη)· μὲ τὸ νὰ ἐλεεινολογήσῃ δὲ ἐντονώτερον πάλιν ἐκεῖνον ποὺ τὰ δημιουργεῖ. Διότι τὸ νὰ εἴπῃ, «πλὴν ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον», τοῦτο φανερώνει μεγάλην τιμωρίαν· ὄχι δὲ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προσθήκην τοῦ παραδείγματος ηὔξησε τὸν φόβον.

Ἔπειτα δὲν ἀρκεῖται εἰς αὐτά, ἀλλ' ὑποδεικνύει καὶ τὸν δρόμον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ διέφευγε κανεὶς τὰ σκάνδαλα. **B** Ποῖος εἶναι αὐτός; Τοὺς κακούς, λέγει, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι στενοί σου φίλοι, κόψε τους ἀπὸ τὴν φιλικήν σου συναναστροφήν· καὶ κάμνει συλλογισμὸν μὴ ἐπιδεχόμενον ἀντιρρήσεις. Ἂν δηλαδὴ παραμένουν ὡς φίλοι σου, οὔτε θὰ κερδίσῃς αὐτούς, καὶ ἐπὶ πλέον θὰ χάσῃς τὸν ἑαυτόν σου. Ἂν ὅμως τοὺς ἀποκόψῃς, θὰ κερδίσῃς τοὐλάχιστον τὴν σωτηρίαν σου. Ἑπομένως ἐὰν σὲ βλάπτῃ ἡ φιλία κάποιου, ξεχώριζέ τον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου. Διότι ἐὰν ἀκρωτηριάζωμεν πολλάκις τὰ ἰδικά μας μέλη, ὅταν αὐτὰ καὶ πάσχουν ἀνίατον ἀσθένειαν καὶ προξενοῦν βλάβην καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ κάνωμεν τοῦτο προκειμένου περὶ τῶν φίλων. Ἐὰν δὲ τὰ κακὰ ἦσαν ἐκ φύσεως, ἦτο περιττὴ ὅλη αὐτὴ ἡ συμβουλὴ καὶ νουθεσία, περιττὴ ἡ προφύλαξις διὰ τῶν προαναφερθέντων· **C** ἐὰν ὅμως δὲν ἦτο περιττή, ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι περιττή, φανερὸν ὅτι ἡ κακία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προαίρεσιν.

«Προσέχετε νὰ μὴ περιφρονήσετε οὔτε ἕνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτούς. Διότι σᾶς λέγω, ὅτι οἱ ἄγγελοί των βλέπουν πάντοτε τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου, ποὺ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανούς»[12]. Δὲν ἀποκαλεῖ μικροὺς τοὺς πραγματικῶς μικρούς, ἀλλὰ τοὺς νομιζομένους ἐκ μέρους τῶν πολλῶν, τοὺς πτωχούς, τοὺς περιφρονημένους, τοὺς ἀγνώστους (διότι πῶς θὰ ἦτο μικρὸς ὁ ἀντάξιος ὅλου τοῦ κόσμου; πῶς θὰ ἦτο μικρὸς ὁ ἀγαπητὸς εἰς τὸν Θεόν;) ἀλλ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν θεωροῦνται μικροί. Καὶ δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ περὶ ἑνός, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀποτρέπει πάλιν τὴν βλάβην ἐκ τῶν πολλῶν σκανδάλων. **D** Ὅπως δὲ τὸ νὰ ἀποφεύγωμεν τοὺς κακούς, ἔτσι καὶ τὸ νὰ σεβώμεθα τοὺς καλοὺς προξενεῖ μεγίστην ὠφέλειαν, καὶ ἐκεῖνος ποὺ προσέχει ἀσφαλίζεται κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι ἀποκόπτει τὰς φιλίας ἐκείνων ποὺ σκανδαλίζουν· δεύτερον δὲ ἐκ τοῦ ὅτι βοηθεῖ καὶ σέβεται τοὺς ἁγίους αὐτούς. Ἔπειτα καὶ ἐξ ἄλλης πλευρᾶς κάμνει αὐτοὺς ἀξιοσεβάστους λέγων· «διότι οἱ ἄγγελοί των βλέπουν πάντοτε τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου, ποὺ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανούς». Ἀπὸ ἐδῶ εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ ἅγιοι ἔχουν (προστάτας) ἀγγέλους, ἢ καὶ ὅλοι. Καθ' ὅσον ὁ ἀπόστολος λέγει προκειμένου περὶ τῆς γυναικός, ὅτι **E** «διὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ ἔχῃ κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ἀπὸ ἐντροπὴν πρὸς τοὺς ἀγγέλους»[13]· καὶ ὁ Μωϋσῆς· «ἔστησε τὰ ὅρια τῶν ἐθνῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ»[14]. Ἐδῶ δὲ δὲν ὁμιλεῖ μόνον περὶ ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ ὑπερεχόντων ἀγγέλων. Ὅταν δὲ λέγῃ, «τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου», δὲν λέγει τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ ἀπεριόριστον θάρρος τῶν ἀγγέλων (ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ) καὶ τὴν μεγάλην τιμὴν αὐτῶν.

«Διότι ἦλθε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ σώσῃ τὸν χαμένον (μακρὰν τοῦ Θεοῦ) ἄνθρωπον»[15]. Καὶ τοὺς παρουσιάζει πάλιν ἄλλον συλλογισμὸν μεγαλυτέρας σημασίας ἀπὸ τὸν πρῶτον **600** καὶ τὸν συνδέει μὲ κάποιαν παραβολήν, διὰ τῆς ὁποίας φανερώνει ὅτι αὐτὰ εἶναι καὶ θέλημα τοῦ οὐρανίου Πατρός. «Τί νομίζετε, λέγει, ἐὰν ἕνας ἄνθρωπος ἔχῃ ἑκατὸν πρόβατα καὶ χαθῇ ἓν ἀπὸ αὐτά, δὲν θὰ ἀφήσῃ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ καὶ θὰ τρέξῃ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ χαμένον; Καὶ ἐὰν συμβῇ νὰ τὸ εὕρῃ, χαίρει δι' αὐτὸ περισσότερον παρὰ διὰ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα, ποὺ δὲν ἔχουν χαθῆ. Ἔτσι δὲν εἶναι θέλημα τοῦ Πατρός σας, νὰ χαθῇ ἕνας ἀπὸ τοὺς

12. Ματθ. 18,10.

13. Α' Κορ. 11,10.
14. Δευτ. 32,8.
15. Ματθ. 18,11.

μικρούς αὐτούς»[16]. Βλέπεις διὰ πόσων μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν φροντίδα τῶν ταπεινῶν ἀδελφῶν; **B** Μὴν εἴπῃς λοιπόν, ἐκεῖνος εἶναι χαλκουργός, ὑποδηματοποιός, εἶναι γεωργός, εἶναι ἀνόητος, καὶ τὸν περιφρονήσῃς. Καὶ διὰ νὰ μὴ πάθῃς αὐτό, πρόσεξε διὰ πόσων σὲ πείθει νὰ εἶσαι μετριόφρων, καὶ σὲ παρακινεῖ εἰς τὴν φροντίδα αὐτῶν. Ἔστησε παιδὶ (εἰς τὸ μέσον), καὶ λέγει· «νὰ γίνετε ὡσὰν τὰ παιδιά»· καί, «ἐκεῖνος ποὺ θὰ δεχθῇ ἕνα παιδὶ σὰν αὐτό, ἐμὲ δέχεται»· καί, «ἐκεῖνος ποὺ θὰ σκανδαλίσῃ, θὰ ὑποστῇ φοβερά». Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ παράδειγμα μὲ τὴν μυλόπετραν, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ τὸ «ἀλλοίμονον», καὶ διέταξε νὰ ἀποκόπτωμεν αὐτούς, κι᾽ ἂν ἀκόμη εἶναι χρήσιμοι δι᾽ ἡμᾶς ὡς ἄλλαι χεῖρες καὶ ὀφθαλμοί. **C** Καὶ ἀπὸ τοὺς προστάτας των ἀγγέλους καθιστᾷ πάλιν ἀξιοσεβάστους αὐτοὺς τούτους τοὺς ταπεινοὺς ἀδελφούς· καὶ ἀπὸ τὸ ἰδικόν του θέλημα καὶ πάθος (διότι ὅταν λέγῃ, Ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου διὰ νὰ σώσῃ τὸν χαμένον ἄνθρωπον, ὑποδηλώνει καὶ τὸν Σταυρόν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος, ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ· «Διὰ τὸν ὁποῖον ἀπέθανεν ὁ Χριστός»[17]), καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν· καὶ ἀπὸ τὴν κοινὴν συνήθειαν, ὅτι ὁ ποιμὴν ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ ὅσα ἔχουν σωθῆ ζητεῖ τὸ χαμένον, καὶ ὅταν τὸ εὕρῃ εὐχαριστεῖται τὰ μέγιστα διὰ τὴν εὕρεσιν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ Θεὸς χαίρεται τόσον δι᾽ ἓν μικρὸν πρόβατον ἀνευρεθέν, πῶς σὺ περιφρονεῖς αὐτοὺς ποὺ τυγχάνουν παρὰ τοῦ Θεοῦ τόσης προσοχῆς καὶ φροντίδος **D**, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃς καὶ τὴν ἰδίαν σου ψυχὴν χάριν ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων; Ἀλλ᾽ εἶναι ἀσήμαντος καὶ ἀνάξιος λόγου; Δι᾽ αὐτὸ λοιπὸν κατ᾽ ἐξοχὴν πρέπει νὰ κάνωμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ διασώζωμεν αὐτόν. Καθ᾽ ὅσον καὶ ὁ ἴδιος ἀφοῦ ἄφησε τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα, ἦλθε πρὸς ἐκεῖνο, καὶ δὲν ἠμπόρεσε ἡ σωτηρία τόσων πολλῶν νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἑνός. Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει, ὅτι τὸ ἔφερε καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων[18] καὶ «γίνεται μεγα-

16. Ματθ. 18, 12 - 14.
17. Ρωμ. 14,15.
18. Λουκ. 15, 5. 7.

λυτέρα χαρὰ δι᾽ ἕνα ἁμαρτωλὸν ποὺ μετανοεῖ παρὰ διὰ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίους». Μὲ τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃ δὲ τὰ σεσωσμένα χάριν αὐτοῦ, καὶ μὲ τὸ νὰ χαρῇ περισσότερον διὰ τὴν σωτηρίαν του, ἀπέδειξε τὴν μεγάλην περὶ αὐτοῦ φροντίδα. Ἂς μὴ παραμελῶμεν λοιπὸν τὰς ψυχὰς καὶ τῶν μικρῶν αὐτῶν ἀνθρώπων. Καθ᾽ ὅσον ὅλα αὐτὰ ἐλέχθησαν δι᾽ αὐτὸν τὸν σκοπόν. **E** Διὰ μὲν τῆς ἀπειλῆς ὅτι οὐδόλως θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ γίνῃ ὡσὰν τὸ παιδί, καὶ διὰ τῆς ὑπενθυμήσεως τῆς μυλόπετρας, κατέστειλε τὴν ὑπεροψίαν τῶν ἀλαζόνων· διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον ἐνάντιον εἰς τὴν ἀγάπην, ὅπως ἡ ὑπερηφάνεια· μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δέ, «εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθουν τὰ σκάνδαλα» μᾶς κατέστησε ἀγρύπνους· μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ δέ, «ἀλλοίμονον (εἰς τὸν ἄνθρωπον) διὰ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τὸ σκάνδαλον», προητοίμασε κάθε ἕνα νὰ φροντίζῃ μὴ τυχὸν δι᾽ αὐτοῦ ἔρχεται τὸ σκάνδαλον (γίνεται ὁ ἴδιος πρόξενος σκανδάλων). **601** Καὶ μὲ τὸ νὰ διατάξῃ μὲν νὰ ἀποκόπτωμεν τοὺς σκανδαλίζοντας, ἔκαμε εὔκολον τὴν σωτηρίαν· μὲ τὸ νὰ διατάξῃ δὲ νὰ μὴ περιφρονῶμεν αὐτοὺς (τοὺς μικροὺς καὶ εὐτελεῖς), καὶ ὄχι μὲ τὸ νὰ διατάξῃ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἐντόνως (διότι λέγει, «προσέχετε μὴ τυχὸν περιφρονήσετε ἕνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτούς). Καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι «οἱ ἄγγελοί των βλέπουν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου», καί, «διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγώ», καί, ὅτι «τοῦτο θέλει ὁ Πατήρ μου», ἔκαμε περισσότερον προσεκτικοὺς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νὰ φροντίζουν αὐτούς. Βλέπεις μὲ πόσον τεῖχος τοὺς περιφρούρησε, καὶ πόσον φροντίζει διὰ τοὺς καταφρονουμένους καὶ κινδυνεύοντας, **B** καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπειλῇ ἀνυπόφορα κακὰ δι᾽ ἐκείνους ποὺ γίνονται εἰς αὐτοὺς πρόσκομμα, καὶ μὲ τὸ νὰ ὑπόσχεται μεγάλα ἀγαθὰ εἰς αὐτοὺς ποὺ τοὺς προσέχουν καὶ τοὺς φροντίζουν, φέρων ὡς παράδειγμα τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του καὶ τὸν Πατέρα;

Τὸν Κύριον ἂς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ τίποτε ἂς μὴ παραλείπωμεν ἐξ ἐκείνων ποὺ φαίνονται ταπεινὰ καὶ κοπιώδη χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν μας· ἀλλ᾽ ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπηρετήσωμεν κάποιον, καὶ ἂν εἶναι μικρός, καὶ ἂν εἶναι ἀσήμαντος αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖον προσφέρεται ἡ βοήθειά μας, καὶ ἂν εἶναι κάποιο δύσκο-

λον πρᾶγμα, καὶ ἂν πρέπει νὰ διασχίζωμεν ὄρη καὶ κρημνούς, ὅλα ἂς εἶναι ὑποφερτὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀδελφοῦ. Διότι τόσον ἀξιοπρόσεκτον πρᾶγμα εἶναι ἡ ψυχὴ εἰς τὸν Θεόν, ὥστε νὰ μὴ λυπηθῇ ἀκόμη καὶ τὸν Υἱόν Του (πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς).

Δι' αὐτὸ παρακαλῶ, μόλις ἀρχίζει νὰ ξημερώνῃ, ἐξερχόμενοι ἀμέσως τῆς οἰκίας μας, ἂς ἔχωμεν τοῦτον τὸν ἕνα σκοπὸν καὶ πρὸ πάντων τὴν προθυμίαν αὐτήν, τὸ νὰ σώσωμεν ἐκεῖνον ποὺ κινδυνεύει. Δὲν ἐννοῶ ἀπὸ αὐτὸν μόνον τὸν φυσικὸν κίνδυνον· διότι αὐτὸς δὲν εἶναι (πραγματικὸς) κίνδυνος· ἀλλὰ ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ψυχῆς, ποὺ ἐπισυμβαίνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν διάβολον. Καθ' ὅσον καὶ ὁ ἔμπορος διασχίζει τὸ πέλαγος, ὥστε νὰ αὐξήσῃ τὴν περιουσίαν του· καὶ ὁ χειροτέχνης κάμνει τὰ πάντα διὰ νὰ πληθύνῃ τὰ ὑπάρχοντά του. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἂς μὴ ἀρκούμεθα μόνον εἰς τὴν σωτηρίαν τὴν ἰδικήν μας, διότι βλάπτωμεν καὶ αὐτὴν (κατ' αὐτὸν τρόπον). Καθ' ὅσον εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὴν παράταξιν τῆς μάχης ὁ στρατιώτης ἐκεῖνος ποὺ ἀποβλέπει πρὸς αὐτὸ μόνον, κατὰ ποῖον τρόπον θὰ διασώσῃ τὸν ἑαυτόν του λιποτακτῶν, καταστρέφει μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους· ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ ὁ γενναῖος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀγωνιζόμενος, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους διασώζει καὶ τὸν ἑαυτόν του.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ χριστιανική μας ζωὴ εἶναι πόλεμος, καὶ ὁ φοβερώτατος ἀπὸ ὅλους τοὺς πολέμους, καὶ παράταξις καὶ μάχη, ὅπως ὁ βασιλεύς μας διέταξεν, ἔτσι ἂς παρατασσώμεθα εἰς τὴν πολεμικὴν γραμμήν, ἕτοιμοι πρὸς σφαγὰς καὶ φόνους καὶ αἵματα, ἀποβλέποντες πρὸς τὴν σωτηρίαν ὅλων, παρορμῶντες τοὺς ἱσταμένους συστρατιώτας, ἐγείροντες τοὺς εὑρισκομένους κατὰ γῆς. Καθ' ὅσον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας εἰς αὐτὴν τὴν μάχην εὑρίσκονται κάτω πληγωμένοι, περιλουόμενοι μὲ τὸ αἷμα καὶ κανεὶς δὲν τοὺς παρέχει χεῖρα βοηθείας, οὔτε κάποιος ἀπὸ τὸ πλῆθος, οὔτε ἱερεύς, οὔτε ἄλλος κανείς, οὔτε συμπολεμιστής, οὔτε φίλος, οὔτε ἀδελφός· ἀλλὰ κάθε ἕνας φροντίζει διὰ τὰ ἰδικά του. Δι' αὐτὸ ἀκρωτηριάζομεν καὶ τὰ ἰδικά μας. Διότι ἡ πιὸ μεγάλη παρρησία καὶ προκοπὴ εἶναι τὸ νὰ μὴ φροντίζωμεν διὰ τὰ ἰδικά μας. Δι' αὐτὸ λοιπὸν εἴμεθα ἀσθε-

νικοὶ καὶ εὐκολονίκητοι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὸν διάβολον, διότι ἐπιζητοῦμεν τὸ ἀντίθετον τούτου, καὶ δὲν ἀντιμετωπίζομεν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ τὸν ἐχθρόν, οὔτε ἀποτελοῦμεν φραγμὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ συνδεόμενοι ὅλοι διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, ἀλλ' ἐπιζητοῦμεν ἄλλας ἀφορμὰς φιλικοῦ δεσμοῦ μεταξύ μας, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὴν συγγένειαν, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὴν συναναστροφήν, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὴν γειτονικὴν κατοικίαν· καὶ εἴμεθα μᾶλλον ἀπὸ κάθε τι ἄλλο φίλοι, παρὰ ἀπὸ εὐσέβειαν, ἐνῷ ἔπρεπε μόνον ἐξ αὐτῆς νὰ συνδεώμεθα φιλικῶς· τώρα ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, γινόμεθα ἐνίοτε φίλοι μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας, παρὰ μὲ τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας (καὶ ἀδελφοὺς ἐν Χριστῷ).

Ναί, λέγει· διότι ὁ μὲν ἕνας εἶναι κακοήθης, ὁ δὲ ἄλλος ἐνάρετος καὶ σώφρων. Τί λέγεις; Κακοήθη ἀποκαλεῖς τὸν ἀδελφὸν σὺ ποὺ διατάσσεσαι νὰ μὴ λέγῃς οὔτε ρακά[19]; καὶ δὲν ἐντρέπεσαι, δὲν κοκκινίζεις διασύρων τὸν ἀδελφόν, τὸ ἰδικόν σου μέλος, αὐτὸν ποὺ ὅπως σὺ ἐγγενήθη μὲ τὰς αὐτὰς ὠδῖνας, ποὺ συμμετέσχεν εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν; Ἀλλ' ἐὰν μὲν ἔχῃς κάποιον ἀδελφὸν κατὰ σάρκα, καὶ ἂν πραγματοποιῇ ἀναρίθμητα κακά, φροντίζεις νὰ τὸν περιμαζεύῃς καὶ νομίζεις ὡς ἰδικήν σου ἐντροπὴν τὸν ἐξευτελισμὸν ἐκείνου· τὸν πνευματικὸν ὅμως ἀδελφόν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τὸν ἀπαλλάξῃς συκοφαντίας, σὺ καὶ μὲ μυρίας κατηγορίας τὸν περιβάλλεις; Βέβαια, λέγει, εἶναι κακοήθης καὶ δυσκόλως μεταβάλλεται. Δι' αὐτὸ λοιπὸν νὰ γίνῃς φίλος, διὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὴν κακίαν, διὰ νὰ τὸν μεταβάλῃς, διὰ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃς εἰς τὴν ἀρετήν. Ἀλλὰ δὲν πείθεται, λέγει, οὔτε ἀνέχεται συμβουλήν. Ἀπὸ ποῦ τὸ γνωρίζεις; μήπως τὸν συνεβούλευσες καὶ προσεπάθησες νὰ τὸν διορθώσῃς; Συνεβούλευσα, λέγει, πολλὰς φοράς. Πόσας φοράς; Πολλάκις καὶ διὰ πρώτην καὶ διὰ δευτέραν φοράν. Πῶ, πῶ· αὐτὸ εἶναι τὸ πολλάκις; Διότι ἐὰν ἔκαμνες τοῦτο συνεχῶς, (καὶ πάλιν) δὲν ἔπρεπε νὰ κου-

19. Τὸ ρακά, λέξις ἀραμαϊκή, σημαίνει «[illegible]», «[illegible]». Κατὰ τὸν Χρυσόστομον εἶναι καὶ μεγάλης ὕβρεως ῥῆμα, τὸ παρ' ἡμῖν χυδαῖον «βρὲ σύ».

ρασθῇς καὶ νὰ ἀποκάμῃς. Δὲν βλέπεις πῶς ὁ Θεὸς μᾶς συμβουλεύει συνεχῶς, διὰ τῶν Προφητῶν, διὰ τῶν ἀποστόλων, διὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν; Τί λοιπόν; κατωρθώσαμεν τὰ πάντα καὶ ἐπείσθημεν εἰς ὅλα; Καθόλου. **D** Μήπως λοιπὸν ἔπαυσε νὰ μᾶς συμβουλεύῃ; μήπως ἐσιώπησεν; Δὲν λέγει καθημερινῶς, «Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ὑπηρετῆτε τὸν Θεὸν καὶ τὸν μαμωνᾶν»[20] καὶ αὐξάνεται εἰς πολλοὺς ἡ περιουσία τῶν χρημάτων καὶ τὸ τυραννικὸν αὐτὸ πάθος; Δὲν φωνάζει καθημερινῶς, «συγχωρήσατε καὶ θὰ σᾶς συγχωρεθῇ»[21], καὶ ἡμεῖς ἐξαγριούμεθα περισσότερον; Δὲν συμβουλεύει συνεχῶς νὰ κυριαρχῶμεν ἐπὶ τῶν ἐπιθυμιῶν μας καὶ νὰ εἴμεθα ἀνώτεροι τῆς ἁμαρτωλοῦ ἡδονῆς, πολλοὶ δὲ κυλίονται εἰς αὐτὴν χειρότερον καὶ ἀπὸ τοὺς χοίρους; Ἀλλ᾽ ὅμως δὲν παύει νὰ συμβουλεύῃ. Διατί λοιπὸν δὲν συλλογιζόμεθα αὐτὰ καὶ δὲν λέγομεν, ὅτι καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ καὶ δὲν παύει νὰ κάμνῃ τοῦτο, **E** ἂν καὶ εἰς πολλὰ ἡμεῖς παρακούωμεν; Δι᾽ αὐτὸ ἔλεγεν, ὅτι εἶναι «ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι»[22]. Διότι ἐὰν δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν μας ἡ προσωπική μας ἀρετή, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀπέλθωμεν ἀπὸ ἐδῶ ἔχοντες σώσει καὶ ἄλλους· τί θὰ πάθωμεν, ὅταν μήτε τοὺς ἑαυτούς μας, μήτε ἄλλους διασώζωμεν; ἀπὸ ποῦ θὰ ἔχωμεν λοιπὸν ἐλπίδα σωτηρίας;

603 Ἀλλὰ πρὸς τί νὰ ἐλέγχω δι᾽ αὐτά, ὅταν ἡμεῖς οὔτε δι᾽ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν μαζί μας δὲν κάμνωμεν κάποιον λόγον, δηλ. διὰ τὴν γυναῖκα, διὰ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ὑπηρέτας, ἀλλὰ φροντίζωμεν ἄλλα ἀντὶ ἄλλων, ὅπως ἀκριβῶς οἱ μέθυσοι, κατὰ ποῖον τρόπον δηλαδὴ οἱ μὲν ὑπηρέται θὰ ἐγίνοντο περισσότεροι καὶ θὰ μᾶς ὑπηρέτουν μὲ πᾶσαν προθυμίαν, τὰ δὲ παιδιὰ πῶς θὰ ἐκληρονόμουν ἀπὸ ἡμᾶς μεγάλην περιουσίαν, ἡ δὲ γυναῖκα πῶς θὰ εἶχε χρυσᾶ κοσμήματα καὶ ἐνδύματα πολυτελῆ καὶ ἀγαθά, καὶ οὐδόλως φροντίζομεν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας ἀλλὰ διὰ τὰ ἰδικά μας; Πράγματι οὔτε διὰ τὴν γυναῖκα φροντίζομεν ἢ προνοοῦμεν, ἀλλὰ διὰ τὰ πράγματα τῆς γυναικός· οὔτε διὰ τὸ παιδί, ἀλλὰ διὰ τὰ πράγματα τοῦ παιδιοῦ. Καὶ κάμνομεν τὸ ἴδιον πρᾶγμα ὅπως ἐκεῖνος πού, ἂν καὶ ἔβλεπε τὴν οἰκίαν εἰς κακὴν κατάστασιν, **B** καὶ νὰ κλίνουν οἱ τοῖχοι, ἀφοῦ παρημέλει τὴν ἐπανόρθωσιν αὐτῶν, ἤθελε κατασκευάζει ἔξω δι᾽ αὐτὴν περιβόλους μεγάλους· ἤ, ἂν καὶ τὸ σῶμα ἦτο ἀσθενές, νὰ μὴ ἐφρόντιζε μὲν δι᾽ αὐτό, νὰ ὕφαινε δὲ χάριν αὐτοῦ ἐνδύματα χρυσᾶ, ἢ εὑρισκομένης τῆς οἰκοδεσποίνης εἰς κακὴν καὶ ἀθλίαν κατάστασιν, νὰ ἐφρόντιζε διὰ τὰς ὑπηρετρίας καὶ τὸν ἐργαλειὸν καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη καὶ τὰ ἄλλα, ἀφοῦ ἄφηνε ἐκείνην ἐγκαταλελειμμένην καὶ κραυγάζουσαν.

Τοῦτο λοιπὸν γίνεται καὶ τώρα καὶ ἐνῷ ἡ ψυχή μας εὑρίσκεται εἰς κακὴν καὶ ἀθλίαν κατάστασιν, καὶ κυκυριεύεται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ ὑβρίζεται, καὶ ἔχει ἀτόπους ἐπιθυμίας, καὶ ὑπερηφανεύεται καὶ ἐπαναστατεῖ καὶ σύρεται κατὰ γῆς καὶ σπαράσσεται ἀπὸ τόσα θηρία, ἀφοῦ ἠδιαφορήσαμεν ὡς πρὸς τὸ νὰ τῆς ἐκδιώξωμεν τὰ πάθη, **C** ἡμεῖς φροντίζομεν διὰ τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ὑπηρέτας. Καὶ ἐὰν μὲν ἀρκούδα διέφευγε κρυφίως, ἀποφράσσομεν τὰς οἰκίας καὶ τρέχομεν εἰς τοὺς στενοὺς δρόμους, διὰ νὰ μὴ περιπέσωμεν εἰς τὸ θηρίον· τώρα ὅμως ἐνῷ ὄχι ἕνα θηρίον, ἀλλὰ πολλοὶ τοιοῦτοι λογισμοὶ σπαράττουν τὴν ψυχήν μας, οὔτε κἂν αἰσθανόμεθα. Καὶ διὰ μὲν τὴν πόλιν λαμβάνομεν τόσην πρόνοιαν, ὥστε νὰ κατακλείωμεν τὰ θηρία εἰς ἐρημικὸν τόπον καὶ εἰς θηριοτροφεῖα καὶ οὔτε πλησίον τοῦ βουλευτηρίου τῆς πόλεως, οὔτε πλησίον τῶν δικαστηρίων, οὔτε πλησίον τῶν ἀνακτόρων, ἀλλὰ τὰ περιορίζομεν κάπου μακρὰν καὶ εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν· διὰ δὲ τὴν ψυχήν, ὅπου τὸ βουλευτήριον, **D** ὅπου τὰ ἀνάκτορα, ὅπου τὰ δικαστήρια, ἀνέρχονται μετ᾽ ἀνέσεως τὰ θηρία καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, τοῦ νοῦ, κραυγάζοντα καὶ θορυβοῦντα. Διὰ τοῦτο ὅλα γίνονται ἄνω κάτω καὶ ὅλα εἶναι πλήρη ταραχῆς, τὰ ἐντός, τὰ ἔξω, καὶ εἰς τίποτε δὲν διαφέρομεν κάθε ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς ἀπὸ πόλιν ταρασσομένην ἀπὸ ἐπιδρομὴν βαρβάρων· καὶ γίνεται τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ὅπως, ἐπιτιθεμένου δράκοντος εἰς φωλεὰν πτηνῶν, θὰ ἐπέτων τὰ πτηνὰ τσυρίζοντα, φοβούμενα καὶ γεμᾶται ἀ-

20. Λουκ. 16,13.
21. Ματθ. 6,14.
22. Λουκ. 13,23.

πὸ ταραχήν, μὴ γνωρίζοντα πῶς νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν.

Δι' αὐτὸ παρακαλῶ, ἂς φονεύσωμεν τὸν δράκοντα, ἂς ἐγκλωβίσωμεν τὰ θηρία. **E** ἂς τὰ πνίξωμεν, ἂς τὰ κατασφάξωμεν, καὶ ἂς παραδώσωμεν αὐτοὺς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, διὰ νὰ μὴ χρησιμοποιῇ καὶ δι' ἡμᾶς ὁ προφήτης τοιαύτας ἀπειλάς, ὁποίας καὶ πρὸς τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι «ἄγριοι ὄνοι θὰ χοροπηδοῦν ἐκεῖ καὶ ἀκανθόχοιροι καὶ δράκοντες». Διότι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι χειρότεροι τῶν ἀγρίων ὄνων, **604** ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ ζοῦν εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ λακτίζουν· καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νεότητός μας ἔχει τὸν χαρακτῆρα αὐτόν. Καθ' ὅσον ἔχοντες ἀγρίας διαθέσεις, ἔτσι πηδοῦν, ἔτσι λακτίζουν, περιερχόμενοι ἀχαλίνωτοι δι' οὐδὲν χρήσιμον ἐνδιαφερόμενοι. Αἴτιοι δὲ εἶναι οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι τοὺς μὲν ἱπποδαμαστὰς ἀναγκάζουν νὰ ἐκγυμνάζουν τοὺς ἵππους των μὲ κάθε φροντίδα, καὶ δὲν ἀφήνουν νὰ περάσῃ ἐπὶ πολὺ χρόνον ἡ ἡλικία τοῦ ἵππου ἀτιθάσευτος, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς θέτουν χαλινὸν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα· τοὺς δὲ νέους των παραβλέπουν ἐπὶ πολὺ νὰ περιέρχωνται ἀχαλίνωτοι καὶ ἔρημοι σωφροσύνης, νὰ ἀτιμάζωνται μὲ τὰς πορνείας καὶ τοὺς κύβους (ζάρια) καὶ τὰς (διασκεδάσεις) εἰς τὰ παράνομα θέατρα. **B** ἐνῷ ἔπρεπε πρὸ τῆς πορνείας νὰ τὸν νυμφεύσουν, μὲ γυναῖκα σώφρονα καὶ πάρα πολὺ συνετήν· διότι αὐτὴ θὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἄνδρα καὶ ἀπὸ τὴν ἐφάμαρτον τέρψιν, καὶ θὰ γίνῃ ὅ,τι καὶ ὁ χαλινὸς εἰς τὸν ἵππον. Διότι δὲν προέρχονται ἀπὸ κάπου ἀλλοῦ αἱ πορνεῖαι καὶ αἱ μοιχεῖαι, παρὰ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι οἱ νέοι ἐλεύθεροι. Ἂν ἔχῃ γυναῖκα συνετήν, καὶ διὰ τὴν οἰκίαν θὰ φροντίσῃ, καὶ διὰ τὴν καλὴν φήμην καὶ διὰ τὴν ὑπόληψιν. Ἀλλὰ νέος εἶναι, λέγει. Καὶ ἐγὼ τὸ γνωρίζω. Ἐὰν ὅμως ὁ Ἰσαὰκ ἐνυμφεύθη εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἐτῶν, διάγων ἐν παρθενίᾳ καθ' ὅλην τὴν προηγουμένην ἡλικίαν, πολὺ περισσότερον ἔπρεπε νὰ ἀσκοῦν τὴν φιλοσοφίαν αὐτὴν οἱ χριστιανοὶ νέοι ἔχοντες ὡς βοηθὸν τὴν θείαν χάριν. **C** Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Δὲν ἀνέχεσθε νὰ φροντίζετε διὰ τὴν σωφροσύνην των, ἀλλὰ τοὺς παραβλέπετε νὰ ἀτιμάζωνται καὶ νὰ μολύνωνται καὶ νὰ γίνωνται μιαροὶ καὶ ἀξιοκατάκριτοι, μὴ γνωρίζοντες ὅτι

τὸ κέρδος τοῦ γάμου εἶναι τὸ νὰ διατηρήσουν τὸ σῶμα καθαρόν· ἂν δὲν ὑπάρχῃ τοῦτο, οὐδὲν τὸ ὄφελος τοῦ γάμου. Σεῖς ὅμως κάνετε τὸ ἀντίθετον· ὅταν γεμίσουν ἀπὸ ἀναριθμήτους κηλῖδας, τότε τοὺς ὁδηγεῖτε εἰς γάμον, ἀσκόπως καὶ ματαίως. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναμείνωμεν, λέγει, διὰ νὰ προκόψῃ, διὰ νὰ ἀναδειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα. Διὰ τὴν ψυχὴν ὅμως οὐδόλως ἐνδιαφέρεσθε, ἀλλὰ παραβλέπετε αὐτὴν νὰ εὑρίσκεται κάτω ἠθικῶς νεκρά. Δι' αὐτὸ ὅλα εἶναι πλήρη συγχύσεως καὶ ταραχῆς καὶ ἀταξίας, διότι (ἡ φροντὶς διὰ τὴν ψυχὴν) θεωρεῖται ὡς κάτι τὸ πάρεργον, διότι τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔχουν παραμεληθῆ, τὰ δὲ ἀνάξια λόγου τυγχάνουν μεγάλης φροντίδος. **D** Δὲν γνωρίζεις ὅτι τίποτε δὲν χαροποιεῖ τὸ παιδὶ τόσον, ὅσον τὸ νὰ φυλάξῃς καθαρὸν ἀπὸ πορνικὴν ἀκαθαρσίαν; Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἴσον πρὸς τὴν ψυχήν. «Τί ἔχει νὰ ὠφεληθῇ ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ζημιωθῇ δὲ τὴν ψυχήν του»[25]. Ἀλλὰ βέβαια ὅλα τὰ ἀνέτρεψε ὁ ἔρως τῶν χρημάτων καὶ τὰ ἐνίκησε, καὶ ἀπεμάκρυνε τὸν ὀρθὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἐκπορθήσας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἔτσι, ὡσὰν κάποιος τύραννος ἀκρόπολιν.

Διὰ τοῦτο παραμελοῦμεν καὶ τῆς σωτηρίας τῶν τέκνων μας, καὶ τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας, ἀποβλέποντες πρὸς ἕνα μόνον σκοπόν, πῶς γενόμενοι πλουσιώτεροι, **E** νὰ ἀφήσωμεν εἰς ἄλλους τὸν πλοῦτον μας, καὶ ἐκεῖνοι πάλιν εἰς ἄλλους, καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς πάλιν εἰς τοὺς ἑπομένους των, γενόμενοι (ἔτσι) κάποιοι προμηθευταὶ καὶ τῶν κτημάτων καὶ τῶν χρημάτων μας, καὶ ὄχι κύριοι αὐτῶν. **605** Ἐξ αὐτοῦ ἡ πολλὴ ἀπερισκεψία· ἐξ αὐτοῦ οἱ ἐλεύθεροι ἔγιναν εὐτελέστεροι τῶν δούλων. Διότι τοὺς μὲν δούλους, ἂν καὶ ὄχι χάριν αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς ἰδικόν μας συμφέρον ἐπιτιμῶμεν· οἱ δὲ ἐλεύθεροι οὔτε αὐτῆς τῆς φροντίδος ἀπολαύουν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς δι' ἡμᾶς εἶναι ἀναξιώτεροι. Καὶ τί λέγω ἀπὸ τοὺς δούλους; Καθ' ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ κτήνη τὰ παιδιὰ εἶναι κατωτέρας ἀξίας, καὶ περισσότερον φροντίζομεν διὰ τοὺς ὄνους καὶ τοὺς ἵππους, παρὰ διὰ τὰ παιδιά. Καὶ ἂν μὲν

25. Ματθ. 16,26.

ἔχη κάποιος ἡμίονον, εἶναι μεγάλη ἡ φροντίς του ὥστε νὰ εὕρη ἄριστον ὁδηγόν, καὶ οὔτε ἀχάριστον, οὔτε κλέπτην, οὔτε μέθυσον, οὔτε ἄπειρον τῆς τέχνης· ἂν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναθέσωμεν τὴν ψυχικὴν καλλιέργειαν τοῦ παιδιοῦ εἰς κάποιον παιδαγωγὸν **B** ἐκλέγομεν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὸν πρῶτον τυχόντα. Ἂν καὶ ἀσφαλῶς δὲν ὑπάρχη ἄλλη μεγαλυτέρα τέχνη ἀπὸ τὴν τέχνην αὐτήν. Διότι τί εἶναι ἴσον τοῦ νὰ μορφώσης τὴν ψυχήν, καὶ νὰ διαπλάσης τὸν χαρακτῆρα τοῦ νέου; Καθ' ὅσον ἐκεῖνος ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικώτερος ἀπὸ κάθε ζωγράφον καὶ ἀγαλματοποιόν. Ἀλλ' ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ κανένα λόγον δὲν κάμνομεν, ἀλλ' ἓν μόνον προσέχωμεν, πῶς θὰ ἐκπαιδευθῇ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν (ρητορικὴν δεινότητα). Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἔχομεν φροντίσει πάλιν διὰ τὰ χρήματα. Διότι δὲν διδάσκεται τὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ ὁμιλῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ κερδίζη χρήματα· ὅπως καὶ ἐὰν θὰ ἦτο δυνατὸν ἄνευ αὐτοῦ νὰ πλουτίζωμεν, οὔτε περὶ αὐτοῦ θὰ ἐκάναμε λόγον. Εἶδες πόσον εἶναι τὸ τυραννικὸν πάθος τῶν χρημάτων; πῶς τοὺς ἐκυρίευσε ὅλους καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδεσε ὡσὰν κάποια ἀνδράποδα καὶ θρέμματα τοὺς σύρει ὅπου καὶ ἂν θέλῃ; **C**

Ἀλλὰ ποῖον τὸ κέρδος μας ἀπὸ τὰς τόσας κατηγορίας; Ἡμεῖς βέβαια κτυπῶμεν τὸ πάθος αὐτὸ μὲ τὰ λόγια· ἐκεῖνο ὅμως μᾶς νικᾷ μὲ τὰ ἔργα. Ἀλλ' ὅμως οὔτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν θὰ παύσωμεν νὰ πολεμῶμεν αὐτὸ μὲ τοὺς λόγους τοῦ στόματός μας· ἂν βέβαια προκύψη κάτι καλύτερον ἐκερδίσαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ σεῖς· ἂν ὅμως ἐπιμένετε εἰς τὰ ἴδια, πᾶν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἡμᾶς ἐπετελέσθη. Ὁ δὲ Θεὸς εἴθε νὰ ἀπαλλάξῃ καὶ σᾶς ἀπὸ τὴν νόσον αὐτήν, καὶ νὰ κάμῃ καὶ ἡμᾶς νὰ καυχώμεθα διὰ σᾶς· διότι εἰς Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο. **D**.

ΟΜΙΛΙΑ Ξ' (60)

(Ματθ. ιη', 15 - 20)

«Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, πήγαινε καὶ ἔλεγξέ τον, ὅταν θὰ εἶσθε οἱ δύο σας μόνοι. Ἐὰν σὲ ἀκούσῃ, ἐκέρδισες τὸν ἀδελφόν σου» (Ματθ. 18, 15).

Ἐπειδὴ ἐξεφράσθη ἐντόνως κατ' ἐκείνων ποὺ σκανδαλίζουν καὶ ἀπὸ παντοῦ τοὺς ἐφόβησεν, **E** διὰ νὰ μὴ ἀνατραποῦν ἐξ αὐτοῦ πάλιν ἐκεῖνοι ποὺ σκανδαλίζονται, μήτε ἐκτραποῦν εἰς ἄλλην κακίαν μὲ τὸ νὰ τὸ παίρνουν ἐπάνω τους νομίζοντες ὅτι ὅλον τὸ βάρος ἐρρίφθη εἰς τοὺς ἄλλους καὶ περιπέσουν εἰς ὑπερηφάνειαν θέλοντες πάντοτε νὰ ὑπηρετῶνται, πρόσεχε πῶς πάλιν συμμορφώνει καὶ αὐτοὺς (τοὺς σκανδαλιζομένους) καὶ διατάζει νὰ γίνεται ὁ ἔλεγχος μεταξὺ τῶν δύο μόνον· διὰ νὰ μὴ κάμῃ τὴν κατηγορίαν βαρυτέραν μὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν περισσοτέρων καὶ μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἐκεῖνος αὐθαδέστερος καταστῇ δυσκολοδιόρθωτος. **606** Διὰ τοῦτο λέγει· «Μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνον. Καὶ ἐὰν ἀκούσῃ ἐκέρδισες τὸν ἀδελφόν σου». Τί σημαίνει, «Ἐὰν ἀκούσῃ»; Ἐὰν κατηγορήσῃ τὸν ἑαυτόν του, ἐὰν πεισθῇ ὅτι ἡμάρτησεν. «Ἐκέρδισες τὸν ἀδελφό σου». Δὲν εἶπεν, ἀρκετὰ τὸν ἐτιμώρησες, ἀλλ' «ἐκέρδισες τὸν ἀδελφόν σου», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι κοινὴ ἡ ζημία ἀπὸ τὴν ἔχθρα. Διότι δὲν εἶπεν, ἐκέρδισεν ἐκεῖνος τὸν ἑαυτόν του μόνον, ἀλλά, σὺ ἐκέρδισες αὐτόν· δι' αὐτῶν ἔδειξεν ὅτι πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ δύο ἐζημιοῦντο, ὁ μὲν πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὁ δὲ ὡς πρὸς τὴν σωτηρίαν του.

Τοῦτο συνεβούλευε καὶ ὅταν ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος· ἄλλοτε μὲν φέρων ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔβλαψε πρὸς αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἐβλάβη καὶ λέγων· **B** «Ἐάν, εὑρισκόμενος εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἐκεῖ θυμηθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει κάτι ἐναντίον σου, πήγαινε νὰ συμφιλιωθῇς μὲ τὸν ἀδελ-

φόν σου»[1]· ἄλλοτε δὲ διατάζων ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἠδικήθη νὰ συγχωρῇ τὸν πλησίον· διότι μᾶς ἐδίδαξε νὰ λέγωμεν, «συγχώρησέ μας ὅσα σοῦ χρεωστοῦμεν, ὅπως καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μᾶς εἶναι χρεῶσται»[2]. Ἐδῶ δὲ ἐπινοεῖ καὶ ἄλλον τρόπον (συμφιλιώσεως). Ὄχι ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐλύπησε, ἀλλ' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐλυπήθη ὁδηγεῖ πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἠδίκησε δὲν θὰ ἤρχετο εὐκόλως νὰ ἀπολογηθῇ ἐντρεπόμενος καὶ κοκκινίζων, τοῦτον φέρει πρὸς ἐκεῖνον· καὶ ὄχι ἄνευ σκοποῦ ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἁμαρτήματος. Καὶ δὲν λέγει, κατηγόρησε, οὔτε ἐπιτίμησε, **C** οὔτε ἀπαίτησε εὐθύνην καὶ δίκας, ἀλλὰ λέγει, «ἔλεγξε». Διότι αὐτὸς μὲν μεθύων ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐντροπὴν κατέχεται ὡσὰν ἀπὸ κάποιαν ὑπνηλίαν· πρέπει λοιπὸν σὺ ποὺ ὑγιαίνεις νὰ ὑπάγῃς πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἀσθενοῦντα καὶ νὰ κάμῃς ἀκοινοποίητον δικαστήριον καὶ θεραπείαν εὐκόλως ἀποδεκτήν. Διότι τὸ νὰ εἴπῃ, «ἔλεγξε», δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὑπενθύμισε τὸ ἁμάρτημα, εἰπὲ πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπαθες ἐκ μέρους αὐτοῦ· αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς, ἐὰν γίνεται ὅπως πρέπει, εἶναι μέρος ἀπολογίας πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κατηγοριῶν καὶ προσελκύει πάρα πολὺ πρὸς συμφιλίωσιν. Τί λοιπόν, ἐὰν δὲν πείθεται καὶ συμπεριφέρεται σκληρῶς; «Πάρε μαζί σου ἀκόμη ἕνα ἢ δύο, διὰ νὰ πιστοποιηθῇ κάθε πρᾶγμα ἀπὸ τὸ στόμα δύο ἢ τριῶν μαρτύρων»[3]. Ὅσον δηλαδὴ εἶναι ἀναιδέστερος καὶ αὐθαδέστερος, **D** τόσον περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ σπεύδωμεν πρὸς θεραπείαν καὶ ὄχι νὰ ὀργιζώμεθα καὶ ἀγανακτῶμεν. Καὶ ὁ ἰατρὸς ὅταν ἴδῃ τὸ πάθος ἀνυποχώρητον, δὲν ἀπομακρύνεται, οὔτε δυσανασχετεῖ, ἀλλὰ τότε προετοιμάζεται περισσότερον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐδῶ διατάζει νὰ κάνωμεν. Ἐπειδή, δηλαδή, μὲ τὸ νὰ εἶσαι μόνος ἐφάνης ἀσθενέστερος, ἂς γίνῃς δυνατώτερος μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ δευτέρου. Καθ' ὅσον εἶναι ἀρκετοὶ οἱ δύο νὰ ἐλέγξουν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἡμάρτησε. Βλέπεις ὅτι δὲν ζητεῖ μόνον τὴν ἱκανοποίησιν ἐκείνου ὁ ὁποῖος

1. Ματθ. 5, 23-24.
2. Ματθ. 6,12.
3. Ματθ. 18,16.

ἐβλάβη, ἀλλὰ καὶ τὴν διόρθωσιν ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἐλύπησε; Αὐτὸς πραγματικῶς ἔχει ἀδικηθῆ, ὁ κυριευθεὶς ὑπὸ τοῦ πάθους· αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ νοσεῖ καὶ ἀσθενεῖ καὶ ὑποφέρει. Διὰ τοῦτο πολλὰς φορὰς ἐκεῖνον φέρει πρὸς αὐτόν, τώρα μὲν μόνον, τώρα δὲ μαζὶ μὲ ἄλλους· **E** ἐὰν δὲ ἐπιμείνῃ καὶ μαζὶ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι λέγει, «εἰπὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν»[4]. Ἐὰν δὲ ἐνδιεφέρετο μόνον διὰ τὸν ἀδικηθέντα δὲν θὰ διέτασσεν νὰ συγχωρῇ τὸν μετανοοῦντα ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ φοράς[5]· δὲν θὰ τοῦ ἐπέβαλλεν τόσας πολλὰς φορὰς καὶ τόσους πολλοὺς διορθωτὰς τοῦ πάθους· ἀλλ' ἐὰν ἐκ πρώτης συναναστροφῆς αὐτὸς ἔμεινεν ἀδιόρθωτος θὰ ἄφηνε (αὐτὸν) χωρὶς ἄλλην ἐπίσκεψιν· τώρα ὅμως διατάζει νὰ φροντίσωμεν αὐτὸν καὶ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς φοράς, καὶ τώρα μὲν μόνοι, τώρα δὲ μαζὶ μὲ δύο, τώρα δὲ μαζὶ μὲ περισσοτέρους.

607 Δι' αὐτὸ λοιπὸν προκειμένου περὶ τῶν ἐθνικῶν οὐδὲν σχετικὸν λέγει, ἀλλ' «ἐὰν κανεὶς σὲ κτυπήσῃ, λέγει, εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, νὰ στρέψῃς εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην»[6]· ὄχι ὅμως ἔτσι ἐδῶ. Τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος τονίζει λέγων· «ποίαν ἁρμοδιότητα ἔχω νὰ κρίνω τοὺς ἔξω;»[7] Τοὺς ἀδελφοὺς ὅμως διατάζει νὰ ἐλέγχωμεν καὶ νὰ ἀποστρεφώμεθα, καὶ νὰ ἀποκόπτωμεν ὅταν δὲν πείθωνται, διὰ νὰ ἐντραποῦν. Τοῦτο καὶ ὁ Κύριος κάνει ἐδῶ, νομοθετῶν αὐτὰ περὶ τῶν ἀδελφῶν· καὶ τρεῖς φορὰς ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸν διδασκάλους καὶ δικαστάς, διὰ νὰ διδάσκουν τὰ γινόμενα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μέθης. Διότι, ἐὰν καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ποὺ εἶπε καὶ ἔπραξε ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἄτοπα, **B** ἀλλ' ὅμως ἔχει ἀνάγκην ἄλλων, οἱ ὁποῖοι θὰ τὸν διδάξουν, ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ ὁ μεθύων. Καθ' ὅσον ἀπὸ κάθε μέθην παραλογώτερον εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἁμαρτία καὶ ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴν εἰς μεγαλυτέραν παραφροσύνην. Πράγματι ποῖος ἦτο συνετώτερος τοῦ Δαυΐδ; Ἀλλ' ὅμως καίτοι ἡμάρτησε δὲν συνησθάνθη, διότι ἡ ἐπιθυμία κατελάμβανε ὅ-

4. Ματθ. 18,17.
5. Ματθ. 18,22.
6. Ματθ. 5,39.
7. Α' Κορ. 5,12.

λας τὰς σκέψεις καὶ ὡσὰν ἀκριβῶς κάποιος καπνὸς ἐπλήρει τὴν ψυχήν του. Διὰ τοῦτο ἐχρειάσθη τὸν ἐκ μέρους τοῦ προφήτου λύχνον, καὶ λόγια ὑπενθυμίζοντα εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπραξε[8]. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ αὐτοὺς φέρει πρὸς τὸν ἁμαρτήσαντα, διὰ νὰ συνομιλήσουν μετ' αὐτοῦ περὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔπραξε.

Διατί δὲ διατάζει αὐτὸς νὰ ἐλέγξῃ καὶ ὄχι κάποιος ἄλλος; **C** Διότι μετὰ περισσοτέρας ἀνέσεως θὰ ἠνείχετο (νὰ τὸν ἐλέγξῃ) ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἠδίκησε, ποὺ ἐλύπησε, ποὺ παρέβλαψε. Διότι δὲν ἀνέχεται κανεὶς ὁμοίως νὰ ἐλέγχεται ἀπὸ ἄλλον σχετικὰ μὲ αὐτὸν ποὺ ὕβρισε, ὅσον ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ὑβρισθέντα, καὶ μάλιστα ὅταν ἐλέγχων αὐτὸν εἶναι μόνος. Διότι ὅταν ἐκεῖνος ποὺ δύναται νὰ τὸν τιμωρήσῃ, αὐτὸς φαίνεται νὰ φροντίζῃ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν του, περισσότερον ἀπὸ ὅλους θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἐντραπῇ. Βλέπεις ὅτι δὲν γίνεται τοῦτο πρὸς καταδίκην, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν; Διὰ τοῦτο λοιπὸν διατάζει νὰ μὴ λάβῃ μαζί του ἀμέσως καὶ τοὺς δύο μάρτυρας, ἀλλ' ὅταν αὐτὸς ἀδιαφορήσῃ· οὔτε τότε τοῦ ἐπιβάλλει πλῆθος πολύ, **D** ἀλλὰ κατὰ δύο τοὺς αὐξάνει, ἢ κατὰ ἕνα· ὅταν δὲ περιφρονήσῃ καὶ αὐτούς, τότε τὸν φέρει ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως φροντίζει πάρα πολὺ ὥστε νὰ μὴ δημοσιεύωνται τὰ ἁμαρτήματα τοῦ πλησίον. Ἂν καὶ ἠδύνατο ἐξ ἀρχῆς νὰ διατάξῃ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ συμβῇ αὐτό, δὲν διέταξεν, ἀλλὰ νομοθετεῖ τοῦτο μετὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν παραίνεσιν.

Τί σημαίνει δέ, «Διὰ νὰ πιστοποιηθῇ κάθε πρᾶγμα ἀπὸ τὸ στόμα δύο ἢ τριῶν μαρτύρων»; Ἔχεις ἱκανοποιητικὴν ἀπόδειξιν, λέγει, ὅτι ἔπραξες τὸ καθῆκον σου, ὅτι δὲν παρέλειψες κάτι ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐξηρτῶντο ἀπὸ σέ. «Ἐὰν δὲ παρακούσῃ καὶ εἰς αὐτούς, εἰπὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν», δηλαδή, εἰς τοὺς προϊσταμένους τῆς Ἐκκλησίας. **E** «Ἐὰν δὲ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παρακούσῃ, τότε νὰ τὸν θεωρῇς ὡς ἐθνικὸν ἢ τελώνην». Διότι αὐτὸς πλέον ἀθεραπεύτως νοσεῖ.

8. Ὁ προφήτης Νάθαν ὡδήγησε τὸν Δαυῒδ εἰς συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς του καὶ μετάνοιαν, ἔπειτα ἀπὸ τὸ διπλοῦν ἁμάρτημά του, ἤτοι τὸν φόνον τοῦ στρατηγοῦ του Οὐρίου καὶ τὴν μοιχείαν μετὰ τῆς Βηρσαβεέ. Β. Βας. 12.

Σὺ ὅμως, ἀγαπητέ μου, πρόσεχε, πῶς προβάλλει παντοῦ τὸν τελώνην ὡς ὑπόδειγμα τῆς μεγίστης κακίας. Καθ' ὅσον ἀνωτέρω λέγει· «Μήπως καὶ οἱ τελῶναι δὲν κάμνουν τὸ ἴδιο;»[9], καὶ παρακάτω πάλιν· «Καὶ οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι πηγαίνουν πρὶν ἀπὸ σᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[10]· δηλαδή, οἱ πλέον ἀξιοκατάκριτοι καὶ καταδικασμένοι. **808** Ἂς ἀκούουν ὅσοι τρέχουν διὰ τὰ ἄδικα κέρδη, ὅσοι καταμετροῦν τοὺς τόκους ἐπὶ τῶν τόκων. Διατί δὲ ἔταξε αὐτὸν μαζὶ μὲ ἐκείνους; Διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἠδικημένον, καὶ νὰ ἐκφοβήσῃ αὐτὸν (τὸν ἀδικήσαντα). Τοῦτο λοιπὸν μόνον εἶναι ἡ κόλασις; Ὄχι· ἀλλὰ ἄκουσε καὶ τὰ ἑπόμενα· «ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ δέσετε εἰς τὴν γῆν, θὰ εἶναι δεμένον εἰς τοὺς οὐρανούς»[11]. Καὶ δὲν εἶπεν εἰς τὸν προϊστάμενον τῆς Ἐκκλησίας, δέσε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλά, «ἐὰν δέσῃς», ἀναθέτων τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἐλυπήθη[12]· καὶ τὰ δεσμὰ παραμένουν ἄλυτα. Ἑπομένως θὰ ὑποστῇ τὰ χείριστα δεινά. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αἴτιος ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἔφερε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ δὲν ἠθέλησε νὰ πεισθῇ! Εἶδες πῶς τὸν ἐδέσμευσεν μὲ δύο τρόπους, καὶ μὲ τὴν ἐδῶ τιμωρίαν[13], καὶ μὲ τὴν ἐκεῖ κόλασιν; **B** Ἠπείλησε δὲ αὐτά, διὰ νὰ μὴ συμβαίνουν αὐτά, ἀλλὰ φοβούμενος τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν ἐκδίωξιν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν κίνδυνον ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τοῦ εἰς τοὺς οὐρανοὺς δεσμοῦ, γίνῃ ἡμερώτερος.

Γνωρίζων δὲ αὐτά, ἂν καὶ ὄχι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τοὐλάχιστον ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δικαστηρίων καταπνίξῃ τὴν ὀργήν του. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ τοῦ ἐπέβαλε καὶ πρώ-

9. Ματθ. 5,46.
10. Ματθ. 21,31.
11. Ματθ. 18,18.
12. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Χριστιανὸς δὲν ὀφείλει πάντοτε νὰ συγχωρῇ.
13. Διὰ τῆς ἀποκόψεως ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐν Χριστῷ κοινωνίας.

τον καὶ δεύτερον καὶ τρίτον δικαστήριον, καὶ δὲν τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀμέσως, ὥστε καὶ ἂν παρακούσῃ εἰς τὸ πρῶτον, ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ δεύτερον· καὶ ἂν ἐκεῖνο περιφρονήσῃ, φοβηθῇ τὸ τρίτον· καὶ ἂν καὶ δι' αὐτὸ ἀδιαφορήσῃ, καταφοβηθῇ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν καὶ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν καὶ καταδίκην.

C' «Πάλιν σᾶς λέγω, ὅτι ἐὰν δύο ἀπὸ σᾶς, εἰς τὴν γῆν, συμφωνήσουν νὰ ζητήσουν οἱονδήποτε πρᾶγμα, θὰ τοὺς γίνῃ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου τὸν ἐπουράνιον. Διότι ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι εἰς τὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ εἶμαι ἀνάμεσά των»[14]. Βλέπεις πῶς καὶ ἐξ ἄλλης πλευρᾶς διαλύει τὰς ἔχθρας, καὶ ἐξαλείφει τὰς μικροψυχίας, καὶ συναδελφώνει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κόλασιν ποὺ ἀνεφέρθη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἀγάπης; Καθ' ὅσον ἀφοῦ ἠπείλησε ἐκεῖνα διὰ τὴν φιλονεικίαν, D παραθέτει ἐδῶ τὰ μεγάλα βραβεῖα τῆς ἑνότητος καὶ ἀγάπης, ἐφ' ὅσον αὐτοὶ ποὺ συμφωνοῦν δι' ἓν πρᾶγμα πείθουν καὶ τὸν οὐράνιον Πατέρα δι' ὅσα ζητοῦν, καὶ ἔχουν τὸν Χριστὸν ἀνάμεσά των. Μήπως ὅμως δὲν ὑπάρχουν πουθενὰ δύο νὰ συμφωνοῦν; Ὑπάρχουν, καὶ εἰς πολλὰς μὲν περιπτώσεις, σχεδὸν δὲ καὶ παντοῦ. Πῶς λοιπὸν δὲν ἐπιτυγχάνουν πάντοτε; Διότι εἶναι πολλαὶ αἱ αἰτίαι τοῦ νὰ ἀποτυγχάνουν. Ἢ διότι ζητοῦν πολλὰς φορὰς τὰ μὴ συμφέροντα. Καὶ τί ἀπορῇς, προκειμένου διὰ κάποιους ἄλλους, εἰς ἣν περίπτωσιν καὶ ὁ Παῦλος ἔπαθε τοῦτο, ὁπότε ἤκουσε, «Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου, διότι ἡ δύναμίς μου φανερώνεται τελεία ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ἀσθένεια»[15]; E Ἢ διότι εἶναι ἀνάξιοι τῶν μαθητῶν οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν αὐτά, καὶ δὲν προσφέρουν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς· ὁ Χριστὸς βέβαια ἐπιζητεῖ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ὡσὰν ἐκείνους· δι' αὐτὸ λέγει, «ἀπὸ σᾶς», τοὺς ἐναρέτους, ποὺ ἡ ζωή σας εἶναι σύμφωνος μὲ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἢ διότι εὔχονται ἐναντίον ἐκείνων ποὺ τοὺς ἐλύπησαν, ζητοῦντες ἐκδίκησιν καὶ τιμωρίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύεται· διότι λέγει, «εὔχεσθε ὑπὲρ

14. Ματθ. 18, 19-20.
15. Β' Κορ. 12,9.

τῶν ἐχθρῶν σας»[16]. Ἢ διότι ἀμετανοήτως ἁμαρτάνοντες ζητοῦν ἔλεον, 603 πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβουν, ὄχι μόνον ἂν οἱ ἴδιοι παρακαλοῦν, ἀλλὰ καὶ ἂν κάποιος ἄλλος ἔχων παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, παρακαλέσῃ ὑπὲρ αὐτῶν· ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἱερεμίας προσευχόμενος ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων ἤκουσε· «Μὴ προσεύχεσαι διὰ τὸν λαὸν αὐτόν, διότι δὲν θὰ δεχθῶ τὴν προσευχήν σου»[17].

Ἂν ὅμως συνυπάρχουν ὅλα, καὶ ζητῇς τὰ συμφέροντα, καὶ προσφέρῃς ὅλα ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου, καὶ δείξῃς ἀποστολικὸν βίον, καὶ ἔχῃς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον θὰ εἰσακουσθοῦν αἱ παρακλήσεις σου· διότι ὁ Κύριος εἶναι φιλάνθρωπος.

Ἔπειτα ἐπειδὴ εἶπεν, «ἀπὸ τὸν Πατέρα μου», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος χορηγεῖ τὰ ἀγαθά, B καὶ ὄχι μόνον ὁ Πατήρ, προσέθεσε· «διότι ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι εἰς τὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ εἶμαι ἀνάμεσά των». Τί λοιπόν; δὲν ὑπάρχουν δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι εἰς τὸ ὄνομά Του; Ὑπάρχουν βέβαια, σπανίως ὅμως. Διότι δὲν ἐννοεῖ ἁπλῶς τὴν συνάθροισιν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν μέν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον προηγουμένως μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν εἰς τὸ ὄνομά του συνένωσιν ἀπαιτεῖ μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν. Διότι αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶπε, ἔχει τὴν ἑξῆς ἔννοιαν· ἐὰν κανεὶς ἔχῃ ἐμὲ ὡς προϋπόθεσιν τῆς πρὸς τὸν πλησίον φιλίας, θὰ εἶμαι μαζί του, ἂν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι ἐνάρετος. Τώρα ὅμως βλέπομεν τοὺς περισσοτέρους νὰ ἔχουν ἄλλας αἰτίας καὶ ἀφορμὰς τῆς φιλίας των. C' Ὁ μὲν ἕνας ἀγαπᾷ, διότι ἀγαπᾶται· ὁ δὲ ἄλλος διότι ἐτιμήθη· ὁ ἄλλος, διότι κάποιος τὸν ἐβοήθησε εἰς μίαν ὑπόθεσίν του κοσμικήν· καὶ ὁ ἄλλος διὰ κάποιαν ἄλλην ὑπόθεσιν αὐτοῦ τοῦ εἴδους· νὰ εὕρωμεν ὅμως κάποιον νὰ ἀγαπᾷ ἀληθινὰ καὶ ὅπως πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον εἶναι δύσκολον πρᾶγμα. Διότι οἱ περισσότεροι ἀπὸ κοσμικὰς ὑποθέσεις ἔ-

16. Ματθ. 5,44.
17. Ἱερ. 11,14.

χουν συνάψει μεταξύ των φιλικούς δεσμούς. Ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν ἠγάπα τοιουτοτρόπως, ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστόν· δι' αὐτὸ καὶ μὴ ἀγαπώμενος τόσον ὅσον ἠγάπα, δὲν διέλυσε τὴν ἀγάπην, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη του εἶχεν ἰσχυρὰν ρίζαν (δηλ. τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν).

Τώρα δὲν συμβαίνουν αὐτά· **D** ἀλλ' ἂν ἐξετάσωμεν, θὰ εὕρωμεν ὅτι εἰς τοὺς περισσοτέρους γενεσιουργὸς αἰτία τῆς φιλίας εἶναι μᾶλλον ὅλα τὰ ἄλλα παρὰ αὐτὴ ἡ διὰ τὸν Χριστὸν ἀγάπη. Καὶ ἐὰν κάποιος μοῦ ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ κάμω τὴν ἐξέτασιν αὐτὴν εἰς τὸ τόσον πολὺ πλῆθος[18], θὰ ἀπεδείκνυον ὅτι οἱ περισσότεροι ἔχουν συνάψει μεταξύ των φιλίαν ἀπὸ κοσμικὰς ὑποθέσεις (καὶ ἀσημάντους ἀφορμάς). Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰς αἰτίας ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἐχθρότητα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ συνεδέθησαν μεταξύ των ἀπὸ τὰ εὐτελῆ καὶ παροδικὰ καὶ ἀνάξια λόγου πράγματα, δι' αὐτὸ οὔτε φλογεροὶ εἶναι εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, οὔτε σταθεροὶ καὶ ἀμετάβλητοι· ἀλλ' εἴτε συκοφαντία, εἴτε χρηματικὴ ζημία, εἴτε φθόνος, εἴτε ἔρως ματαιοδοξίας, εἴτε ὁποιονδήποτε ἄλλο σχετικὸν ἐμφανισθῇ ἀπροσδοκήτως, διαλύει τὴν ἀγάπην. Διότι δὲν εὑρίσκει πνευματικὴν ρίζαν. Ὅπως βέβαια ἐὰν ἦτο τοιαύτη, **E** οὐδὲν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ τὰ πνευματικά. Διότι ἡ ἀγάπη διὰ τὸν Χριστὸν εἶναι βεβαία (σταθερὰ) καὶ ἀδιάσπαστος καὶ ἀμοίωτος· τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν διαλύσῃ, οὔτε συκοφαντίαι, οὔτε κίνδυνοι, οὔτε θάνατοι, οὔτε κανὲν ἄλλο ἀπὸ τὰ τοιαῦτα. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει αὐτὴν τὴν ἀγάπην, ἀναρίθμητα κακὰ καὶ ἂν συναντήσῃ, δὲν θὰ ἀπομακρυνθῇ, ἀποβλέπων πρὸς τὸ θεμέλιον τῆς ἀγάπης του (δηλ. τὸν Χριστόν). **610** Ἐκεῖνος βέβαια ποὺ ἀγαπᾷ διότι ἀγαπᾶται, ἂν τοῦ συμβῇ τίποτε δυσάρεστον, διαλύει τὴν ἀγάπην· ἐκεῖνος ὅμως ποὺ στηρίζει τὴν ἀγάπην του εἰς τὸν Χριστόν, οὐδέποτε θὰ παύσῃ νὰ ἀγαπᾷ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε θὰ παύσῃ νὰ ὑπάρχῃ[19]». Τί ἔχεις νὰ εἴπῃς;

---

18. Ἐννοεῖ τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.
19. Α' Κορ. 13,8.

ὅτι ἂν καὶ ἐτιμᾶτο σὲ ὕβρισεν; ὅτι ἂν καὶ εὐηργετεῖτο, ἠθέλησε νὰ σὲ σφάξῃ; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ σὲ προδιαθέτει νὰ ἀγαπᾷς περισσότερον ὅταν ἀγαπᾷς διὰ τὸν Χριστόν. Διότι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα διὰ τοὺς ἄλλους εἶναι ἀνατρεπτικὰ τῆς ἀγάπης, αὐτὰ ἐδῶ (διὰ τοὺς χριστιανοὺς) εἶναι πρόξενα ἀγάπης. Πῶς; Πρῶτον μέν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς σοῦ γίνεται αἴτιος μισθῶν· δεύτερον, ὅτι ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μεγαλυτέραν βοήθειαν καὶ πολλὴν συμπαράστασιν. Δι' αὐτὸ ὁ ἀγαπῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν ἐξετάζει γένος, **B** οὔτε πατρίδα, οὔτε πλοῦτον, οὔτε ἂν ὁ ἴδιος ἀγαπᾶται, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτά· ἀλλὰ καὶ ἂν μισῆται καὶ ἂν ὑβρίζεται, καὶ ἂν θανατώνεται, μένει σταθερὸς εἰς τὴν ἀγάπην, ἔχων ἀσφαλῆ βάσιν τὸ ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Χριστὸν (καὶ δι' Αὐτὸν ὑπομένει τὰ πάντα)· δι' αὐτὸ ἵσταται ἀσφαλής, ἀκλόνητος, ἀμετακίνητος ἀποβλέπων πρὸς Ἐκεῖνον. Διότι καὶ ὁ Χριστὸς ἔτσι ἠγάπησε τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ἀγνώμονας, τοὺς ὑβριστάς, τοὺς βλασφημοῦντας, τοὺς μισοῦντας, αὐτοὺς ποὺ δὲν ἤθελον νὰ τὸν ἴδουν, ποὺ προετοίμων τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους ἀπὸ Αὐτόν· καὶ τοὺς ἠγάπησε μὲ τὴν ὑψηλοτέραν καὶ τελείαν ἀγάπην, πέραν τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν ἄλλην. Διότι λέγει, «κανεὶς δὲν ἔχει μεγαλυτέραν ἀγάπην ἀπὸ αὐτήν, ἀπὸ τὸ νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωήν του διὰ τοὺς φίλους του»[20]. **C** Καὶ αὐτοὺς δὲ ποὺ τὸν ἐσταύρωσαν καὶ τόσα ἀνόητα ἔπραξαν ἐναντίον του, πρόσεξε πῶς συνεχίζει νὰ τοὺς προστατεύῃ. Καθ' ὅσον μὲ τὸν Πατέρα συνομιλεῖ χάριν αὐτῶν λέγων· «Συγχώρεσέ τους, διότι δὲν ξέρουν τί κάνουν»[21]. Καὶ τοὺς μαθητὰς δὲ μετὰ ταῦτα ἀπέστειλε πρὸς αὐτούς.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἀγάπην ἂς ἐπιδιώξωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ πρὸς αὐτὴν ἂς ἀποβλέψωμεν, διὰ νὰ γίνωμεν μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπιτύχωμεν καὶ τῶν ἐδῶ καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο. **D**

---

20. Ἰωάν. 15,13.
21. Λουκ. 23,34.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΑ΄ (61)

(Ματθ. ιη΄, 21 - 35)

«Τότε ὁ Πέτρος τὸν ἐπλησίασε καὶ εἶπεν· Κύριε, πόσας φορὰς θὰ μοῦ πταίσῃ ὁ ἀδελφός μου καὶ θὰ τὸν συγχωρήσω; Εἶναι ἀρκετὸν ἕως ἑπτὰ φοράς; Λέγει εἰς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Δὲν σοῦ λέγω ἕως ἑπτὰ φοράς, ἀλλ' ἕως ἑβδομήντα φορὰς τὸ ἑπτά»[1].

Ὁ Πέτρος ἐνόμισεν ὅτι λέγει κάτι σπουδαῖον, δι' αὐτὸ καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι μεγαλόδωρος προσέθεσεν· «εἶναι ἀρκετὸν ἕως ἑπτὰ φοράς»; Αὐτό, λοιπόν, ποὺ μᾶς ἔδωσες ἐντολὴν νὰ πράττωμεν, πόσας φορὰς λέγει, νὰ τὸ πράξω; Δηλαδή, ἐὰν συνεχῶς μᾶς πταίῃ, ἀλλὰ μετανοῇ, ὅταν τοῦ ὑποδεικνύωμεν τὸ σφάλμα του, πόσας φορὰς μᾶς προτρέπεις νὰ τὸ ἀνεχθῶμεν αὐτό; Διότι δι' ἐκεῖνον, ποὺ δὲν μετανοεῖ οὔτε συναισθάνεται τὸ σφάλμα του, ξεκαθάρισες τὸ ζήτημα, ὅταν εἶπες· «Νὰ τὸν ἔχῃς καθὼς τὸν εἰδωλολάτρην καὶ τὸν τελώνην»[2], δι' αὐτόν, ὅμως, δὲν ἔδωσες ἀκόμη κάποιο τέλος, ἀλλὰ μᾶς εἶπες νὰ τὸν πλησιάζωμεν. Πόσας φοράς, λοιπόν, ὀφείλω νὰ τὸν ἀνέχωμαι, ὅταν τὸν ἐλέγχω καὶ μετανοῇ; «Εἶναι ἀρκετὸν ἕως ἑπτὰ φοράς»;

611 Καὶ ποίαν ἀπάντησιν ἔδωσεν ὁ Χριστός, ὁ φιλάνθρωπος καὶ ἀγαθὸς Θεός; «Δὲν σοῦ λέγω ἕως ἑπτὰ φοράς, ἀλλ' ἕως ἑβδομήντα φορὰς τὸ ἑπτά». Δὲν θέτει εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὡρισμένον ἀριθμὸν ὡς ὅριον, ἀλλὰ νομοθετεῖ τὴν ἄπειρον, τὴν διαρκῆ καὶ τὴν παντοτεινὴν συγχώρησιν. Ὅπως, δηλαδή, τὸ ἐπίρρημα «μυριάκις» σημαίνει πολλὰς φορὰς χωρὶς περιορισμόν, ἔτσι καὶ ἐδῶ. Πραγματικά, μὲ τὴν φράσιν, «ἡ στεῖρα ἐγέννησεν ἑπτὰ παιδιά»[3], ἡ Γραφὴ φανερώνει τὰ πολλά. Κατὰ συνέπειαν ὁ Κύριος δὲν περιώρισε τὴν συγχώρησιν εἰς ὡρισμένον ἀριθμόν, ἀλλὰ (μὲ ὅ,τι εἶπεν) ἐδήλωσε τὴν διαρκῆ καὶ παντοτεινὴν συγγνώμην.

Αὐτό, ἄλλωστε, τὸ ἀπέδειξε καὶ μὲ τὴν παραβολὴν ποὺ εἶπεν εἰς τὴν συνέχειαν. Διὰ νὰ μὴ δώσῃ, δηλαδή, τὴν ἐντύπωσιν εἰς μερικοὺς ὅτι δίδει δύσκολον καὶ φορτικὴν ἐντολήν, ὅταν εἶπεν, «ἕως ἑβδομήντα φορὰς τὸ ἑπτά», δι' αὐτὸ προσέθεσεν τὴν παραβολὴν αὐτήν, B ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταστήσῃ πιὸ σαφὲς τὸ λεχθέν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ταπεινώσῃ ἐκεῖνον ποὺ ἐμεγαλοφρόνει δι' αὐτὸ καὶ συγχρόνως νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐντολὴ δὲν εἶναι βαρεῖα, ἀλλὰ πάρα πολὺ εὔκολος. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὴν ἰδικήν του φιλανθρωπίαν, διὰ νὰ καταλάβῃς μὲ τὴν σύγκρισιν ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ἑβδομήντα φορὰς τὸ ἑπτὰ συγχωρήσῃς καὶ ἂν ὅλα ἐν γένει τὰ ἁμαρτήματα τοῦ συνανθρώπου σου τὰ ἀφήνῃς, πάλιν εἰς ὁποίαν σχέσιν εὑρίσκονται ἡ σταγὼν πρὸς τὸ ἄπειρον πέλαγος, εἰς παρομοίαν, ἢ μᾶλλον καὶ κατὰ πολὺ ὑπολείπεται ἡ ἰδική σου φιλανθρωπία, συγκρινομένη πρὸς τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν (φιλανθρωπίαν) χρειάζεσαι ἀπαραιτήτως, C ἀφοῦ πρόκειται νὰ δικασθῇς καὶ νὰ δώσῃς εὐθύνας τῶν πράξεών σου).

Δι' αὐτὸ (καὶ ὁ Κύριος) προσέθεσε καὶ εἶπεν· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὡμοίασε πρὸς ἐπίγειον βασιλέα, ποὺ ἠθέλησε νὰ λογαριασθῇ μὲ τοὺς δούλους του. Ὅταν δὲ αὐτὸς ἤρχισε νὰ λογαριάζεται, τοῦ ἔφεραν ἕνα χρεώστην, ποὺ ὤφειλε δέκα χιλιάδας τάλαντα[4]. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ, διέταξεν (ὁ κύριός του) νὰ πωληθῇ αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιά του καὶ ὅλα

---

1. Ματθ. 18, 21 - 22.
2. Ματθ. 18 17.
3. Α΄ Βασιλ. 2,5.
4. Περίπου ἑξῆντα ἑκατομμύρια χρυσᾶς δραχμάς.

ὅσα εἶχεν»[5]. Ἔπειτα[6], ἀφοῦ αὐτὸς εὑρῆκε φιλανθρωπίαν, ἐβγῆκεν (ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως) καὶ ἕνα σύνδουλό του, ποὺ τοῦ ὤφειλεν ἑκατὸν δηνάρια[7], τὸν ἐπίεζε πολύ. Μὲ τὴν συμπεριφοράν του αὐτὴν ἐξώργισε τὸν κύριόν του καὶ τὸν ἔκανε νὰ τὸν κλείσῃ ἐκ νέου εἰς τὴν φυλακήν, μέχρις ὅτου ἐξοφλήσῃ τελείως τὸ χρέος του.

Εἶδες πόσον διαφέρουν μεταξύ τους τὰ ἁμαρτήματα ποὺ γίνονται πρὸς ἕνα ἄνθρωπον καὶ τὰ ἁμαρτήματα πρὸς τὸν Θεόν; **D** Ὅση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δέκα χιλιάδων ταλάντων καὶ τῶν ἑκατὸ δηναρίων[8], καὶ μᾶλλον πολὺ μεγαλυτέρα ἀκόμη. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν προσώπων καὶ ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν ἁμαρτημάτων. Διότι, ὅταν μᾶς βλέπῃ ἕνας ἄνθρωπος, παύομεν καὶ διστάζομεν νὰ ἁμαρτάνωμεν. Ἀντίθετα ἐνῷ ὁ Θεὸς μᾶς βλέπει κάθε ἡμέραν, δὲν ἀποφεύγομεν (τὴν ἁμαρτίαν), ἀλλὰ πράττομεν καὶ λέγομεν τὰ πάντα χωρὶς φόβον. Καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν παραπάνω αἰτίαν διαφέρουν τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ γίνονται βαρύτερα καὶ ἀπὸ τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὴν τιμὴν ποὺ ἀπηλαύσαμεν (ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ).

Καὶ ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε πῶς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἁμαρτήματα ἰσοῦνται μὲ δέκα χιλιάδες τάλαντα **E** ἢ μᾶλλον μὲ πολὺ περισσότερα, θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς ἀποδείξω μὲ συντομίαν. Ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως δώσω μεγαλυτέραν ἀφοβίαν εἰς ἐκείνους ποὺ ρέπουν πρὸς τὸ κακὸν καὶ ἀγαποῦν νὰ ἁμαρτάνουν συνεχῶς, ἐνῷ ἐνδέχεται νὰ ὁδηγήσω εἰς ἀπελπισίαν τοὺς πιὸ ἐναρέτους καὶ νὰ εἴπουν ὅ,τι εἶπαν οἱ μαθηταί· «Καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ σωθῇ»;[9] **612** Παρὰ τὰς ἐπιφυλάξεις αὐτὰς θὰ ὁμιλήσω, διὰ νὰ καταστήσω τοὺς προσέχοντας πιὸ ἀσφαλεῖς καὶ πιὸ ἐπιεικεῖς.

---

5. Ματθ. 18, 23 - 25.
6. Διὰ τὴν κατανόησιν τῶν λεγομένων πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ὁλόκληρος ἡ παραβολή. Ματθ. 18, 23 - 31.
7. Περίπου ἑνενήντα χρυσᾶς δραχμάς.
8. Πρβλ. τὰς σημειώσεις 4 καὶ 7 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
9. Μάρκ. 10,26.

Πραγματικά, ὅσοι νοσοῦν κατὰ τρόπον ποὺ δὲν δέχεται θεραπείαν καὶ δὲν νοιώθουν κανένα πόνον διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ χωρὶς τοὺς λόγους αὐτοὺς δὲν ἀποχωρίζονται τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν πονηρίαν τους. Ἐάν, ὅμως, καὶ ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν παίρνουν ἀφορμὴν διὰ νὰ εἶναι περισσότερον ἀδιάφοροι, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται εἰς τὰ λεγόμενα, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἀναισθησίαν ἐκείνων, δεδομένου ὅτι οἱ λόγοι αὐτοὶ ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ταπεινώσουν καὶ νὰ φέρουν εἰς κατάνυξιν ἐκείνους ποὺ ἔχουν μεγαλυτέραν προσοχήν. Καὶ οἱ περισσότεροι πρᾶοι, ὅταν θὰ ἰδοῦν τὸν ὄγκον τῶν ἁμαρτημάτων καί, συγχρόνως, μάθουν τὴν δύναμιν τῆς μετανοίας, ἀσφαλῶς, θὰ δώσουν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς αὐτήν. **B** Δι᾽ αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθοῦν.

Θὰ ὁμιλήσω, λοιπόν, καὶ θὰ παρουσιάσω τὰ ἁμαρτήματα, ὅσα διαπράττομεν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὅσα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ θὰ παρουσιάσω ὄχι τὰ ἰδιαίτερα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ τὰ κοινά. Ὁ καθένας δὲ ἂς προσθέτῃ καὶ τὰ ἰδιαίτερα σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεώς του. Θὰ τὸ κάνω δὲ αὐτό, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκθέσω τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ποῖαι εἶναι αἱ εὐεργεσίαι αὐταί; Μᾶς ἐδημιούργησεν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν καὶ ἔκανεν ὅλα τὰ ὁρατὰ πρὸς χάριν μας, τὸν οὐρανόν, τὴν θάλασσαν, τὴν ξηράν, τὸν ἀέρα καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντα εἰς αὐτά, ζῷα, φυτὰ καὶ σπέρματα. Πρέπει, ὅμως, νὰ συντομεύσω λόγῳ τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν ἔργων. Μόνον εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα τῆς γῆς ἐνεφύσησε ψυχὴν ζῶσαν τοιαύτην, **C** ἐφύτευσε παράδεισον, ἔδωσε βοηθόν, μᾶς κατέστησεν ἄρχοντας εἰς ὅλην τὴν ἄλογον φύσιν, μᾶς ἐστεφάνωσε μὲ δόξαν καὶ τιμήν. Ὕστερα ἀπὸ αὐτά, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπεδείχθη ἀγνώμων πρὸς τὸν Εὐεργέτην, τὸν ἔκρινεν ἄξιον μεγαλυτέρας δωρεᾶς (ὁ Θεός).

Διότι δὲν πρέπει νὰ προσέξῃς μόνον εἰς τὸ ὅτι τὸν ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἀλλὰ νὰ κυττάξῃς καὶ τὴν ὠφέλειαν ποὺ προέκυψεν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν αὐτήν. Πραγματικά, μετὰ τὴν ἐκδίωξιν ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἔπραξε τὰ ἀμέτρητα ἐκεῖνα ἀγαθά, ἔφερεν εἰς πέρας τὰς

ποικίλας ἐκείνας οἰκονομίας, ἔστειλε καὶ τὸν Υἱόν του διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν εὐεργετηθέντων καὶ παρὰ ταῦτα μισούντων, ἤνοιξε τὸν οὐρανόν, ἥπλωσε τὸν παράδεισον καὶ ἔκανεν υἱοὺς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀγνώμονας. D Δι' αὐτὸ καὶ τώρα εἶναι ἐπίκαιρον νὰ εἴπωμεν· «Ὢ ἀκατάληπτον βάθος πλουσίας ἀγαθότητος καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[10]. Ἐπίσης, μᾶς ἔδωσε καὶ τὸ βάπτισμα διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, τὴν κληρονομίαν τῆς βασιλείας, πολλὰ ἀγαθὰ ὑπεσχέθη εἰς τοὺς ἐναρέτους, ἥπλωσε τὸ χέρι του καὶ ἔδωσε τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τὰς καρδίας μας.

Τί λοιπόν; Ὕστερα ἀπὸ τόσον πολλὰ καὶ τόσον μεγάλα ἀγαθά, πῶς ἔπρεπε νὰ συμπεριφερώμεθα ἡμεῖς; Ἆρά γε, ἐὰν καὶ κάθε ἡμέραν ὑποβαλλώμεθα εἰς θάνατον χάριν Ἐκείνου, ποὺ τόσον μᾶς ἀγαπᾷ, θὰ ἐξεπληρώναμεν τὴν ἀξίαν τῆς προσφορᾶς του, ἢ μᾶλλον θὰ κατεβάλαμεν ἔστω καὶ ἕνα ἐλάχιστον μέρος τῆς ὀφειλῆς μας; Ὄχι, βέβαια. Διότι καὶ αὐτὸ θὰ πήγαινε διὰ τὴν ἰδικήν μας ὠφέλειαν.

Πῶς, λοιπόν, συμπεριφερόμεθα ἡμεῖς, ποὺ εἴχαμεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φερώμεθα ἔτσι; Κάθε ἡμέραν ἀσεβοῦμεν εἰς τοὺς νόμους του. E Ἀλλὰ νὰ μὴ ἀγανακτήσετε, ἐὰν στρέψω τὴν γλῶσσαν μου πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας. Διότι δὲν θὰ κατηγορήσω μόνον σᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτόν μου.

Ἀπὸ ποῦ θέλετε νὰ ἀρχίσω; Ἀπὸ τοὺς δούλους; ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους; ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς; ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας; ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας; ἀπὸ τοὺς ἀρχομένους; ἀπὸ τὰς γυναῖκας; ἀπὸ τοὺς ἄνδρας; ἀπὸ τοὺς γέροντας; ἀπὸ τοὺς νέους; ἀπὸ ποίαν ἡλικίαν; 613 ἀπὸ ποῖον γένος; ἀπὸ ποῖον ἀξίωμα; ἀπὸ ποῖον ἐπάγγελμα;

Θέλετε νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς; Ποίαν ἁμαρτίαν δὲν διαπράττουν αὐτοί, ποὺ καθημερινῶς ὑ-

10. Ρωμ. 11,33.

βρίζουν, λοιδοροῦν, μαίνονται, τέρπονται μὲ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων, ὁμοιάζουν μὲ λύκους καὶ ποτὲ δὲν εἶναι καθαροὶ ἀπὸ ἁμαρτήματα, ἐκτὸς ἐὰν κανεὶς παραδεχθῇ ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι χωρὶς κύματα; Διότι ποῖον πάθος δὲν τοὺς ἐνοχλεῖ; Ποῖον νόσημα δὲν πολιορκεῖ τὴν ψυχήν τους; Πραγματικά, πρὸς τοὺς ὁμοτίμους τους αἰσθάνονται ζήλειαν καὶ φθόνον B καὶ φέρονται μὲ κενοδοξίαν, ἐνῶ πρὸς τοὺς κατωτέρους ἐκδηλώνουν τὴν πλεονοξίαν τους. Εἰς ἐκείνους, πάλιν, ποὺ ἔχουν δικαστικὰς διαφορὰς καὶ καταφεύγουν εἰς αὐτοὺς σὰν εἰς λιμάνι, συμπεριφέρονται μὲ ἐχθρότητα καὶ παραβαίνουν τοὺς ὅρκους. Πόσαι ἁρπαγαὶ γίνονται ἀπὸ αὐτούς, πόσαι πλεονεξίαι, πόσαι συκοφαντίαι καὶ αἰσχροκέρδειαι, πόσαι δουλοπρεπεῖς κολακεῖαι!

Ἔλα, λοιπόν, ἂς ἐφαρμόσωμεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν καθένα. «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ εἴπῃ περιφρονητικῶς εἰς τὸν ἀδελφόν του· Ἀνόητε, θὰ εἶναι ἔνοχος εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός»[11]. «Καθένας ποὺ βλέπει οἱανδήποτε γυναῖκα διὰ νὰ τὴν ἐπιθυμήσῃ πρὸς ἁμαρτίαν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν μέσα εἰς τὴν καρδίαν του»[12]. Ἐὰν κανεὶς δὲν ταπεινώσῃ τὸν ἑαυτόν του σὰν αὐτὸ τὸ παιδί, δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν[13]. C Αὐτοί, ὅμως, ἔχουν κάνει ἐπάγγελμα τὸν ἐγωισμὸν κατὰ τῶν ὑπηκόων, ποὺ ἔχουν παραδοθῆ, καὶ τοὺς τρέμουν καὶ τοὺς φοβοῦνται, καὶ ἔτσι γίνονται χειρότεροι καὶ ἀπὸ τὸ θηρίον. Διὰ τὸν Χριστὸν δὲν κάνουν τίποτε, ἀλλὰ πράττουν τὰ πάντα διὰ τὴν κοιλίαν, διὰ τὰ χρήματα, διὰ τὴν κενοδοξίαν.

Ἆράγε ὑπάρχει δυνατότης νὰ ἀριθμήσῃ κανεὶς μὲ λόγους τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις; Πῶς θὰ ὀνομάσῃ τοὺς χλευασμούς τους, τὸ γελοιό τους, τὰς ἀσκόπους συζητήσεις καὶ τὰς αἰσχρολογίας τους; Ὅσον διὰ τὴν πλεονεξίαν τους δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ μοναχοί, ποὺ

11. Ματθ. 5,22.
12. Ματθ. 5,28.
13. Πρβλ. Ματθ. 18, 3-4.

ζοῦν εἰς τὰ ὄρη, δὲν γνωρίζουν καθόλου τί εἶναι πλεονεξία, ἔτσι καὶ αὐτοί, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀντίθετον ἀπὸ τοὺς μοναχούς. Οἱ μοναχοί, δηλαδή, ἀγνοοῦν τὸ πάθος, ἐπειδὴ εὑρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὸ νόσημα αὐτό, **D** αὐτοί, ὅμως, ἐπειδὴ μεθύουν ὑπερβολικὰ ἀπὸ αὐτό, δὲν αἰσθάνονται καθόλου πόσον μεγάλον κακὸν εἶναι. Πραγματικά, τόσον πολὺ ἀπεμάκρυνε τὴν ἀρετὴν ἡ κακία αὐτὴ καὶ τόσην τυραννίαν ἀσκεῖ, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ μαίνονται δι' αὐτὴν δὲν τὴν θεωροῦν οὔτε κὰν ἁμαρτίαν.

Ἀλλὰ μήπως θέλετε νὰ ἀφήσωμεν αὐτοὺς καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἄλλους περισσότερον ἐπιεικεῖς; Ἔλα, λοιπόν, ἂς ἐξετάσωμεν τὴν τάξιν τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ τῶν χειροτεχνῶν. Πραγματικά, αὐτοὶ θεωροῦνται περισσότερον ἀπὸ ὅλους ὅτι ζοῦν ἀπὸ τοὺς δικαίους κόπους καὶ τὸν ἱδρῶτά τους. Καὶ αὐτοί, ὅμως, ὅταν δὲν προσέχουν τοὺς ἑαυτούς των, πολλὰ κακὰ ἀποκομίζουν ἀπὸ τὰς ἐργασίας τους διὰ τὸν ἑαυτόν τους. Διότι τὴν ἀδικίαν, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν πώλησιν καὶ τὴν ἀγοράν, τὴν εἰσάγουν εἰς τὴν ἐργασίαν ποὺ ἀπαιτοῦν οἱ δίκαιοι κόποι, **E** καὶ εἰς τὴν πλεονεξίαν προσθέτουν πολλάκις ὅρκους, ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ ἀκόμη ἀσχολοῦνται μόνον μὲ τὰ βιοτικὰ πράγματα καὶ παραμένουν προσκολλημένοι εἰς τὴν γῆν. Καὶ κάνουν τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀποκτήσουν χρήματα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν μεγάλην προθυμίαν διὰ νὰ δώσουν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, ἐπειδὴ κατέχονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ αὐξάνουν συνεχῶς τὴν περιουσίαν τους. Καὶ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὰς λοιδορίας δι' αὐτήν, τὰς ὕβρεις, τὰ δάνεια, τοὺς τόκους, τὰς πλήρεις αἰσχροκερδείας συναλλαγὰς καὶ τὸ ἀναίσχυντον ἐμπόριον;

614 Θέλετε, ὅμως, νὰ ἀφήσωμεν καὶ αὐτοὺς καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκείνους ποὺ θεωροῦνται περισσότερον δίκαιοι; Καὶ ποῖοι εἶναι αὐτοί, λοιπόν; Ἐκεῖνοι ποὺ κατέχουν τὰ κτήματα καὶ συγκεντρώνουν τὸν πλοῦτον τῆς γῆς. Ἀλλὰ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ πιὸ ἄδικος ἀπὸ αὐτούς; Διότι, ἐὰν κανεὶς ἐρευνήσῃ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται τοὺς ἀθλίους καὶ ταλαιπώρους γεωργούς, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι εἶναι πιὸ σκληροὶ καὶ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Πραγματικά, εἰς ἐκείνους, ποὺ

φθείρονται ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ μοχθοῦν εἰς ὅλην τους τὴν ζωήν, ἐπιβάλλουν καὶ συνεχεῖς καὶ ἀβαστάκτους φόρους, τοὺς ἀναθέτουν ὑπηρεσίας ἐπιπόνους, χρησιμοποιοῦν τὰ σώματα αὐτῶν σὰν ὄνους καὶ ἡμιόνους, ἢ μᾶλλον σὰν λίθους, δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ ξεκουρασθοῦν καθόλου καί, εἴτε ἡ γῆ εἶναι εὔφορος εἴτε ἄγονος, καθ' ὅμοιον τρόπον τοὺς τυραννοῦν, χωρὶς νὰ τοὺς δεικνύουν καμμίαν συμπάθειαν. **B** Ἀλλὰ τί ἐλεεινότερον ἀπὸ αὐτὸ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅταν οἱ ἄνθρωποι, ποὺ ἐκοπίασαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος καὶ ἠνάλωσαν τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὸ ψῦχος, τὴν βροχὴν καὶ τὰς ἀγρυπνίας, φεύγουν μὲ ἄδεια χέρια καὶ ἐπὶ πλέον χρεωμένοι καὶ φοβούμενοι καὶ τρέμοντες περισσότερον τὰ βασανιστήρια τῶν ἐπιστατῶν, τὰς βιαίας συλλήψεις, τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν, τὰς ἀπαγωγὰς εἰς δουλείαν καὶ τὰς ὑποχρεωτικὰς ἐργασίας, παρὰ τὴν πεῖναν καὶ τὸ ναυάγιον αὐτό; Καὶ πῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς τὸ ἐμπόριον ποὺ ἀσκοῦν εἰς βάρος τους καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν ποὺ ἐφαρμόζουν μὲ τὸ νὰ γεμίζουν ἀπὸ τοὺς κόπους **C** καὶ τοὺς ἱδρῶτας αὐτῶν πατητήρια μεγάλα καὶ μικρά, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς ἐργαζομένους νὰ φέρουν οὔτε τὴν ἐλαχίστην ποσότητα εἰς τὸ σπίτι τους, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν καρπὸν τῆς παρανομίας τὸν ἀποθηκεύουν εἰς τὰ ἰδικά των πιθάρια, δίδοντες ὀλίγα χρήματα εἰς αὐτοὺς δι' αὐτόν; Ἐπίσης, ἐπινοοῦν νέους τρόπους διὰ τὴν εἴσπραξιν τόκων, ποὺ οὔτε εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας δὲν συνηθίζονται, καὶ συντάσσουν δανειστικὰ συμβόλαια, ποὺ εἶναι πλήρη κατάρας. Πραγματικά, δὲν ἀπαιτοῦν ἐκβιαστικῶς τὸ ἕνα ἑκατοστὸν τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τοῦ συνόλου, καὶ μάλιστα ἐνῷ ὁ δανειζόμενος ἔχει γυναῖκα καὶ τρέφει παιδιὰ καὶ εἶναι ἄνθρωπος ποὺ μὲ τοὺς κόπους του γεμίζει τὸ ἀλώνι καὶ τὸ πατητήρι τους. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν συλλογίζονται.

D Δι' αὐτό, λοιπόν, εἶναι ἐπίκαιρον νὰ φέρωμεν κοντά μας τὸν προφήτην διὰ νὰ μᾶς εἴπῃ· Στάσου κατάπληκτος, οὐρανέ, καὶ φρῖξε, γῆ[14], εἰς πόσην μεγάλην θηριωδίαν κατέπεσε τὸ ἀνθρώπινον γένος.

---

14. Πρβλ. Ἱερ. 2,12.

Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ διαβάλω τὰς τέχνας ἢ τὴν γεωργίαν ἢ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἢ τὰ χωράφια, ἀλλὰ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Διότι καὶ ὁ Κορνήλιος ἦτο ἑκατόνταρχος καὶ ὁ Παῦλος θυρσοδέψης καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ κήρυγμα ἤσκει τὸ ἔργον του. Ἐπίσης, ὁ Δαυῒδ ἦτο βασιλεὺς καὶ ὁ Ἰὼβ εἶχε πολλὰ κτήματα καὶ πολλὰ ἔσοδα. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγινεν ἐμπόδιον εἰς κανένα τους διὰ τὴν ἀρετήν.

E Αὐτά, λοιπόν, σκεπτόμενοι καὶ ἔχοντες εἰς τὸν νοῦν μας τὰς δέκα χιλιάδας τάλαντα, ἂς ὁδηγηθῶμεν ἔστω καὶ ἔτσι εἰς τὸ νὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς πλησίον μας τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα καὶ ἀσήμαντα. Διότι θὰ μᾶς ζητηθοῦν εὔθυναι διὰ τὰς ἐντολάς, ποὺ μᾶς ἀνετέθη ἡ τήρησίς τους, καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀποδώσωμεν τὰ πάντα, ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν πράξωμεν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν μᾶς ἔδωσεν ὁ Θεὸς **613** πρὸς ἐξόφλησιν δρόμον εὔκολον καὶ ἁπλόν, ποὺ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ διαλύσῃ ὅλα αὐτά, ἐννοῶ τὸ νὰ μὴ εἴμεθα μνησίκακοι.

Ὅθεν, διὰ νὰ τὸ καταλάβωμεν καλὰ αὐτό, ἂς ἀκούσωμεν προχωροῦντες ὁλόκληρον τὴν παραβολήν. «Τοῦ ἔφεραν», λέγει, «ἕνα χρεώστην, ποὺ ὤφειλε δέκα χιλιάδας τάλαντα. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ, διέταξεν ὁ κύριος νὰ πωληθῇ αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιά του»[15]. Διατί τὸ διέταξεν αὐτό; πές μου σὲ παρακαλῶ. Ὄχι, βέβαια, ἀπὸ σκληρότητα οὔτε ἀπὸ ἀπανθρωπίαν. Διότι ἡ ζημία πάλιν εἰς αὐτὸν ἐγύριζεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἦτο δούλη ἰδική του. Ἀλλὰ τὸ ἔκανεν ἀπὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον. Ἐπιθυμεῖ, δηλαδή, νὰ τὸν πτοήσῃ μὲ τὴν ἀπειλὴν αὐτὴν **B** καὶ νὰ τὸν κάνῃ νὰ τὸν παρακαλέσῃ, ὄχι νὰ τὸν πωλήσῃ. Διότι ἐὰν τὸ ἔκανε δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, ἀσφαλῶς, δὲν θὰ ἤκουε μὲ κατανόησιν τὴν παράκλησίν του, οὔτε θὰ τοῦ ἔδιδε χάριν. Διατί, ὅμως, δὲν τὸ ἔκανεν αὐτὸ πρὶν ἀπὸ τὸ λογαριασμό, οὔτε τοῦ ἄφησε τὴν ὀφειλήν; Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν διδάξῃ ἀπὸ πόσα χρέη τὸν ἀπαλλάσσει, ὥστε ἔτσι νὰ καταστῇ πιὸ ἥμερος πρὸς τὸν σύνδουλόν του. Πραγματικά, ἀφοῦ,

15. Ματθ. 18, 21-25.

ἂν καὶ ἔμαθε τὸν ὄγκον τοῦ χρέους του καὶ τὸ μέγεθος τῆς συγχωρήσεως, ἐπέμενε νὰ πιέζῃ τὸν σύνδουλόν του, εἰς ποῖον σημεῖον σκληρότητος θὰ ἔφθανεν, ἐὰν δὲν τὸν εἶχε προπαιδεύσει μὲ τόσα φάρμακα;

Καὶ ἐκεῖνος τί ἔκανεν; «Κύριε, κάνε ὑπομονὴν δι' ἐμέ, καὶ ὅλα ὅσα χρεωστῶ, θὰ σοῦ τὰ πληρώσω», λέγει. **C** «Ἐλυπήθη δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου καὶ τὸν ἄφησεν ἐλεύθερον καὶ τοῦ ἐχάρισε καὶ τὸ δάνειον»[16].

Εἶδες, πάλιν, ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας; Ὁ ὑπηρέτης ἐζήτησεν ἀναβολὴν μόνον τοῦ καιροῦ καὶ μετάθεσιν προθεσμίας ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους, ἐκεῖνος, ὅμως, τοῦ ἔδωσε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐζήτησεν, δηλαδή, τοῦ ἐχάρισεν ὁλόκληρον τὸ δάνειον καὶ τὸν συνεχώρησεν. Ἤθελεν, βέβαια, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τοῦ κάνῃ τὴν δωρεάν, ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμει νὰ προέρχεται ἡ δωρεὰ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ νὰ εἶναι καὶ προϊὸν τῆς παρακλήσεως τοῦ δούλου, ὥστε νὰ μὴ φύγῃ ἀστεφάνωτος. Τὸ ὅτι, ὅμως, τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν κύριόν του, μολονότι καὶ αὐτὸς ἔπεσεν εἰς τὰ πόδιά του καὶ τὸν παρεκάλεσεν, τὸ ἐφανέρωσεν ἡ αἰτία ἀπὸ τὴν ὁποίαν προῆλθεν ἡ συγχώρησις· «Διότι τὸν ἐλυπήθη καὶ τοῦ ἐχάρισε τὸ χρέος». Καὶ πάλιν ἤθελεν, ὅμως, νὰ νομίζῃ ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐβοήθησεν εἰς κάτι, **D** ὥστε νὰ μὴ νοιώθῃ τελείως ἐξουθενωμένος, καί, παράλληλα, νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὰς ἰδικάς του συμφορὰς νὰ συγχωρῇ εὐκολώτερα τὸν σύνδουλόν του.

Λοιπόν, μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι καλὸς καὶ εὐάρεστος. Διότι ὡμολόγησε καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος του. Ἐπίσης, ἔπεσεν εἰς τὰ πόδια καὶ παρεκάλεσε καὶ ἔνοιωσε τὴν ἐνοχὴν διὰ τὰ ἁμαρτήματά του καὶ ἀνεγνώρισε τὸ μέγεθος τῆς ὀφειλῆς του. Ἀλλ' ἡ συνέχεια δὲν εἶναι ἀνταξία τῶν προηγουμένων. Πραγματικά, ὅταν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ σπί-

16. Ματθ. 18, 26-27.

τι τοῦ κυρίου του, ἀμέσως, ὄχι ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἀμέσως, ἐνῷ ἀκόμη ἤχοῦσεν εἰς τὰ αὐτιά του ἡ εὐεργεσία, E ἐχρησιμοποίησε τὴν δωρεὰν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ποὺ τοῦ ἔδωσεν ὁ κύριός του, εἰς τὸ κακόν.

«Διότι εὑρῆκεν ἕνα ἀπὸ τοὺς συνδούλους του ποὺ τοῦ ἐχρεώστει ἑκατὸν δηνάρια καὶ τὸν ἐστενοχώρει σκληρὰ λέγων· Ἐξόφλησέ μου ὅ,τι μοῦ χρεωστεῖς»[17]. Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ κυρίου; Εἶδες καὶ τὴν σκληρότητα τοῦ δούλου; Ἀκούσατε ὅσοι πράττετε αὐτὰ χάριν τῶν χρημάτων. Διότι ἐὰν δὲν πρέπει νὰ γίνωνται αὐτὰ διὰ τὰ ἁμαρτήματα, πολὺ περισσότερον δὲν ἐπιτρέπονται διὰ τὰ χρήματα.

Καὶ τί ἔκανεν ἐκεῖνος; **616** «Περίμενέ με καὶ δεῖξε ὑπομονὴν μαζί μου καὶ θὰ σοῦ πληρώσω τὰ πάντα»[18]. Αὐτός, ὅμως, οὔτε τοὺς λόγους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐσώθη, ἐσεβάσθη, (διότι καὶ ὁ ἴδιος εἶπε τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸ χρέος τῶν δέκα χιλιάδων ταλάντων), οὔτε τὸ λιμάνι ἀνεγνώρισεν, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἀπέφυγε τὸ ναυάγιον, οὔτε καὶ ὁ τρόπος, ποὺ τὸν παρεκάλει ὁ σύνδουλός του, τοῦ ὑπενθύμισε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ κυρίου του. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ παρεμέρισεν ἡ πλεονεξία, ἡ σκληρότης καὶ ἡ μνησικακία καί, ἔτσι, ἔγινε χειρότερος ἀπὸ κάθε θηρίον καὶ ἔπνιγε τὸν σύνδουλόν του.

Τί κάνεις, ἄνθρωπε; Ἐνῷ ἀπαιτεῖς διὰ τὸν ἑαυτόν σου, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι σπρώχνεις τὸ ξίφος εἰς τὸ σῶμά σου καὶ ἀνακαλεῖς τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ κυρίου σου;

B Ἀλλὰ δὲν ἐσυλλογίσθη τίποτε ἀπὸ αὐτά, οὔτε ἐνεθυμήθη τὴν ἰδικήν του ἀνάλογον κατάστασιν οὔτε καὶ ὑπεχώρησεν, μολονότι ἡ παράκλησις δὲν ἀνεφέρετο εἰς ὅμοιον χρέος. Διότι ὁ ἕνας παρεκάλει διὰ δέκα χιλιάδας τάλαντα, ὁ δὲ ἄλλος δι' ἑκατὸν δηνάρια. Ἐπίσης,

17. Ματθ. 18,28.
18. Ματθ. 18,29.

ὁ δεύτερος (ἱκέτευε τὸν σύνδουλόν του, ἐνῷ ὁ πρῶτος τὸν κύριόν του. Καὶ αὐτὸς μὲν ἔλαβε ὁλοκληρωτικὴν χάριν διὰ τὴν ὀφειλήν του, ἐνῷ ὁ ἄλλος ἐζήτει ἀναβολὴν μόνον. Καὶ ὅμως, οὔτε αὐτὴν ἔδιδεν· «Διότι τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακήν. Ὅταν δὲ εἶδαν οἱ ἄλλοι σύνδουλοί του τὴν συμπεριφοράν του αὐτήν, ἀνέφεραν εἰς τὸν κύριόν τους τὰ πάντα»[19]. Αὐτὸ δὲν ἦτο ἀρεστὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε βέβαια καὶ εἰς τὸν Θεόν. Ἐλυπήθησαν, λοιπόν, καὶ ὅσοι δὲν ἐχρεώστουν.

Τί ἔκανεν, ὅμως, ὁ Κύριος; «Δοῦλε πονηρέ, ὅλον τὸ χρέος ἐκεῖνο, τὸ τόσον μεγάλο, σοῦ τὸ ἐχάρισα, ἐπειδὴ μὲ παρεκάλεσες. **C** Δὲν ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ λυπηθῇς καὶ νὰ κάνῃς ἔλεος εἰς τὸν σύνδουλόν σου, ὅπως καὶ ἐγὼ σὲ ἐλυπήθηκα καὶ ἔδειξα ἔλεος εἰς σέ;»[20] Κύτταξε καὶ πάλιν τὴν πραότητα τοῦ κυρίου. Συγκρίνει τὸν ἑαυτόν του πρὸς αὐτὸν καὶ ἀπολογεῖται, ἐπειδὴ σκοπεύει νὰ ἀγκαλιάσῃ τὴν δωρεάν. Μᾶλλον, ὅμως, δὲν τὴν ἀνεκάλεσεν αὐτός, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἔλαβεν. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Ὅλον τὸ χρέος ἐκεῖνο σοῦ τὸ ἐχάρισα, ἐπειδὴ μὲ παρεκάλεσες. Δὲν ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ λυπηθῇς καὶ νὰ κάνῃς ἔλεος εἰς τὸν σύνδουλόν σου;»

Διότι καὶ ἂν ἀκόμη σοῦ ἐφαίνετο βαρὺ τὸ πρᾶγμα αὐτό, ἔπρεπε νὰ κυττάζῃς τὸ κέρδος ποὺ εἶχες καὶ τὸ μελλοντικόν. Ἐὰν ἡ ἐντολὴ ἦτο δύσκολος, ἔπρεπε νὰ σκεφθῇς τὸ ἔπαθλον. Οὔτε (νὰ λάβῃς ὑπ' ὄψιν σου) ὅτι ἐκεῖνος σὲ ἐλύπησε, ἀλλ' ὅτι σὺ ἐξώργισες τὸν Θεόν, **D** τὸν ὁποῖον εἶχε καταπραΰνει μὲ μίαν ἁπλῆν παράκλησιν. Ἐάν, ὅμως, καὶ ἔτσι σοῦ ἦτο δυσάρεστον, νὰ συμφιλιωθῇς μὲ ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἐλύπησεν, ἦτο, ἀσφαλῶς, πολὺ χειρότερον τὸ νὰ ριφθῇς εἰς τὴν γέενναν. Καὶ ἐὰν ἀντιπαρέθετες τὴν τιμωρίαν αὐτὴν πρὸς τὴν συμφιλίωσιν μὲ ἐκεῖνον, θὰ ἔβλεπες ὅτι τὸ δεύτερον ἦτο πολὺ ἐλαφρύτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον.

Καὶ ὅταν ὤφειλε δέκα χιλιάδων τάλαντα, δὲν τὸν

19. Ματθ. 18, 30-31.
20. Ματθ. 18, 32-33.

ἀπεκάλεσε πονηρὸν οὔτε τὸν ὕβρισεν, ἀλλὰ τὸν ἠλέησεν. Ὅταν, ὅμως, ἔδειξεν ἀγνωμοσύνην πρὸς τὸν σύνδουλόν του, τότε τοῦ λέγει· «Δοῦλε Πονηρέ»..

Ἂς τὰ ἀκούσωμεν αὐτὰ ὅσοι κατεχόμεθα ἀπὸ τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας, διότι ὁ λόγος ἀπευθύνεται πρὸς ἡμᾶς. **E** Ἂς τὰ ἀκούσωμεν καὶ οἱ ἀνοικτίρμονες καὶ οἱ σκληροί, διότι δὲν εἴμεθα σκληροὶ διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτόν μας. Ὅταν, λοιπόν, ἔχῃς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μνησικακῇς, συλλογίσου ὅτι μνησικακεῖς εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ὄχι εἰς βάρος ἄλλου, ἐπειδὴ τὰ ἰδικά σου ἁμαρτήματα συγκεντρώνεις καὶ δεσμεύεις καὶ ὄχι τοῦ πλησίον σου. Διότι, σύ, ὅ,τι καὶ ἂν κάνῃς εἰς αὐτόν, τὰ κάνεις ὡς ἄνθρωπος καὶ περιορίζονται εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Ὁ Θεός, ὅμως, δὲν θὰ σὲ τιμωρήσῃ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ θὰ σοῦ ἐπιβάλῃ μεγαλυτέραν τιμωρίαν, καὶ μάλιστα τιμωρίαν εἰς τὸν οὐρανόν. **617** «Καὶ παρέδωσεν αὐτόν... μέχρις ὅτου ἐξοφλήσῃ πᾶν ὅ,τι ἐχρεώστει»[21], δηλαδή, συνεχῶς, διότι δὲν θὰ ἐξοφλήσῃ ποτὲ τὸ χρέος του. Ἐπειδή, δηλαδή, δὲν ἔγινες καλλίτερος μὲ τὴν εὐεργεσίαν, ἀπομένει νὰ σὲ διορθώσῃ μὲ τὴν τιμωρίαν.

Βέβαια, τὰ χαρίσματα καὶ αἱ δωρεαὶ δὲν ἀνακαλοῦνται[22], ἀλλὰ ἡ κακία εἶχε τόσην δύναμιν, ὥστε κατέλυσε καὶ τὸν νόμον αὐτόν. Κατὰ συνέπειαν, τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν μνησικακίαν, ὅταν αὐτὴ φαίνεται νὰ ἀνατρέπῃ τόσον μεγάλην καὶ τόσον σπουδαίαν θείαν δωρεάν; Καὶ μάλιστα δὲν τὸν παρέδωσεν ἁπλῶς (διὰ νὰ φυλακισθῇ), ἀλλὰ τὸ ἔκανεν αὐτὸ ἀφοῦ ὠργίσθηκεν[23]. **B** Διότι, ὅταν ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ πωληθῇ, δὲν προήρχοντο ἀπὸ ὀργὴν οἱ λόγοι του ἐκεῖνοι. Δι᾽ αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἔκανεν. Ἀλλ᾽ ἦτο ἀφορμὴ διὰ μεγάλην φιλανθρωπίαν. Τώρα, ὅμως, ἡ ἀπόφασίς του εἶναι ἀποτέλεσμα μεγάλης ἀγανακτήσεως καὶ συνεπάγεται μεγάλην τιμωρίαν καὶ κόλασιν.

21. Ματθ. 18,34.
22. Πρβλ. Ρωμ. 11,29.
23. Πρβλ. Ματθ. 18,34.

Τί θέλει, λοιπόν, νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ παραβολὴ αὐτή; «Ἔτσι καὶ ὁ Πατήρ μου», λέγει ὁ Κύριος, «θὰ κάνῃ εἰς σᾶς, ἐὰν δὲν συγχωρήσετε καθένας σας τὸν ἀδελφόν του ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας σας»[24]. Δὲν λέγει, ὁ Πατήρ σας, ἀλλά, ὁ «Πατήρ μου», διότι δὲν ἠξίωσε νὰ ὀνομάζεται ὁ Θεὸς πατὴρ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ τοῦ εἴδους, τοῦ πονηροῦ καὶ μισανθρώπου.

Δύο πράγματα, συνεπῶς, ζητεῖ ἐδῶ ὁ Κύριος· **C** ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ ἔχωμεν ἐπίγνωσιν τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ νὰ καταδικάζωμεν τὸν ἑαυτόν μας δι᾽ αὐτάς, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ νὰ συγχωρῶμεν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων. Καὶ τὸ πρῶτον τὸ ζητεῖ, διὰ νὰ γίνῃ εὐκολώτερον τὸ δεύτερον, (διότι ὅποιος γνωρίζει τὰ ἰδικά του ἁμαρτήματα, θὰ εἶναι πιὸ διαλλακτικὸς καὶ συγχωρητικὸς πρὸς τὸν σύνδουλόν του). Καὶ ἡ συγχώρησις νὰ μὴ λέγεται μόνον μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ νὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὴν καρδίαν.

Ὥστε, ἂς μὴ σπρώχνωμεν τὸ ξίφος πρὸς τὸν ἑαυτόν μας. Διότι ποίαν λύπην τόσην μεγάλην σοῦ ἔκανεν ὁ ἀντίδικός σου, σὰν τὸ κακὸν ποὺ θὰ προξενήσῃς σὺ εἰς τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὸ νὰ διατηρῇς ἄσβεστον τὴν ὀργήν σου καὶ νὰ προσελκύσῃς κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ; Ἂν, ὅμως, μένῃς νηφάλιος καὶ ἀντιμετωπίζῃς τὸ ζήτημα μὲ εὐσέβειαν, τότε, τὸ κακὸν θὰ κατευθυνθῇ. Εἰς τὸ κεφάλι ἐκείνου καὶ ἐκεῖνος θὰ κακοπαθήσῃ. **B** Ἀντίθετα, ἐὰν ἐπιμένῃς νὰ ἀγανακτῇς καὶ νὰ στενοχωρῆσαι, τότε, σὺ ὁ ἴδιος θὰ ὑποστῇς τὴν βλάβην, καὶ ὄχι ἐξ αἰτίας ἐκείνου, ἀλλ᾽ ἐξ αἰτίας τοῦ ἑαυτοῦ σου.

Συνεπῶς, νὰ μὴ λέγῃς ὅτι σὲ ὕβρισε καὶ σὲ ἐσυκοφάντησε καὶ πολλὰ κακὰ σοῦ ἔκανεν. Διότι ὅσα καὶ ἂν εἴπῃς, τόσον περισσότερον τὸν ἀποδεικνύεις εὐεργέτην σου, ἐπειδὴ σοῦ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ καθαρισθῇς ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά σου. Ὥστε, ὅσον μεγαλυτέρας ἀδικίας σοῦ ἔχει κάνει, τόσον περισσότερον αἴτιος γίνεται διὰ νὰ σοῦ συγχωρεθοῦν μεγαλύτεραι ἁμαρτίαι. Πραγματι-

24. Ματθ. 18,35.

κά, ἐὰν θέλωμεν, κανένας δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς ἀδικήσῃ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ θὰ μᾶς ὠφελήσουν τὰ μέγιστα. Καὶ διατί ἀναφέρω τοὺς ἀνθρώπους; Διότι ποῖος δύναται νὰ θεωρηθῇ πονηρότερος ἀπὸ τὸν διάβολον; Καὶ ὅμως καὶ ἀπὸ αὐτὸν παίρνομεν μεγάλην ἀφορμὴν διὰ νὰ προοδεύσωμεν εἰς τὴν ἀρετήν. **E** Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει ὁ Ἰώβ. Ἐάν, λοιπόν, ὁ διάβολος ἔγινεν αἰτία στεφάνων, διατί φοβεῖσαι τὸν ἄνθρωπον ποὺ εἶναι ἐχθρός σου;

Πρόσεξε, τώρα, πόσα κερδίζεις, ὅταν ὑποφέρῃς μὲ πραότητα τὰς κακίας καὶ ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν. Πρῶτον καὶ σπουδαιότερον, ἀπαλλάσσεσαι ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου. Δεύτερον, (ἀποκτᾷς) καρτερίαν καὶ ὑπομονήν. Τρίτον, (γίνεσαι) ἥμερος καὶ φιλάνθρωπος. Διότι ἐκεῖνος ποὺ δὲν γνωρίζει νὰ ἐξοργίζεται ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τὸν ἀδικοῦν, ἀσφαλῶς, θὰ εἶναι πολὺ χρήσιμος εἰς ὅσους τὸν ἀγαποῦν. Τέταρτον, εἶσαι καθαρὸς συνεχῶς ἀπὸ τὴν ὀργήν, πρᾶγμα ποὺ μὲ τίποτε δὲν συγκρίνεται. **61B** Διότι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ὀργήν, εἶναι φανερόν, ὅτι ἔχει ἀπαλλαγῆ καὶ ἀπὸ τὴν λύπην, ποὺ πηγάζει ἀπὸ αὐτήν, καὶ δὲν θὰ δαπανήσῃ τὴν ζωήν του εἰς ματαιοπονίας καὶ ὀδύνας. Διότι ὅποιος δὲν γνωρίζει νὰ ἐχθρεύεται τοὺς ἄλλους, δὲν γνωρίζει, βέβαια, τὴν λύπην, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσῃ τὴν τρυφὴν καὶ ἀμέτρητα ἀγαθά. Ὥστε, τοὺς ἑαυτούς μας τιμωροῦμεν, ὅταν μισοῦμεν τοὺς ἄλλους, ὅπως, πάλιν εὐεργετοῦμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ὅταν ἀγαπῶμεν τοὺς πλησίον μας. Ἐπὶ πλέον, θὰ εἶσαι σεβαστὸς εἰς ὅλους καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς ἀκόμη, ἔστω καὶ ἂν εἶναι κακοί· σὰν τοὺς δαίμονας καὶ μᾶλλον δὲν θὰ ἔχῃς πλέον ἐχθρούς, ἐὰν συμπεριφέρεσαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ πρῶτον ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅτι θὰ κερδίσῃς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καί, εἴτε ἔχεις ἁμαρτήσει, θὰ λάβῃς συγχώρησιν, **B** εἴτε εἶσαι ἐνάρετος, θὰ ἀποκτήσῃς μεγαλυτέραν παρρησίαν.

Ἂς ἐπιτύχωμεν, λοιπόν, νὰ μὴ μισοῦμεν κανένα, διὰ νὰ μᾶς ἀγαπήσῃ καὶ ὁ Θεός. Διὰ νὰ μᾶς εὐσπλαγχνισθῇ καὶ νὰ μᾶς ἐλεήσῃ ἔστω καὶ ἂν χρεωστοῦμεν δέκα χιλιάδας τάλαντα.

Ἀλλὰ σὲ ἠδίκησεν αὐτός; Καί, λοιπόν, νὰ τὸν ἐλεήσῃς, νὰ μὴ τὸν μισήσῃς. Δάκρυσαι καὶ θρήνησαι. Νὰ μὴ τὸν ἀποστραφῇς. Διότι δὲν εἶσαι σὺ ποὺ ἦλθες εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐκεῖνος. Σύ, ἀντίθετα, θὰ προοδεύσῃς εἰς τὴν ἀρετήν, ἐὰν ὑποφέρῃς τὴν ἀδικίαν. Συλλογίσου ὅτι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐπρόκειτο νὰ σταυρωθῇ, ἐχαίρετο διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' ἐδάκρυζε διὰ τοὺς σταυρωτάς του. Ἔτσι, πρέπει νὰ σκεπτώμεθα καὶ ἡμεῖς. Καὶ ὅσον ἀδικούμεθα, τόσον περισσότερον νὰ θρηνοῦμεν διὰ τοὺς ἀδικοῦντας. **C** Διότι δι' ἡμᾶς πολλὰ ἀγαθὰ θὰ προέλθουν ἀπὸ ἐκεῖ, ἐνῷ δι' ἐκείνους τὰ ἀντίθετα.

Ἀλλ' ἐπὶ πλέον σὲ προσέβαλεν καὶ σὲ ἐκτύπησεν ἐνώπιον ὅλων; Λοιπόν, ἐνώπιον ὅλων ἐντρόπιασε καὶ ἠτίμασε τὸν ἑαυτόν του καὶ ἤνοιξε τὰ στόματα μυρίων κατηγόρων καὶ δι' ἐσὲ ὕφανε περισσοτέρους στεφάνους καὶ πολλοὺς κήρυκας τῆς μακροθυμίας σου συνεκέντρωσεν.

Ἀλλὰ μήπως σὲ διέβαλεν εἰς τοὺς ἄλλους; Καὶ ποίαν σημασίαν ἔχει αὐτό, ὅταν πρόκειται νὰ σοῦ ζητήσῃ εὐθύνας ὁ Θεὸς καὶ ὄχι ἐκεῖνοι ποὺ ἤκουσαν τὰς διαβολάς; Διότι εἰς τὸν ἑαυτόν του προσέθεσεν ἀφορμὴν τιμωρίας, ὥστε νὰ μὴ δώσῃ λόγον μόνον διὰ τὰ ἰδικά του ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα εἶπε δι' ἐσέ. **D** Καὶ σὲ μὲν σὲ διέβαλεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῷ αὐτὸς διεβλήθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν αὐτὰ δὲν σοῦ εἶναι ἀρκετά, ἐνθυμήσου ὅτι καὶ ὁ Θεὸς διεβλήθη καὶ ἀπὸ τὸν Σατανᾶν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ περισσότερον ἠγάπα. Καὶ ὁ μονογενὴς Υἱός του, ἐπίσης, διεβλήθη τὸ ἴδιον. Διὸ καὶ ἔλεγεν· «Ἐὰν τὸν οἰκοδεσπότην ἐκάλεσαν Βεελζεβούλ, πόσον μᾶλλον θὰ ὀνομάσουν τοὺς ἰδικούς του;»[25]. Καὶ ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμων ὄχι μόνον τὸν διέβαλεν, ἀλλ' ἔγινε καὶ πιστευτός. Καὶ αἱ διαβολαί του δὲν ἦσαν ἀσήμαντοι, ἀλλὰ τοῦ ἀπέδωσε τὰ μεγαλύτερα ὀνείδη καὶ τὰ ἐγκλήματα. **E**

25. Ματθ. 10,25.

Πραγματικά, ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Κύριος ἦτο δαιμονισμένος, πλάνος καὶ ἀντίθετος.

Ἀλλά, καὶ ὅταν εὐηργέτησες, σοῦ ἀνταπέδωσαν τὸ κακὸν ἀντὶ τοῦ καλοῦ; Μά, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ θρηνῇς καὶ νὰ λυπῆσαι, περισσότερον διὰ τὸν δράστην τῆς κακίας, ἐνῷ διὰ τὸν ἑαυτόν σου νὰ χαίρεσαι, διότι ἔγινες ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν, «ὁ ὁποῖος ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἀδιακρίτως διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἀγαθούς»[26]. Ἐὰν ὅμως, σοῦ φαίνεται ὑπερβολικὸν νὰ μιμῆσαι τὸν Θεόν, ἂν καὶ διὰ τὸν νήφοντα δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ δύσκολον, παρὰ ταῦτα ἐὰν τὸ θεωρῇς ἀνώτερον τῶν δυνάμεών σου αὐτό, **610** ἔλα νὰ σὲ ὁδηγήσω πρὸς τοὺς συνδούλους σου. Πρὸς τὸν Ἰωσήφ, ποὺ πολλὰ κακὰ ἔπαθεν, καὶ ὅμως εὐηργέτησε τοὺς ἀδελφούς του. Πρὸς τὸν Μωϋσῆ, πού, ὕστερα ἀπὸ ἀμετρήτους ἐπιβουλάς, προσηυχήθη δι' αὐτούς. Πρὸς τὸν μακάριον Παῦλον, ποὺ ἐνῷ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀριθμήσῃ τὰ ὅσα ἔπαθεν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἐν τούτοις ηὔχετο νὰ χωρισθῇ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Χριστόν, χάριν τῶν Ἰουδαίων[27]. Πρὸς τὸν Στέφανον ποὺ τὴν ὥρα τοῦ λιθοβολισμοῦ προσηύχετο νὰ μὴ λογισθῇ ἡ ἁμαρτία τους αὐτή[28].

Ἀφοῦ, λοιπόν, σκεφθῇς ὅλα αὐτά, ἀπαλλάξου ἀπὸ τὴν ὀργὴν τελείως, διὰ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ καὶ ὁ Θεὸς ὅλας τὰς ἁμαρτίας μας, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

26. Ματθ. 5,45.
27. Πρβλ. Ρωμ. 9,3.
28. Πρβλ. Πράξ. 7,59.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΒ' (62)

(Ματθ. ιθ', 1 - 15)

«Καὶ συνέβη, ὅταν ἐτελείωσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν καὶ ἦλθεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἰουδαίας πέραν ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην»[1].

Ἂν καὶ ἀπέφευγεν συνεχῶς τὴν περιοχὴν τῆς Ἰουδαίας, ἕνεκα τοῦ φθόνου ἐκείνων, τώρα συχνάζει εἰς αὐτήν, ἐπειδὴ ἐπλησίαζε ὁ καιρὸς τοῦ πάθους. **C** Δὲν ἀνέβηκε, βέβαια, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλ' ἐστάθμευσεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἰουδαίας.

«Καὶ ὅταν ἔφθασεν τὸν ἠκολούθησαν πλήθη λαοῦ πολλὰ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ»[2]. Δὲν ἀσχολεῖται συνεχῶς μὲ τὴν διδασκαλίαν διὰ τοῦ λόγου, οὔτε καὶ θαυματουργεῖ διαρκῶς. Ἀλλὰ κάνει ἄλλοτε τὸ ἕνα καὶ ἄλλοτε τὸ ἄλλο, διὰ νὰ ποικίλλῃ τὰ μέσα τῆς σωτηρίας ἐκείνων ποὺ ἔμειναν κοντά του καὶ τὸν ἠκολούθουν, ὥστε μὲ τὰ θαύματα νὰ ἀποδειχθῇ ἀξιόπιστος διδάσκαλος, δι' ὅσα ἔλεγεν, μὲ τὴν διδασκαλίαν του δὲ νὰ κάνῃ μεγαλύτερον τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν πραγματοποίησιν τῶν θαυμάτων. Καὶ τὸ κέρδος αὐτὸ ἦτο τὸ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν θεογνωσίαν.

Σύ, ὅμως, τὸ ἑξῆς πρόσεξε, ὅτι, δηλαδή, οἱ μαθηταὶ μὲ μίαν λέξιν παραλείπουν ὁλόκληρα πλήθη λαοῦ, **D** χωρὶς νὰ ἀναφέρουν ὀνομαστικῶς καθένα ἀπὸ τοὺς θεραπευομένους. Πραγματικά, δὲν εἶπαν ὁ τάδε καὶ ὁ τάδε (ἐθεραπεύθησαν), ἀλλὰ «πολλοί», διὰ νὰ διδάξουν τὴν ταπείνωσιν. Ὁ Χριστὸς δὲ ἐθεράπευε καὶ εὐηργέτει τοὺς πάσχοντας καὶ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἄλλους.

1. Ματθ. 19,1.
2. Ματθ. 19,2.

Διότι ἡ θεραπεία τῆς ἀσθενείας αὐτῶν ἐγίνετο ἀφορμὴ θεογνωσίας διὰ τοὺς ἄλλους.

'Αλλ' αὐτὸ δὲν ἰσχύει διὰ τοὺς Φαρισαίους, μὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐκθηριοῦνται περισσότερον καὶ πλησιάζουν τὸν Κύριον διὰ νὰ τὸν πειράξουν. **E** 'Επειδή, ὅμως, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀμφισβητήσουν τὰ γενόμενα θαύματα, δι' αὐτὸ τοῦ προβάλλουν προβλήματα πρὸς λύσιν. «Καὶ τὸν ἐπλησίασαν οἱ Φαρισαῖοι μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πειράξουν καὶ τοῦ ἔλεγαν· Ἆρά γε ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ χωρίσῃ τὴν γυναῖκα του διὰ κάθε ἀφορμὴν καὶ αἰτίαν;»[3] Ὢ τῆς ἀνοησίας τους. Εἶχαν τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἀπεστόμωναν τὸν Ἰησοῦν μὲ τὴν ὑποβολὴν διαφόρων προβλημάτων, ἂν καὶ εἶχαν πλέον λάβει ἀποδείξεις τῆς δυνάμεώς του. Πραγματικά, ὅταν συνεζήτησαν μαζί του διὰ μακρῶν διὰ τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου[4], ὅταν εἶπαν ὅτι βλασφημεῖ[5], ὅταν ἰσχυρίσθησαν ὅτι εἶναι δαιμονισμένος[6], ὅταν κατηγόρησαν τοὺς μαθητὰς ποὺ ἐβάδιζαν μέσα εἰς τὰ σπαρμένα χωράφια (καὶ ἔτρωγαν στάχυα)[7], **620** ὅταν ἔκαναν λόγον ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ τρώγουν μὲ ἄνιπτα χέρια[8], ἀφοῦ τοὺς ἔρραψε τὸ στόμα εἰς κάθε περίπτωσιν καὶ τοὺς ἔφραξε τὴν ἀναίσχυντον γλῶσσαν τους, ἔτσι τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ κοντά του. Καὶ ὅμως οὔτε καὶ ἔτσι παραιτοῦνται. Διότι τόσον πολὺ ἀναίσχυντον καὶ θρασὺ πάθος εἶναι ἡ πονηρία καὶ ὁ φθόνος. Καὶ ἂν ἀκόμη ἀπείρους φορὰς ἀποστομωθῇ, πάλιν ἐπιτίθεται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον.

Σύ, ὅμως, πρόσεξε τὴν κακουργίαν τῶν Φαρισαίων καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἐρωτήσεώς τους. Διότι δὲν τοῦ εἶπαν· Ἔδωσες ἐντολὴν νὰ μὴ χωρίζωμεν τὰς γυναῖκας, δεδομένου ὅτι εἶχεν ὁμιλήσει διὰ τὸν νόμον αὐτόν[9]. Δὲν ἐμνημόνευσαν, ὅμως τοὺς λόγους ἐκείνους, **B** ἂν καὶ

3. Ματθ. 19,3.
4. Πρβλ. Ματθ. 12,1 ἑξ.
5. Πρβλ. Ματθ. 9,3.
6. Πρβλ. Ἰωάν. 10,20.
7. Πρβλ. Ματθ. 12,2.
8. Πρβλ. Μάρκ. 7,5.
9. Πρβλ. Ματθ. 5, 31 - 32.

ὡρμήθησαν ἀπὸ αὐτούς, ἐπειδὴ ἐνόμιζαν ὅτι θὰ καταστήσουν μεγαλυτέραν τὴν ἐνέδραν τους καί, ἀκόμη, ἤθελαν νὰ τὸν φέρουν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ περιπέσῃ εἰς ἀντίφασιν. Δι' αὐτὸ δὲν τοῦ λέγουν· διατί ἐνομοθέτησες τὸ καὶ τό; 'Αλλά, σὰν νὰ μὴ εἶχε λεχθῆ τίποτε ἀπολύτως, ἐρωτοῦν, «Ἆρά γε ἐπιτρέπεται...», μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Κύριος θὰ ἔχῃ λησμονήσει ὅτι ὡμίλησε (διὰ τὸ θέμα αὐτὸ παλαιότερα). Καὶ εἶναι ἕτοιμοι, ἐὰν μὲν εἴπῃ, ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ χωρίζουν τὰς γυναῖκας, νὰ τοῦ προβάλουν τὰ ὅσα ὁ ἴδιος εἶπεν προηγουμένως καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσουν· Διατί, λοιπόν, ἔχεις εἴπει ἄλλοτε τὰ ἀντίθετα; 'Εάν, ὅμως, καὶ τώρα ἐπαναλάβῃ τὰ ὅσα εἶπεν εἰς τὸ παρελθόν, νὰ τοῦ ἀντιπροβάλουν τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως.

Καὶ ὁ Κύριος τί τοὺς ἀπαντᾷ; Δὲν τοὺς εἶπεν· «Διατί μὲ πειράζετε, ὑποκριταί;»[10] ἂν καὶ ἀργότερα τοὺς ἔδωσε καὶ αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν. 'Εδῶ, ὅμως, δὲν τοὺς λέγει τὸ ἴδιον. Διὰ ποῖον λόγον; **C** Διὰ νὰ τοὺς δείξῃ μαζὶ μὲ τὴν δύναμίν του καὶ τὴν πραότητά του. Πραγματικά, οὔτε σιωπᾷ συνεχῶς διὰ νὰ μὴ σχηματίσουν τὴν γνώμην ὅτι τοῦ διαφεύγει ἡ κακὴ διάθεσίς τους, οὔτε, πάλιν, τοὺς ἐλέγχει εἰς κάθε περίπτωσιν, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ ὑποφέρωμεν τὰ πάντα μὲ ἡμερότητα.

Ποίαν ἀπάντησιν τοὺς δίδει, λοιπόν; «Δὲν ἀνεγνώσατε ὅτι ὁ Θεὸς ποὺ ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἔκανεν ἐξ ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἀνδρόγυνον ἀπὸ ἕνα ἄνδρα καὶ ἀπὸ μίαν γυναῖκα; Καὶ εἶπεν (ὁ 'Αδάμ)· Δι' αὐτὸ θὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν γυναῖκα του καὶ θὰ γίνουν οἱ δύο ἕνα σῶμα[11]. Ὥστε, δὲν εἶναι πλέον δύο, ἀλλὰ ἕνα σῶμα. 'Εκεῖνο λοιπόν, ποὺ ὁ Θεὸς ἕνωσεν εἰς ἕνα σῶμα, ἂς μὴ τὸ χωρίζῃ ὁ ἄνθρωπος»[12].

Κύτταξε σοφίαν διδασκάλου. Ὅταν ἠρωτήθη, ἐὰν ἐπιτρέπεται ὁ χωρισμὸς τῆς γυναικός, δὲν ἀπήντησεν ἀ-

10. Ματθ. 22,18.
11. Πρβλ. Γεν. 2,24.
12. Ματθ. 19, 4 - 6.

μέσως, δὲν ἐπιτρέπεται, **D** διὰ νὰ μὴ θορυβηθοῦν καὶ ταραχθοῦν, ἀλλὰ προτοῦ νὰ ἐκφράση τὴν ἀπόφασίν του, κατέστησε φανερὸν αὐτὸ μὲ τὴν δημιουργίαν, μὲ τὸ νὰ δείξη ὅτι αὐτὸ ἦτο καὶ τὸ πρόσταγμα τοῦ Πατρός του καὶ ὅτι δὲν ὥρισεν αὐτὴν τὴν διάταξιν διὰ νὰ ἔλθη εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Μωϋσῆ, ἀλλ' ἀντίθετα, συμφωνεῖ ἀπόλυτα πρὸς αὐτόν. Πρόσεξε, ὅμως, ὅτι ὁ Κύριος δὲν στηρίζει τὴν ἐντολήν του μόνον εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ πρώτου ζεύγους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι ἐδημιούργησεν ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ ἑξῆς διέταξεν, νὰ ἑνωθῆ, δηλαδή, ὁ ἕνας ἄνδρας μὲ τὴν μία γυναῖκα. Ἐάν, ὅμως, ἤθελεν ὁ Θεὸς νὰ ἐγκαταλείπη ὁ ἄνδρας τὴν μίαν γυναῖκα καὶ νὰ παίρνη ἄλλην, ἀφοῦ ἐδημιούργησε ἕνα ἄνδρα, θὰ ἐδημιούργει, ἀσφαλῶς, πολλὰς γυναῖκας. Τώρα, λοιπόν, καὶ μὲ τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας καὶ μὲ τὸν τρόπον τῆς νομοθεσίας ἔδειξεν **E** ὅτι ὁ κάθε ἄνδρας πρέπει νὰ ζῆ διαρκῶς μὲ μίαν μόνον γυναῖκα καὶ ποτὲ νὰ μὴ τὴν χωρίζη.

Καὶ κύτταξε πῶς ὁμιλεῖ· «Ὁ Θεὸς ποὺ ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἔκανεν ἐξ ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἀνδρόγυνον ἀπὸ ἕνα ἄνδρα καὶ ἀπὸ μίαν γυναῖκα», δηλαδή, ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ μίαν ρίζαν καὶ συνηνώθησαν εἰς ἕνα σῶμα, «διότι καὶ οἱ δύο θὰ γίνουν ἕνα σῶμα».

Ἔπειτα, διὰ νὰ δείξη πόσον φοβερὸν εἶναι νὰ κατηγοροῦν τὴν νομοθεσίαν αὐτὴν καὶ διὰ νὰ στηρίξη τὸν νόμον, δὲν εἶπεν· Νὰ μὴ διαλύετε τὴν συζυγίαν, οὔτε νὰ χωρίζετε, ἀλλ' ὅτι· «Ἐκεῖνο ποὺ ὁ Θεὸς ἕνωσεν εἰς ἕνα σῶμα, ἂς μὴ τὸ χωρίζη ὁ ἄνθρωπος». **621** Ἐάν, λοιπόν, σὺ προβάλλης τὸν Μωϋσῆ, ἐγὼ σοῦ ἀντιπροβάλλω τὸν Κύριον τοῦ Μωϋσέως καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἐπικαλοῦμαι καὶ τὸν χρόνον. Διότι ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἐδημιούργησεν τὸ πρῶτον ἀνδρόγυνον ἀπὸ ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα. Καὶ ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι παλαιότερος, ἂν καὶ φαίνεται ὅτι εἰσάγεται ἀπὸ ἐμέ, καὶ εἶναι πολὺ σημαντικός. Πραγματικά, δὲν ὡδήγησε μόνον τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταλείψη καὶ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του. Ἐπίσης, δὲν ἐνομοθέτησεν ἁπλῶς νὰ ἔλθη πρὸς τὴν γυναῖκα του ὁ ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ νὰ προσκολληθῆ εἰς αὐτὴν καὶ ἔτσι μὲ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως αὐτῆς ἔδειξε τὸ ἀδιάσπαστον τῆς συζυγίας. Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτό, ἀλλὰ ἐπεζήτησε καὶ ἄλλην μεγαλυτέραν ἕνωσιν· «Διότι θὰ γίνουν», λέγει, **B** «οἱ δύο ἕνα σῶμα».

Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὸν παλαιὸν νόμον, ποὺ εἰσήχθη καὶ μὲ τὰ γεγονότα καὶ μὲ τοὺς λόγους, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο ἀξιόπιστος ἕνεκα τοῦ νομοθέτου, μὲ ἐξουσίαν, πλέον, καὶ ὁ Κύριος τὸν ἑρμηνεύει καὶ νομοθετεῖ λέγων· «Ὥστε, (ὅσοι ἔρχονται εἰς γάμον) δὲν εἶναι δύο, ἀλλ' εἶναι ἕνα σῶμα». Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, εἶναι ἀνόσιον νὰ κόπτης τὸ σῶμα, ἔτσι εἶναι παράνομον τὸ νὰ χωρίσης τὴν γυναῖκα. Καὶ δὲν περιωρίσθηκεν εἰς αὐτό, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ τὸν Θεὸν λέγων· «Ἐκεῖνο ποὺ ὁ Θεὸς συνένωσεν εἰς ἕνα σῶμα, ἂς μὴ τὸ χωρίζη ὁ ἄνθρωπος». Ἔτσι, ἔδειξεν ὅτι τὸ συμβαῖνον εἶναι ἀντίθετον καὶ πρὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὸν νόμον. Καὶ εἶναι παρὰ φύσιν, διότι κόπτεται ἡ μία σάρκα, παρὰ νόμον δέ, διότι, ἐνῷ ὁ Θεὸς ἐπραγματοποίησε τὴν ἕνωσιν αὐτὴν καὶ ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ μὴ χωρίζουν **C** αὐτοὶ ἐπιτίθενται ἀπὸ κοινοῦ, ὥστε νὰ ἐπιτύχουν τὸν χωρισμὸν αὐτόν.

Τί ἐπεβάλλετο, λοιπόν, νὰ κάνουν ὕστερα ἀπὸ αὐτά; Δὲν ἔπρεπε νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ ἐπαινέσουν τὸ λεχθέν; Δὲν ἔπρεπε νὰ θαυμάσουν τὴν σοφίαν; Δὲν ἔπρεπε νὰ καταπλαγοῦν ἀπὸ τὴν συμφωνίαν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα του; Καὶ ὅμως, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν κάνουν, ἀλλά, ὡς δῆθεν ἀνταγωνιζόμενοι, λέγουν· «Διατί, λοιπόν, ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλεν ὅτι πρέπει νὰ δώση ὁ ἄνδρας ἔγγραφον διαζυγίου εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τότε νὰ τὴν χωρίση;»[13] Βέβαια, αὐτὸ δὲν ἔπρεπεν αὐτοὶ νὰ τὸ προβάλουν, ἀλλὰ ὁ Κύριος εἰς αὐτούς. Παρὰ ταῦτα, δὲν τοὺς προσβάλλει, οὔτε τοὺς λέγει ὅτι· Δι' αὐτὸ δὲν εἶμαι ὑπεύθυνος ἐγώ. Ἀλλὰ καὶ τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀντικρούει. Ἐάν, ὅμως, ἦτο ξένος καὶ ἐχθρικὸς πρὸς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, **D** δὲν θὰ ἠγωνίζετο

13. Ματθ. 19,7. Δευτερ. 24,1.

ὑπὲρ τοῦ Μωϋσέως. Δὲν θὰ ἐστήριζε τὴν ἄποψίν του εἰς ἐκεῖνα ποὺ ἔγιναν ἅπαξ εἰς τὴν ἀρχήν. Δὲν θὰ ἐφρόντιζε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἰδικοί του νόμοι συμφωνοῦν μὲ τοὺς παλαιοὺς νόμους.

Ὁ Μωϋσῆς, βέβαια, ἔθεσε καὶ ἄλλας ἐντολάς, ὅπως διὰ τὰ φαγητὰ καὶ διὰ τὸ **Σάββατον**. Διατί, ὅμως, δὲν τὸν προβάλλουν εἰς καμμίαν ἄλλην περίπτωσιν, ὅπως ἐδῶ; Ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ στρέψουν ἐναντίον του τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν δεδομένου ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἠδιαφόρουν δι' αὐτὸ καὶ ὅλοι προέβαιναν εἰς χωρισμοὺς τῶν γυναικῶν. Δι' αὐτό, ἄλλωστε, ἂν καὶ τόσον πολλὰ ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν Κύριον εἰς τὴν ὁμιλίαν του ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν αὐτὴν τὴν ἐντολὴν ἐνθυμοῦνται μόνον.

E Ἡ ἀπόρρητος, ὅμως, σοφία ἀπολογεῖται καὶ δι' αὐτὰ καὶ λέγει· «Ὁ Μωϋσῆς ἀποβλέπων εἰς τὴν σκληροκαρδίαν σας»[14]· ἔθεσεν αὐτὸν τὸν νόμον. Καὶ δὲν ἀφήνει οὔτε τὸν Μωϋσῆ νὰ παραμείνῃ ὑπὸ κατηγορίαν, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἦτο ποὺ ἔδωσε τὸν νόμον εἰς αὐτόν. Ἀντίθετα, τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ ρίπτει ὅλην τὴν εὐθύνην εἰς τὸ κεφάλι τους. Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει πάντοτε. Πραγματικά, ὅταν κατηγοροῦσαν τοὺς μαθητάς, ποὺ ἐμαδοῦσαν τὰ στάχυα, ἀπέδειξεν ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ὑπεύθυνοι. **622** Καὶ ὅταν ἰσχυρίζοντο ὅτι παρέβαιναν τὸν νόμον, ἐπειδὴ ἔτρωγαν μὲ ἄνιπτα χέρια, τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ παραβάται. Ἐπίσης, καὶ διὰ τὴν ἀργίαν τοῦ **Σαββάτου** καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν καὶ ἐδῶ συνέβη τὸ ἴδιον.

Εἰς τὴν συνέχειαν, ἐπειδὴ ἦτο βαρὺ τὸ λεχθὲν καὶ μεγάλην κατηγορίαν ἀπέδιδεν εἰς αὐτούς, ἀμέσως φέρει τὸν λόγον πάλιν πρὸς τὸν ἀρχαῖον νόμον καὶ λέγει, ὅ,τι εἶπε καὶ προηγουμένως· «Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας, ὅμως, δὲν ἔχει γίνει ἔτσι»[15], δηλαδή; ὅτι ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς μὲ τὰ γεγονότα ἐνομοθέτησε τὰ ἀντίθετα. Διὰ νὰ μὴ ἰσχυρίζωνται, δηλαδή· Ἀπὸ ποῦ ἀποδει-

14. Ματθ. 19,8.
15. Ματθ. 19,8.

κνύεται ὅτι ὁ Μωϋσῆς τὸ εἶπεν αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς σκληρότητός μας; πάλιν τοὺς ἀποστομώνει ἀπὸ ἐκεῖ. **B** Πραγματικά, ἐὰν ὁ νόμος αὐτὸς ἦτο παλαιότερος καὶ συνέφερε περισσότερον, τότε δὲν θὰ ἐδίδετο ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας. Ἀσφαλῶς, ὁ Θεὸς ὅταν ἐδημιούργει δὲν θὰ ἔπλαθε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον (τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα), οὔτε θὰ ἔλεγε τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

«Σᾶς λέγω δὲ ὅτι ὅποιος τυχὸν χωρίσῃ τὴν γυναῖκά του, διὰ πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν καὶ ὄχι διὰ λόγους πορνείας καὶ λάβῃ εἰς γάμον ἄλλην, διαπράττει μοιχείαν»[16].

Ἀφοῦ, λοιπόν, τοὺς ἀπεστόμωσεν, νομοθετεῖ πλέον μὲ αὐθεντίαν, ὅπως συνέβη διὰ τὰ φαγητά, ὅπως ἔγινε διὰ τὴν ἀργίαν τοῦ **Σαββάτου**. Πραγματικά, ὅσον ἀφορᾷ τὰ φαγητά, ὅταν τοὺς κατετρόπωσεν, τότε ἀπηυθύνθη πρὸς τὰ πλήθη τοῦ κόσμου καὶ τοὺς εἶπεν· «Δὲν κάνει βέβηλον καὶ θρησκευτικῶς ἀκάθαρτον τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνο ποὺ εἰσάγεται μὲ τὴν τροφὴν εἰς τὸ στόμα»[17]. Ἐπίσης, καὶ διὰ τὴν ἀργίαν τοῦ **Σαββάτου** πρῶτα τοὺς ἀπεστόμωσε καὶ ὕστερα εἶπεν· **C** «Ὥστε ἐπιτρέπεται κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν **Σαββάτων** νὰ κάνῃ κανεὶς τὸ καλόν»[18]. Καὶ ἐδῶ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔγινεν.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ συνέβη τότε, συνέβη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Ὅπως, δηλαδή, τότε, ὅταν ἀπεστομώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐθορυβήθησαν οἱ μαθηταὶ καὶ τὸν ἐπλησίασαν μὲ τὸν Πέτρον καὶ τοῦ ἔλεγαν· «Ἐξήγησέ μας τὴν ἔννοιαν τῆς παραβολῆς αὐτῆς»[19], ἔτσι καὶ τώρα τοὺς κατέλαβε ταραχὴ καὶ ἔλεγαν· «Ἐὰν ὁ λόγος τοῦ διαζυγίου τοῦ ἀνδρὸς μὲ τὴν γυναῖκά του ἔχῃ οὕτως, τότε δὲν συμφέρει νὰ ἔρχεται κανεὶς εἰς γάμον»[20]. Διότι τώρα ἀντελήφθησαν καλλίτερα τὸ λεχθὲν

16. Ματθ. 19,9.
17. Ματθ. 15,11.
18. Ματθ. 12,12.
19. Ματθ. 13,36.
20. Ματθ. 19,10.

παρὰ προηγουμένως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τότε μὲν ἐσιώπησαν, ἐνῷ τώρα, ἐπειδὴ ὑπῆρξεν ἀντίρρησις καὶ ἀπάντησις, ἐρώτησις καὶ πληροφορία, ὁ νόμος ἐφάνη πιὸ καθαρὸς καὶ ἐρωτοῦν αὐτόν. Βέβαια, δὲν τολμοῦν νὰ διατυπώσουν φανερὰ τὰς ἀντιρρήσεις τους, ἀλλὰ φέρουν εἰς τὸ μέσον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτὴ ἔδωσε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἦτο βαρεῖα καὶ ἀβάστακτος καὶ λέγουν. «Ἐὰν ὁ λόγος τοῦ διαζυγίου τοῦ ἀνδρὸς μὲ τὴν γυναῖκα του ἔχῃ οὕτως, **D** τότε δὲν συμφέρει νὰ ἔρχεται κανεὶς εἰς γάμον». Διότι, πραγματικὰ τοὺς ἐφαίνετο πολὺ βαρὺ νὰ ἔχουν μίαν γυναῖκα γεμάτην ἀπὸ κάθε λογῆς κακίαν καὶ νὰ ἀνέχωνται νὰ ἔχουν ἕνα ἀνήμερον θηρίον κλεισμένον μέσα εἰς τὸ σπίτι τους συνεχῶς. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τοὺς ἔφερε μεγάλην ταραχήν, ὁ Μᾶρκος, διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὸ ἀκριβῶς, ἔλεγεν ὅτι αὐτὰ τὰ εἶπαν ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν Ἰησοῦν[21].

Ἀλλὰ ποίαν σημασίαν ἔχουν οἱ λόγοι· «εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός»[22]; Δηλαδή, ἐὰν ἡνώθησαν ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα διὰ νὰ εἶναι ἕνα σῶμα, ἢ ἐὰν πρόκειται νὰ κατηγορηθῇ δι' αὐτὸ ὁ ἄνδρας καὶ νὰ διαπράξῃ παρανομίαν, ὅταν διὰ κάθε ἄλλην αἰτίαν χωρήσῃ τὴν γυναῖκά του, **E** εἶναι ἐλαφρύτερον νὰ πολεμᾷ κανεὶς μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φύσεως καὶ μὲ τὸν ἑαυτόν του, παρὰ μὲ μίαν πονηρὰν γυναῖκα.

Καὶ τί ἀπήντησεν ὁ Χριστός; Δὲν εἶπεν ὅτι, ναί, εἶναι ἐλαφρύτερον καὶ αὐτὸ νὰ κάνῃς, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἡ ἀντίληψις αὐτὴ εἶναι νόμος, ἀλλὰ προσέθεσεν· «Δὲν εἶναι ὅλοι εἰς θέσιν νὰ δεχθοῦν τὸν λόγον αὐτόν, ἀλλ' ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει δοθῇ ὡς χάρισμα ἀπὸ τὸν Θεόν»[23]. Ἔτσι, ἐξυψώνει τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ φανερώνει ὅτι εἶναι μεγάλο καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τοὺς προσελκύει καὶ τοὺς προτρέπει.

21. Πρβλ. Μάρκ. 10,10.
22. Ἀνωτέρω C μεταφράσθη τὸ χωρίον. Ἐδῶ δίδονται διαζευκτικῶς δύο ἄλλαι ἀπόψεις ἀπὸ τὸν Χρυσόστομον.
23. Ματθ. 19,11.

Κύτταξε, ὅμως, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πῶς ἀλληλοσυγκρούονται τὰ λεχθέντα. Ὁ Κύριος λέγει ὅτι αὐτὸ εἶναι μεγάλο πρᾶγμα, ἐνῷ ἐκεῖνοι τὸ λέγουν ἐλαφρύτερον. **623** Διότι ἔπρεπε νὰ γίνουν καὶ τὰ δύο, δηλαδή, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι εἶναι μεγάλο, ὥστε νὰ τοὺς καταστήσῃ περισσότερον προθύμους, καὶ νὰ δειχθῇ ἐλαφρύτερον ἀπὸ τὰ ἰδικά τους λεγόμενα, ὥστε καὶ ἔτσι νὰ προτιμήσουν περισσότερον τὴν παρθενίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν. Ἐπειδή, δηλαδή, ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἦτο βαρὺ νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ περὶ παρθενίας, μὲ τὴν δυσκολίαν τοῦ νόμου αὐτοῦ[24] τοὺς ἐνέβαλε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτὴν τῆς ἀγαμίας.

Εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ παρθενία λέγει· «Διότι ὑπάρχουν εὐνοῦχοι, ποὺ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας τους ἐγεννήθησαν ἔτσι· καὶ ὑπάρχουν εὐνοῦχοι, ποὺ εὐνουχίσθησαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ εἶναι ἄλλοι εὐνοῦχοι, ποὺ εὐνούχισαν τὸν ἑαυτόν τους διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[24α]. Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς τοὺς κατευθύνει χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνωνται εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ τοῦ τρόπου ζωῆς **B** καὶ φανερώνει τὴν δυνατότητα πραγματοποιήσεως αὐτῆς τῆς ἀρετῆς καὶ σχεδὸν τοὺς λέγει· Σκέψου, ἐὰν ἦσουν ἐκ φύσεως εὐνοῦχος, ἢ ἐὰν σὲ ἔκαναν ἐκεῖνοι ποὺ καταστρέφουν τὴν δυνατότητα τῆς γενετησίου φύσεως, τί θὰ ἔκανες ποὺ θὰ εἶχες στερηθῇ τὴν ἀπόλαυσιν χωρὶς νὰ ἔχῃς ἀμοιβὴν δι' αὐτό; Δι' αὐτό, λοιπόν, νὰ εὐχαριστήσῃς τὸν Θεὸν τώρα, διότι ὑπομένεις μὲ ἀμοιβὴν καὶ στεφάνους, ἐκεῖνο ποὺ χωρὶς στεφάνους ὑπέμειναν οἱ ἄλλοι. Μᾶλλον, ὅμως, οὔτε αὐτὸ μόνον συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἐλαφρύτερον εἶναι, ἐπειδὴ θὰ σὲ διορθώνῃ ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ συνείδησις τοῦ κατορθώματος καὶ δὲν θὰ ἔχῃς τὴν ἐπιθυμίαν τόσον κυμαινομένην. Διότι, πραγματικά, δὲν γνωρίζει νὰ κατασιγάζῃ τόσον ἀποτελεσματικὰ τὰ κύματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ νὰ φέρῃ τὴν γαλήνην ἡ ἀποκοπὴ τοῦ μέλους, ὅσον ὁ χαλινὸς τοῦ λογισμοῦ. Μᾶλλον ὁ λογισμὸς μόνον.

24. Τοῦ νόμου περὶ τοῦ διαζυγίου.
24α. Ματθ. 19,12.

C Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, λοιπόν, ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τοὺς εὐνούχους ἐκείνους, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς μαθητάς του. Διότι, ἐὰν δὲν ἔκανεν αὐτό, τότε τί σκοπὸν εἶχεν ὁ λόγος ποὺ ἔκανε διὰ τοὺς ἄλλους εὐνούχους; Ὅταν δὲ λέγῃ ὅτι, «εὐνούχισαν τοὺς ἑαυτούς τους», δὲν ἐννοεῖ τὴν ἀποκοπὴν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ἄπαγε, ἀλλὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν πονηρῶν λογισμῶν. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἀπέκοψε τὸ μέλος του εἶναι καὶ ὑπεύθυνος ἀρᾶς, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· «Ἐὰν θέλουν, ὄχι μόνον νὰ περιτμηθοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκρωτηριασθοῦν δι' εὐνουχισμοῦ ἐκεῖνοι ποὺ σᾶς ἀναστατώνουν»[25]. Καὶ πολὺ δικαιολογημένα. Διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀποτολμᾶ ὅ,τι καὶ οἱ ἀνθρωποκτόνοι καὶ δίδει ἀφορμὰς εἰς ἐκείνους ποὺ διαβάλλουν τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνοίγει τὰ στόματα τῶν Μανιχαίων **D** καί, ἀκόμη, πράττει τὴν ἰδίαν παρανομίαν μὲ τοὺς εἰδωλολάτρας ποὺ ἀποκόπτουν τὰ γεννητικὰ ὄργανα. Διότι ἡ ἀποκοπὴ τῶν μελῶν τοῦ σώματος εἶναι ἔργον ποὺ ἤρχισεν ἀπὸ δαιμονικὰς ἐνεργείας καὶ σατανικὴν ἐπιβουλήν. Διὰ νὰ διαβάλλουν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ καταστρέψουν τὸ ζῶον αὐτό[26]. Διὰ νὰ μὴ βασίζωνται εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν καὶ θέλησιν, ἀλλ' ἀπέδωσαν τὸ πᾶν εἰς τὴν φύσιν τῶν μελῶν τοῦ σώματος, καί, ἔτσι, οἱ περισσότεροι ἁμαρτάνουν χωρὶς κανένα φόβον, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἀνεύθυνοι. Καὶ βλάπτουν διπλᾶ τὸ ζῶον αὐτό. Ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῶν μελῶν, **E** ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν παρεμπόδισιν τῆς προθυμίας διὰ τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῶν ἀγαθῶν.

Αὐτὰς τὰς ἀντιλήψεις τὰς ἐνομοθέτησεν ὁ διάβολος, ποὺ, πέραν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν, εἰσάγει καὶ ἄλλην πονηρὰν διδασκαλίαν καὶ προετοιμάζει μὲ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ δόγμα περὶ τῆς εἱμαρμένης καὶ τῆς ἀνάγκης καὶ φθείρει ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τὴν ἐλευθερίαν, ποὺ μᾶς ἔδωσεν ὁ Θεός, καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ ὅτι τὰ κακὰ εἶναι ἐκ φύσεως καὶ πολλὰ ἄλλα πονηρὰ δόγματα διασπείρει τεχνηέντως, ἔστω καὶ ἂν δὲν γίνωνται ἀμέσως

25. Γαλ. 5,12.
26. Τὸν ἄνθρωπον, δηλαδή.

ἀντιληπτά. **624** Διότι αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι τὰ δηλητήρια τοῦ διαβόλου. Δι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ νὰ ἀποφεύγετε τὴν παρανομίαν αὐτήν.

Ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν γενετήσιον ἐπιθυμίαν δὲν ἔγιναν ἡμερώτερα, ἀλλὰ χειρότερα. Διότι τὸ σπέρμα ποὺ εἶναι μέσα μας ἀλλοῦ ἔχει τὰς πηγάς του καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ προκαλεῖ τὴν κύμανσιν. Καὶ ἄλλοι μὲν λέγουν ὅτι ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον φύεται ὁ οἶστρος αὐτός, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὴν ὀσφύν. Ἐγώ, ὅμως, δὲν ἠμπορῶ νὰ δεχθῶ ὅτι εἶναι καμμία ἄλλη ἡ πηγὴ τῆς ὁρμῆς αὐτῆς, παρὰ ἡ ἀκόλαστος διάθεσις καὶ ἡ παρημελημένη ψυχή. Διότι, ὅταν αὐτὴ ἔχῃ σωφροσύνην, καμμία βλάβη δὲν προξενεῖται ἀπὸ τὰς φυσικὰς παρορμήσεις.

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἔκανε λόγον διὰ τοὺς εὐνούχους, ποὺ ἦσαν εὐνοῦχοι ἄσκοπα καὶ τυχαῖα, ἐκτὸς ἂν καὶ αὐτοὶ εἶχαν σωφροσύνην εἰς τὴν ψυχήν τους, **B** προσθέτει καὶ ἐκείνους ποὺ διάγουν παρθενικὸν βίον χάριν τοῦ οὐρανοῦ καὶ λέγει· «Ὅποιος ἠμπορεῖ νὰ βάλῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν λόγον αὐτόν, ἂς τὸ ἐφαρμόσῃ»[27]. Καὶ τοὺς κάνει προθυμοτέρους μὲ τὸ νὰ τοὺς ὑποδείξῃ ὅτι τὸ κατόρθωμα αὐτὸ εἶναι ὑπέρογκον καὶ δὲν τὸ ἄφησε νὰ περιβληθῇ μὲ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ νόμου, λόγῳ τῆς ἀνεκφράστου ἡμερότητός του. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπεν, ὅταν ἔδειξεν ὅτι ὑπῆρχαν πολλαὶ δυνατότητες ἐφαρμογῆς του, διὰ νὰ γίνῃ μεγαλυτέρα ἡ προθυμία τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς.

Καὶ ἐὰν τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι ζήτημα ἐλευθέρας ἐκλογῆς, ἐρωτᾷ κάποιος, τότε πῶς ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχήν· «Δὲν εἶναι ὅλοι εἰς θέσιν νὰ δεχθοῦν τὸν λόγον αὐτόν, ἀλλ' ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει δοθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν»; Διὰ νὰ διδαχθῇς ὅτι ὁ ἆθλος αὐτὸς εἶναι μεγάλος καὶ ὄχι νὰ ὑποπτευθῇς ὅτι πρόκειται διὰ κάποιαν ἀναγκαστικὴν τύχην. Διότι ἔχει δοθῆ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸ ἐπιθυμοῦν. **C** Ὡμίλησε δὲ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν διὰ νὰ

27. Ματθ. 19,12.

δείξη ὅτι ἐκεῖνος, πού θὰ εἰσέλθη εἰς τὸ σκάμμα αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνος, χρειάζεται μεγάλην βοήθειαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη ὁπωσδήποτε ὅποιος τὴν ἐπιθυμεῖ.

Ἐξ ἄλλου, συνηθίζει ὁ Κύριος νὰ χρησιμοποιῇ αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν, ὅταν τὸ κατόρθωμα εἶναι μεγάλο, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Εἰς σᾶς ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ μάθετε τας μυστηριώδεις ἀληθείας»[28]. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν παροῦσαν περίπτωσιν. Πραγματικά, ἐὰν τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν οὐράνιον βοήθειαν καὶ δὲν προσέφεραν τίποτε οἱ ἴδιοι οἱ ζῶντες παρθενικὸν βίον, τότε ἄσκοπα τοὺς ὑπεσχέθη τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τοὺς ξεχώρισεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους εὐνούχους.

Σύ, ὅμως, πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, πῶς ἀπὸ ἐκεῖνα πού οἱ ἄλλοι πονηρεύονται, ἄλλοι ἀποκομίζουν κέρδος. **D** Διότι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἔφυγαν (ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν) χωρὶς νὰ μάθουν τίποτε, ἐπειδὴ δὲν ἐρωτοῦσαν διὰ νὰ μάθουν. Οἱ μαθηταί, ὅμως, καὶ ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ ἐκέρδισαν.

«Τότε τοῦ ἔφεραν μικρὰ παιδιὰ διὰ νὰ βάλη ἐπάνω τους τὰ χέριά του καὶ νὰ προσευχηθῇ ὑπὲρ αὐτῶν. Οἱ μαθηταί, ὅμως, τοὺς ἐπέπληξαν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀφήσατε τὰ παιδιὰ νὰ ἔλθουν πρὸς ἐμέ, διότι δι' αὐτούς, πού θὰ γίνουν σὰν αὐτά, εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔβαλε τὰ χέρια του ἐπάνω τους πρὸς εὐλογίαν ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ»[29].

Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἀπεμάκρυναν τὰ παιδιὰ οἱ μαθηταί; Ἕνεκα τοῦ ἀξιώματος. Τί ἔκανεν, ὅμως, ὁ Κύριος; Διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ νὰ εἶναι μετριόφρονες καὶ νὰ περιφρονοῦν τὴν κοσμικὴν δόξαν, **E** τὰ παίρνει κοντά του καὶ τὰ ἐναγκαλίζεται καὶ ὑπόσχεται τὴν βασιλείαν εἰς ἐκείνους πού ὁμοιάζουν μὲ αὐτά. Αὐτὸ εἶχεν εἴπει καὶ προηγουμένως.

---

28. Λουκ. 8,10.
29. Ματθ. 19, 13 - 15.

Καὶ ἡμεῖς, λοιπόν, ἐὰν θέλωμεν νὰ κληρονομήσωμεν τοὺς οὐρανούς, ἄς φροντίσωμεν μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀρετὴν αὐτήν. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς εὐσεβείας, τὸ νὰ εἶναι κανείς, δηλαδή, συνετὸς χωρὶς ὑποκρισίαν. Αὐτὸ εἶναι ἀγγελικὴ ζωή. Πραγματικά, ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ εἶναι καθαρὰ ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη. **698** Δὲν μνησικακεῖ εἰς ἐκείνους πού τὸ ἐλύπησαν, ἀλλὰ τοὺς πλησιάζει ὡς φίλος, σὰν νὰ μὴ ἔχει συμβῆ τίποτε. Καὶ ὅσον καὶ ἂν τὸ δείρῃ ἡ μητέρα του, αὐτὴν ζητεῖ καὶ αὐτὴν προτιμᾷ ἀπὸ ὅλους. Καὶ ἂν τοῦ δείξῃς μίαν βασίλισσαν μὲ τὸ στέμμα καὶ τὰ λαμπρὰ βασιλικὰ ἐνδύματα, δὲν τὴν βάζει παραπάνω ἀπὸ τὴν μητέρα του πού φορεῖ ράκη, ἀλλὰ θὰ ἤθελε περισσότερον νὰ ἴδῃ τὴν μητέρα του μὲ τὰ ράκη, παρὰ τὴν βασίλισσα μὲ τὸν λαμπρὸν στολισμόν της. Διότι τὸ ἰδικόν του καὶ τὸ ξένον γνωρίζει νὰ τὸ ξεχωρίζῃ ὄχι μὲ τὴν πενίαν καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ μὲ τὴν φιλίαν καὶ τὴν συμπάθειαν. Ἐπίσης, δὲν ζητεῖ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τα ἀναγκαῖα, παρὰ νὰ χορτάσῃ μὲ τὸν θηλασμὸν τοῦ μαστοῦ καὶ ὕστερα ἀφήνει τὴν θηλήν. **B** Τὸ παιδὶ δὲν λυπεῖται διὰ τὰ πράγματα πού λυπούμεθα ἡμεῖς, ὅπως εἶναι ἡ ἀπώλεια τῶν χρημάτων καὶ ὅλα τὰ σχετικά. Οὔτε καὶ χαίρεται, πάλιν, μὲ ὅσα χαιρόμεθα ἡμεῖς, μὲ τὰ ἐφήμερα αὐτὰ πράγματα, οὔτε εἶναι προσηλωμένον εἰς τα κάλλη τοῦ σώματος.

Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν· «Διότι δι' αὐτούς, πού θὰ γίνουν σὰν αὐτά, εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν», ὥστε νὰ πράττωμεν μὲ τὴν ἐλευθέραν θέλησίν μας, ὅσα ἐκ φύσεως ἔχουν τὰ παιδιά. Πράγματι, καὶ ἐπειδὴ οἱ Φαρισαῖοι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν δὲν ἔπραττον ὅσα πράττουν, παρὰ ἀπὸ κακίαν καὶ ἐγωισμόν, δι' αὐτὸ προτρέπει τοὺς μαθητάς του νὰ εἶναι ἁπλοῖ ἀπὸ κάθε πλευράν, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Φαρισαίους καὶ παιδεύων τοὺς μαθητάς του.

Διότι εἰς τὴν πραγματικότητα τίποτε δὲν ὁδηγεῖ τόσον εἰς τὴν ἀλαζονείαν, ὅσον ἡ ἐξουσία καὶ τὰ ἀξιώματα. **C** Ἐπειδή, λοιπόν, ἐπρόκειτο νὰ τιμηθοῦν πολὺ οἱ μαθηταὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, τοὺς προλαβαίνει τὸ μυαλὸ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ πάθουν κάτι

ἀνθρώπινον, οὔτε νὰ ζητοῦν τιμὰς ἀπὸ τὸ πλῆθος οὔτε καὶ νὰ ὑπερηφανεύωνται ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Βέβαια, μολονότι αὐτὰ θεωροῦνται ἀσήμαντα, ἐν τούτοις γίνονται αἰτίαι μεγάλων κακῶν. Διότι οἱ Φαρισαῖοι, παιδευόμενοι μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἐξέπεσαν εἰς τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν καὶ ἐπιζητοῦν νὰ τοὺς χαιρετοῦν, νὰ κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν καὶ νὰ εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἀπὸ αὐτά, λοιπόν, ἐξώκειλαν εἰς τὴν δοξομανίαν καὶ ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὴν ἀσέβειαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐκεῖνοι, μὲ τὸ νὰ πειράζουν τὸν Κύριον, ἔφυγαν ἀφοῦ προεκάλεσαν κατάραν διὰ τὸν ἑαυτόν τους, ἐνῷ τὰ παιδιὰ ἔλαβαν τὴν εὐλογίαν, ἐπειδὴ ἦσαν ἀπηλλαγμένα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ κακά.

D Ἄς γίνωμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς σὰν τὰ παιδιὰ καὶ ἂς νηπιάζωμεν ὡς πρὸς τὴν κακίαν. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ ἴδωμεν τὸν οὐρανὸν κατ' ἄλλον τρόπον, ἀλλ' ὁ ὕπουλος καὶ ὁ πονηρὸς κατ' ἀνάγκην ἀναπότρεπτον θὰ ριφθῇ εἰς τὴν γέενναν. Καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν γέενναν, ὅμως, καὶ ἐδῶ θὰ πάθωμεν τὰ χειρότερα κακά. «Διότι ἐὰν γίνῃς κακός», λέγει, «μόνος σου θὰ ὑποστῇς τὰ κακά. Ἐάν, ὅμως, γίνῃς ἀγαθὸς θὰ ὠφελήσῃς καὶ τὸν ἑαυτόν σου καὶ τὸν πλησίον σου»[30].

Κύτταξε, λοιπόν, μὲ ποῖον τρόπον συνέβη ἡ παραπάνω ἀρχὴ εἰς τοὺς παλαιοτέρους. Πραγματικά, δὲν ὑπῆρξε κανεὶς πιὸ πονηρὸς ἀπὸ τὸν Σαοὺλ καὶ πιὸ ἀγαθὸς καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὸν Δαυΐδ. Ποῖος, ὅμως, ἦτο ὁ ἰσχυρότερος; **E** Μήπως δύο φορὰς δὲν τὸν συνέλαβεν ὁ Δαυΐδ καί, ἐνῷ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ τὸν φονεύσῃ, δὲν τὸ ἔκανεν; Μήπως δὲν τὸν εἶχε πιασμένον, σὰν εἰς δίκτυ καὶ φυλακήν, καὶ τὸν ἐλυπήθη; Καὶ αὐτὰ τὰ ἔκανεν, ἂν καὶ οἱ ἄλλοι τὸν παρωθοῦσαν (νὰ τὸν φονεύσῃ) καὶ ἐνῷ ὁ ἴδιος πολλὰς κατηγορίας εἶχε ἐναντίον του. Καὶ ὅμως τὸν ἄφησε νὰ φύγῃ σῶον. Καὶ ὅμως ὁ Σαοὺλ τὸν κατεδίωκε μὲ ὅλον του τὸν στρατόν, ἐνῷ ὁ Δαυΐδ εὑρίσκετο

30. Παροιμ. 9,12.

μὲ ὀλίγους ἀπελπισμένους φυγάδας περιπλανώμενος καὶ περιφερόμενος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. **626** Ἀλλὰ ὁ φυγὰς ὑπερίσχυσε τοῦ βασιλέως, ἐπειδὴ ἐνεργοῦσε μὲ ἀγαθότητα, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς ἐκινεῖτο ἀπὸ πονηρίαν.

Πραγματικά, ποῖος δύναται νὰ θεωρηθῇ πιὸ πονηρὸς ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ φονεύσῃ τὸν στρατηγόν του, ποὺ ἔφερεν ἐπιτυχῶς εἰς πέρας τοὺς πολέμους καὶ ὑφίστατο τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς κόπους διὰ τὰς νίκας καὶ τὰ τρόπαια, ἐνῷ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τοὺς στεφάνους τῆς δόξης; Διότι αὐτὰ τὰ γνωρίσματα ἔχει ὁ φθόνος. Δηλαδή, συνεχῶς ἐπιβουλεύεται τὰ ἰδικά του καλὰ καὶ φθείρει ἐκεῖνον ποὺ κατέχεται ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸν περιβάλλει μὲ ἀπείρους συμφοράς. Καὶ ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος (ὁ Σαούλ), μέχρις ὅτου ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ κοντά του ὁ Δαυΐδ, δὲν ἔβγαλεν τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην φωνήν, κλαίων καὶ λέγων «λυποῦμαι ὑπερβολικὰ καὶ οἱ ἀλλόφυλοι πολεμοῦν ἐναντίον μου, **B** ἐνῷ ὁ Κύριος μὲ ἐγκατέλειψεν»[31]. Μέχρις ὅτου ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸν Δαυΐδ, δὲν περιεπλάκει ὁ ἴδιος εἰς πόλεμον, ἀλλ' ἦτο ἠσφαλισμένος καὶ δοξασμένος, διότι ἡ δόξα τοῦ στρατηγοῦ διέβαινεν εἰς τὸν βασιλέα. Ἐπειδὴ ὁ Δαυΐδ δὲν ἦτο φίλος τῆς ἐξουσίας, οὔτε ἐπεδίωκε τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ ὅλας του τὰς ἐπιτυχίας τὰς ἔκανε χάριν αὐτοῦ καὶ μὲ μεγάλην ἀγάπην τὸν περιέβαλλεν.

Ἴσως, ὅμως, κάποιος, ἀπὸ τοὺς μὴ ἐξετάζοντας μὲ ἀκρίβειαν τὰ πράγματα, νὰ σκεφθῇ ὅτι αὐτὰ συνέβαιναν δι' ὅσον χρόνον εὑρίσκεται ὁ Δαυΐδ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σαούλ. Ὅταν, ὅμως, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν βασιλείαν ἐκείνου, τί τὸν ἠμπόδιζεν πλέον καὶ τί τὸν ἔκανε νὰ ἀποφεύγῃ τὸν πόλεμον πρὸς ἐκεῖνον; **C** Μᾶλλον τί ὑπῆρχε ποὺ νὰ μὴ τὸν παροξύνῃ πρὸς τὴν σφαγήν; Μήπως δὲν συμπεριεφέρθη μὲ πονηρίαν πρὸς τὸν Δαυΐδ μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φοράς; Μήπως δὲν εὐηργετήθη ἀπὸ αὐτόν; Μήπως δὲν εἶχε τίποτε νὰ τοῦ κατηγο-

31. Α' Βασιλ. 28,15.

ρήση; Μήπως δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος καὶ βλαβερὰ διὰ τὸν Δαυῒδ ἡ βασιλεία καὶ ἡ σωτηρία τοῦ Σαούλ; Δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος διαρκῶς νὰ πλανᾶται καὶ νὰ φεύγῃ, δι' ὅσον χρόνον ἔζη καὶ ἐκυβέρνα ἐκεῖνος; Καὶ ὅμως, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν ἔκανε νὰ βάψῃ τὸ ξίφος εἰς τὸ αἷμα. Ἀλλὰ μολονότι τὸν εἶδε νὰ κοιμᾶται, δεμένον, μόνον, εἰς τὸ μέσον τῶν ἰδικῶν του, τοῦ ἤγγισε τὸ κεφάλι καὶ πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ τὸν παρωθοῦσαν ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ὑπεστήριζαν ὅτι ἡ εὐκαιρία αὐτὴ τοῦ ἐδόθη μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, **D** ἐν τούτοις ἐκεῖνος ἐμάλωσε τοὺς ὑποκινοῦντας εἰς ἐκδίκησιν καὶ ἀπέφυγε τὸν φόνον καὶ τὸν ἄφησε νὰ φύγῃ σῶον καὶ ὑγιῆ. Καὶ σὰν νὰ ἦτο σωματοφύλακας μᾶλλον καὶ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ καὶ ὄχι ἐχθρός του, ἔτσι κατηγόρει τοὺς στρατιώτας διὰ τὴν προδοσίαν τους πρὸς τὸν βασιλέα.

Ποία ψυχή, λοιπόν, ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ Δαυΐδ; Τί ἠμπορεῖ νὰ σταθῇ ἰσάξιον πρὸς τὴν ἡμερότητα ἐκείνην; Αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν καὶ ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον καὶ ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν τώρα. Πραγματικά, ὅταν καταλάβωμεν τὴν ἰδικήν μας φαυλότητα, τότε μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν θὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀρετὴν τῶν ἁγίων ἐκείνων ἀνδρῶν. Δι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ νὰ μιμούμεθα μὲ προθυμίαν τὸν ζῆλον αὐτῶν. Διότι ἐὰν ἀγαπᾷς ὑπερβολικὰ τὴν δόξαν καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐχθρεύεσαι τὸν συνάνθρωπόν σου, τότε θὰ τὴν ἀπολαύσῃς εἰς μεγαλύτερον βαθμόν, **E** ὅταν ἀδιαφορήσῃς δι' αὐτὴν καὶ παύσῃς τὴν ἐχθρότητα. Διότι ὅπως ἡ μὴ συλλογὴ χρημάτων εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν φιλαργυρίαν, ἔτσι καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης δὲν συντελεῖ εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς.

Καὶ ἐὰν θέλετε, ἂς ἐξετάσωμεν τὸ καθένα χωριστά. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν φοβούμεθα καθόλου τὴν γέενναν, οὔτε ἐνδιαφερόμεθα πολὺ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐλᾶτε νὰ σᾶς κατευθύνω μὲ βάσιν τὰ ἐπίγεια παρόντα πράγματα. Πές μου, σὲ παρακαλῶ, ποῖοι εἶναι οἱ περισσότερον γελοῖοι; Δὲν εἶναι ὅσοι κάνουν κάτι διὰ νὰ κερδίσουν τὴν δόξαν τῶν πολλῶν; **627** Ποῖοι, πάλιν, εἶναι ἄξιοι ἐπαίνου; Δὲν εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀδιαφο-

ροῦν καὶ περιφρονοῦν τὸν ἔπαινον τῶν πολλῶν; Συνεπῶς, ἐὰν εἶναι ἐπονείδιστος ἡ κενοδοξία καὶ ὁ κενόδοξος δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρύψῃ τὸν πάθον του δι' αὐτήν, θὰ γελοιοποιηθῇ ὁπωσδήποτε, καὶ ἔτσι ἡ σφοδρὰ ἐπιθυμία τῆς δόξης ἔχει γίνει δι' αὐτὸν αἰτία ἀτιμίας.

Καὶ δὲν ἐντροπιάζεται μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ διότι ἀναγκάζεται νὰ πράττῃ πολλὰ αἰσχρὰ πράγματα καὶ εἶναι εἰς μεγάλον βαθμὸν δουλοπρεπής. Καὶ ὅπως εἰς τὴν προσπάθειάν τους νὰ κερδίσουν περισσότερα, βλάπτονται συνήθως οἱ ἄνθρωποι πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ πάθος τῆς φιλοκερδείας, **B** (διότι, πραγματικά, ὑφίστανται πολλὰς ἀπάτας καὶ τὰ μικρὰ κέρδη προξενοῦν μεγάλας ζημίας, δι' αὐτὸ καὶ ἡ φράσις αὐτὴ ἔγινεν παροιμιώδης), καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ εἰς τὸν λάγνον γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἡδονῆς τὸ ἴδιον τὸ πάθος του. Πραγματικά, τοὺς πολὺ φαύλους καὶ γυναικοδούλους ἄνδρας, αὐτοὺς κυρίως περιφέρουν σὰν δούλους αἱ γυναῖκες καὶ ποτὲ δὲν θὰ καταδεχθοῦν νὰ τοὺς θεωρήσουν σὰν πραγματικοὺς ἄνδρας, ἀφοῦ τοὺς ραπίζουν, τοὺς περιφρονοῦν, τοὺς περιφέρουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τοὺς γελοιοποιοῦν καὶ μόνον διαταγὰς τοὺς δίνουν. Ἔτσι δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ ταπεινὸν καὶ ἀσήμαντον ἀπὸ τὸν ἐγωιστήν, τὸν δοξομανῆ καὶ τὸν ἔχοντα μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτόν του. Διότι τὸ ἀνθρώπινον γένος εἶναι φιλόνικον **C** καὶ εἰς τίποτε ἄλλο δὲν ἀντιδρᾷ τόσον, ὅσον εἰς τὸν ἀλαζόνα, τὸν ὑπερόπτην καὶ τὸν δοῦλον τῆς δόξης. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ κενόδοξος, διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰκόνα τῆς ὑπερηφανείας, φέρεται σὰν δοῦλος πρὸς τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους, μὲ τὸ νὰ τοὺς κολακεύῃ, νὰ τοὺς περιποιῆται καὶ νὰ ὑφίσταται δουλείαν χειροτέραν ἀπὸ κάθε ἀγορασθέντα δοῦλον.

Αὐτά, λοιπόν, ἀφοῦ ἐγνωρίσαμεν καλά, ἂς ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὰ πάθη αὐτά, διὰ νὰ μὴ τιμωρηθῶμεν ἐδῶ εἰς τὴν γῆν καὶ κολασθῶμεν ἀπέραντα ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανόν. Ἂς γίνωμεν ἐρασταὶ τῆς ἀρετῆς. Διότι ἔτσι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν βασιλείαν θὰ ἀποκτήσωμεν ἐδῶ τὰ μεγαλύτερα καλὰ καὶ ὅταν φθάσωμεν ἐκεῖ θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε ὅλοι μας νὰ ἀ-

πολαύσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **D** εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ' (63)
(Ματθ. ιθ', 16 - 26)

«Καὶ ἰδοὺ ἕνας τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπεν· Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν νὰ κάνω διὰ νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνιον ζωήν;»[1].

Μερικοὶ μὲν διαβάλλουν τὸν νέον αὐτὸν ὡς ὕπουλον καὶ πονηρὸν καὶ ὅτι ἐπλησίασε τὸν Ἰησοῦν διὰ νὰ τὸν πειράξῃ. **E** Ἐγώ, ὅμως, δὲν ἠμπορῶ, βέβαια, νὰ ἀρνηθῶ ὅτι ἦτο φιλάργυρος καὶ δοῦλος τῶν χρημάτων, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς τὸν ἤλεγξε ὡς τοιοῦτον, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ καθόλου νὰ τὸν θεωρήσω ὡς ὕπουλον, διότι ἀφ' ἑνὸς δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ καταλήγῃ κανεὶς εἰς τολμηρὰς κρίσεις διὰ ζητήματα ἄδηλα, καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται διὰ κατηγορίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος ἔχει ἀφανίσει τὴν ὑποψίαν αὐτήν. **628** Διότι λέγει ὅτι· «Ἔτρεξε πρὸς αὐτὸν καί, ἀφοῦ ἐγονάτισεν ἐμπρός του, τὸν ἠρώτα»[2], καὶ ὅτι· «Ὁ Ἰησοῦς τὸν παρετήρησε μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ τὸν συνεπάθησεν»[3].

Ἀλλὰ ἡ δύναμις τῶν χρημάτων εἶναι μεγάλη καὶ τυραννικὴ καὶ αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ παρὸν περιστατικόν. Πραγματικά, καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα ἐνάρετοι ὡς πρὸς τὰ ἄλλα, ἡ φιλαργυρία καταστρέφει τὰ πάντα. Δικαιολογημένα, λοιπόν, καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν. «Διότι ρίζα ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία»[4], λέγει.

Διατί, ὅμως, ὁ Ἰησοῦς τοῦ ἀπήντησε καὶ τοῦ εἶπεν· «Κανένας δὲν εἶναι ἀγαθός»[5]; Ἐπειδὴ ὁ νέος τὸν ἐπλησί-

1. Ματθ. 17,16.
2. Μάρκ. 10,17.
3. Μάρκ. 10,21.
4. Α' Τιμ. 6,10.
5. Ματθ. 19,17.

ασε μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἕνας κοινὸς ἄνθρωπος μέσα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ κάποιος Ἰουδαῖος διδάσκαλος. Δι' αὐτὸ καὶ τοῦ ὁμιλεῖ σὰν ἄνθρωπος. Διότι καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις ἀπαντᾷ εἰς τὰς σκέψεις ἐκείνων ποὺ τὸν πλησιάζουν, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ἐκεῖνο ποὺ γνωρίζομεν»[6], **B** καί· «Ἐὰν ἐγὼ μόνος δίδω μαρτυρίαν διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἡ μαρτυρία μου δὲν εἶναι ἀξιόπιστος»[7].

Ὅταν, λοιπόν, λέγῃ· «Κανένας δὲν εἶναι ἀγαθός», δὲν τὸ λέγει διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι ἀγαθός. Ἄπαγε. Διότι δὲν εἶπεν· «Διατί με λέγεις ἀγαθόν[8];» Δὲν εἶμαι ἀγαθός. Ἀλλὰ εἶπεν· «Κανένας δὲν εἶναι ἀγαθός». Δηλαδή, κανένας ἄνθρωπος. Καὶ ὅταν, πάλιν, λέγῃ αὐτὸ ἀκριβῶς, δὲν τὸ λέγει διὰ νὰ ἀποστερήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα, ἀλλὰ τὸ κάνει διὰ νὰ ξεχωρίσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Παρὰ μόνον ἕνας, ὁ Θεός»[9]. Καὶ δὲν εἶπεν, παρὰ μόνον ὁ Πατήρ μου, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν ἀπεκάλυψε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν νέον.

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ παραπάνω ὠνόμαζε πονηροὺς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔλεγεν **C** «Ἐάν, λοιπόν, σεῖς, καίτοι εἶσθε πονηροί, γνωρίζετε νὰ δίδετε ὠφέλιμα πράγματα εἰς τὰ τέκνα σας»[10]. Πραγματικά, καὶ ἐκεῖ τοὺς ὠνόμασε πονηρούς, ὄχι διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸ γνώρισμα τῆς πονηρίας εἰς ὅλην ἐν γένει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, (διότι μὲ τὸ «ὑμεῖς» δὲν λέγει σεῖς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι), ἀλλὰ ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν συγκρίνων τὴν ἀγαθότητα τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ προσέθεσεν· «Πόσον μᾶλλον ὁ Πατήρ σας ὁ οὐράνιος θὰ δώσῃ ἀγαθὰ εἰς ἐκείνους, ποὺ τοῦ ζητοῦν;[11]».

6. Ἰωάν. 4,22.
7. Ἰωάν. 5,31.
8. Ματθ. 19,17.
9. Ματθ. 19,17.
10. Ματθ. 7,11.
11. Ματθ. 7,11.

Καὶ ποία ἀνάγκη ἦτο, ἐρωτᾷ κάποιος, ἢ ποία ὠφέλεια ὑπῆρχεν, ὥστε νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν; Τὸν ἐξυψώνει σιγὰ σιγὰ καὶ τὸν διδάσκει νὰ ἀπαλλαγῇ τελείως ἀπὸ τὴν κολακείαν, **D** μὲ τὸ ὅτι τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, τοῦ στρέφει τὴν προσοχὴν πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πείθει νὰ ζητῇ τὰ μέλλοντα, νὰ γνωρίσῃ τὸ πραγματικὸν ἀγαθόν, τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν τῶν πάντων καὶ εἰς αὐτὸν νὰ ἀποδίδῃ τὰς τιμάς. Διότι καὶ ὅταν λέγῃ· Σεῖς νὰ μὴ ὀνομάσετε κανένα διδάσκαλον εἰς τὴν γῆν[12], τὸ λέγει πρὸς ἀντιδιαστολὴν μὲ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων.

Ἐξ ἄλλου, ὁ νέος δὲν ἔδειξε μικρὰν προθυμίαν τότε, ἀφοῦ τὸν ἐκυρίευσε ἐπιθυμία τοιαύτη. ὅταν ἄλλοι μὲν ἐπείραζαν τὸν Ἰησοῦν, ἄλλοι δὲ τὸν ἐπλησίαζαν διὰ νὰ θεραπευθοῦν ἀπὸ τὰς ἀσθενείας τους, **E** ἢ τὸν παρεκάλουν διὰ τοὺς συγγενεῖς τους ἢ καὶ τοὺς ξένους, ἐνῷ αὐτὸς (ὁ νέος) ἐπῆγε κοντά του καὶ συνεζήτει μαζί του διὰ τὴν οὐράνιον ζωήν. Πραγματικά, ἡ γῆ[13] ἦτο εὔφορος καὶ πλουσία, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀκανθῶν ἔπνιγε τὸν σπόρον. Διότι κύτταξε πῶς ἦτο προετοιμασμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην διὰ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἐντολάς. «Τί ἀγαθὸν νὰ κάνω», λέγει, «διὰ νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνιον ζωήν;» Τόσον πρόθυμος ἦτο διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ ὅ,τι θὰ τοῦ ἐλέγετο.

Ἐάν, ὅμως, ἐπῆγε κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τὸν πειράξῃ, ἀσφαλῶς θὰ μᾶς τὸ ἐφανέρωνε καὶ αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστής, **629** ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, παραδείγματος χάριν, μὲ τὸν νομικόν[14]. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ἀπεσιώπησεν ὁ εὐαγγελιστής, ὁ Χριστός, ὅμως, δὲν θὰ τὸν ἄφηνε νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητος, ἀλλὰ θὰ τὸν ἤλεγχε καθαρά, ἢ θὰ ἔκανε κάποιον ὑπαινιγμόν, διὰ νὰ μὴ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἠπατήθη καὶ τοῦ διέφυγεν, καὶ ἔτσι ὑποστῇ ζη-

12. Πρβλ. Ματθ. 23,8.
13. Ἡ ψυχὴ τοῦ νέου, δηλαδή.
14. Πρβλ. Ματθ. 22,35.

μίαν. Ἐπίσης, ἐὰν ἐπῆγε διὰ νὰ πειράξῃ τὸν Κύριον, δὲν θὰ ἔφευγε λυπημένος δι' ὅσα ἤκουσεν. Αὐτό, βέβαια, δὲν τὸ ἔπαθε κανένας ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους, ἀλλὰ ἐξωργίζοντο, ὅταν τοὺς ἀποστόμωνεν. Ὄχι, ὅμως, καὶ ὁ νέος. Ἀλλ' ἔφυγε κατηφής. Καὶ τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν ἦτο μικρὰ ἀπόδειξις ὅτι δὲν ἐπλησίασε τὸν Ἰησοῦν μὲ πονηρὰν διάθεσιν, ἀλλὰ μὲ ἀμφίβολον γνώμην, καὶ ὅτι ἐπεθύμει τὴν αἰώνιον ζωήν, ἀλλὰ τὸν κατεῖχε ἄλλο χειρότερον πάθος.

B Ὅταν, λοιπόν, τοῦ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· «Ἐὰν θέλῃς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν, νὰ τηρήσῃς τὰς ἐντολάς»[15], ἠρώτησεν, «ποίας ἐντολάς;»[16] ὄχι διὰ νὰ τὸν πειράξῃ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι μερικαὶ ἄλλαι ἐντολαί, πέραν τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου, ἦσαν ἐκεῖναι ποὺ θὰ τοῦ ἐχάριζαν τὴν αἰώνιον ζωήν. Καὶ αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου ποὺ κατέχεται ἀπὸ μεγάλην ἐπιθυμίαν.

Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς τοῦ ἀνέφερε τὰς ἐντολὰς τοῦ νόμου, λέγει· «ὅλα αὐτὰ τὰ ἐφύλαξα ἀπὸ τότε ποὺ ἤμουν νέος»[17]. Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλ' ἐρωτᾷ καὶ πάλιν· «Τί μοῦ λείπει ἀκόμη;»[18], ποὺ καὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα τῆς μεγάλης του ἐπιθυμίας. Ἐπίσης, δὲν εἶναι ἀσήμαντον τὸ γεγονὸς ὅτι ἐνόμιζε τὸν ἑαυτόν του ὅτι ὑστερεῖ καὶ ὅτι ἐπίστευεν ὅτι δὲν ἦτο ἐπαρκὴς ὁ νόμος διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὅ,τι ἐπεθύμει.

C Καὶ τί ἔκανεν ὁ Χριστὸς λοιπόν; Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ μεγάλην ἐντολήν, θέτει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὰ ἔπαθλα καὶ λέγει· «Ἐὰν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος, πήγαινε, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ μοίρασέ τα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ θὰ ἔχῃς θησαυρὸν εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ἔλα νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς»[19]. Εἶδες πόσα βραβεῖα καὶ πόσους στεφάνους ἀθλοθετεῖ διὰ τὸν ἀγῶνα αὐτόν; Ἐάν, ὅμως, ἐπείραζε τὸν Κύριον, δὲν θὰ τοῦ ἔδιδεν αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν. Τώρα, καὶ τοῦ ἀπαντᾷ σχετικῶς καὶ διὰ νὰ τὸν προσελκύσῃ τοῦ ὑποδεικνύει ὅτι ἡ ἀμοιβὴ εἶναι μεγάλη καί, ἀκόμη, ἀφήνει τὸ πᾶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ νέου, καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ συσκιάζει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ παραίνεσις εἶναι βαρεῖα. Δι' αὐτὸ καί, προτοῦ νὰ καθορίσῃ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν κόπον, τοῦ ἀποκαλύπτει τὸ βραβεῖον καὶ τοῦ λέγει· **D** «Ἐὰν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος», καὶ τότε τοῦ λέγει· «Πήγαινε, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ μοίρασέ τα εἰς τοὺς πτωχούς», καὶ ἀμέσως, πάλιν, τὰ ἔπαθλα· «Καὶ θὰ ἔχῃς θησαυρὸν εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ἔλα νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς». Διότι ἦτο μεγάλη ἀνταμοιβὴ τὸ νὰ ἀκολουθῇ τὸν Κύριον.

«Καὶ θὰ ἔχῃς θησαυρὸν εἰς τοὺς οὐρανούς». Ἐπειδή, δηλαδή, ὁ λόγος ἀνεφέρετο εἰς χρήματα καὶ τὸν προέτρεπε νὰ ἀπογυμνωθῇ ἀπὸ ὅλα, διὰ νὰ τοῦ δείξῃ ὅτι δὲν τοῦ ἀφαιρεῖ τὰ πλούτη του, ἀλλὰ τοῦ προσθέτει εἰς τὰ ὑπάρχοντα, τοῦ ἔδωσε περισσότερα ἀπὸ ὅσα τοῦ ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ προσφέρῃ. Καὶ ὄχι μόνον περισσότερα, ἀλλὰ καὶ τόσον ἀνώτερα, ὅσον ὁ οὐρανὸς ὑπερέχει τῆς γῆς καὶ ἀκόμη ἀνώτερα. Ὠνόμασε δὲ θησαυρὸν τὴν ἀφθονίαν τῆς ἀνταμοιβῆς, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν σταθερότητα καὶ τὸ ἀπαραβίαστον αὐτῆς, **E** ὅπως ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ εἰς τὸν νέον νὰ καταλάβῃ εἰς τὸ μέτρον τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων.

Κατὰ συνέπειαν, δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ καταφρονῇ κανεὶς τὰ χρήματα, ἀλλὰ πρέπει νὰ διαθρέψῃ τοὺς πένητας, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ ἀκολουθῇ τὸν Χριστόν, δηλαδή, νὰ ἐκτελῇ ὅλας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμος πρὸς σφαγὴν καὶ καθημερινὸν θάνατον. **630** «Ἐὰν κανένας θέλῃ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, ἂς ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἂς λάβῃ τὸν σταυρόν του καὶ ἂς μὲ ἀκολουθῇ»[20]. Ὥστε, ἡ ἐντολὴ αὐτή, δηλαδή, ἡ θυσία καὶ τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς, εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἀ-

15. Ματθ. 19,17.
16. Ματθ. 19,18.
17. Ματθ. 19,20.
18. Ματθ. 19,20.
19. Ματθ. 19,21.

20. Λουκ. 9, 23

πὸ τὴν ἀπάρνησιν τῶν χρημάτων. Ἄλλωστε, δὲν συμβάλλει ὀλίγον εἰς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ χρήματα. «Ὅταν, ὅμως, ὁ νέος ἤκουσεν αὐτά, ἔφυγε λυπημένος»[21].

Ἔπειτα, σὰν νὰ ἐφανέρωνεν ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε ἀφύσικον ὁ νέος, λέγει· «Διότι εἶχε πολλὰ κτήματα»[22]. Ἐπειδὴ δὲν κατέχονται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ὀλίγα μὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι κάτοχοι μεγάλης περιουσίας. Διότι ὁ πόθος τῶν χρημάτων γίνεται τότε πιὸ τυραννικός. Αὐτό, βέβαια, δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς, ὅτι, δηλαδή, ἡ προσθήκη τῶν χρημάτων ἀνάπτει μεγαλυτέραν τὴν φλόγα **B** καὶ κάνει αὐτοὺς ποὺ τὰ ἀποκτοῦν πιὸ πτωχούς, ἀφοῦ τοὺς αὐξάνει τὴν ἐπιθυμίαν (διὰ περισσότερα) καὶ τοὺς κάνει νὰ αἰσθάνωνται περισσότερον τὰς ἐλλείψεις.

Κύτταξε, λοιπόν, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ποίαν δύναμιν παρουσίασε τὸ πάθος αὐτό. Πραγματικά, ἐκεῖνον ποὺ ἦλθε κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν μὲ χαρὰν καὶ προθυμίαν, ἐπειδὴ τὸν προέτρεψεν ὁ Κύριος νὰ ἀπαρνηθῇ τὰ χρήματά του, τόσον ἀπεθάρρυνεν καὶ κατέβαλεν, ὥστε δὲν τὸν ἄφησε νὰ δώσῃ κἂν ἀπάντησιν εἰς αὐτά, ἀλλ' ἔφυγε σιωπηλός, κατηφὴς καὶ δυσηρεστημένος.

Καὶ ὁ Χριστὸς τί εἶπεν; Πόσον δύσκολα θὰ εἰσέλθουν οἱ πλούσιοι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν[23], ὄχι διὰ νὰ διαβάλῃ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἐκείνους ποὺ εἶναι δοῦλοι τῶν χρημάτων. Ἐάν, ὅμως, ὁ πλούσιος δύσκολα (θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν), **C** πολὺ δυσκολώτερα ὁ πλεονέκτης. Διότι ἐὰν εἶναι ἐμπόδιον διὰ τὴν βασιλείαν ἡ μὴ προσφορὰ τῶν ἰδικῶν μας, συλλογίσου πόσον πῦρ συσσωρεύει ἡ ἁρπαγὴ καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

---

21. Ματθ. 19,22.
22. Ματθ. 19,22.
23. Πρβλ. Ματθ. 19,23.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι δύσκολα θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν ὁ πλούσιος, ἀφοῦ ἦσαν πτωχοὶ καὶ δὲν εἶχαν τίποτε; Διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ νὰ μὴ ἐντρέπωνται τὴν πενίαν καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἀπολογούμενος εἰς αὐτοὺς ἐπειδὴ δὲν θὰ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ἀποκτήσουν τίποτε.

Ἀφοῦ, λοιπόν, εἶπεν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο δύσκολον, εἰς τὴν συνέχειαν ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι καὶ ἀδύνατον, καὶ μάλιστα ὑπερβολικὰ ἀδύνατον. Καὶ αὐτὸ τὸ κατέστησε φανερὸν μὲ τὸ παράδειγμα τῆς γκαμήλας καὶ τῆς βελόνας. «Διότι εἶναι εὐκολώτερον», λέγει, «νὰ περάσῃ μία γκαμήλα ἀπὸ τὴν τρύπα, ποὺ ἀνοίγει ἡ βελόνα, **D** παρὰ ὁ πλούσιος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[24].

Ὅθεν, μὲ αὐτὰ ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν θὰ ἔχουν μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ἀμοιβὴν ἐκεῖνοι πού, ἐνῷ εἶναι πλούσιοι, κατορθώνουν νὰ εἶναι εὐσεβεῖς. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκεῖνος, ποὺ πρόκειται νὰ πετύχῃ τὴν σωτηρίαν, (ἂν καὶ εἶναι πλούσιος), χρειάζεται ἄφθονον τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν, λοιπόν, ἐταράχθησαν οἱ μαθηταί, τοὺς ἔλεγεν ὁ Κύριος· «Εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, εἰς τὸν Θεόν, ὅμως, ὅλα εἶναι δυνατά»[25].

Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ταράσσονται οἱ μαθηταί, ἐνῷ ἦσαν πτωχοί, καὶ μάλιστα πολὺ πτωχοί; Διατί θορυβοῦνται; Ἐπειδὴ ἐλυποῦντο καὶ ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ μεγάλην στοργὴν εἶχαν δι' ὅλους καὶ ᾐσθάνοντο πλέον σὰν διδάσκαλοι τῶν ἄλλων. **E** Ἔτσι, λοιπόν, ἔτρεμαν καὶ ἐφοβοῦντο διὰ τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον ἐξ αἰτίας τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς, ὥστε ἐχρειάζοντο μεγάλην παρηγορίαν. Δι' αὐτὸ ὁ Κύριος τοὺς ἐκύτταξε πρῶτον καὶ τοὺς εἶπεν· «Ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀδύνατα νὰ γίνουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, αὐ-

---

24. Ματθ. 19,24.
25. Ματθ. 19,26.

τὰ εἶναι δυνατὰ ἀπὸ τὸν Θεόν»[26]. Πραγματικά, μὲ ἥμερον καὶ πρᾶον βλέμμα καθησύχασε τὴν ταραγμένην τους διάνοιαν καὶ διέλυσε τὴν ἀγωνίαν, (διότι αὐτὸ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστής, ὅταν εἶπεν, «τοὺς ἐκύτταξεν»). **631** Ὕστερα καὶ μὲ τοὺς λόγους τοὺς ἀνεκούφισε μὲ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι τοὺς ἔδωσε θάρρος.

Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇς νὰ μάθῃς καὶ τὸν τρόπον καὶ πῶς θὰ εἶναι δυνατὸν αὐτό, ἄκουε. Βέβαια, δὲν εἶπε τὴν φράσιν, «ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀδύνατα νὰ γίνουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὰ εἶναι δυνατὰ ἀπὸ τὸν Θεόν», μὲ σκοπὸν νὰ παραιτηθῇς καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἀδύνατα νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ κάθε προσπάθειαν, ἀλλ' εἶπεν αὐτὰ διὰ νὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος καὶ νὰ ἀναλάβῃς εὔκολα τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεὸν νὰ σὲ βοηθήσῃ εἰς τοὺς ἄθλους αὐτοὺς καί, ἔτσι, ἀποκτήσῃς τὴν αἰώνιον ζωήν.

Λοιπόν, πῶς θὰ γίνῃ κατορθωτὸν αὐτό; Ἂν ἀπαρνηθῇς τὰ ὑπάρχοντά σου, ἂν προσφέρῃς ὅλα τὰ χρήματά σου, ἂν ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν. **B** Τὸ ὅτι, δηλαδή, δὲν ἀποδίδεται ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλὰ τὸ εἶπεν ὁ Κύριος μὲ τὸν σκοπὸν νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος, ἄκουσε τὴν συνέχειαν. Ὅταν, λοιπόν, ὁ Πέτρος εἶπεν· «Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήσαμεν τὰ πάντα καὶ σὲ ἠκολουθήσαμεν», καὶ ἠρώτησεν· «Τί ἆρά γε θὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς ὡς ἀμοιβή;»[27], ὥρισε τὸν μισθὸν δι' ἐκείνους καὶ προσέθεσεν ὁ Κύριος· «Καὶ καθένας ποὺ ἄφησε σπίτια ἢ χωράφια ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα θὰ λάβῃ πολλαπλᾶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, θὰ κληρονομήσῃ δὲ καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν»[28]. Ἔτσι, τὸ ἀδύνατον γίνεται δυνατόν.

Ναί, ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν, ἐρωτᾷ κάποιος, νὰ ἀφήσῃ κανεὶς τὰ πάντα; Πῶς εἶναι δυνατὸν ἐκεῖνος, ποὺ

---

26. Λουκ. 18,27.
27. Ματθ. 19,27.
28. Ματθ. 19,29.

μίαν φορὰν ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ χρήματα; Ἐὰν ἀρχίσῃ νὰ προσφέρῃ τὰ ὑπάρχοντά του καὶ νὰ περικόπτῃ τὰ περιττά. **C** Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ προχωρήσῃς καὶ παραπέρα καὶ θὰ βαδίσῃς, πλέον, γρηγορώτερα.

Κατὰ συνέπειαν, ἐὰν σοῦ φαίνεται δύσκολον τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς τὸ σύνολόν του, νὰ μὴ ζητήσῃς τὸ πᾶν διὰ μιᾶς, ἀλλὰ ἤρεμα καὶ σιγὰ σιγὰ ἀνέβα τὴν κλίμακα αὐτήν, ποὺ σὲ ὁδηγεῖ εἰς τὸν οὐρανόν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ βασανίζονται ἀπὸ πυρετὸν καὶ ἔχουν μέσα τους ἄφθονον δριμεῖαν χολήν, ὅταν προσθέσουν φαγητὰ καὶ ποτά, ὄχι μόνον δὲν σβήνουν τὴν δίψαν τους, ἀλλὰ ἀνάπτουν τὴν φλόγα τους, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅταν εἰς τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἐπιθυμίαν, **D** ποὺ εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὴν χολήν, προσθέσουν τὰ χρήματα, τότε τὴν ἀνάπτουν περισσότερον. Ἐπειδὴ τίποτε δὲν καταπαύει τόσον αὐτήν, ὅσον ἡ ἀποβολὴ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ κέρδους, ὅπως, πάλιν, καὶ τὴν δριμεῖαν χολὴν τὴν καταστγάζει ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὸ φαγητὸν καὶ ἡ κένωσις.

Καὶ πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; ἐρωτᾷ κάποιος. Ἂν ἀντιληφθῇς ὅτι ὅσον ἀποκτᾷς πλούτη, δὲν θὰ παύσῃς ποτὲ νὰ διψᾷς δι' αὐτὰ καὶ νὰ φθείρεσαι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ περισσοτέρου. Ὅταν, ὅμως, ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά σου, θὰ ἠμπορέσῃς νὰ σταματήσῃς καὶ τὸ νόσημα αὐτό. Συνεπῶς, νὰ μὴ περιβάλλεσαι μὲ τὰ περισσότερα, ὥστε νὰ μὴ ἐπιδιώκῃς τὰ ἀκατόρθωτα καὶ νοσῇς κατὰ τρόπον ἀνίατον καὶ εἶσαι πιὸ ἀξιολύπητος ἀπὸ ὅλους κατεχόμενος ἀπὸ τὴν λύσσαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Διότι ἀπάντησέ μου, σὲ παρακαλῶ, ποῖος, ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, βασανίζεται καὶ λυπεῖται, **E** ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμεῖ πολυτελῆ φαγητὰ καὶ ποτὰ καὶ δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ τὰ ἀπολαύσῃ, ὅπως τὰ θέλει, ἢ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει παρομοίαν ἐπιθυμίαν; Εἶναι φανερὸν ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει μὲν τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀπολαύσῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ. Πραγματικά, αὐτὸ εἶναι τόσον ὀδυνηρόν, δηλαδή, ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ ἀπολαμβάνῃ καὶ ὅποιος διψᾷ νὰ μὴ πίνῃ, ὥστε καὶ ὁ Χριστός, ὅταν ἤθελε νὰ μᾶς παραστήσῃ τὴν γέενναν, **632** τὴν παρέ-

στησε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ παρουσίασε τὸν πλούσιον ἔτσι νὰ καίγεται[29]. Ἐνῷ, δηλαδή, ἐπεθύμει μίαν σταγόνα νεροῦ, δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὴν ἀπολαύσῃ, καὶ ἔτσι ἐτιμωρεῖτο.

Ὥστε, ἐκεῖνος ποὺ περιφρονεῖ τὰ χρήματα ἔχει κατασιγάσει τὴν ἐπιθυμίαν, ἐνῷ ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ πλουτήσῃ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ περισσότερα, τὴν ἤναψε πιὸ πολὺ καὶ ποτὲ δὲν ἱκανοποιεῖται. Ἀλλ' ὅταν ἀποκτήσῃ δέκα χιλιάδας τάλαντα, ἄλλα τόσα ἐπιθυμεῖ. Καὶ ἐὰν ἐπιτύχῃ αὐτά, πάλιν, ἐπιθυμεῖ τὰ διπλάσια. Καί, ὅσον προχωρεῖ, εὔχεται νὰ γίνουν χρυσὰ πρὸς χάριν του τὰ βουνά, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα καὶ τὰ πάντα, καί, ἔτσι, τὸν κατέχει ἕνα εἶδος νέας καὶ φοβερᾶς μανίας, ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ σβήσῃ ποτέ.

B Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι ὄχι μὲ τὴν προσθήκην, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀφαίρεσιν καταπαύει αὐτὸ τὸ κακόν, (ἄκουσε τὸ ἑξῆς)· Ἐὰν κάποτε σοῦ ἤρχετο ἡ παράλογος ἐπιθυμία νὰ πετάξῃς καὶ νὰ κινηθῇς εἰς τὸν ἀέρα, πῶς θὰ ἠμποροῦσες νὰ ἀποσβήσῃς τὴν παράλογον αὐτὴν ἐπιθυμίαν; Μήπως μὲ τὸ νὰ φτειάχνῃς πτερὰ καὶ νὰ κατασκευάζῃς ἄλλα σχετικὰ ὄργανα; Ἢ μὲ τὸ νὰ πείσῃς τὸ μυαλό σου ὅτι ἐπιθυμεῖ ἀδύνατα πράγματα καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειρῇ κανένα ἀπὸ αὐτά; Εἶναι φανερὸν ὅτι μὲ τὸ νὰ πείσῃς τὸ μυαλό σου.

Ἀλλ' ἐκεῖνο, λέγει κάποιος, εἶναι ἀδύνατον. Ναί, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι πιὸ ἀδύνατον, δηλαδή, νὰ εὕρῃς τὰ ὅρια τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς. Διότι εἶναι εὐκολώτερον, ἂν καὶ εἴμεθα ἄνθρωποι, νὰ πετάξωμεν, παρὰ μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἐπὶ πλέον νὰ καταπαύσωμεν τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν. Πραγματικά, ὅταν τὰ ἐπιθυμητὰ εἶναι πραγματοποιήσιμα, **C** εἶναι δυνατὸν μὲ τὴν ἀπόλαυσιν νὰ ἱκανοποιηθοῦν. Ὅταν, ὅμως, εἶναι ἀδύνατα, ἕνα πρέπει μόνον νὰ φροντίζωμεν, τὸ πῶς θὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτήν, διότι διαφορετικὰ δὲν εἶναι, βέβαια, δυνατὸν νὰ ξαναεύρωμεν τὴν ψυχήν μας.

29. Πρβλ. Λουκ. 16, 19-31.

Κατὰ συνέπειαν, διὰ νὰ μὴ λυπούμεθα χωρὶς λόγον, ἂς ἀποβάλωμεν τὸν ἔρωτα τῶν χρημάτων, ποὺ συνεχῶς μᾶς προξενεῖ λύπας καὶ ποτὲ δὲν ἀνέχεται νὰ κατασιγάσῃ, καὶ ἂς στραφῶμεν πρὸς ἄλλον ἔρωτα, ποὺ μᾶς καθιστᾷ μακαρίους καὶ μᾶς παρέχει μεγάλην ἄνεσιν καί, ἀκόμη, ἂς ἐπιθυμήσωμεν τοὺς οὐρανίους θησαυρούς. Διότι ἐδῶ δὲν ὑπάρχει οὔτε τόσον πολὺ κόπος καὶ τὸ κέρδος εἶναι ἀνέκφραστον καὶ δὲν ὑπάρχει περίπτωσις ἀποτυχίας δι' ἐκεῖνον ποὺ ἀγρυπνεῖ καὶ προσέχει καὶ περιφρονεῖ τὰ παρόντα. **D** Ἀντίθετα, ἐκεῖνος ποὺ εἶναι δοῦλος εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καὶ ἔχει ἐξ ὁλοκλήρου παραδοθῇ εἰς αὐτά, εἶναι ἀνάγκη ὁπωσδήποτε νὰ τὰ ἀποχωρισθῇ κάποτε.

Αὐτὰ σκέψου, λοιπόν, καὶ δίωξε μακριά σου τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων. Διότι οὔτε καὶ αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἰσχυρισθῇς ὅτι, δηλαδή, ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ δίδει τὰ παρόντα καὶ ἀποστερεῖ τὰ μέλλοντα. Καὶ αὐτό, βέβαια, ἂν συνέβαινεν, θὰ ἦτο ἡ χειροτέρα κόλασις καὶ τιμωρία. Τώρα, ὅμως, οὔτε καὶ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν. Διότι μαζὶ μὲ τὴν γέενναν, καὶ προτοῦ ἀπὸ τὴν γέενναν ἐκείνην, καὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν σὲ ρίπτει εἰς τὴν χειροτέραν κόλασιν. Πραγματικά, ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ ἀνέτρεψε πολλὰς οἰκίας, προεκάλεσε σκληροὺς πολέμους καὶ ἠνάγκασε εἰς βίαιον τερματισμὸν τῆς ζωῆς. **E** Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς κινδύνους αὐτοὺς λυμαίνεται τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Καὶ πολλὰς φορὰς κατέστησε τὸν ἔχοντα τὰ πλούτη δειλόν, ἄνανδρον, θρασύν, ψεύτην, συκοφάντην, ἅρπαγα, πλεονέκτην καὶ τὸν περιέβαλε μὲ ὅλας τὰς κακίας. Ἀλλ' ἴσως, ὅταν βλέπῃς τὴν λάμψιν τῶν χρημάτων, **633** τὸ πλῆθος τῶν ὑπηρετῶν, τὴν ὡραιότητα τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀγορᾶς, νὰ καταγοητεύεσαι;

Ποία θεραπεία, ὅμως, θὰ ὑπάρξῃ διὰ τὸ πονηρὸν αὐτὸ τραῦμα; Ἂν σκεφθῇς πῶς αὐτὰ σοῦ διαθέτουν τὴν ψυχήν, πῶς τὴν καθιστοῦν σκοτεινήν, ἔρημον, αἰσχρὰν καὶ ἄσχημον. Ἂν λάβῃς ὑπ' ὄψιν σου μὲ πόσα κακὰ ἀπεκτήθησαν τὰ χρήματα, μὲ πόσους κόπους καὶ κινδύνους φυλάσσονται. Μᾶλλον, ὅμως, δὲν φυλάσσονται μέχρι τέλους, διότι καὶ ὅταν ἀποφύγουν τὰς ἁρπαγὰς ὁ-

λων, ἔρχεται ὁ θάνατος, ποὺ πολλὰς φορὰς μεταφέρει τὰ χρήματα εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ σὲ παίρνει ἔρημον καὶ φεύγει, χωρὶς νὰ σύρῃς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ μαζί σου, παρὰ μόνον τὰ τραύματα καὶ τὰς πληγάς, ποὺ ἐπῆρεν ἀπὸ αὐτὰ ἡ ψυχὴ καὶ φεύγει.

B Ὅταν, λοιπόν, ἴδῃς κάποιον νὰ λάμπῃ ἐξωτερικῶς ἀπὸ τὰ ἐνδύματά του καὶ τὴν μεγάλην ἀκολουθίαν του, τότε, νὰ ξεδιπλώσῃς τὴν συνείδησίν του καὶ θὰ συναντήσῃς μέσα πολλὰς ἀράχνας καὶ θὰ ἀντικρύσῃς ἄφθονον τὴν σκόνην.

Συλλογίσου τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον. Σκέψου τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἠλίαν. Μᾶλλον (σκέψου) αὐτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν εἶχε ποῦ νὰ ἀκουμβήσῃ τὸ κεφάλι του. Αὐτὸν νὰ μιμηθῇς καὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, καὶ νὰ φαντασθῇς τὸν ἀνέκφραστον πλοῦτον αὐτῶν. Καὶ ἐὰν ἐπ' ὀλίγον κυττάξῃς τὰ χρήματα καὶ σὲ πιάσῃ ζάλη, ὅπως συμβαίνει εἰς κάποιο ναυάγιον, ὅταν ἐπέλθῃ ἡ καταιγίδα, νὰ ἀκούσῃς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Χριστοῦ, **C** ποὺ λέγει ὅτι εἶναι ἀδύνατον ὁ πλούσιος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ θέσε ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τὰ βουνά, τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν καί, ἐὰν θέλῃς, κάνε τὰ πάντα θεωρητικῶς ὅτι εἶναι ἀπὸ χρυσάφι, καί, τότε, θὰ ἀντιληφθῇς ὅτι τίποτε δὲν ἰσοῦται μὲ τὴν ζημίαν ποὺ ὑφίστασαι ἀπὸ αὐτά.

Καὶ σὺ μὲν σκέπτεσαι τὰ τόσα καὶ τόσα στρέμματα γῆς καὶ τὰ δέκα ἢ εἴκοσι σπίτια, ἢ καὶ περισσότερα, τὰ πολλὰ λουτρά, τοὺς χιλίους, τοὺς δισχιλίους δούλους καὶ τὰ ἀργυρόδετα καὶ χρυσοστόλιστα ἁμάξια. Ἐγὼ ὅμως, σοῦ λέγω τὸ ἑξῆς· Ἐὰν ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς τοὺς πλουσίους ἄφηνε τὴν πενίαν αὐτήν, (διότι αὐτὰ εἶναι πενία συγκριτικῶς πρὸς ὅσα πρόκειται νὰ εἴπω), καὶ ἀπακτοῦσεν ὁλόκληρον κόσμον καὶ εἶχεν ὁ καθένας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τόσους ἀνθρώπους, **D** ὅσοι τώρα ὑπάρχουν εἰς κάθε σημεῖον τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ὁ καθένας εἶχε τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ εἶχε παντοῦ οἰκοδομήματα καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ ἀπὸ κάθε σημεῖον, ἀντὶ τοῦ νεροῦ καὶ τῶν πηγῶν, ἔρρεεν πρὸς χάριν του χρυσός, δὲν θὰ ἔλεγα ὅτι οἱ πλούσιοι αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀξίζουν τρεῖς ὀ-

βολούς, ὅταν κριθοῦν ἀνάξιοι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν τώρα ἐπιθυμοῦν σφοδρὰ τὰ χρήματα, ποὺ χάνονται, καὶ ὅταν δὲν τὰ ἀποκτήσουν, βασανίζονται, ἐὰν γνωρίσουν τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθά, τί θὰ εἶναι ἱκανὸν νὰ τοὺς παρηγορήσῃ, πλέον, αὐτούς; Δὲν ὑπάρχει τίποτε, βέβαια.

Κατὰ συνέπειαν, μὴ μοῦ προβάλλῃς τὴν ἀφθονίαν τῶν χρημάτων, ἀλλὰ σκέψου τὴν ζημίαν ποὺ ὑφίστανται οἱ ἐρασταὶ τῶν χρημάτων, ποὺ χάνουν τὴν βασιλείαν δι' αὐτὰ **E** καὶ παθαίνουν ὅ,τι ἐκεῖνος ποὺ, ὅταν ἐκπέσῃ ἀπὸ μίαν πολὺ τιμητικὴν θέσιν τῶν ἀνακτόρων, καυχᾶται καὶ ὑπερηφανεύεται διὰ μίαν θημωνιὰν κοπριᾶς ποὺ ἔχει. Διότι ἡ συσσώρευσις τῶν χρημάτων δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴν κοπριάν. Μᾶλλον δὲ ἡ κοπριὰ εἶναι ἀνωτέρα, διότι χρησιμεύει εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὴν θέρμανσιν τοῦ λουτροῦ **634** καὶ εἰς ἄλλα παρόμοια. Ἐνῷ ὁ χρυσὸς ποὺ εἶναι κρυμμένος εἰς τὴν γῆν δὲν χρησιμεύει εἰς τίποτε ἀπὸ αὐτά.

Καὶ μακάρι νὰ ἦτο μόνον ἄχρηστος. Τώρα, ὅμως, καὶ πολλὰς καμίνους ἀνάπτει εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔχει, ἐὰν δὲν τὸν χρησιμοποιῇ ὅπως πρέπει. Διότι τὰ περισσότερα κακὰ ἀπὸ ἐκεῖ προέρχονται. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ εἰδωλολάτραι ὠνόμαζαν τὴν φιλαργυρίαν ἀκρόπολιν τῶν κακῶν, ὁ δὲ μακάριος Παῦλος πολὺ ὡραιότερα καὶ ἐμφαντικώτερα τὴν ἀπεκάλεσε ρίζαν ὅλων τῶν κακῶν[30].

Αὐτά, λοιπόν, ὅλα ἂς συλλογισθῶμεν καλὰ καὶ ἂς μάθωμεν νὰ μιμούμεθα τὰ ἄξια μιμήσεως. Ὄχι τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰ πλούσια κτήματα, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ποὺ ἔχουν μεγάλην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, **B** ἐκείνους ποὺ πλουτοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, τοὺς κυρίους τῶν θησαυρῶν ἐκείνων, τοὺς πραγματικὰ πλουσίους, τοὺς πτωχοὺς διὰ τὸν Χριστόν. Ἔτσι, θὰ ἀποκτήσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

30. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,10.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ' (64)

(Ματθ. ιθ', 27 — κ', 16)

C «Τότε ἀπεκρίθη ὁ Πέτρος καὶ τοῦ εἶπεν· Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήσαμεν ὅλα καὶ σὲ ἠκολουθήσαμεν. Τί ἄρά γε θὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς ὡς ἀμοιβή;»[1]

Ποῖα πάντα, μακάριε Πέτρε; Τὸν κάλαμον; τὸ δίκτυον; τὸ πλοῖον; τὴν τέχνην; Αὐτὰ μοῦ λέγεις πάντα; Ναί, ἀπαντᾷ. Ἀλλὰ δὲν τὰ λέγω αὐτὰ διὰ φιλοδοξίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσαγάγω μὲ τὴν ἐρώτησιν αὐτήν, τὸ πλῆθος τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδή, δηλαδή, εἶπεν ὁ Κύριος· «Ἐὰν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος, πήγαινε, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ μοίρασέ τα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ θὰ ἔχῃς θησαυρὸν εἰς τοὺς οὐρανούς»[2], διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πτωχούς· **D** Τί λοιπόν; Ἐὰν δὲν ἔχω ὑπάρχοντα, δὲν ἠμπορῶ νὰ γίνω τέλειος; Δι' αὐτὸ ἐρωτᾷ ὁ Πέτρος, διὰ νὰ πληροφορηθῇς καὶ σὺ ὁ πτωχὸς ὅτι δὲν ὑφίστασαι καμμίαν μείωσιν ἀπὸ τὴν πτωχείαν. Ἐρωτᾷ ὁ Πέτρος διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃς καθόλου, ἐὰν θὰ τὸ ἐμάθαινες ἀπὸ τὸν Πέτρον, (διότι ἦτο ἀκόμη ἀτελὴς καὶ ἔρημος τοῦ ἁγίου Πνεύματος), ἀλλ' ἔχων τὴν ἀπόφασιν τοῦ διδασκάλου τοῦ Πέτρου, νὰ πάρῃς θάρρος. Ὅπως κάνομεν καὶ ἡμεῖς, πολλὰς φοράς, δηλαδή, ἐνῷ ὁμιλοῦμεν ἐξ ὀνόματος ἄλλων, παρουσιάζομεν τὸ ζήτημα σὰν ἰδικόν μας, τὸ ἴδιον, λοιπόν, ἔκανε καὶ ὁ ἀπόστολος, ποὺ ἠρώτησεν σὰν ἐκπρόσωπος τῆς οἰκουμένης ὁλοκλήρου. Διότι τὸ ὅτι ἐγνώριζε καλὰ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἑαυτόν του, **E** ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν προηγουμένως. Πραγματικά, αὐτὸς ποὺ ἐδέχθη ἀπὸ ἐδῶ τὰ κλειδιὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀσφαλῶς, θὰ εἶχε περισσότερον θάρρος διὰ τὰ ἐκεῖ ἀγαθά.

1. Ματθ. 19,27.
2. Ματθ. 19,21.

Πρόσεξε, ἐπίσης, μὲ πόσην ἀκρίβειαν ἐρωτᾷ, ὅπως ὁ Χριστὸς ἐζήτησεν. Διότι ὁ Κύριος δύο πράγματα ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν πλούσιον· Νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς τὰ ὑπάρχοντά του καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Πέτρος τὰ δύο αὐτὰ θέτει, τὸ γεγονὸς ὅτι ἀφῆκε τὰ πάντα καὶ τὸ ὅτι ἠκολούθησε τὸν Κύριον. «Διότι, ἰδού, ἡμεῖς ἀφήσαμεν», λέγει, «τὰ πάντα καὶ σὲ ἠκολουθήσαμεν». **683** Ἡ ἀπάρνησις, ὅμως, τῶν πάντων κατέστη δυνατή, ἐπειδὴ ἠκολούθησαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκολούθησις ἔγινεν εὐκολωτέρα, ἐπειδὴ ἄφησαν τὰ πάντα, καὶ τοὺς προετοίμαζε νὰ ἔχουν θάρρος καὶ νὰ χαίρωνται διὰ τὸ ὅτι ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα.

Καὶ ὁ Χριστὸς τί ἀπήντησεν; «Ἀληθῶς σᾶς λέγω, ὅτι σεῖς ποὺ μὲ ἀκολουθήσατε, ὅταν θὰ ξαναγεννηθῇ ὁ κόσμος καὶ θὰ ἔχῃ συντελεσθῇ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ὁπότε θὰ καθήσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς θρόνον λαμπρόν, θὰ καθήσετε καὶ σεῖς εἰς δώδεκα θρόνους δικάζοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ»[3].

Τί σλιπόν; Καὶ ὁ Ἰούδας, ἐρωτᾷ κάποιος, θὰ καθήσῃ εἰς τὸν θρόνον; Ὄχι, βέβαια. Τότε, διατί λέγει· «Σεῖς θὰ καθήσετε εἰς δώδεκα θρόνους»; Πῶς θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις αὐτή; Ἄκουσε πῶς καὶ μὲ ποῖον μέσον θὰ ἐκπληρωθῇ. **B** Ὑπάρχει νόμος καθωρισμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, ποὺ ἀνεγνώσθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου, καὶ λέγει τὰ ἀκόλουθα· «Ἐν γένει θὰ ὁμιλήσω πρὸς ἔθνος καὶ βασιλείαν, διὰ νὰ ἀφανίσω καὶ νὰ καταστρέψω αὐτά. Ἐάν, ὅμως, τὸ ἔθνος ἐκεῖνο μετανοήσῃ διὰ τὴν κακίαν του, τότε θὰ ἀλλάξω καὶ ἐγὼ γνώμην διὰ τὰ κακὰ ποὺ ἐσκέφθην νὰ κάνω εἰς αὐτούς. Ἐπίσης, θὰ ὁμιλήσω πρὸς ἔθνος καὶ βασιλείαν, διὰ νὰ οἰκοδομήσω καὶ νὰ φυτεύσω. Ἐάν, ὅμως, πράξουν τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν μου, ὥστε νὰ μὴ ἀκοῦν τὴν φωνή μου, τότε θὰ ἀλλάξω καὶ ἐγὼ γνώμην διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ὑπεσχέθην ὅτι θὰ τοὺς δώσω»[4]. Αὐτὴν τὴν συνήθειαν, λοιπόν, τηρῶ καὶ διὰ τοὺς ἀγαθούς, λέγει. Δηλαδή, καὶ ὅταν τοὺς ἀναθέσω ἔργον οἰκοδομήσεως,

3. Ματθ. 19,28.
4. Ἰερ. 18, 7 - 10.

δὲν θὰ τοὺς δώσω τὴν δύναμιν πρὸς τοῦτο, ἐὰν φανοῦν ἀνάξιοι. **C** Πρᾶγμα ποὺ συνέβη καὶ μὲ τὸν πλασθέντα ἄνθρωπον. «Διότι τὰ θηρία», λέγει, «θὰ σᾶς τρέμουν καὶ θὰ σᾶς φοβοῦνται»[5]. Καὶ ὅμως δὲν συνέβη αὐτό, διότι ὁ ἄνθρωπος ἀπέδειξε τὸν ἑαυτόν του ἀνάξιον τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἰούδας.

Ὥστε, διὰ νὰ μὴ γίνουν μερικοὶ ἄνθρωποι σκληρότεροι ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν τους διὰ τὴν τιμωρίαν, οὔτε, πάλιν, ἄλλοι νὰ καταστοῦν πιὸ ἀδιάφοροι ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ἀγαθῶν, θεραπεύει καὶ τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις μὲ ὅσα ἐλέχθησαν παραπάνω. Σὰν νὰ λέγῃ, δηλαδή, ἐὰν σὲ ἀπειλήσω, νὰ μὴ ἀπελπισθῇς, διότι ἔχεις τὴν δυνατότητα νὰ μετανοήσῃς καὶ νὰ ἀνατρέψῃς τὴν ἀπόφασίν μου, ὅπως οἱ Νινευῖται. Ἐάν, πάλιν, σοῦ ὑποσχεθῶ κάποιο ἀγαθόν, νὰ μὴ ἐπαναπαυθῇς ἐξ αἰτίας τῆς ὑποσχέσεως αὐτῆς. Διότι ἐὰν ἀποδειχθῇς ἀνάξιος, δὲν θὰ σὲ ὠφελήσῃ καθόλου ἡ ὑπόσχεσίς μου, ἀλλὰ θὰ γίνῃ αἰτία νὰ τιμωρηθῇς περισσότερον. **D** Ἐγώ, βέβαια, σοῦ ὑπεσχέθην, ὅταν ἦσουν ἄξιος.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ τότε ὁμιλῶν πρὸς τοὺς μαθητάς του ὁ Κύριος δὲν τοὺς ἔδωσε μίαν ἁπλῆν ὑπόσχεσιν. Δηλαδή, δὲν τοὺς εἶπεν, σεῖς μόνον, ἀλλὰ προσέθεσεν· «Σεῖς ποὺ μὲ ἀκολουθήσατε», ὥστε καὶ τὸν Ἰούδα νὰ θέσῃ ἐκτὸς καὶ τοὺς μεταγενεστέρους ἀνθρώπους νὰ προσελκύσῃ. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ εἶπε μόνον πρὸς ἐκείνους, οὔτε καὶ πρὸς τὸν Ἰούδα, βέβαια, ποὺ ἀπεδείχθη ἀνάξιος.

Εἰς τοὺς μαθητάς, λοιπόν, ὑπεσχέθη τὰ μέλλοντα, ὅταν τοὺς εἶπεν· «Θὰ καθήσετε εἰς δώδεκα θρόνους», διότι εἶχαν πλέον ἀνεβῆ πνευματικῶς καὶ δὲν ἐζητοῦσαν τίποτε ἀπὸ τὰ ἐπίγεια. Εἰς τοὺς ἄλλους, ὅμως, ὑπεσχέθη καὶ τὰ παρόντα ἀγαθά. «Καὶ καθένας», λέγει, «ποὺ ἄφησε ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς **E** ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ παιδιὰ ἢ χωράφια ἢ σπίτια διὰ τὸ ὄνομά μου, θὰ λάβῃ πολλαπλᾶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ θὰ κληρονομήσῃ καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν»[6]. Διὰ νὰ μὴ νομίσουν,

5. Γεν. 9,2.
6. Ματθ. 19,29.

λοιπόν, μερικοί, ὅταν ἤκουσαν τὸ «Ὑμεῖς»[7]; ὅτι αὐτὰ ἀνεφέροντο εἰς τοὺς μαθητὰς μόνον, (ἐννοῶ, δηλαδή, τὸ νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ μεγαλύτερα ἀγαθὰ καὶ τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν), δι' αὐτὸ ἐξέτεινε τὸν λόγον καὶ ἥπλωσε τὴν ὑπόσχεσιν εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν καὶ μὲ τὰ παρόντα πράγματα διαβεβαιώνει τὰ μέλλοντα. **636** Ἐξ ἄλλου, καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κλήσεώς τους, ὅταν ἦσαν πνευματικῶς ἀκατάρτιστοι, ὡμίλει μὲ βάσιν τὰ ἐπίγεια ἀγαθά. Πραγματικά, ὅταν τοὺς προσεκάλεσεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν τέχνην τους καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ πλοῖον, δὲν τοὺς ἔκανε λόγον διὰ τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ ὡμίλησε διὰ τὰ ἐδῶ πράγματα καὶ εἶπεν «Θὰ σᾶς κάνω ἱκανοὺς νὰ ψαρεύετε ἀνθρώπους»[8]. Ὅταν, ὅμως, τοὺς ἀνύψωσε πνευματικῶς, τότε πλέον τοὺς ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ ἐκεῖ πράγματα.

Ἀλλὰ σημαίνει ἡ φράσις, «κρίνοντες τὰ δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ»; Δηλαδή, κατακρίνοντες. Διότι δὲν πρόκειται, βέβαια, νὰ καθήσουν ὡς δικασταί, ἀλλ' ὅπως εἶπεν ὅτι ἡ βασίλισσα τοῦ νότου θὰ κατακρίνῃ τὴν γενεὰν ἐκείνην[9], **B** ὅπως καὶ οἱ Νινευῖται θὰ τοὺς κατακρίνουν[10], καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ οἱ ἀπόστολοι. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν εἶπε (ὅτι θὰ κρίνουν) τὰ ἔθνη καὶ τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειδή, οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἀπόστολοι ἦσαν ἀναθρεμμένοι μὲ τοὺς ἰδίους νόμους, τὰ ἴδια ἔθιμα καὶ τὸ ἴδιον πολίτευμα, ὅταν ἰσχυρίζωνται οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι δι' αὐτὸ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Χριστόν, διότι μᾶς ἠμπόδισεν ὁ νόμος νὰ δεχθῶμεν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, δι' αὐτὸ φέρει τοὺς ἀποστόλους εἰς τὸ μέσον, ποὺ ἐδέχθησαν τὸν ἴδιον νόμον καί, ὅμως ἐπίστευσαν, καὶ ἔτσι θὰ κατακρίνουν ὅλους ἐκείνους. Πρᾶγμα ποὺ ἔλεγεν «Δι' αὐτὸ αὐτοὶ θὰ εἶναι δικασταί σας»[11].

C Καὶ τί τὸ σπουδαῖον, ἐρωτᾷ κάποιος, ὑπεσχέθη

7. Ματθ. 19,28.
8. Ματθ. 4,19.
9. Ματθ. 12,42.
10 Ματθ. 12,41.
11. Ματθ. 12,27.

εἰς αὐτούς, ἐὰν ἐκεῖνο, ποὺ ἔχουν οἱ Νινευῖται καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ νότου, τὸ ἔχουν καὶ οἱ ἀπόστολοι; Καὶ ἄλλα, ὅμως, πολλὰ ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς προηγουμένως, ἀλλὰ καὶ ὕστερα ὑπόσχεται. Ὥστε, δὲν εἶναι αὐτὸ μόνον τὸ ἔπαθλον. Ἐξ ἄλλου, καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν ἄφησε νὰ ἐννοηθῇ κάτι παραπάνω ἀπὸ ἐκείνους. Πραγματικά, ὅσον ἀφορᾷ ἐκείνους εἶπεν ἁπλῶς· «Ἄνδρες Νινευῖται θὰ ἀναστηθοῦν καὶ θὰ κατακρίνουν τὴν γενεὰν αὐτήν»[12], καί· «Ἡ βασίλισσα τοῦ νότου θὰ τὴν κατακρίνῃ»[13]. Ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀποστόλους δὲν ὡμίλησεν ἔτσι. Καὶ πῶς ὡμίλησεν; «Ὅταν θὰ καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς θρόνον ἀντάξιον τῆς δόξης του, τότε θὰ καθήσετε καὶ σεῖς εἰς δώδεκα θρόνους»[14], λέγει, διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι θὰ συμβασιλεύσουν καὶ ὅτι θὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν δόξαν ἐκείνην. **D** «Διότι ἐὰν δεικνύωμεν ὑπομονήν, τότε καὶ θὰ βασιλεύσωμεν μαζὶ μὲ ἐκεῖνον»[15], λέγει ὁ Παῦλος. Βέβαια, οἱ θρόνοι δὲν φανερώνουν καθέδραν, διότι μόνον ὁ Κύριος κάθεται εἰς τὴν ἕδραν καὶ κρίνει, ἀλλὰ μὲ τοὺς θρόνους ἄφησε νὰ φανῇ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα.

Εἰς τοὺς ἀποστόλους, λοιπόν, αὐτὰ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ἐνῷ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους (ὑπεσχέθη) ζωὴν αἰώνιον καὶ πολλαπλᾶ ἀγαθὰ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Ἐάν, ὅμως, αὐτὰ τὰ ὑπεσχέθη εἰς τοὺς ἄλλους, πολὺ περισσότερον τὰ ὑπεσχέθη εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ αὐτὰ καὶ ὅλα τὰ πράγματα τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Καὶ αὐτό, ἄλλωστε, ἐξεπληρώθη. Διότι ἄφησαν οἱ μαθηταὶ τὸ γραφεῖον καὶ τὰ δίκτυα καὶ ἐξουσίαζαν καθ' ὁλοκληρίαν τὰς περιουσίας ὅλων, τὴν ἀξίαν τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν χωραφιῶν καὶ αὐτὰ τὰ σώματα τῶν πιστῶν. **E** Πραγματικά, πολλὰς φορὰς οἱ πιστοὶ ἐπροτίμησαν νὰ σφαγοῦν χάριν τῶν ἀποστόλων, ὅπως μαρτυρεῖ διὰ πολλοὺς ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ· «Ἂν ἦτο δυνατὸν καὶ τὰ μάτια σας ἀκόμη θὰ ἐβγάζετε καὶ θὰ μοῦ τὰ ἐδίδατε»[16].

12. Ματθ. 12,41.
13. Ματθ. 12,42.
14. Ματθ. 19,28.
15. Β' Τιμοθ. 2,12.
16. Γαλ. 4,15.

Ὅταν δὲ ὁ Κύριος λέγει, ὅτι «καθένας ποὺ ἄφησε τὴν γυναῖκά του»[17], δὲν τὸ λέγει, διὰ νὰ διαλύωνται εὔκολα οἱ γάμοι, ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγε διὰ τὴν ψυχήν, ὅτι «ἐκεῖνος ποὺ θὰ χάσῃ τὴν ζωήν του διὰ τὴν πίστιν του εἰς ἐμέ, θὰ κερδίσῃ αὐτήν»[18], δὲν τὸ ἔλεγε διὰ νὰ φονεύωμεν ἑαυτούς, οὔτε διὰ νὰ χωρίζωμεν αὐτὴν ἀπὸ ἐδῶ ἀπὸ τὸ σῶμα, **637** ἀλλὰ διὰ νὰ θέτωμεν τὴν εὐσέβειαν ὑπεράνω πάντων, τὸ ἴδιον λέγει καὶ διὰ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς ἀδελφούς. Νομίζω, ὅμως, ὅτι ἐδῶ ὑπαινίσσεται καὶ τοὺς διωγμούς. Ἐπειδή, δηλαδή, ὑπῆρχαν πολλοὶ πατέρες ποὺ παρέσυραν τὰ παιδιά τους εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας τους, δι' αὐτό, ὅταν, λέγει, δίδουν παρομοίας συμβουλάς, νὰ μὴ τοὺς θεωρῆτε οὔτε συζύγους οὔτε πατέρας. Πρᾶγμα ποὺ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἐάν, ὅμως, ὁ ἄπιστος σύζυγος ζητῇ χωρισμόν, ἂς χωρίζεται ἀπὸ αὐτὸν ἡ χριστιανὴ σύζυγος»[19].

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐστερέωσε τὸ φρόνημα ὅλων καὶ τοὺς ἔπεισε νὰ ἔχουν θάρρος καὶ διὰ τοὺς ἑαυτούς των καὶ διὰ τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον, προσέθεσεν· «Πολλοὶ δὲ ποὺ εἶναι εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν πρῶτοι θὰ εἶναι εἰς τὸν κόσμον τὸν μέλλοντα τελευταῖοι, καὶ πολλοὶ τελευταῖοι θὰ εἶναι πρῶτοι»[20]. Αὐτό, ἂν καὶ ἐλέχθη ἀόριστα καὶ ἀναφέρεται εἰς πολλὰς κατηγορίας ἀνθρώπων, ἐν τούτοις ἐλέχθη καὶ δι' αὐτοὺς **B** καὶ διὰ τοὺς Φαρισαίους ποὺ δὲν ἐπίστευαν. Τὸ ἴδιον εἶπε καὶ προηγουμένως· «Πολλοὶ θὰ ἔλθουν ἀπὸ ἀνατολὴν καὶ δύσιν καὶ θὰ παρακαθήσουν μαζὶ μὲ τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ· οἱ δὲ κληρονόμοι τῆς βασιλείας θὰ ριφθοῦν ἔξω ἀπὸ αὐτήν»[21].

Εἰς τὴν συνέχειαν προσθέτει καὶ παραβολὴν μὲ τὴν ὁποίαν ὁδηγεῖ εἰς μεγάλην προθυμίαν ὅσους ἔχουν καθυστερήσει εἰς τὴν πίστιν· «Διότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον οἰκοδεσπότην, ὁ ὁποῖος ἐβγῆκε

17. Ματθ. 19,29.
18. Ματθ. 10,39.
19. Α' Κορινθ. 7,15.
20. Ματθ. 19,30.
21. Ματθ. 8,11 - 12.

γρήγορα τὸ πρωΐ διὰ νὰ μισθώσῃ ἐργάτας διὰ τὸ ἀμπέλι του. Καὶ ἀφοῦ συνεφώνησε μὲ τοὺς ἐργάτας ἀπὸ ἕνα δηνάριον ὡς ἡμερομίσθιον, τοὺς ἔστειλεν εἰς τὸ ἀμπέλι του. Καὶ κατὰ τὰς ἐννέα τὸ πρωΐ εἶδεν ἄλλους νὰ στέκωνται εἰς τὴν ἀγορὰν χωρὶς ἐργασίαν καὶ εἶπεν εἰς ἐκείνους· **C** Πηγαίνετε καὶ σεῖς εἰς τὸ ἀμπέλι μου, καὶ ὅ,τι εἶναι δίκαιον θὰ σᾶς τὸ δώσω. Κατὰ τὰς δώδεκα καὶ τὰς τρεῖς ἔκανε τὸ ἴδιον. Κατὰ τὰς πέντε δὲ τὸ ἀπόγευμα εἶδεν ἄλλους νὰ στέκωνται χωρὶς ἐργασίαν καὶ τοὺς λέγει· Διατί στέκεσθε ἐδῶ ὅλην τὴν ἡμέραν χωρὶς ἐργασίαν; Καὶ ἐκεῖνοι λέγουν εἰς αὐτόν· Μένομεν ἀργοί, διότι κανένας δὲν μᾶς ἐμίσθωσεν. Λέγει εἰς αὐτούς· Πηγαίνετε καὶ σεῖς εἰς τὸ ἀμπέλι μου καὶ ὅ,τι εἶναι δίκαιον διὰ τὸν κόπον σας θὰ τὸ λάβετε. Ὅταν δὲ ἐβράδυασε, λέγει ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀμπελιοῦ εἰς τὸν ἐπιστάτην του· Κάλεσε τοὺς ἐργάτας καὶ δός τους τὸ ὡρισμένον ἡμερομίσθιον, ἀρχίζω ἀπὸ τοὺς τελευταίους καὶ προχωρῶ ἕως τοὺς πρώτους. Καὶ ἀφοῦ ἦλθαν ἐκεῖνοι, ποὺ ἔπιασαν δουλειὰ κατὰ τὰς πέντε τὸ ἀπόγευμα, ἐπῆραν ὁ καθένας τους ἀπὸ ἕνα δηνάριον. **D** Ὅταν δὲ ἦλθαν οἱ πρῶτοι, ἐνόμιζαν ὅτι θὰ πάρουν περισσότερα. Καὶ ἐπῆραν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἕνα δηνάριον. Ἀλλ' ὅταν τὸ ἐπῆραν, παρεπονοῦντο κατὰ τοῦ νοικοκύρη καὶ ἔλεγαν, ὅτι αὐτοί, οἱ πιὸ τελευταῖοι, μίαν ὥραν εἰργάσθησαν καὶ τοὺς ἔκανες ἴσους μὲ ἡμᾶς, ποὺ ἐβαστάσαμεν τὸν βαρὺν κόπον τῆς ἡμέρας καὶ ὅλην τὴν ζέστην; Αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν εἰς ἕνα ἀπὸ αὐτούς· Σύντροφε δὲν σὲ ἀδικῶ. Δὲν συνεφώνησες μαζί μου ἕνα δηνάριον; Πάρε τὸ ἰδικόν σου καὶ πήγαινε. Θέλω δὲ εἰς αὐτὸν τὸν πιὸ τελευταῖον νὰ δώσω ὅσον καὶ εἰς σέ. Ἢ δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ κάνω ἐκεῖνο ποὺ θέλω εἰς αὐτὰ ποὺ εἶναι ἰδικά μου; Ἢ τὸ μάτι σου εἶναι κακὸν καὶ ζηλεύει, ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι ἀγαθός; Ἔτσι θὰ γίνουν πρῶτοι αὐτοί, ποὺ ἐκλήθησαν τελευταῖοι, καὶ οἱ πρῶτοι θὰ γίνουν τελευταῖοι. Διότι πολλοὶ εἶναι προσκεκλημένοι, ἀλλ' ὀλίγοι εἶναι ἐκλεκτοί»[22].

E Τί θέλει νὰ μᾶς εἰπῇ ἡ παραβολὴ αὐτή; Διότι δὲν συμφωνεῖ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς πρὸς ἐκεῖνο ποὺ ἐλέχθη εἰς

22. Ματθ. 20, 1 — 16.

τὸ τέλος αὐτῆς, ἀλλὰ φαίνεται τελείως ἀντίθετον. Διότι εἰς αὐτὴν φανερώνει ὅτι ὅλοι ἀπολαμβάνουν τὰ ἴδια καὶ ὄχι ἄλλοι νὰ ἐκδιώκωνται καὶ ἄλλοι νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν βασιλείαν. Ὁ Κύριος, ὅμως, καὶ πρὸ τῆς παραβολῆς καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν εἶπε τὸ ἀντίθετον, ὅτι, δηλαδή· «Θὰ γίνουν οἱ πρῶτοι τελευταῖοι, καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι»[23] **638** ποὺ σημαίνει ὅτι (οἱ τελευταῖοι) θὰ γίνουν πρῶτοι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πρώτους, ποὺ δὲν θὰ παραμείνουν πρῶτοι, ἀλλὰ θὰ τοποθετηθοῦν τελευταῖοι. Τὸ ὅτι, βέβαια, αὐτὸ φανερώνουν οἱ λόγοι αὐτοί, τὸ ἀποδεικνύει ἡ προσθήκη· «Διότι πολλοὶ εἶναι προσκεκλημένοι, ἀλλ' ὀλίγοι εἶναι ἐκλεκτοί», ὥστε διπλᾶ καὶ ἐκείνους νὰ λυπήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ προτρέψῃ.

Ἡ παραβολή, ὅμως, δὲν λέγει αὐτό, ἀλλ' ὅτι (οἱ τελευταῖοι) θὰ γίνουν ἴσοι πρὸς ἐκείνους ποὺ διεκρίθησαν καὶ ἐκοπίασαν πολύ. «Διότι τοὺς ἔκανες ἴσους», λέγει, «μὲ ἐμᾶς, ποὺ ἐβαστάσαμεν τὸν βαρὺν κόπον τῆς ἡμέρας καὶ ὅλην τὴν ζέστην».

Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ παραβολή; Διότι εἶναι ἀνάγκη αὐτὸ νὰ καταστήσωμεν σαφὲς κατὰ πρῶτον καὶ τότε θὰ λύσωμεν καὶ τὸ παραπάνω πρόβλημα.

Ἀμπέλι, λοιπόν, λέγουν ὅτι εἶναι αἱ ἐπιταγαὶ καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. Χρόνος δὲ ἐργασίας, εἶναι ἡ παροῦσα ἐπίγειος ζωή. Ἐργάται, πάλιν, εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατὰ διαφόρους τρόπους καλοῦνται εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. **B** Τὸ πρωΐ καὶ ἡ ἐνάτη, ἡ δωδεκάτη, ἡ τρίτη ἀπογευματινὴ καὶ ἡ πέμπτη ἀπογευματινὴ ὧραι, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ποὺ ἐπίστευσαν καὶ διεκρίθησαν εἰς διαφόρους ἡλικίας.

Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα εἶναι τὸ ἑξῆς· Ἐὰν οἱ πρῶτοι, ποὺ διεκρίθησαν τόσον καὶ ἤρεσαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔλαμψαν μὲ τοὺς κόπους τους καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, κατέχωνται μὲ τὸ βαρύτερον πάθος, τὴν ζήλειαν καὶ τὸν φθόνον. Πραγματικά, ὅταν εἶδαν αὐτοὺς νὰ παίρνουν τὴν ἰδίαν ἀμοιβήν, λέγουν· «Αὐτοὶ οἱ πιὸ τελευταῖοι μίαν ὥραν εἰργάσθησαν καὶ τοὺς ἔκανες ἴσους μὲ ἡμᾶς, ποὺ

23. Ματθ. 19,30. 20,16.

ἐβαστάσαμεν τὸν βαρὺν κόπον ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ ὅλην τὴν ζέστην;» Καὶ μάλιστα, ἐνῷ δὲν ἐπρόκειτο νὰ ζημιωθοῦν καθόλου οὔτε νὰ χάσουν κάτι ἀπὸ τὴν ἀμοιβήν τους, C ἔφεραν δυσκολίας καὶ ἀγανακτοῦσαν διὰ τὰ ξένα ἀγαθά. Αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις ζήλιας καὶ φθόνου. Καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον εἶναι ὅτι καὶ ὁ οἰκοδεσπότης, διὰ νὰ δικαιολογήση αὐτοὺς καί, συγχρόνως, νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς ἐκεῖνον ποὺ εἶπεν αὐτά, τὸν κρίνει ἔνοχον πονηρίας καὶ τοῦ χειροτέρου φθόνου, ὅταν τοῦ λέγει· «Δὲν συνεφώνησες μαζί μου ἕνα δηνάριον; Πάρε τὸ ἰδικόν σου καὶ πήγαινε. Θέλω δὲ εἰς τὸν πιὸ τελευταῖον νὰ δώσω ὅσον καὶ εἰς σέ. Ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου εἶναι πονηρός, ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι ἀγαθός;».

Τί εἶναι ἐκεῖνο, λοιπόν, ποὺ θέλει νὰ εἰπῇ μὲ τοὺς λόγους αὐτούς; Διότι καὶ εἰς ἄλλας παραβολὰς εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν τὸ ἴδιον ἀκριβῶς. Πραγματικά, ὁ υἱὸς ὁ καλὸς παρουσιάζεται νὰ παθαίνη τὸ ἴδιον, D ὅταν εἶδε τὸν ἄσωτον ἀδελφὸν νὰ ἀπολαμβάνη μεγάλης τιμῆς, καὶ μάλιστα μεγαλυτέρας ἀπὸ αὐτόν[24]. Διότι ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ἀπήλαυσαν περισσότερα ἐπειδὴ πρῶτοι ἠμείφθησαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ἐτιμᾶτο περισσότερον μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν προσφερομένων. Καὶ αὐτὰ τὰ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ καλὸς υἱός.

Τί ἠμποροῦμεν, κατὰ συνέπειαν, νὰ ἀπαντήσωμεν; Δὲν ὑπάρχει κανένας ποὺ νὰ προβάλῃ παρομοίας δικαιολογίας ἢ νὰ διατυπώνῃ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς κατηγορίας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἄπαγε. Διότι ὁ χῶρος ἐκεῖνος εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν ζήλειαν. Διότι, ὅταν οἱ ἅγιοι εὑρίσκωνται εἰς τὴν γῆν καὶ προσφέρουν τὴν ζωήν τους χάριν τῶν ἁμαρτωλῶν, πολὺ περισσότερον χαίρουν ἐκεῖ, ὅταν βλέπουν αὐτοὺς νὰ ἀπολαμβάνουν αὐτά, E καὶ τὰ θεωροῦν ὡς ἰδικά τους ἀγαθά.

Μὰ τότε, διὰ ποίαν αἰτίαν ἐσχημάτισεν ἔτσι τὸν λόγον; Τὸ λεχθὲν ἦτο παραβολή. Δι᾿ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ περιεργαζώμεθα κατὰ λέξιν κάθε τί ποὺ περιέχεται εἰς τὰς παραβολάς, ἀλλά, ἀφοῦ μάθωμεν τὸν σκοπόν, διὰ

24. Πρβλ. Λουκ. 15,28 ἑξ.

τὸν ὁποῖον συνετέθη ἡ παραβολή, αὐτὸν νὰ συγκρατοῦμεν, χωρὶς νὰ ἀσχολούμεθα καθόλου μὲ περιττὰς λεπτομερείας.

Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, συνετέθη ἔτσι ἡ παραβολὴ αὐτὴ καὶ τί θέλει νὰ διδάξῃ; (Θέλει) νὰ καταστήσῃ περισσότερον προθύμους ἐκείνους ποὺ μετανοοῦν καὶ γίνονται ἐνάρετοι εἰς βαθὺ γῆρας (615) καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ νομίζουν ὅτι εὑρίσκονται εἰς μειονεκτικὴν θέσιν. Δι᾿ αὐτό, ἀκριβῶς, παρουσιάζει καὶ ἄλλους νὰ στενοχωροῦνται διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἀπολαμβάνουν αὐτοί, ὄχι, βέβαια, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκεῖνοι φθονοῦν καὶ ζηλεύουν, ἄπαγε, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ ὅτι αὐτοὶ ἀπολαμβάνουν τόσην μεγάλην τιμήν, ἡ ὁποία ἠμποροῦσε νὰ γεννήσῃ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ φθόνον, ἀκόμη. Αὐτὸ κάνομεν καὶ ἡμεῖς πολλὰς φοράς, ὅταν λέγωμεν, ὅτι ὁ δεῖνα μὲ κατηγόρησεν, ἐπειδὴ σὲ ἐτίμησα τόσον πολύ, χωρὶς νὰ ἔχωμεν κατηγορηθῇ οὔτε θέλοντες νὰ διαβάλωμεν ἐκεῖνον, ἀλλὰ νὰ δείξωμεν εἰς αὐτὸν τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς ποὺ ἀπήλαυσεν.

B Ἀλλὰ διατί, τέλος, πάντων, δὲν τοὺς ἐμίσθωσεν ὅλους συγχρόνως; Ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, (θὰ τοὺς ἐμίσθωνεν) ὅλους μαζί. Ἐάν, ὅμως, δὲν ὑπήκουσαν ὅλοι μαζί, τὴν διαφορὰν προεκάλεσεν ἡ διάθεσις τῶν προσκληθέντων. Δι᾿ αὐτὸ ἄλλοι καλοῦνται τὸ πρωΐ, ἄλλοι εἰς τὰς ἐννέα, ἄλλοι εἰς τὰς δώδεκα, ἄλλοι εἰς τὰς τρεῖς, καὶ ἄλλοι εἰς τὰς πέντε, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ὑπακούσουν. Αὐτὸ ἐφανέρωνε καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν· «Ὅταν δὲ εὐηρεστήθη ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μὲ ἐξεχώρισεν, ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη ποὺ ἤμουν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου»[25]. Καὶ πότε εὐηρεστήθη; Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ὑπακούσῃ. Ὁ Θεός, βέβαια, ἤθελε καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν (νὰ τὸν καλέσῃ), ἀλλ᾿ ἐπειδὴ ὁ Παῦλος δὲν θὰ ὑπεχώρει, τότε εὐηρεστήθη, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος ἐπρόκειτο νὰ ὑπακούσῃ. Ἔτσι ἐκάλεσε καὶ τὸν λῃστήν, ἂν καὶ ἠμποροῦσε νὰ τὸν καλέσῃ καὶ προηγουμένως. Ἀλλ᾿ ἐκεῖνος δὲν θὰ ὑπήκουεν. Διότι ἐὰν ὁ Παῦλος δὲν θὰ ὑπήκουεν ἐξ ἀρχῆς, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ὑπήκουεν

25. Γαλ. 1,15.

ὁ ληστής. **C** Καὶ ἂν αὐτοὶ λέγουν, ὅτι· «Κανένας δὲν μᾶς ἐμίσθωσεν»[26], αὐτὸ πρὸ πάντων, ποὺ παραπάνω εἶπα, δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν λεπτομερειακὰ ὅλα ὅσα περιέχονται εἰς τὰς παραβολάς. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὴν προκειμένην παραβολὴν δὲν φαίνεται νὰ τὸ λέγῃ αὐτὸ ὁ οἰκοδεσπότης, ἀλλ' οἱ ἐργάται. Αὐτὸς δὲ δὲν τοὺς ἐλέγχει δι' αὐτό, διὰ νὰ μὴ τοὺς φέρει εἰς ἀδιέξοδον, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς προσελκύσῃ κοντά του. Τὸ ὅτι, βέβαια, ἐκάλει τοὺς πάντας ἐξ ἀρχῆς, ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, τὸ ἐδήλωσεν αὐτὴ ἡ παραβολή, ὅταν λέγει ὅτι ἐβγῆκε τὸ πρωὶ διὰ μισθώσῃ ἐργάτας.

Ὥστε, εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι ἡ παραβολὴ αὐτὴ ἔχει λεχθῆ καὶ πρὸς ἐκείνους ποὺ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀκολουθοῦν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκείνους ποὺ ἠσχολήθησαν μὲ αὐτὴν εἰς τὸ γῆρας καὶ πολὺ ἀργά. Καὶ ἐλέχθη πρὸς τοὺς πρώτους **D** διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται, οὔτε νὰ περιπαίζουν ἐκείνους ποὺ ἦλθαν κατὰ τὴν πέμπτην ἀπογευματινήν, πρὸς τοὺς τελευταίους δὲ διὰ νὰ μάθουν ὅτι εἶναι δυνατὸν καὶ εἰς ὀλίγον χρόνον νὰ ἀποκτήσουν τὸ πᾶν. Ἐπειδή, δηλαδή, τοὺς ὡμιλοῦσε διὰ μεγάλην προθυμίαν, διὰ τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν πάντων καὶ αὐτὰ ἀπαιτοῦσαν μεγάλο θάρρος καὶ νεανικὸν ζῆλον, διὰ νὰ ἀνάψῃ μέσα τους τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης καὶ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν γνώμην τους, τοὺς ὑποδεικνύει ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ λάβουν τὸν μισθὸν ὁλοκλήρου τῆς ἡμέρας, ἔστω καὶ ἂν προσέλθουν ἀργότερα. Δὲν τὸ λέγει, ὅμως, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ νὰ μὴ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀλαζονείαν. **E** Ἀντίθετα, φανερώνει ὅτι τὸ πᾶν ὀφείλεται εἰς τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ ὅτι δι' αὐτὴν δὲν θὰ χαθοῦν, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσουν καὶ αὐτοὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά. Καὶ αὐτὰ εἶναι κυρίως ποὺ θέλει νὰ διδάξῃ μὲ τὴν παραβολὴν αὐτήν.

Ἐάν, τώρα, προσθέτει ὅτι· «Ἔτσι θὰ γίνουν πρῶτοι αὐτοὶ ποὺ ἐκλήθησαν τελευταῖοι καὶ οἱ πρῶτοι θὰ γίνουν τελευταῖοι. Διότι πολλοὶ εἶναι προσκαλεσμένοι, ἀλλὰ ὀλίγοι εἶναι ἐκλεκτοί, νὰ μὴ παραξενευθῆς. Διότι

26. Ματθ. 20,7.

αὐτὸ δὲν τὸ εἶπεν ὡς συμπέρασμα τῆς παραβολῆς, ἀλλὰ τὸ ἐξῆς λέγει· **640** ὅτι, δηλαδή, ὅπως συνέβη αὐτό, ἔτσι θὰ συμβῆ καὶ ἐκεῖνο. Ἐδῶ, βέβαια, δὲν ἔγιναν οἱ πρῶτοι τελευταῖοι, ἀλλ' ὅλοι παρ' ἐλπίδα καὶ παρὰ προσδοκίαν ἀπήλαυσαν τὰ ἴδια. Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, συνέβη αὐτὸ παρ' ἐλπίδα καὶ παρὰ προσδοκίαν καὶ οἱ προσελθόντες ἀργότερα ἔγιναν ἴσοι μὲ τοὺς ἐργασθέντας ἀπὸ τὸ πρωΐ, καθ' ὅμοιον τρόπον θὰ συμβῆ καὶ τὸ πιὸ παράδοξον ἀπὸ αὐτό, τὸ νὰ γίνουν οἱ τελευταῖοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι τελευταῖοι.

Ὥστε, ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν περιπτώσεων. Ἔχω δὲ τὴν γνώμην ὅτι λέγει αὐτὰ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς πιστοὺς ποὺ κατ' ἀρχὰς διακρίνονται, **B** ἀλλ' ὕστερα παραμελοῦν τὴν ἀρετὴν καὶ γίνονται χειρότεροι. Ἐπίσης, καὶ ἐκείνους ποὺ συνῆλθαν ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ πολλοὺς ὑπερέβαλαν εἰς τὴν πίστιν. Διότι βλέπομεν παρομοίας μεταβολὰς νὰ συμβαίνουν καὶ εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν ζωήν.

Δι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νὰ ἔχωμεν μεγάλην προθυμίαν καὶ νὰ μένωμεν σταθεροὶ εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ νὰ δείξωμεν ἄριστον βίον. Διότι ἐὰν δὲν παρουσιάσωμεν ζωὴν ἀντάξιαν τῆς πίστεως, θὰ ὑποστῶμεν τὴν βαρυτέραν τιμωρίαν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπέδειξεν ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν ὅτι· «Καὶ ὅλοι ἔφαγαν τὴν ἰδίαν πνευματικὴν τροφὴν καὶ ὅλοι ἔπιον τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ποτόν», καὶ προσέθεσεν ὅτι δὲν ἐσώθησαν· «Διότι ἐστρώθησαν κάτω νεκροὶ εἰς τὴν ἔρημον»[27]. **C** Ἐπίσης, τὸ ἀπέδειξε καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς εὐαγγελιστάς, ὅταν παρουσίασε μερικοὺς ποὺ ἐξεδίωκαν τοὺς δαίμονας καὶ ἐπροφήτευαν καὶ ἐν τούτοις ὡδηγοῦντο εἰς τὴν κόλασιν[28]. Καὶ ὅλαι αἱ παραβολαὶ τοῦ Κυρίου, ὅπως ἡ παραβολὴ τῶν παρθένων, τῆς σαγήνης, τῶν ἀκανθῶν, τοῦ ἀκάρπου δένδρου, τὴν ἀρετὴν ποὺ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἔργα ζητοῦν. Πραγματικά, διὰ τὰ δόγματα δὲν κάνει πολὺν λόγον,

27. Α' Κορινθ. 10, 3 - 5.
28. Πρβλ. Ματθ. 7, 22 - 23.

διότι ἡ παραδοχή τους δὲν ἀπαιτεῖ κόπον. Διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, ὅμως, ὁμιλεῖ πολλὰς φοράς, μᾶλλον ὁμιλεῖ εἰς κάθε περίπτωσιν. Διότι ὁ πόλεμος διὰ τὴν ἐνάρετον ζωὴν εἶναι συνεχής, δι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται καὶ κόπος.

Ἀλλὰ διατί κάνω λόγον δι' ὁλόκληρον τὸν τρόπον τῆς ζωῆς; Διότι καὶ ἕνα μέρος, ἐὰν παραμεληθῇ, προκαλεῖ μεγάλα κακά. Ἡ ἐλεημοσύνη, παραδείγματος χάριν, ὅταν τεθῇ εἰς δευτέραν μοῖραν, ρίπτει εἰς τὴν γέενναν ἐκείνους ποὺ ὑστέρησαν εἰς αὐτήν, **D** ἂν καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ ὁλόκληρος ἡ ἀρετή, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς. Καὶ ὅμως, αἱ παρθένοι ἐκολάσθησαν, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν αὐτήν. Καὶ ὁ πλούσιος δι' αὐτὸ ἐκαίγετο. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔθρεψαν τὸν πεινασμένον καταδικάζονται μὲ τὸν διάβολον. Ἐπίσης, ἡ ἀποφυγὴ τῆς λοιδορίας ἕνα μικρὸ μέρος τῆς ἀρετῆς εἶναι. Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸ ἐκδιώκει ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὅσους δὲν τὸ ἐπιτύχουν. «Διότι ἐκεῖνος ποὺ θὰ εἴπῃ περιφρονητικὰ εἰς τὸν ἀδελφόν του· Ἀνόητε, εἶναι ἔνοχος ἐγκλήματος ἀξίου νὰ τιμωρηθῇ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός»[29]. Καὶ ἡ σωφροσύνη, πάλιν, ἕνα μέρος τῆς ἀρετῆς εἶναι, ἀλλὰ χωρὶς αὐτὴν κανένας δὲν θὰ ἴδῃ τὸν Κύριον. Διότι λέγει· «Ἐπιδιώκετε νὰ ἔχετε εἰρήνην μὲ ὅλους. Ἐπιδιώκετε καὶ τὸν ἁγιασμόν, διότι χωρὶς τὸν ἁγιασμὸν κανεὶς δὲν θὰ ἴδῃ τὸν Κύριον»[30]. **E** Καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη ὁμοίως ἕνα μόριον τῆς ἀρετῆς εἶναι. Καὶ ὅμως, καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος ἐπιτελέσῃ ἄλλα καλὰ καὶ δὲν ἐπιτύχῃ αὐτήν, εἶναι ἀκάθαρτος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τοῦ Φαρισαίου, ὁ ὁποῖος ἐκαυχᾶτο διὰ πάρα πολλὰ καλὰ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς καυχήσεως ἔχασε τὰ πάντα.

Ἐγώ, ὅμως, ἔχω νὰ σᾶς εἰπῶ πάλιν καὶ κάτι παραπάνω ἀπὸ αὐτά. Δηλαδή, ὄχι μόνον ἕνα ἀπὸ αὐτά, ἐὰν παραμεληθῇ, μᾶς ἀποκλείῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν γίνεται χωρὶς τὴν ἀπαιτουμένην ἀκρίβειαν καὶ ἀφθονίαν, **641** πάλιν προκαλεῖ τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα. «Διότι ἐὰν ἡ ἀρετή σας δὲν ὑπερτερήσῃ, λέγει, «τὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων, δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[31]. Ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη δώσῃς ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ δὲν εἶναι περισσοτέρα τῆς ἐλεημοσύνης ἐκείνων, δὲν θὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν. Καὶ πόσην ἐλεημοσύνην ἔδιδον ἐκεῖνοι; ἐρωτᾷ κάποιος. Μά, αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς εἰπῶ τώρα, ὥστε, ὅσοι δὲν δίδουν ἐλεημοσύνην, νὰ παρακινηθοῦν νὰ δίδουν, ὅσοι, πάλιν, δίδουν νὰ μὴ μεγαλοφρονοῦν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐπαυξήσουν.

29. Ματθ. 5,22.
30. Ἑβρ. 12,14.

Τί ἔδιδαν, λοιπόν, ἐκεῖνοι ὡς ἐλεημοσύνην; Τὸ ἕνα δέκατον ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας τους καὶ πάλιν ἄλλο ἕνα δέκατον καὶ ὕστερα τρίτον ἕνα δέκατον. Ὥστε προσέφεραν τὸ ἕνα τρίτον σχεδὸν τῆς περιουσίας τους. **B** Διότι τὰ τρία δέκατα, ὅταν προστεθοῦν, αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα μᾶς δίδουν. Μαζὶ μὲ αὐτὰ προσέφεραν καὶ τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰ πρωτότοκα καὶ ἄλλα πολλά, ὅπως εἶναι αἱ προσφοραὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας, τοὺς καθαρισμούς, τὰς ἑορτάς, τὸ Ἰωβηλαῖον[32], τὴν παραγραφὴν τῶν χρεῶν, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων καὶ τὰ δάνεια ποὺ ἦσαν ἐλεύθερα τόκων. Ἐάν, λοιπόν, ἐκεῖνος ποὺ προσφέρει ὡς ἐλεημοσύνην τὸ ἕνα τρίτον τῆς περιουσίας του, ἢ μᾶλλον τὸ ἥμισυ, (διότι, ἐὰν εἰς αὐτὰ προστεθοῦν καὶ τὰ παραπάνω, ἀποτελοῦν τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας τους), ἐάν, λοιπόν, ἐκεῖνος, ποὺ δίδει τὸ ἥμισυ, δὲν κάνῃ τίποτε τὸ σπουδαῖον, ἐκεῖνος ποὺ δὲν παρέχει οὔτε τὸ ἕνα δέκατον τῶν ἀγαθῶν του, πόσον θὰ ἀξίζῃ; Δικαιολογημένα, ἔλεγεν· ὀλίγοι εἶναι οἱ σωζόμενοι.

Κατὰ συνέπειαν, ἂς μὴ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας. **C** Διότι ἐὰν μία ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς μας, ποὺ δὲν ἐπροσέξαμεν, φέρει τόσον μεγάλην καταστροφήν, ὅταν εἴμεθα ὑπεύθυνοι ἀπὸ κάθε πλευρὰν ἔναντι τῆς καταδικαζούσης ἀποφάσεως, πῶς θὰ ἀποφύγωμεν τὴν κόλασιν; Ποίαν τιμωρίαν δὲν θὰ ὑποστῶμεν;

Καὶ ποία ἐλπὶς σωτηρίας, ἐρωτᾷ κάποιος, μᾶς ἀπο-

31. Ματθ. 5,20.
32. Ἰωβηλαῖον· Ἕνα ἔτος κάθε πενήντα ἔτη, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπελευθεροῦντο οἱ δοῦλοι καὶ ἐπεστρέφοντο αἱ καταβληθεῖσαι ἰδιοκτησίαι.

μένει, ὅταν διὰ καθένα ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα παραπάνω ἁμαρτήματα μᾶς ἀπειλεῖ μὲ τὴν γέενναν; Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον λέγω. Ἐκτὸς ἐὰν προσέχωμεν, εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῶμεν, κατασκευάζοντες τὰ φάρμακα τῆς ἐλεημοσύνης καὶ θεραπεύοντες τὰ τραύματα. Διότι δὲν ἐνδυναμώνει τόσον τὸ λάδι τὸ σῶμα, ὅσον ἡ φιλανθρωπία τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καθιστᾷ ἀπρόσβλητον ἀπὸ ὅλους καὶ ἀκατάβλητον ἀπὸ τὸν διάβολον τὴν κάνει. **D** Πραγματικά, ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν τὴν πιάση, ξεφεύγει, ἐπειδὴ δὲν ἀφήνει τὸ λάδι αὐτὸ νὰ στηριχθοῦν αἱ λαβαὶ αὐτοῦ ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα μας. Δι' αὐτὸ ἂς ἀλείφωμεν τοὺς ἑαυτούς μας συνεχῶς μὲ τὸ λάδι αὐτό. Διότι εἶναι ἀφορμὴ ὑγείας, χορηγία φωτὸς καὶ αἰτία χαρᾶς.

Ἀλλ' ὁ δεῖνα, λέγει κάποιος, ἔχει τόσα καὶ τόσα τάλαντα χρυσοῦ καί, ὅμως, δὲν δίδει οὔτε ἕνα. Καὶ ποίαν σχέσιν ἔχει αὐτὸ μὲ σέ; Διότι ἔτσι θὰ φανῇς σὺ περισσότερον ἄξιος θαυμασμοῦ, ὅταν, μολονότι πτωχός, γίνῃς πιὸ μεγαλόδωρος ἐκείνου. Ἔτσι, καὶ ὁ Παῦλος ἐθαύμασε τοὺς Μακεδόνας, ὄχι διότι ἔδιδαν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ διότι ἔδιδαν, ἂν καὶ ἦσαν πτωχοί. Συνεπῶς, νὰ μὴ κοιτάζῃς αὐτούς, ἀλλὰ τὸν κοινὸν Διδάσκαλον τῶν πάντων, **E** ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε ποῦ νὰ ἀκουμβήσῃ τὸ κεφάλι του.

Καὶ διατί, ἐρωτᾷ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα δὲν τὸ κάνει αὐτό; Νὰ μὴ κρίνῃς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ νὰ ἀπαλλάξῃς τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ τὴν κατηγορίαν. Ἐπειδὴ ἡ κόλασις εἶναι μεγαλυτέρα, ὅταν καὶ τοὺς ἄλλους κατηγορῇς καὶ ὁ ἴδιος δὲν τὸ πράττῃς. **842** Ὅταν, ἐνῷ κρίνεις τοὺς ἄλλους, εἶσαι καὶ σὺ ὑπεύθυνος διὰ τὸ ἴδιον ἀδίκημα. Διότι ὅταν δὲν ἐπιτρέπῃ εἰς τοὺς ἐναρέτους νὰ κρίνουν τοὺς ἄλλους, πολὺ περισσότερον δὲν τὸ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς πταίοντας. Ὥστε, ἂς μὴ κρίνωμεν τοὺς ἄλλους, οὔτε νὰ κυττάζωμεν ἄλλους ποὺ ἀδιαφοροῦν, ἀλλὰ νὰ βλέπωμεν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ παίρνωμεν παραδείγματα. Μήπως, λοιπόν, σὲ εὐεργέτησα ἐγώ; μήπως σὲ ἐλύτρωσα ἐγώ, διὰ νὰ προσέχῃς εἰς ἐμέ; Ἄλλος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σοῦ τὰ προσέφερεν αὐτά. Διατί ἀφήνεις τὸν Κύριον καὶ προσέχεις τὸν δοῦλον; Δὲν ἤκουσες ποὺ ἔλεγεν· «Μάθετε ἀπὸ ἐμέ, ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν»[33]; **B** Καὶ πάλιν· «Καὶ ὅποιος θέλει νὰ εἶναι πρῶτος μαζί σας, ὀφείλει νὰ εἶναι δοῦλος ὅλων σας»[34]; Καὶ ἀκόμη· «Καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦλθε διὰ νὰ ὑπηρετηθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ»[35]; Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτά, διὰ νὰ μὴ παίρνῃς ἀφορμὴν ἀπὸ τοὺς ραθύμους συνανθρώπους σου καὶ παραμένῃς ἀδιάφορος, σὲ ἀποσπᾷ ἀπὸ αὐτοὺς λέγων· «Διότι σᾶς ἔδωσα ὑπόδειγμα τὸν ἑαυτόν μου, ὥστε καθὼς ἐγὼ ἔκανα εἰς σᾶς, ἔτσι νὰ κάνετε καὶ σεῖς μεταξύ σας»[35].

Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει δι' ἐσὲ κανένας διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ περιβάλλοντός σου, οὔτε κανένας ἱκανὸς νὰ σὲ ὁδηγήσῃ εἰς αὐτά; Λοιπόν, ὁ ἔπαινος θὰ εἶναι μεγαλύτερος καὶ τὸ ἐγκώμιον μεγαλύτερον, διότι ἂν καὶ δὲν εἶχες διδασκάλους, ἐν τούτοις ἔγινες ἄξιος θαυμασμοῦ. Διότι, πραγματικά, αὐτὸ εἶναι δυνατὸν καὶ πολὺ εὔκολον, ἐὰν θέλωμεν. **C** Καὶ τὸ ἀποδεικνύουν ὅσοι πρῶτοι ἐπέτυχαν εἰς αὐτά, ὅπως εἶναι ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μελχισεδέκ, ὁ Ἰὼβ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς τους (ποὺ διεκρίθησαν). Πρὸς αὐτοὺς εἶναι ἀνάγκη καθημερινῶς νὰ στρέφωμεν τὴν προσοχήν μας, καὶ ὄχι πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δὲν παύετε καθόλου νὰ μιμῆσθε καὶ τοὺς ἀναφέρετε συνεχῶς εἰς τοὺς κύκλους σας. Ἐπειδή, πραγματικά, πανταῦ τίποτε ἄλλο δὲν ἀκούω νὰ λέγουν, παρὰ τὰ ἀκόλουθα λόγια· Ὁ δεῖνα ἀπέκτησε τόσα καὶ τόσα στρέμματα γῆς, ὁ δεῖνα ἀποκτᾷ πλούτη, οἰκοδομεῖ. Διατί μένεις μὲ τὸ στόμα ἀνοικτόν, ἄνθρωπέ μου, κυττάζων πρὸς τὰ ἔξω; Διατί βλέπεις τοὺς ἄλλους; Ἐὰν θέλῃς νὰ ἰδῇς τοὺς ἄλλους, νὰ κυττάζῃς τοὺς ἐναρέτους, τοὺς εὐδοκιμοῦντας, τοὺς τηροῦντας μὲ ἀκρίβειαν τὸν νόμον, καὶ ὄχι ἐκείνους ποὺ τὸν παραβαίνουν καί, συγχρόνως, κατηγοροῦν τοὺς συνανθρώπους τους. Διότι ἐὰν προσέχῃς αὐτούς, **D** πολλὰ κακὰ θὰ συλλέξῃς ἀπὸ ἐκεῖ, ἐπειδὴ θὰ περιπέσῃς εἰς ἀδιαφορίαν, εἰς ἐγωϊσμὸν καὶ τὸ νὰ καταδικάζῃς τοὺς ἄλλους. Ἐάν, ὅμως, ἀσχοληθῇς μὲ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ἐναρέτων, θὰ ὁδηγήσῃς τὸν ἑαυτόν σου εἰς ταπει-

33. Ματθ. 11,29.
34. Ματθ. 20,26.
35. Ματθ. 20,28.
36. Ἰωάν. 13,15.

νοφροσύνην, εἰς προθυμίαν, εἰς κατάνυξιν καὶ εἰς ἀμέτρητα ἀγαθά. Ἄκουσε τί ἔπαθεν ὁ Φαρισαῖος, ποὺ ἄφησε τοὺς ἐναρέτους καὶ ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὸν ἁμαρτωλόν. Ἄκουσε καὶ νοιῶσε φόβον. Κύτταξε πῶς ἔγινε ἄξιος θαυμασμοῦ ὁ Δαυΐδ, ἐπειδὴ ἐπρόσεξε τοὺς ἐναρέτους προγόνους του. «Διότι ἐγώ», λέγει, «εἶμαι πάροικος καὶ παρεπίδημος, ὅπως ὅλοι οἱ πρόγονοί μου»[37]. Πραγματικά, αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ ὅμοιοί του ἀφησαν τοὺς ἁμαρτήσαντας καὶ ἐσκέπτοντο μόνον τοὺς ἐναρέτους.

E Τὸ ἴδιον νὰ κάνῃς καὶ σύ. Διότι δὲν κάθεσαι σὺ ὡς δικαστὴς διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων, οὔτε ὡς ἐξεταστὴς τῶν παραβάσεων αὐτῶν. Ἔλαβες ἐντολὴν νὰ κρίνῃς τὸν ἑαυτόν σου καὶ ὄχι τοὺς ἄλλους. «Διότι, ἐὰν ἀνεκρίναμεν τοὺς ἑαυτούς μας», λέγει, «δὲν θὰ κατεδικαζόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅταν δὲ κατακρινώμεθα ἀπὸ τὸν Κύριον, τιμωρούμεθα παιδαγωγικῶς ἀπὸ αὐτὸν διὰ νὰ διορθωθῶμεν»[38]. Σύ, ὅμως, ἀνέτρεψες τὴν τάξιν καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου δὲν ζητεῖς εὐθύνας οὔτε διὰ μεγάλα οὔτε διὰ μικρὰ πταίσματα, ἀλλὰ τὰ πταίσματα τῶν ἄλλων τὰ ἐξετάζεις μὲ ἀκρίβειαν.

Νὰ μὴ κάνωμεν, πλέον, αὐτό **643** ἀλλὰ ἂς ἀφήσωμεν τὴν ἀταξίαν αὐτὴν καὶ ἂς τοποθετήσωμεν δικαστήριον μέσα μας διὰ τὰ ἰδικά μας ἁμαρτήματα, γενόμενοι οἱ ἴδιοι κατήγοροι καὶ δικασταὶ καὶ δήμιοι τῶν πλημμελημάτων μας. Ἐάν, ὅμως, θέλῃς νὰ ἀσχοληθῇς καὶ μὲ τὰ ζητήματα τῶν ἄλλων, νὰ ἐξετάζῃς τὰ κατορθώματα καὶ ὄχι τὰ ἁμαρτήματά τους.

Ἔτσι, μὲ τὴν διαρκῆ μνήμην τῶν ἰδικῶν μας πλημμελημάτων καὶ μὲ τὴν μίμησιν τῶν κατορθωμάτων τῶν ἄλλων (καὶ μὲ τὴν συνεδρίασιν τοῦ ἀναγκαίου δικαστηρίου πληττόμενοι καθημερινὰ εἰς τὴν συνείδησίν μας ὡς μὲ πλῆκτρον), θὰ ὁδηγήσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην **B** καὶ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μελλοντικὰ ἀγαθά, μὲ τὴν χαρὰν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸ Πατέρα καί, συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

37. Ψαλμ. 38,13.
38. Α' Κορινθ. 11, 31 - 32.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 67

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΝΒ' - ΞΔ'
(ΚΕΦ. 15 - 20)

Κείμενον: Fridericus Field

Joannis Chrysostomi homiliae in Matthaeum «Bibliotheca Patrum Ecclesiae Catholicae qui ante Orientis et Occidentis Schisma floruerunt», Ἐν Ὀξφόρδῃ 1839, τ. II, σελ. 81 - 250. (PG 58, 517 - 618)